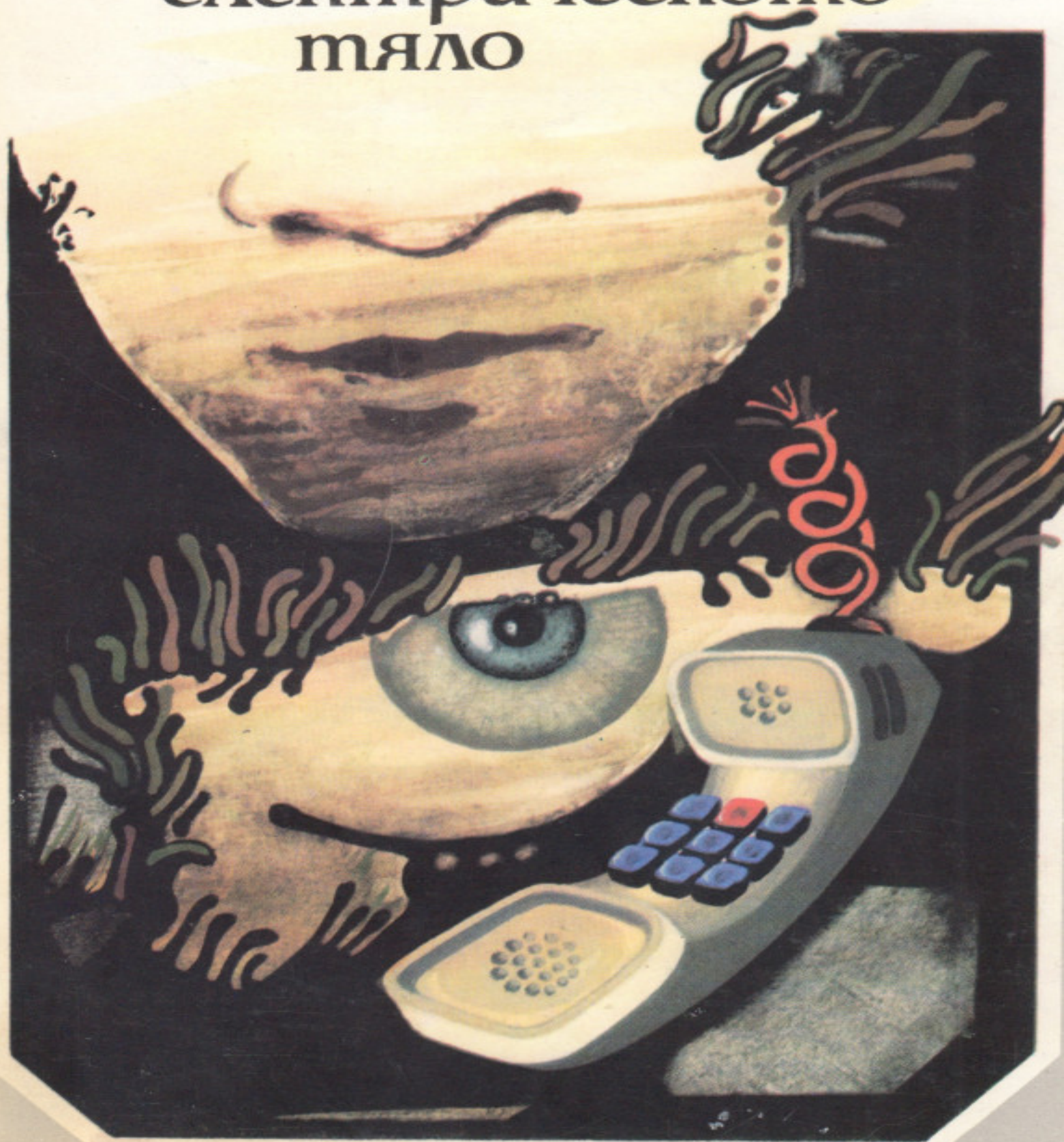

РЕЙ БРЕДБЪРИ

Възпявам
електрическото
тяло

РЕЙ БРЕДЪРИ ВЪЗПЯВАМ ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО ТЯЛО

Превод: Нели Константинова, Александър Бояджиев

chitanka.info

Възпявам електрическото тяло.

*Пълчища от любими ме обгръщат,
обгръщам ги и аз, те не ме пускат, додето аз не
тръгна с тях, не им отвърна, не ги пречистя и не
ги изпълня с душевна пълнота.*

Уолт Уитман^[1]

ОТ АВТОРА

Баща ми е Жул Верн.

Хърбърт Уелс е мъдрият ми чичо.

Едгар Алън По е братовчедът ми с крила на прилеп, когото държим в таванската стаичка.

Флеш Гордън и Бък Роджърс са ми братя и приятели.

Това е моето потекло.

Като се прибави естествено и фактът, че по всяка вероятност Мери Улстънкraft Шели, авторката на „Франкенщайн“, ми е майка.

Та със семейство като това какво друго можеше да излезе от мен, освен един автор на най-невероятни измислици и научнофантастични разкази.

Немалка част от живота си съм прекарал по дърветата с Тарзан, героя на Едгар Райс Бъроуз. Когато, вече дванадесетгодишен, се спуснах от клоните, поисках за Коледа вместо играчки една пишеща машина. И на тази раздрънкана машина написах първото си произведение „Джон Картър, марсианският диктатор“ подражавайки сериите, които бях чел, и натраках по памет цели епизоди от „Вълшебникът Чанду“.

Разпращах бандероли и мисля, че съм членувал едва ли не във всички радиолюбителски клубове, които съществуват. Събирах комикси, повечето от които още пълнят сандъците на мазето ми в Калифорния. Посещавах всички утринни кинопрожекции. Жадно поглъщах произведенията на Х. Райдър Хагарт и Робърт Луис Стивънсън. В разгара на лятото на моята младост скачах високо и се гмурках дълбоко в бездънния космически океан, много-много преди самата Космическа ера да стане нещо повече от петънце, наплюто от муха по 500-сантиметровия телескоп на Маунт Паломарес.

С други думи, бях влюбен във всичко, което правех. Сърцето ми не биеше, то избухваше. Не се затоплях от нещата, а кипях. Винаги съм се втурвал като луд и съм приветствал с пълно гърло всички онези

велики и магични неща, за които знаех, че просто не мога да живея без тях.

Аз бях голобрадо момче-вълшебник, което вадеше щури яйца от книжната си шапка. После станах брадат мъж-вълшебник, който изстрелваше ракети от пишещата си Машина към Звездната пустош и те се запиляваха чак докдето ти поглед стига или си представя въображението.

Моят ентусиазъм ми служеше вярно през всичките тия години. Никога не съм се изморявал от ракетите и звездите. Нито пък съм преставал да се радвам на разкошното удоволствие да се подплаша и да изляза от себе си с някои от най-мрачните си и свръхестествени истории.

Тъй че в този сборник разкази вие ще видите не само че „К означава Космос“, но и множество подзаглавия, които биха могли да бъдат „М означава Мрак“. „У означава Ужас“, или „Р означава Радост“. Тук ще намерите почти всяка страна от моята същност и живот, която бихте искали да откриете. Моята способност да се смея до сълзи от неоспоримото откритие, че съм жив в този странен, смахнат и въодушевяващ свят. Моята не по-малка способност да всея ужас и да пожъна настръхналите му тръпки, когато подуша странните гъби, никнещи посред нощ в мазето, или като чуя на разсъмване откъм килера поскърцването на паяк, който тъче паяжината си на своя стан.

Вие, които четете, и аз, който пиша, сме едно и също. Младият човек, заключен в мен, дръзна да напише тези истории за ваше удоволствие. Ние се срещаме на обикновената земя на един необикновен век и разменяме даровете си от мрак и светлина, хубави и грозни мечти, простичка радост и не толкова проста болка.

Момчето-вълшебник се обажда от ония години. Аз се отдръпвам настрана и го оставям да каже каквото най-много има нужда да каже. Аз слушам и се наслаждавам.

Надявам се, че и вие също.

Лос Анжелес, Калифорния
1 декември 1965

---

[1] Из „Адамови чедата“ в превод на Цветан Стоянов ↑

ЧОВЕКЪТ С РОРШАХОВАТА РИЗА

Брокау!

Какво име!

Вслушайте се в неговото баукане, джафкане и ръмжене, чуйте внушителното възвестяване на:

Имануел Брокау!

Чудесно име за най-великия психиатър, нагазил някога морето на съществуването, без да загази.

Изтърсете праха от някой многосимптомен, дебелотомен труд на Фройд и всички студенти ще кихнат:

Брокау!

Но какво в същност стана с него?

Един ден, като в първокласен водевил, той изчезна.

Вече извън лъча на прожектора, чудесата му изглеждаха застрашени от обрат. Психозайци заплашваха да скочат обратно в шапките. Пушилки се всмукваха обратно в гръмовержни оръжейни дула. Всички бяхме в очакване.

Десет години мълчание. И все мълчание.

Брокау изчезна, сякаш се бе хвърлил с гръмогласен смях посред Атлантика. За какво? Да се задълбочи в Моби Дик? Да психоанализира тоя блед призрак и установи какво в същност е имал против Лудия Ахав?

Кой знае?

За последен път го видях да тича за вечерния самолет, а жена му и шестте померански кучета джафкаха далеч подире му из сумрачното поле.

— Довиждане навеки!

Щастливият му вик изглеждаше шега. Но на другия ден видях един човек да изкъртва златната табелка о името му от вратата на кабинета му, а тромавата му кушетка бе избутана в лошото време към някакъв търг на Трето авеню.

И тъй исполинът, който беше Ганди-Мойсей-Христос-Буда-Фройд едновременно, всичките напластени в една невероятна торта, изчезна през една пролука в облаците. За да умре? Или за да живее тайно?

Десет години по-късно пътувах с един калифорнийски автобус по красивите нюпортски брегове.

Автобусът спря. Вътре скочи мъж на около седемдесет години и сребърниците му прозвъннаха като манна в стъклената каса. Погледнах го от дъното на автобуса и ахнах:

— Брокау! Свети боже!

И с ореол или без ореол, но беше той самият. Извисил се като богоявление, брадат, патриаршески благосклонен, мъдър, жизнерадостен, приветлив, прощаващ, състрадателен, покровителствен, нескончаем и вечен...

Имануел Брокау.

Но не в тъмен костюм, не.

Вместо това, сякаш в одеждите на някаква горда нова църква, той носеше:

Панталон бермуди. Черни кожени мексикански сандали. Шапка с емблемата на лосанжелеския бейзболен отбор. Големи слънчеви очила. И...

Ризата! О, боже! Ризата му!

Нещо зашеметяващо, цялата претрупана с пълзящи растения и живи росянки, цялата в Поп-Оп извивки и кривки, на всякакви цветчета и райета, с невероятни плетеници и главоблъсканици от всякакви митологически зверове и символи!

С отворена яка, тази необятна риза се ветрееше като хиляди знамена от парад на обединени, но невротични нации.

Доктор Брокау накриви бейзболната си шапка и повдигна слънчевите очила да огледа за празни места. Тръгна бавно през автобуса, като току се обръщаше, поспираше и се задържаше при някого. Ту прошепваше нещо на някой мъж, ту заговаряше тихо някоя жена или дете.

Тъкмо щях да го повикам, когато го чух да казва:

— Ей, а на тебе на какво ти прилича?

Едно малко момче, захласнато в одеждите на възрастния мъж, подобни на цирков афиш, примигна, сякаш се пробуждаше. Мъжът го

насърчи с лакът:

— *Ризата* ми, момче! *Какво* виждаш на нея?

— Конек! — изрече най-сетне момчето. — Танцуващи конек!

— Браво! — Лекарят просия, потупа го и продължи нататък. —

А *вие*, сър?

Един младеж, спечелен от непринудеността на този нашественик от някакъв слънчев свят, отговори:

— Ами-и... облаци естествено.

— Купести или кълбести?

— М-м-м... не буреносни във всеки случай. Рунтави овчи облаци.

— Чудесно!

Психиатърът навлизаше все по-навътре.

— Мадмоазел?

— Сърфинг! — вгледа се петнайсетгодишно момиче. — Ето ги и вълните, огромни. Само си е сърфинг! Страхотно!

И така продължаваше. С всяка крачка на този голям човек в автобуса се надигаха нови вълни смях и хихикане и ставайки все по-заразителни, прерастваха в гръмогласен смях. Вече десетина пътници бяха чули първите отговори и влязоха в играта. Тази жена виждаше небостъргачи! Лекарят подозрително сви вежди. Лекарят смигна. Онзи мъж виждаше кръстословици. Лекарят разтърси ръката му. Едно дете разкри оптическите измами на зебри в африканска джунгла. Лекарят потупа животните и те скочиха! Една възрастна жена виждаше смътни Адами и мъгляви Еви, прогонени от мержелеещи се Градини. Докторът приседна до нея; взеха да спорят в яростно-възбуден шепот, после той скочи и продължи нататък. Дали възрастната жена не е била изгонена от квартирата си? А този младеж виждаше двойката поканена обратно в рая!

Кучета, светкавици, котки, коли, гъбовидни облаци, човекоядни растения!

Всеки човек, всеки отговор предизвикваше нови взривове смях. Вече всички заедно се смеехме. Този чудесен старец бе празник на природата, каприз, необузданата божия воля, който съшиваше в едно цялата ни разпокъсаност.

Слонове! Кранове! Будилници! Страшни съдове!

В началото, когато той скочи в автобуса, ние не искахме нищо един от друг. Но сега, също като при някое страхотно събитие, което не може да не се изкоментира — огромен снеговалеж или спиране на тока, затъмнило два милиона дома, — той хвърли всички ни в един общ сладък лаф и смях до сълзи, които усещахме да измиват бузите ни и да пречистват душата ни.

Всеки отговор изглеждаше по-смешен от предишния и най-силно от всички изригваше смехът през сълзи на този велик, невероятен и прекрасен лекар, който на място питаше, откриваше и лекуваше буцата в гърлото ни. Китове. Водорасли. Поляни. Загубени градове. Прелестни жени. Спираше. Извъръщаше се. Присядаше. Ставаше. Развяваше безумно нашарената си риза, докато накрая се извиси пред мен и попита:

— А *вие*, сър, какво откривате?

— Как, доктор Брокау естествено!

Смехът на стареца секна като разстрелян. Той попривдигна тъмните си очила, намести ги обратно и сграбчи раменете ми, сякаш за да ме нагласи на фокус.

— Саймън Уинслауз, *ти* ли си!

— Аз, аз! — засмях се. — За бога, докторе, мислех, че отдавна сте умрял и погребан. Какво е станало с вас?

— Какво ли? — Той стисна ръцете ми и ги разтърси, после ме потупа леко по рамото и по бузата. Накрая прихна в силен, самоопрощаващ смях, поглеждайки забавната си риза. — Какво ли? Оттеглих се. И моментално изчезнах. Онази нощ отпътувах на три хиляди мили от там, където ме видях за последен път... Ментовият му дъх стопли лицето ми. — И сега в този край съм известен най-вече като Човекът в Роршаховата риза.

— В какво? — възкликнах аз.

— Роршахова^[1] риза.

Той се отпусна на седалката до мен леко като карнавален балон.

Аз седях слисан, останал без думи.

Лекарят се загледа нагоре, сякаш четеше мислите ми, изписани като въздушна реклама сред облаците.

— Питаш ме защо. Защо ли? Спомням си поразеното ти изражение на летището преди години. Денят на Моето Заминаване Завинаги. Самолетът ми трябваше да се казва „Щастливият Титаник“.

С него аз потънах завинаги в безследното небе. И все пак ето ме тук в плът и кръв, а? Нито пьян, нито луд, нито разяден от възрастта или пенсионерска скука. Къде, какво, защо, как стана?

— Да — казах аз, — защо се *оттеглихте*, когато бяхте постигнали всичко? Слава, репутация, пари. И без никакъв...

— Скандал? Не, никакъв! Защо ли, тогава? Защото тази стара чаша на търпението преля, и то не от една, а от две капки едновременно. Две прелестни капки. Капка Номер Едно...

Той замълча. Погледна ме косо изпод тъмните си очила.

— Това е само между нас — казах аз. — Гроб съм.

— Да, само между нас. Благодаря.

Автобусът бръмчеше тихо по пътя.

Неговият глас се издигаше и спадаше заедно с бръмченето.

— Знаеш каква фотографическа памет имах? Благословена, прокълната, абсолютна памет. Моментално щракваше всяко казано, видяно, направено, докоснато, чуто нещо и можеше да ми го връща напълно на фокус четиридесет, петдесет, шестдесет години по-късно. Всичко, всяко нещо бе хванато в тоя тук капан — и той почука леко по слепоочията си с пръстите на двете ръце.

— Стотици психиатрични случаи, минавали през вратата ми ден след ден, година след година. И нито веднъж, на ни един сеанс не съм си проверявал записките. Тогава смятах, че е достатъчно само да превъртя в главата си това, което бях чул. Естествено пазеха се и звукозаписи за по-сигурно, но никога не бях ги слушал. Та така стояха нещата с цялата тази изумителна работа.

Веднъж, тогава бях на шестдесет години, една пациентка каза някаква дума и аз помолих да я повтори. Защо ли? Изведнъж бях усетил дъгообразните ми канали да се разместват някак, като че ли някакви клапи бяха пропуснали свеж, хладен въздух в дълбок рудник.

„Вяра“, повтори тя.

„Стори ми се, че казахте «звяра»?“, рекох аз.

„О, не, докторе «с вяра»“.

Една дума. Едно камъче, търкулнало се от ръба. И след него — лавината. Защото съвсем ясно бях чул да казва: „Той гледаше звяра в мен“, което се явява малко сексуален намек, нали? А тя в същност беше казала: „Той гледаше с вяра в мен“, което си е съвсем друга работа, ще се съгласиш.

През нощта не можах да заспя. Пушех, гледах през прозорците. Усещах главата и ушите си странно прояснени, сякаш току-що се бях вдигнал от тридесетгодишна треска. Почнах да се съмнявам в себе си, в миналото си, в сетивата си и накрая, към три часа в тази гробарска нощ се качих на колата, отидох в кабинета си и разбрах най-лошото.

Разговорите, запаметени в съзнанието ми от стотиците случаи, не бяха същите, като записаните на лента или в картоните на секретарката ми!

— Искате да кажете...

— Искам да кажа, че когато съм чул „звяра“, то е било в същност „с вяра“. Срам е било в същност храм. Гол е било пол или обратно. Аз съм чул легло, а някой е казал тегло. Спя е било успя. Спор е било двор. Блуден е било муден. Диря е било свиря. Бяс е било просто вас. Секс е било кекс или текст, или дявол го знае какво още, претекст. О, да — вода. А, не — спане. Пир — вир. Грешен — днешен. Тайна — майна. Каквото и да е било казано, аз винаги съм го чувал погрешно. Десетки милиони грешно чути думи! Паника сред редиците ми! Триста дявола! Каква лудница!

Всичките тези години, тези хора! Свети Мойсей, Брокау, виках аз, всичките тези години, слязъл от планината, а божие то слово ти е било в същност като бръмбар в главата. И сега, на стари години, стари мъдрецо, си решил да се допиташ до изписаните със светкавица плочи. И откриваш, че скрижалите ти с десетте божии заповеди в същност са различни!

Та през онази нощ Мойсей напусна кабинета си. Тичах в тъмното, разкъсван от отчаяние. Взех влака за Фар Рокауйей, може би защото ми звучеше тъжно.

Вървах покрай метежа на вълните, равен на който бе единствено метежът в гърдите ми. Как!? Как е могло — плачех аз — цял живот да си бил полуглух и да не го знаеш! И да разбереш това едва сега, когато по някаква щастлива случайност този дар, слухът ти, се върна. Как? Как?

Единственият отговор бе сгромолясването на бурната вълна върху пясъка.

Та това беше Капка Номер Едно, която преля чашата.

Последва миг мълчание.

Автобусът ни полюшваше. Движеше се край златния бряг, през лек ветреца.

— А Капка Номер Две? — попитах накрая тихо аз.

Д-р Брокау вдигна тъмните си очила нагоре и слънчевите лъчи хвърлиха отблясъци като рибки из целия автобус. Проследихме плуващите многоцветни кръгчета, той — разсеяно, после с полуразвеселена загриженост.

— Поглед. Зрение. Структура. Детайл. Не са ли истинско чудо. Страхотни, в смисъл че внушават истинско страхопочитание. Какво е поглед, зрение, прозрение? Наистина ли искаме да виждаме света?

— О, да — възкликнах моментално аз.

— Отговор на млад, немислещ човек. Не, скъпото ми момче, не искаме. На двадесет години — да, наистина мислим, че искаме да виждаме, да знаем, да бъдем всичко. И аз така мислех едно време. Но през по-голямата част от живота си аз съм имал слабо зрение, половината ми дни съм бил въоръжаван с все нови и нови очила от очните лекари. Да, но ето че идва изгревът на контактните лещи! Най-после, реших аз, ще се въоръжа с тези блестящи чудеса, подобни на сълзи, тези невидими кръгчета! Съвпадение ли? Психосоматична причина и следствие? Защото същата седмица, когато се снабдих с контактните лещи, слухът ми се проясни! Трябва да има някаква физио-мозъчна връзка, но да не си играем на образувани догадки.

Едничкото, което знам, е, че си взех тези кристални роговични лещи, нагласих ги на слабите си, бебешко сини очи и... *Voilà!*

Ето ти го света!

Ето ти ги хората!

Но заедно с това — прости ме, господи — се показва и мръсотията, и безбройните пори по хората.

Саймън — продължи той с леко натъжен тон, притворил за миг очи зад тъмните очила, — хрумнало ли ти е някога, знаел ли си, че хората са почти целите в пори?

Той изчака това да потъне. Замислих се.

— Пори ли? — проговорих накрая.

— Да, пори! Но кой ли се е замислял за това? Кой ли си е давал труда да се загледа? Но с моето възстановено зрение аз ги виждах! Хиляди, милиони, милиарди... пори. Едри, дребни, бледи, червендалести... пори. Виждах ги до една, по всеки. По минувачите.

По хората, натъпкани в автобуси, театри, телефонни кабинки, всеки целия в пори и малко плът. Малки пори по дребни жени. Едри пори по чудовищни мъже. Или обратно. Пори, многобройни като оная противна прах, която се носи безредно в някой слънчев лъч из църквата късно следобед. Пори. Те ми станаха просто натрапчива идея. Вглеждах се в лицата на дамите, а не в очите им, устата или ушите. Може ли един мъж да вижда скелета на една жена как се извива насамнатам из тази сладка възглавнична плът? Да! Но не, аз виждах само тези сита и кухненски рендета на кожата. Цялата красота се превърна в скапана Гротеска. Обърнех ли очи, сякаш в проклетия ми череп се завърташе петметровият телескоп на Паломар. Където и да погледнех, виждах бомбардирана от метеори луна в ужасен супередър план!

А самия себе си? Господи, сутрин бръсненето беше истинско изтезание. Не можех да откъсна поглед от своето разровено от изгубени сражения лице. По дяволите, Имануел Брокау, въздишах аз, ти си самият Гранд Каньон по пладне, пъпчива краставица, обелен нар.

Изобщо контактните ми лещи ме направиха отново петнадесетгодишен. Тоест: пъпчив, саморазпъващ се вързоп съмнения, ужас и самото несъвършенство. Най-противната възраст в живота на човека се бе върнала да ме преследва с пъпчивия си, недодялан призрак.

Лежах като безсънно корабокрушение. Ах, второ юношество, имай милост, стенех аз. Как съм могъл да бъда толкова сяп години наред? Сяп, да, и съм го знаел, но все си казвах, че не е толкова важно. И си се движех тъй пипнешком по света като самодоволен недоскив, късогледо пропускайки дупките, разкъсаното, сълзите и отоците по хората и по мен самия. А сега Действителността ме застигна наред улицата. И Действителността беше: Пори.

Затворих очи и останах на легло няколко дни. Накрая се надигнах в леглото и с широко отворени очи провъзгласих: Действителността не е всичко! Отричам това познание. Издавам закони срещу Порите! В замяна на това приемам онези истини, които постигаме интуитивно или измисляме, за да можем да живеем.

Продадох си очните ябълки.

Иначе казано, дадох контактните си лещи на един садистичен племенник, който разбогатя от кичове, тъпанари и други гадости.

Върнах се пак в килията на старите, зле фокусирани очила. Тръгнах отново през света на възвърнатите, благородни мъгли. Виждах достатъчно, но не прекалено много. Срецах едва различни, призрачни хора, които отново можех да обичам. В утринното огледало виждах този „аз“, с когото можех отново да живея под един покрив, да му се възхищавам и приемам като свой човек. Почнах да се смея всеки ден с ново щастие. Тихичко. А после и с глас.

Каква шега е животът, Саймън.

От суета си купуваме лещи, с които виждаме всичко и така загубваме всичко!

А пожертваме ли няколкото микроскопични малки късчета от тъй наречената мъдрост, действителност, истина, ние спечелваме отново целостността на живота! Това кой ли не го знае? Особено писателите! Интуитивните романи са далеч по „истина“, отколкото всичките данно-фактови репортажи, писани през цялата история на света!

Но тогава се видях изправен пред двете големи фрактури, които минаваха напречно през съзнанието ми. Очите ми. И ушите ми. Свети боже, промълвих аз. Ами всичките тези хиляди хора, минали през кабинета ми, скърцали по моята кушетка, които търсеха ехото в моята Делфийска пещера, защо, защо? Колко е нелепо! Нито съм видял, нито съм чул ясно когото и да било от тях!

Коя беше тази мис Харботъл?

Какво му беше на стария Динсмур?

Какъв беше истинският цвят, вид, ръст на мис Граймз?

Наистина ли мисиз Скрапуайт изглеждаше и говореше като мумия от египетски папирус, паднала от гоблена зад писалището ми?

Можех само да гадая. Две хиляди мъгливи дни обгръщаха моите загубени деца, само гласове — зовящи, глъхнещи, изчезнали.

Боже мой, аз бях блуждал из пазара с невидим надпис СЛЯП И ГЛУХ, а хората се тълпяха да пускат монети в просяшката ми шапка и хукваха изцелени. Изцелени! Не е ли чудно това, не е ли невероятно? Излекувани от някакъв стар еднорък, че и еднокрак рахитик. И какво? Какво правилно съм им казвал, след като съм ги чувал погрешно? Кои наистина бяха тези хора? Никога няма да узная.

А после си помислих: в града има сто психиатри, които виждат и чуват по-ясно от мен. Но техните пациенти хукват голи в открито море

или скачат посред нощ като изстреляни от трамплин, или връзват жените си и запалват пура над тях.

А аз се оказвах пред неоспоримия факт на една успешна кариера.

Разумът ми крещеше: сакат *не води* сакатия, слепият и сакатият не изцеляват сакати и слепи! Но един глас от далечния балкон на душата ми отвърна присмехулно: Дрън-дрън, та пляс! Много важно! Ти, Имануел Брокау, си един порцеланов гений, което значи пропукал, но блестящ! Замъглените ти очи виждат, запушените ти уши чуват. Твоите счупени сетива лекуват до известна степен, но подсъзнателно! Браво!

Но не, аз не можех да живея със съвършеното си несъвършенство. Не можех да разбера, нито да понасям това самонадеяно, потайно нещо, което разиграваха пред света разни доктори-ливади с всичките им паравани и затъмнения, за да лекуват животни-ливади.

Трябваше да направя избор между няколко неща. Да си сложа обратно контактните лещи? Да си купя слухов апарат, който да подпомогне бързо подобряващия ми се усет за звук? А после? Да открия, че съм загубил връзка с най-доброто и скритото от съзнанието, което за тридесет години удобно бе свикнало с лошото зрение и кофти слух? Бъркотия и за лечителя, и за лекувания.

Да си остана сляп и глух и да продължа да работя? Това ми се струваше страховтно мошеничество, макар че паметта ми беше свежа като новоизпрана, чисто беличка и изгладена.

Така че се оттеглих.

Стегнах си багажа и хукнах към златното забвение, като оставих ужасно особените си уши да си трупат невероятния восък...

Автобусът пътуваше по брега в топлия следобед. Няколко облака преминаха над слънцето. Сенки замъглиха плажа и хората, пръснати по пясъка под многоцветни чадъри.

Прокашлях се.

— И ще се върнете ли някога към практика, докторе?

— Аз и сега практикувам.

— Но нали току-що казахте...

— О, не официално, нито с кабинет и заплащане, не, това никога вече. — Лекарят спокойно се усмихна. — Тази загадка продължава да ме измъчва. Тоест — как съм лекувал всички тези хора само с полагане

на ръка, макар че ръцете ми са отсечени от рамото. Но и сега все още не съм вдигнал ръце...

— Как?

— С тази моя риза. Ти видя. И чу.

— Като минавахте през автобуса?

— Именно. Цветовете. Фигурите. Едно за този мъж, друго за онова момиче, трето за това момче. Зебри, кози, светкавици, египетски амулети. Какво, какво, какво?, питам аз. И: отговори, отговори, отговори. Човекът в Роршаховата риза.

Вкъщи имам десетина такива ризи.

Всякакви цветове и най-различни преплетени фигури. Една ми я нарисува самият Джексън Полак, преди да почине. Всяка риза нося един ден или пък по една седмица, зависи как върви, дали предизвиква множество бързи, пълни с вълнение и отплата отговори. После хвърлям старата и слагам нова. Десет милиона погледи, десет милиона неравнодушни отговори!

Дали не мога да спазаря тези Роршахови ризи с някой психоаналитик в отпуската? Да правиш тестове на приятелите си? Да слисаш съседите си? Да подразниш любопитството на жена си? Не, не. Това си е мое собствено, специално, лично и най-скъпо забавление. Никой не бива да го споделя. Аз и моите ризи, слънцето, автобусът и хилядите дни напред. Плажът ме чака. И по него — моите хора!

И така, вървя си аз по плажовете на този летен свят. Тук няма зима, прекрасно, нали, никаква зима на недоволството, би казал едва ли не, а смъртта е само тътен отвъд дюните. Разхождам се по моето собствено време и начин сред хората, вятърът развява платнената ми риза ту на север, ту на юг или югозапад и аз виждам как очите ми се стрелват, плъзгат, подсмивват се, смигват, удивяват се. И каже ли някой нещо за мастилено-петнистите памучни шарки, аз спирам. Заприказвам се. Поразхождам се малко с тях. Вглеждаме се в огромното огледало на морето. Аз отстрани се вглеждам в душата им. Понякога се разхождаме по цели часове, едни малко по-дължки сеанси на открито. Обикновено един ден стига и те, като не знаят с кого са се разхождали, освободени от данъци, се оказват разтоварени, нищо неподозиращи пациенти. И продължават по смрачаващия се бряг към едно по-прекрасно и светло навечерие. Зад гърба им глухият слепец им

махва за „на добър път“ и се понася към дома си да омете щастливата вечеря, оживен от добре свършената работа.

Или понякога ще срещна из пясъците някой полуунесен, чиито грижи не могат да бъдат извадени наведнъж в грубата дневна светлина. Тогава, сякаш случайно, ние се натъкваме един на друг след седмица и тръгваме да се разхождаме покрай разпенения прибой и правим това, което открай време се е правело: попътна изповед. Защото дълго преди затвора на изповедалните с потайни шепоти и покаяния, приятели са се разхождали, разговаряли, изслушвали и в това изслушване-изприказване са лекували един другиму горчивите отчаяния. Добрите приятели непрекъснато разменят буцата в гърлото си, дават си даровете на споделените тревоги и по този начин се освобождават от тях.

Уборка на боклуците от поляни и съзнания. С ярката си риза и пръчка с кука на върха аз тръгвам всяка сутрин да... почиствам плажовете. Толкова много, о, толкова много човешки тела лежат там в светлината. И толкова много души се губят в мрак. Опитвам се да вървя сред всички тях, без да се... препъвам...

Вятърът лъхна прохладен и свеж през прозореца на автобуса и раздвижи море от вълнички по пъстрата риза на замисления стар човек.

Автобусът спря.

Доктор Брокау внезапно забеляза къде се намираме и скочи:

— Почакайте!

Всички в автобуса се обърнаха, сякаш да проследят излизането на кинозвезда. Всички се усмихваха.

Доктор Брокау ме потупа по ръката и затича. На другия край на автобуса той се извърна, развеселен от собствената си разсеяност, повдигна тъмните очила и присви към мен слабите си, бебешко сини очи.

— Ей, ти... — каза той.

За него аз вече бях мъгла, поантилистичен образ някъде отвъд рамките на зрението.

— Ти... — извика той в тази прословута мъгла на съществуването, която топло и силно го обгръщаше и притискаше, — ти изобщо не ми каза. *Какво е това?*

Той стоеше изправен, за да се вижда цялата му невероятна Роршахова риза, която се ветрееше и гъмжеше от вечно променящите се линии и багри.

Погледнах. Примигнах. Отговорих.

— Слънчев изгрев! — извиках му.

Лекарят се замая от този деликатен приятелски вятър.

— Сигурен ли си, че не е залез? — извика той, слагайки ръка на ухото си.

Погледнах пак и се усмихнах. Надявах се, че вижда усмивката ми през хилядите мили в автобуса.

— Не — отговорих аз. — Изгрев. Прекрасен изгрев.

Той затвори очи да смеле думите. Големите му длани зашариха по брега на развяваната от вятъра риза. Той кимна. После отвори светлите си очи, махна ми и стъпи навън в света.

Автобусът потегли. Погледнах назад.

А там вървеше доктор Брокау, вървеше право напред из плажа, където лежаха разнородни мостри от света, хиляди хора, къпещи се в топлата светлина.

Струваше ми се, че той върви леко по морето от хора.

Като погледнах за последен път, той все така славно се носеше по това море.

---

[1] Херман Роршах (1922) — швейцарски психиатър, създател на Роршаховия тест, при който пациентът тълкува какво вижда в произволни мастилени петна и с това разкрива интелектуални и емоционални фактори. — Б.пр. ↑

УТРЕШНОТО ДЕТЕ

Той не искаше да бъде баща на малка синя пирамидка. Питър Хорн изобщо не си беше правил такива планове. Нито пък жена му си представяше, че може да им се случи такова нещо. Дни наред бяха разговаряли спокойно за приближаващото раждане на детето им, хранеха се с обикновена храна, спяха много и като дойде време да тръгнат с хеликоптера за болницата, той я прегърна и целуна.

— След шест часа ще си бъдеш пак в къщи, миличка — каза той.
— Тази нова техника за раждане вече прави всичко за човека, само дето още не замества бащата на детето.

Тя си спомни някаква отдавнашна песничка. „Не, не, поне това не могат да ми вземат“ — затананика си я и се засмяха. Хеликоптерът ги издигна над зеления път от градчето към големия град.

Лекарят, спокоен човек на име Уолкот, вдъхваше доверие. Пригответяха Поли Ан, съпругата, за предстоящото събитие, а бащата както обикновено остана в чакалнята. Там можеше да пуши или да си вземе едно уиски с лед. Чувстваше се чудесно. Чакаха първо дете, но нямаше за какво да се тревожат. Поли Ан беше в сигурни ръце.

След един час доктор Уолкот влезе в чакалнята. Имаше вид на човек, който е видял смъртта. Питър Хорн, вече на третата чашка, застина:

— Мъртва ли е?

— Не — тихо отвърна лекарят. — Не, не, тя е добре. Но бебето...

— Бебето ли умря?

— Бебето също е живо, обаче... Допийте си и елате с мен. Нещо се случи.

Да, наистина беше станало нещо. И „нещото“ бе изкарало цялата болница по коридорите. Хората обикаляха от стая в стая. Почти му прилоша, докато минаваха по коридора, където стояха хора в бели престилки, споглеждаха се и шушукаха.

— Виж ти! Виж ти! Детето на Питър Хорн! Невероятно!

Влязоха в малка чиста стая. Вътре се тълпяха хора и се надвесваха над ниска маса. На нея имаше нещо.

Малка синя пирамидка.

— Защо ме доведохте тук? — обърна се Хорн към лекаря.

Малката синя пирамидка се раздвижи. И заплака.

Питър Хорн се втурна напред и погледна потресен. Пребледня и задиша учестено.

— Да не би това да е то?

Доктор Уолкот кимна.

Синята пирамидка имаше шест змиевидни израстъка и три очи, които примигваха от стените ѝ.

Хорн не помръдваше.

— Тежи три килограма и четиристотин грама — обади се някой.

Хорн си помисли, че се гаврят с него. Някакъв номер му бяха погодили. Чарли Ръскол трябва да стои зад всичко това. И сега всеки момент ще влезе и ще извика: „Хвана ли се, глупчо!“ — и всички ще се разсмеят. Това не може да е моето дете. О, ужасно. Подиграват ми се.

Хорн стоеше и по лицето му се стичаха капки пот.

— Изведете ме оттук. — Обърна се и недоумяващо разтвори и отпусна ръце, очите му запримигваха.

Уолкот сложи ръка на рамото му и заговори успокоително:

— Това е вашето дете. Разберете, мистър Хорн.

— Не, не може да бъде. — Умът му не можеше да го побере. — Това е някакъв кошмар. Унищожете го!

— Не можем да убием човешко същество.

— Човешко същество?! — Хорн примигна насълзен. — Това не е човек. Това е богохулство!

Лекарят бързо продължи:

— Направихме изследванията на това... дете... и решихме, че не е мутант, а резултат от разлагане и пренареждане на генетичния код. То не е никаква аномалия. Нито е болно. Изслушайте ме, моля ви, внимателно.

Хорн бе втренчил широко отворени очи в стената. Потресен беше и се олюляваше. Лекарят продължаваше да говори сдържано, убедително:

— При раждането детето е било засегнато от външни влияния. Вследствие късо съединение и едновременно с това погрешното

функциониране на новите машини за раждане и хипноза се е получило нарушаване на измеренията. И при това положение — завърши набързо лекарят — вашето дете се е родило в... друго измерение.

Хорн дори не можа да кимне. Стоеше и чакаше.

Доктор Уолкот беше съвсем ясен.

— Вашето дете е живо и... и щастливо. Ето го там, на масата. Но за нас видът му е малко странен, понеже се е родило в друго измерение. Очите ни, привикнали към триизмерно възприемане, не могат да го видят като дете. Но то си е дете. Под целия този камуфлаж тази странна пирамидална фигура с израстъци е *вашето* дете.

Хорн стисна устни и затвори очи.

— Може ли да получа нещо за пиене?

— Разбира се. — Лекарят му подаде чаша.

— И ако може да седна някъде, просто да поседна за малко. — Хорн се отпусна изтощено на стола. Почваше да разбира. Всичко бавно се наместваше. Той потръпва. Все пак, колкото и страшно да изглеждаше, това беше първото му дете.

Накрая вдигна поглед и се помъчи да различи лекаря.

— А на Поли какво ще кажем? — Гласът му бе едва доловим шепот.

— Ще помислим утре сутринта, когато бъдете в състояние да разговаряте.

— А по-нататък какво ще стане? Има ли някакъв начин да... да се върне в нормален вид?

— Ще опитаме. Разбира се, ако вие ни дадете разрешение да правим опити. В края на краищата то е ваше дете. Вие можеше да правите с него каквото искате.

— С *него*? — Хорн се усмихна горчиво, затваряйки очи. — По какво съдите, че това е *то*? — Притъмня му. Ушите му забучаха.

Уолкот явно беше смутен.

— Ами, ние... това е... не знаем в същност.

Хорн отпи пак от чашата си.

— И какво, ако не успеете да го върнете в нормален вид?

— Разбирам колко голям шок е за вас това, мистър Хорн. Ако не можете да понесете: мисълта да отглеждате детето, ние в Института ще се радваме, ако ни го предоставите и ще се грижим за него вместо вас.

Хорн се замисли.

— Благодаря. Но то все още ни принадлежи — на мен и на Поли. Ще си го прибера в къщи. И ще го гледам, както бих гледал всяко друго дете. Ще му осигуря нормален домашен живот. Ще се постарая да го обикна. Ще се държа добре с него. — Устните му се схванаха, не можеше да мисли.

— Давате ли си сметка каква грижа поемате, мистър Хорн? Това дете не ще може да има нормални другарчета; те веднага ще му извадят душата. Знаете какви са децата. Ако решите да го гледате в къщи, животът му трябва да бъде организиран така, че никой никога да не го вижда. Ясно ли ви е?

— Да. Ясно ми е. А то добре ли е умствено, докторе?

— Да. Проверихме му реакциите. То е чудесно здраво бебе по отношение на нервните рефлексии и подобни неща.

— Искях само да бъда спокоен. А сега единственият проблем е Поли.

Уолкот сви вежди.

— Признавам си, че точно това и мен ме тревожи. Знаете колко тежко е за една жена да научи, че детето ѝ се е родило мъртво. Но да кажеш на една жена, че е дала живот на нещо, което не прилича на човек! Това не е тъй чисто като смъртта. Има голяма опасност от шок. И все пак трябва да ѝ кажа истината. Един лекар не е лекар, ако лъже пациентите си.

Хорн остави чашата.

— Но пък и не искам да загубя Поли. Аз вече съм подготвен и ще мога да приема, ако решите да унищожите детето. Но не искам Поли да умре от шока на цялата тази история.

— Мисля, че ще успеем да върнем детето в нормален вид. Именно затова се колебая, иначе ако смятах случая за безнадежден, веднага щях да издам удостоверение за евтаназия. Но най-малкото, струва си да се опита.

Хорн бе изтощен. Тресеше го.

— Добре, докторе, но докато го оправите, то ще има нужда от храна, от кърмене, от обич. Много време ще отиде, а не можем да чакаме толкова дълго. Кога ще кажем на Поли?

— Утре следобед, като се събуди.

Хорн стана и отиде до масата, която се затопляше отгоре от меко осветление. Когато Хорн протегна ръка, синята пирамидка се поразмърда.

— Здравсти, бебе — каза му той.

Синята пирамидка погледна нагоре към Хорн с трите си блестящи сини очи. Размърда тъничкото си синьо пипалце и докосна пръста на Хорн.

Хорн потръпна.

— Здравсти, бебе.

Лекарят извади специално приготвено шише с храна.

— Това е майчино мляко. Да вървим.

Бебето гледаше нагоре през проясняващата се мъгла. Виждаше над себе си да се движат разни фигури и усещаше, че са дружелюбни. Макар и новородено, то вече беше странно будно и живо. Бебето вече съзнаваше.

Наоколо се движеха разни фигури. Шест сивобели куба се навеждаха над него. Шест куба с шестоъгълни израстъци и всеки куб с по три очи. А имаше и два други куба, които идваха от далечината отвъд кристалното плато. Единият от тях беше бял. Също с три очи. Нещо в този Бял куб много се харесваше на Бебето. Някакво привличане. Някаква връзка. Издаваше някакъв мирис, който напомняше на Бебето за самото него.

Шестте наведени над него сивобели куба издаваха пискливи звуци. Звуци на удивление и любопитство. Всичките заедно звучаха като музика от пиколо.

А ето че и двата новопристигнали куба — Белият и Сивият куб подсвирнаха. После Белият куб протегна шестоъгълния си крайник и докосна Бебето. Бебето отвърна, като измъкна от пирамидалното си тяло един от израстъците. Бебето харесваше Белия куб. Бебето харесваше. Бебето беше гладно. Бебето искаше. Може би Белият куб ще го нахрани...

Сивият куб поднесе към бебето едно розово кълбо. Сега щяха да го нахранят. Добре. Добре. Бебето лакомо прие храната.

Вкусно му беше. Всичките сивобели кубове се оттеглиха и оставиха само хубавия Бял куб. Той застана над Бебето, загледа го и почна да му подсвирква. Свиркаше и свиркаше...

На другия ден казаха на Поли. Не всичко. Но достатъчно. Само със загатване. Казаха ѝ, че бебето в известен смисъл не е добре. Говореха ѝ бавно, във все по-затягащи се кръгове. После доктор Уолкот ѝ изнесе дълга лекция за механизма на раждането, как улеснява жената и как този път се е получило някакво късо съединение. Там беше още един човек, представител на научната мисъл, и той ѝ разказа сухо и накратко за измеренията, сгъвайки поред пръсти: първо, второ, трето и четвърто! Още някакъв мъж ѝ говори за енергията и материята. Друг някакъв — за онеправданите деца.

Накрая Поли седна в леглото и попита:

— За какво е целият този разговор? Какво не му е в ред на моето бебе, че трябваше толкова приказки да изприкажете?

Уолкот ѝ обясни с няколко думи.

— Разбира се, можете да изчакате една седмица за резултата — добави той. — Или пък да ни подпишете пълномощно Институтът да поеме настойничество над детето.

— Само едно искам да знам — каза Поли.

Доктор Уолкот вдигна вежди.

— В мен ли е вината, че детето е такова?

— Не, абсолютно сигурни сме.

— Дали детето не се е изродило по генетичен път?

— Не, то просто се е озовало в друг континуум. А иначе е съвършено нормално.

Поли отпусна стиснатите си като черта устни и простичко каза:

— Донесете ми тогава моето бебе. Искam да го видя, Още сега, моля ви.

Те внесоха „детето“.

На другия ден съпрузите напуснаха болницата. Поли тръгна със собствените си два хубави крака, Питър Хорн вървеше след нея и я гледаше с тихо изумление.

Детето не беше с тях. Щяха да го вземат по-късно. Хорн помогна на жена си да влезе в хеликоптера им и седна до нея. Издигна бръмчащата машина в топлия въздух.

— Ти си цяло чудо — каза той.

— Защо? — попита тя и запали цигара.

— Наистина. Дори не се разплака. Нищо не направи.

— Знаеш ли, то май не е чак толкова грозно. Веднъж да свикнеш с него. Мога дори... да го държа на ръце. Такова е топло и плаче и дори има нужда от пелени, триъгълни пелени. — Тя се засмя, но той забеляза нервния трепет в смеха ѝ. — Не, не заплаках, Пит, защото това е моето бебе. Или ще бъде. То не е мъртво, слава богу. То е... не знам как да ти обясня, то още е неродено. Искан ми се да мисля, че още не се е родило. И го чакаме да се появи. Имам доверие в доктор Уолкот, а ти?

— Права си. Права си. — Той се пресегна и взе ръката ѝ в своята. — Да ти кажа ли нещо? Ти си страшно сладурче.

— Ще издържа — продължи тя, заглеждана напред в плъзгащата се под тях зелена повърхност. — Докато очаквам да стане нещо хубаво, нищо няма да може да ме нарани или шокира. Ще изчакам шест месеца и после може би ще се самоубия.

— Поли!

Тя го погледна, сякаш току-що се бе появил.

— Извинявай, Пит. Но това не може да продължава вечно. Свърши ли се веднъж всичко и бебето най-после „да се роди“, ще го забравя и повече никога няма да се сещам за него. Но ако лекарят не успее да ни помогне, това умът ми няма да може да го побере и ще съумее само да накара тялото да се качи на покрива и да скочи.

— Всичко ще се оправи — каза той с ръце на волана. — Ще видиш.

Тя не каза нищо, само издиша цигарения дим в бръсващите удари на хеликоптерната перка...

Минаха три седмици. Всеки ден ходеха в Института да посетят „Пай“. С това тихо и спокойно име Поли Хорн наричаше синята пирамидка, която сега примигваше към тях от топлата маса, където я слагаха да спи. Доктор Уолкот внимателно им обясни, че навиците на „детето“ са нормални като на всяка друго: еди-колко си часа сън, еди-колко си часа е будно, колко време е внимателно, колко време скучае, колко пъти се храни и колко време остава само. Поли Хорн го слушаше и лицето ѝ се разнежи, погледът ѝ се затопли.

На края на третата седмица доктор Уолкот ги попита:

— Не ви ли се ще вече да го вземете в къщи? Вие не живеете в града, нали? Щом имате заграден двор, можете от време на време да го извеждате на слънце. То има нужда от майчина обич. Звучи много

банално, но е така. То трябва да бъде кърмено. Към новата машина за хранене има обяснения откъде приема храната. То има нужда от галовен глас, топлина, ръце и тъй нататък. — Доктор Уолкот им обясняваше със сух глас. — И все пак мисля, че вече свикнахте достатъчно с него, за да видите че то е много мило здраво дете. — Готова ли сте, мисис Хорн?

— Да, готова съм.

— Добре. И го довеждайте тук всеки три дни на контролен преглед. Вече имаме неговата формула. Засега работим над няколко разрешения, мисис Хорн. До края на годината ще имате някакъв резултат. Отсега не мога да ви кажа нищо определено, но имам основания да смятам, че ще измъкнем това дете от четвъртото измерение като заек от шапка.

Тогава, за негова изненада и удоволствие, Поли Хорн го разцелува по двете страни.

Пит Хорн подкара хеликоптера към къщи. Летяха над заоблените хълмисти зеленини на Грифит. От време на време той поглеждаше пирамидката в ръцете на Поли. Тя му гукаше галено и бебето ѝ отговаряше горе-долу по същия начин.

— Много странно — обади се Поли.

— Кое?

— Как ли му изглеждаме? — каза жена му.

— Питам доктор Уолкот за това. Каза, че сигурно сме му много смешни. То е в едни измерения, ние в други.

— Искаш да кажеш, че не ни възприема като мъж и жена ли?

— Да, ако можехме да се видим през неговите очи. За него ние сме нещо естествено в каквито и форми да ни вижда. То е свикнало да ни възприема като кубове, квадрати или пирамиди, тъй като ни гледа през собствените си измерения. Бебето няма никакъв друг опит, няма други норми, с които да сравнява това, което вижда. Ние сме му нормите. От друга страна, то ни изглежда свръхестествено, защото го съпоставяме с формите и размерите, на които сме свикнали.

— Да, разбирам, разбирам.

Бебето реагираше на движение. Един Бял куб го държеше в топлите си израстъци. Друг Бял куб седеше по-нататък в някакъв пурпурен правоъгълник. Правоъгълникът се носеше във въздуха над

просторни блеснали повърхности с пирамиди, шестоъгълници, паралелепипеди, колони, балони и многоцветни кубове.

Единият Бял куб издаде подсвиркващ звук. Другият Бял куб му отвърна по същия начин. Белият куб, който го държеше, се обърна. Бебето гледаше двата Бели куба и света, който се плъзгаше покрай летящия мехур.

Доспа му се. То затвори очи, намести по-удобно пирамидалната си младост в скута на Белия куб и заиздава тихи звукчета...

— Заспа — обади се Поли Хорн.

Дойде лятото. Самият Питър Хорн бе зает с вносно-износната си работа. Но бе придобил навика всяка вечер да се прибира в къщи. През деня Поли беше добре, обаче нощем, когато оставаше сама с детето, почна да пуши твърде много и една вечер той я завари в безсъзнание на кушетката, а на масата пред нея имаше празна бутилка от шери. Оттогава той почна сам да се грижи нощем за детето. Когато плачеше, то издаваше странни подсвиркващи звуци, като някое загубено и виещо в джунглата животно. Това не бяха детски звуци.

Бащата облицова стените на детската стая със звукоизолационен материал.

— За да не чува жена ви детето ли? — попита работникът.

— Да — отвърна Питър Хорн. — За да не го чува.

Малко хора им идваха на гости. Страхуваха се някой да не се натъкне на Пай, милата сладка пирамидка, малкия Пай.

— Какъв е този шум? — попита ги веднъж един гостенин над коктейла си. — Прилича на чуруликане. Не знаех, че имате птички в къщи, Питър.

— О, да — отвърна Хорн и притвори вратата на детската стая. — Ще пийнете ли още едно? Наздраве на всички.

Беше като да имаш в къщи куче или котка. Или поне Поли гледаше така на него. Питър Хорн я наблюдаваше и забелязваше как точно говори и глези малкия Пай. Пай това, Пай онова, но някак си от известно разстояние. Понякога тя ще се огледа из стаята, ще прокара ръце по тялото си, а дланите ще се стиснат и тя ще изглежда объркана и уплашена, сякаш чакаше някой всеки момент да пристигне.

През септември Поли заяви на мъжа си:

— Той вече може да казва татко. Да, наистина може. — Хайде, Пай, кажи „татко“!

Тя вдигна синята пирамидка.

— Фюит! — изсвири топлатата синя пирамидка.

— Престани, за бога! — викна ѝ Питър Хорн. Взе детето от ръцете ѝ и го занесе в детската стая, където то продължи да подсвирва това име, това име, това име. Хорн се върна и си наля чаша силна напитка. Поли тихичко се смееше.

— Не е ли ужасно! — каза тя. — Дори *гласът* му е в четвъртото измерение. Колко интересно ще бъде по-нататък, като се научи да говори. Ще го караме да научи наизуст монолога на Хамлет и като го казва, ще се получава нещо от Джеймз Джойс! Какви щастливци сме! Налей ми още малко!

— Достатъчно пи — забеляза той.

— Благодаря, сама ще си сипя — каза тя и си наля.

Октомври, после ноември. Пай вече се учеше да говори. Той подсвиркуваше, писукаше, издаваше звън на камбанка, като огладнееше. Доктор Уолкот продължаваше да ги посещава.

— Когато е равномерно яркосиньо — казваше лекарят, — това означава, че бебето е здраво. Помръкне ли цветът и стане матов... детето не се чувства добре. Не забравяйте.

— О, да, ще го запомня — каза Поли. — Турско синьо означава здраве, матов кобалт — боледуване.

— Млада лейди — каза лекарят, — по-добре вземете две от тези таблетки и елате утре да си поговорим малко. Не ми харесват тези приказки. Я си покажете езика! М-да. Пиете ли! Погледнете си пръстите — колко са пожълтели. Трябва да намалите цигарите наполовина. До утре.

— Не може повече да продължава така — каза Поли. — Вече почти цяла година мина.

— Скъпа мисис Хорн, не искам постоянно да ви държа в напрежение. Но щом получим някакъв резултат, веднага ще ви уведомя. Ежедневно работим над този проблем. Скоро ще направим един експеримент. А сега вземете тези хапчета и си затворете хубавата уста. — Той погъделичка Пай под „брадичката“. — Чудесно здраво бебе! И хич не е дребно — почти девет килограма!

Бебето различаваше кога влизат и излизат двата хубави Бели куба, които винаги, когато беше будно, бяха край него. Имаше още един куб, сив, който идваше в определени дни. Но обикновено прекарваше с двата Бели куба, които се грижеха за него и го обичаха.

То погледна единия топъл, по-закръглен и по-мек Бял куб и издаде тихичък чуруликащ звук на задоволство.

Белият куб го нахрани. То бе доволно и растеше. Всичко му бе близко и хубаво.

Настъпи новата, 1989 година.

Космически кораби профучаваха по небето, бръмчаха хеликоптери и топлите калифорнийски ветрове разцъфваха.

Питър Хорн тайно донесе в къщи големи пластинки от специално отляно синьо и сиво поляризирано стъкло. През тях разглеждаше своето „дете“. Но нищо. Пирамидката си оставаше пирамидна, все едно дали чрез рентгенови лъчи или през жълт целофан ще я гледа. Препятствието бе непреодолимо. Хорн постепенно се върна към пиенето.

В началото на февруари стана голямо събитие. Като се върна един ден в къщи, Хорн с ужас забеляза тълпа съседи, насъбрани на поляната пред къщата му. Някои от тях седяха, други стояха прави, трети се разхождаха наоколо със слисани изражения.

Поли развеждаше из двора „детето“.

Беше много пияна. Държеше синята пирамидка за ръка и я разхождаше нагоре-надолу. Не забеляза приземяването на хеликоптера, но пък и не обърна особено внимание на Хорн, като го видя да дотичва.

Един съсед се обърна към него:

— О, мистър Хорн, какво симпатично нещо. Къде го *намерихте*?

Някой друг се обади:

— Хей, ама вие сте били страшен пътешественик, Хорн. От Южна Америка ли го взехте?

Поли вдигна пирамидката.

— Кажи „татко“! — викаше ѝ тя, опитвайки се да спре погледа на съпруга си.

— Фюиит! — извири пирамидната.

— Поли! — извика Питър Хорн.

— Дружелюбно е като куче или котка — обясняваше Поли, развеждайки детето. — О, не, не е опасно. Като бебе е дружелюбно. Съпругът ми го донесе от Афганистан.

Съседите почнаха да се разотиват.

— Чакайте — махна им Поли. — Не искате ли да видите моето бебе? Не е ли просто очарователно!

Той я удари през лицето.

— Моето бебе — изрече тя на пресекулки.

Той я удари още няколко пъти, докато тя престана да повтаря тези думи и колабира. Той я вдигна на ръце и я занесе в къщата. После се върна да вземе Пай, прибра и него и седна да телефонира в Института.

— Доктор Уолкот, Хорн се обаждат. Ако може да пригответе екипа. Тази вечер или никога.

Долови колебание. Доктор Уолкот въздъхна.

— Добре. Доведете жена си и детето. Ще се опитаме да уредим нещо.

Затвориха.

Хорн отиде при пирамидката и почна да я разглежда.

— Съседите казаха, че е страшен — рече жена му, легнала на кушетката, очите ѝ бяха затворени, устните потръпваха.

Институтът миришеше на чисто, дезинфекцирано и стерилно. Доктор Уолкот вървеше по коридора, следван от Питър Хорн и съпругата му Поли, която носеше Пай на ръце. Отвориха една врата и се озоваха в просторна зала. В средата имаше две маси с надвесени над тях черни капаци.

Зад масите се виждаше сложна апаратура с циферблати и лостчета. Чуваше се едва доловимо бръмчене. Питър Хорн погледна бегло Поли.

Уолкот ѝ подаде чаша с някаква течност.

— Изпийте това.

Тя го изпи.

— А сега седнете.

Двамата седнаха. Лекарят скръсти ръце и ги погледна.

— Искам да ви обясня какво сме правили през последните няколко месеца по вашия въпрос — почна той. — Опитвах се да измъкна бебето от четвъртото му, пето или шесто дяволско измерение,

в което се намира Всеки път, когато го оставяхте на контролен преглед, ние се занимавахме с този проблем. Сега вече имаме някакво разрешение, но то с нищо не може да ни помогне да измъкнем бебето от измерението, в което съществува.

Поли се облегна назад. Хорн само следеше внимателно думите на лекаря. Уолкот се наведе напред.

— Пай не мога да измъкна, но мога вас да прехвърля в неговото измерение. Това е. — Той разтвори ръце.

Хорн погледна апаратурата в ъгъла.

— Искате да кажете, че можете *нас* да ни прехвърлите в измерението на Пай?

— Ако решите, че ви е нужно.

Поли млчеше. Държеше спокойно бебето и го гледаше.

Доктор Уолкот продължи обясненията си.

— Открихме каква серия от механически и електрически неизправности е заставила Пай да се озове в сегашното състояние. Тази злополука и въпросното натоварване можем да възпроизведем. Но него да върнем обратно, това е съвсем друго нещо. Може би ще бъдат необходими един милион опити и неудачи, преди да улучим комбинацията. Комбинацията, която го прехвърли в друго измерение, беше случайна, но за щастие ние я забелязахме, наблюдавахме и регистрирахме. Но нямаме никакви данни за връщането обратно. Трябва да работим в пълен мрак. Затова ще ни бъде по-лесно *вас* да прехвърлим в четвъртото измерение, отколкото да върнем Пай в нашето.

Поли запита простиичко и сериозно:

— А ако ме прехвърлите в неговото измерение, ще мога ли да виждам моето бебе такова, каквото си е?

Уолкот кимна.

— Тогава направете го — каза Поли.

— Почакай! — рече Питър Хорн. — Ние сме в този институт едва от пет минути и ти вече си готова да обречеш целия си живот.

— Но ще бъда вече с моето истинско бебе. Нищо друго не ме интересува.

— Доктор Уолкот, а какво ще представлява за нас преминаването в това измерение?

— Вие специално няма да забележите никаква разлика. Двамата ще се виждате един друг в същите форми и размери. Пирамидката обаче ще се превърне в бебе. Вие ще придобиете едно допълнително чувство и ще можете да интерпретирате по нов начин това, което виждате.

— Но няма ли и ние самите да се превърнем в призми или пирамиди! И вас, докторе, да ви виждаме вече не като човек, а като някаква геометрична фигура?

— Губи ли слепият човек, който проглежда за първи път, своя слух или вкусовото си осезание?

— Не.

— Какво тогава? Престанете да мислите само за това, че ще загубите нещо. Помислете за нещата, които ще придобиете. Вие получавате нещо. А нищо не губите. Вие знаете как изглеждат хората и това е едно преимущество, което Пай не притежава, защото се е научил да възприема нещата само през своето измерение. Когато пристигнете „там“, вие ще ме виждате едновременно по два начина — и като геометрична абстракция, и като човек, както предпочитате. Това вероятно ще ви направи истински философи. Има едно нещо обаче...

— Какво?

— За всички други на света вие, вашата съпруга и детето, ще изглеждате като абстрактни форми. Бебето ще бъде триъгълна пирамида. Жена ви може би призма. А вие самият — шестоъгълно тяло, например. Светът ще бъде шокиран, не вие.

— Ние ще бъдем аномалия?

— Да, вие ще бъдете аномалия. Но няма да го съзнавате. Обаче сигурно ще трябва да живеете доста изолирано.

— Докато откриете начин да ни върнете и тримата обратно?

— Точно така. Може би след десет или двадесет години. Не ви го препоръчвам много, защото вие и двамата може да полудеете в резултат на това, че ще се чувствате отделени и различни. Ако във вас има зародиш на параноя, тя може да се прояви. От вас зависи естествено.

Питър Хорн погледна жена си, тя му отвърна със замислен поглед.

— Да вървим — реши Питър Хорн.

— В измерението на Пай ли? — попита лекарят.

— Да, в неговото измерение.

Станаха.

— Докторе, сигурен ли сте, че няма да загубим нито едно от сетивата си? И ще можете ли да ни разбирате като говорим с вас? Пай говори съвсем неразбираемо.

— Пай говори така, защото по този начин стигат до него нашите думи, след като преминат през неговото измерение. Той подражава звуковете, които чува. Когато бъдете там, вие ще говорите на съвършен английски, защото вие знаете *как*. Измеренията са свързани със сетивата, времето и познанието.

— А какво ще бъде за Пай, когато преминем в неговата форма на съществуване? Веднага ли ще ни види като човешки същества и няма ли да го шокира това? Не е ли опасно?

— Той е ужасно млад и още няма установени понятия за нещата. Ще се шокира леко, но вашият мирис за него ще остане същият, гласовете ви ще запазят характеристиката си и същата тоналност и вие ще бъдете за него все така топли и обичащи, което е най-важното. Добре ще се разбирате с него.

Хорн се двоумеше.

— Толкова дълъг изглежда пътят до там, където искаме да отидем. — Той въздъхна. — Бих искал да имаме друго дете и да забравим това.

— В момента от значение е това бебе. Смея да предположа, че Поли не би искала никакво друго, нали, Поли?

— Само това бебе, само *това* бебе — каза Поли.

Уолкот многозначително погледна Питър Хорн. Той го разбра правилно. Или това бебе, или никога вече Поли. Или това бебе, или Поли в някоя тиха стая, втрещена в пространството до края на живота си.

Тръгнаха заедно към масите.

— Щом тя може, смятам, че и аз ще мога да го понеса — каза Хорн и я хвана за ръка. — И без това вече толкова години работя напрегнато, просто ще бъде удоволствие да се оттегля и за разнообразие да се превърна в абстракция.

— Откровено казано, завиждам ви за пътешествието — рече Уолкот, регулирайки голямата тъмна машина. — Забравих да ви кажа, че като резултат от вашето пребиваване „там“ вие спокойно можете да

напишете истински философски труд, на който могат да завидят и Дюи^[1], и Бергсон^[2], и Хегел или който и да е от техния калибър. Един ден и аз може да дойда „там“ да ви навестя.

— Ще бъдете добре дошъл. Какво още е необходимо за пътешествието?

— Нищо. Просто да легнете на тези маси и да запазите спокойствие.

Бръмчене изпълни стаята. Звукът на енергия, сила и загряване.

Поли и Питър Хорн легнаха на масите, хванати за ръце. Двойният черен капак ги захлупи. Двамата потънаха в мрак. Някъде далеч в болницата се обади глас на часовник: „Бим-бам, седем часът. Бим-бам, седем часът.“ После мекият камбанен звън замря.

Тихото бръмчене нарасна. Машината проблясваше със скрита, променлива, сгъстяваща се сила.

— Има ли някаква опасност? — извика Питър Хорн.

— Никаква.

Енергията свистеше. Самите атоми се разединиха в пространството на два чужди, враждебни лагера. Двете страни поведоха битка за надмощие. Хорн зяпна да изкрещи. Под ужасната атака на електричеството вътрешностите му ставаха пирамидални, призматични. Усети една теглеща, изсмукваща, изтръгваща мощ да се впива в тялото му. Енергията се нахвърляше върху него, риеше тялото му и го притискаше от всички страни. Измеренията на черния капак над торса му се разтеглиха и опнаха в някакви чисти неразбираеми плоскости. Потта, която се стичаше по лицето му, не беше пот, а чиста измерима субстанция. Крайниците му бяха усукани, разпръснати, сбрани отново, размачкани и сбити. Той започна да омеква като сгорещен восък.

Нещо щракна и пропълзя някакво цъкане.

Хорн мислеше бързо, но хладнокръвно. Как ще живеят за в бъдеще с Поли и детето в къщи? А хората, които ще им идват на гости? Как ще бъде?

Внезапно той проумя как ще бъде и мисълта го изпълни с някакво огромно благоговение и чувство на упойваща вяра и време. Ще живеят на същия спокоен, зелен хълм в същата бяла къща с висока ограда около нея, която ще ги предпазва от простото любопитство. И доктор Уолкот ще идва да ги навестява, ще паркира долу, ще се изкачи

по стъпалата и на вратата ще се появи слаб Бял правоъгълник, когото ще посрещнат със сухо мартини в змиевидните си ръце.

В един фотьойл в стаята ще седи Бялата призма с отворено томче Ницше, ще чете и ще пуши лулата си. А на пода наоколо ще тича Пай. И ще разговарят, и ще дойдат още някои приятели, а Бялата призма и Белият правоъгълник ще се шегуват и ще се смеят над сандвичите и следващата напитка, и това ще бъде една чудесна вечер на хубави разговори и смях.

Ето как ще бъде.

Щрак.

Бръмченето престана.

Капакът се издигна над Хорн.

Всичко свърши.

Те бяха в друго измерение.

Чу Поли да плаче. Беше много светло. После той се плъзна от масата и се изправи, примигвайки. Поли се затича, после спря и вдигна нещо от пода.

Беше синът на Питър Хорн. Жизнено, с розови бузки синеоко момиченце се гушеше в ръцете ѝ, хълцаше, примигваше и плачеше.

Пирамидалните форми бяха изчезнали. Поли плачеше от щастие.

Питър Хорн прекоси стаята разтреперан, опитвайки се да се усмихне и да прегърне едновременно и Поли и детето, и да заплаче с тях.

— Е! — каза Уолкот и застана зад тях. Дълго време не бе помръдвал. Само гледаше отсреща в стаята Бялата призма и тънкия Бял правоъгълник, който държеше Синята пирамидка. Влезе един асистент.

— Шшт! — каза Уолкот с ръка на устата. — Те предпочитат да останат за малко сами. Елате!

Сложи ръка на рамото на асистента и на пръсти се измъкнаха от стаята. Белият правоъгълник и Бялата призма дори не се обърнаха, когато вратата се затвори.

---

[1] Джон Дюи (1859—1952) — Американски философ и просветител. — Б.пр. ↑

[2] Анри Бергсон (1859—1941) — Френски философ. — Б.пр. ↑

ЖЕНИТЕ

Беше като светлина, нахлула в зелено пространство.

Океанът пламна. Някакво бяло сияние плъзна като полъх от пара през утринното есенно море и се заиздига нагоре. Мехури забълбукаха от гърлото на скрито морско дефиле.

Приличаше на мълния в обърнатия зелен небосвод на морето. То бе старинно и красиво. Лениво се надигаше из дълбините. Раковина, кичур, мехур, водорасло, блещукане, шепот, хриле. Придържани от глъбините, висяха дървеса от заскрежени корали, прилични на мозъци, възлести жълти растения и подобни на коса навеи от водорасли. То набъбваше с приливите и отливите, нарастваше с вековете, натрупваше и складираше в себе си самоличности и древни пясъци, мастило от октоподи и всякакви морски неща.

И чак до ден днешен.

То имаше съзнание.

Беше светлозелено същество и дишаше в есенното море. Без очи, но виждащо, без уши, но чуващо, безтелесно, но усещащо. Родено бе от морето и бе от женски род.

В никакъв случай не приличаше на жена, нито пък на мъж. Но имаше женски маниери, копринените, изплъзващи се и неуловими жестове на жена. Движеше се с женска грация и имаше всичките пагубни неща на една суетна жена.

Тъмни течения струяха през него и край него, понесли странни спомени по пътя към водовъртежите — карнавални шапчици, маски, серпентини и конфети. Те минаваха през разцъфналата маса на тази дълга зелена коса като вятър през древно дърво. Кори от портокали, салфетки, хартии, черупки от яйца и обгорели останки от нощни огньове по брега; всякакви отпадъци от изтощените хора там горе, които се движеха крадешком по самотните пясъци на континенталните острови, хора от тухлените градове, хора, които ревяха с металните си демони по бетонните автостради, обречени.

То се надигаше, меко блещукаше и се разпенваше в хладния утринен въздух. Зелената коса се надигаше меко, блещукаше и се разпенваше в хладния утринен въздух. И легна на дрейф.

Загледа се в брега.

Човекът бе там.

Загорял от слънцето мъж със здрави крака и набито тяло.

Всеки ден той влизаше във водата да се изкъпе и да поплува. Но никога не се отдалечаваше. На брега с него имаше жена, една жена в черен бански костюм. Тя лежеше до него, говореха тихо и се смееха. Понякога си хващаха ръцете или слушаха малката звукова машина, която настройваха и от нея идваше музика.

Сиянието висеше спокойно във вълните. Беше краят на сезона. Септември. Нещата се затваряха.

Вече всеки момент той можеше да замине и никога да не се върне.

Днес той трябва да дойде във водата.

Те лежаха затоплени на пясъка. Радиото тихо свиреше и жената в черния бански костюм от време на време се размърдваше със затворени очи.

Мъжът бе облегнал глава на мускулестата си ръка и не помръдваше. Пиеше слънцето с лице, с отворена уста, с ноздри.

— Какво има? — обади се той.

— Лош сън — отвърна жената в черния бански.

— Сън посред бял ден?

— Ти никога ли не си сънувал следобед?

— Аз никога не сънувам. През целия си живот досега не съм сънувал.

Тя лежеше и гледаше пясъка.

— Боже, какъв ужасен сън беше!

— Какво сънува?

— Не мога да си спомня — отвърна тя и наистина не помнеше. Съжаляваше, че го е забравила. И сега, затворила очи, тя се опитваше да си спомни.

— Мен си сънувала — лениво каза той и се протегна.

— Не, не беше ти.

— Ами да — рече той и се усмихна. — Сигурно съм заминал се друга жена, това трябва да е било.

— Не беше.

— Така е било — настоя той. — Мен си сънувала и аз съм заминал с друга жена, а ти си ни открила и по някакъв начин в цялата суматоха мен са ме застреляли или нещо подобно.

Тя неволно премигна.

— Не говори така.

— Я да видим — продължи той. — С каква жена бях? Джентълмените предпочитат блондинки, нали?

— Моля те, не се шегувай — каза тя. — Не ми е добре.

Той отвори очи.

— Сънят ли те разстрои толкова?

Тя кимна.

— Винаги като сънувам денем нещо такова, то ме потиска по някакъв ужасен начин.

— Извинявай. — Той погали ръката ѝ. — Да ти взема ли нещо?

— Не.

— Фунийка сладолед? Или сладоледена паста? Или една кока-кола?

— Много си внимателен, но не искам. Сега ще ми мине. Просто е от това, че последните четири дни не беше хубаво. Не е като в началото на лятото. Нещо се е случило.

— Но не между нас — каза той.

— О, не, разбира се, че не — бързо отвърна тя. — Но нямаш ли чувството, че понякога *местата* се променят? Дори такива неща като вълнолома са се променили, или въртележката, или всичко заедно. Дори кренвиршите тази седмица имат друг вкус.

— Как така?

— Имат вкус на старо. Трудно ми е да ти обясня, но нямам апетит и ми се иска да си отиваме в къщи.

— Утре е последният ни ден. Знаеш какво значение имаше за мен една седмица повече.

— Ще ми мине — рече тя. — Само това място да не изглеждаше толкова смешно и променено. Не зная защо, но изведнъж ми се прииска да скоча и да избягам.

— Заради съня ли? Заради мен и моята блондинка и дето после изведнъж съм се оказал мъртъв?

— Недей така — каза тя. — Не говори така за умиране. —
Лежеше съвсем близо до него. — Само ако знаех какво е това.

— Успокой се, аз ще те пазя. — Той я погали.

— Не мен, себе си трябва да пазиш. — Дъхът ѝ шепнеше в ухото му. — Имах чувството, че съм ти омръзнала и си отиваш.

— Как мога да си отида — аз те обичам.

— Колко съм глупава. — Тя насила се усмихна. — Боже, какво глупаво нещо съм аз.

Лежаха спокойно, слънцето и небето над тях бяха като клепач.

— Знаеш ли — замислено каза той след малко, — май и на мен ми се предаде част от чувството, за което говориш. Това място наистина се е променило. Има нещо различно.

— Радвам се, че и ти го усещаш.

Той лениво кимна, усмихна се леко и затвори очи, отпивайки слънце.

— И двамата откачае. Луди сме и двамата. — Шепнеше. — И двамата.

Морето на три пъти меко се плъзна по брега.

Наближаваше следобед. Слънчевите лъчи подраскваха леко небето. Сгрените яхти се полюшваха блестящо бели до пристанищния кей. Мирис на готвено и пържен лук изпълни вятъра. Пясъкът прошепна и се раздвижи като отражение в голямо преливащо огледало.

Радиото зад раменете им ненатрапчиво мърмореше. Те лежаха като тъмни стрели на белия пясък. Не помръдваха. Само клепките им потрепваха усещащо, само ушите им бяха нащрек. От време на време езикът се плъзваше по изгарящите устни. Тънки иглички влага бликваха край веждите и изгаряха в слънцето.

Той вдигна глава, без да отваря очи, и се заслуша в жегата.

Радиото въздишаше.

Той отпусна за малко глава.

Тя го усети отново да се надига. Отвори едно око — той беше облегнат на лакът и оглеждаше пристана, небето, водата и пясъка.

— Какво има? — попита тя.

— Нищо — отвърна той и отново легна.

— Нещо — настоя тя.

— Стори ми се, че чух нещо.

— Радиото.

— Не, не радиото, нещо друго.

— Нечие друго радио?

Той не отговори. Тя чувстваше ръката му да се напруга и отпуска, напруга се и се отпуска.

— Ето го пак, дявол да го вземе — каза той.

И двамата се послушаха.

— Нищо не чувам.

— Шшт! За бога... — възкликна той.

Вълните се разбиваха о брега като тихи огледала, купчина преливащи се, шепнещи стъкълца.

— Някой пее!

— Какво?

— Кълна се, че някой пееше.

— Глупости.

— Не, слушай.

Ослушаха се пак.

— Нищо не чувам — каза тя студено.

Той бе станал прав. На небето нямаше нищо, нито на кея, нито на пясъка, нито откъм павилиона за кренвирши. Само втрепената тишина, вятърът, който духаше край ушите им и клъвваше светлите, разрошени косъмчета по ръцете и краката му.

Той тръгна към морето.

— Недей — извика тя.

Той погледна надолу към нея някак особено, сякаш я нямаше. Продължаваше да се слушава.

Тя усили транзистора. Той избухна в думи, ритъм и мелодия:

„Намерих си момиче за милиони...“

Той направи кисела гримаса и нервиран махна с ръка:

— Спри го!

— Защо, на мен ми харесва. — Тя го засили още. После щракна пръсти, извивайки тяло и се опита да се усмихне.

Беше два часът.

Слънцето изпаряваше водите. Старият вълнолом се разширяваше запъхтян в жегата. Птиците залепнаха по нагорещеното небе, неспособни да се движат. Слънцето пронизваше зелените течения, които обикаляха край вълнолома; хващаше и изглаждаше ленивата белота, която пълзеше между рифовете.

Във водата се люлееха и разстилаха бялата пяна, заскреженият коралов мозък, възлестите водорасли, пясъкът от прилива.

Мургавият мъж лежеше на пясъка, до него — жената в черния бански костюм.

Откъм водата като мъгла лъхна музика. Шепнещата музика на дълбоки приливи и отливи, на отминали години, на сол и пътешествия, на разпозната и приета необичайност. Музиката звучеше като плисък на брега, като ръмящ дъжд, като раздвижване на гъвкави крайници в дълбините. Тя пееше с глас, залутан от незапомнени времена в кухините на раковините. Съскането и въздишките на прилива в изоставени трюмове на кораби със съкровища. Звукът, който издава вятърът, преминавайки през гол череп, захвърлен на пясъка.

Но радиото на одеялото свиреше по-силно.

Сиянието, крехко като жена, тънеше морно надолу и чезнеше от погледа. Още само няколко часа. Те всеки момент ще си тръгнат. Да можеше той да дойде за миг, само за миг. Мъглявината безмълвно се разстилаше и си представяше тялото и лицето му във водата, дълбоко долу. Чувстваше го хванат и задържан в нейното потъване на двадесетина метра дълбочина, заловен в една силна струя, която се огъваше и извиваше в неистови жестикулации към дълбините на скрития морски водовъртеж.

Огънят на неговото тяло и водата, която ще се сгрее от неговата топлина, а заскреженият коралов мозък, скъпоценните песъчинки и солените мъглявините поемат горещия дъх от отворените му устни.

Вълните придвижваха гъвкавите, променливи мисли към плитчината, затоплена от обедното слънце като вода за вана.

Той не бива да си отива. Ако сега си отиде, няма вече да се върне.

Сега. Студеният коралов мозък се носеше, носеше. *Сега.* Зовеше го през горещите пространства на безветрения въздух в ранния следобед. *Ела във водата! Сега!* зовеше музиката. *Сега.*

Жената в черния бански костюм засили радиото.

— Внимание! — говореше то. — Днес, само днес можете да си купите нова кола от...

— За бога! — Мъжът приближи и намали кряска. — Нужно ли е толкова високо!

— Така ми харесва — каза жената в черния бански и погледна през рамо към морето.

Беше три часът. Небето беше цялото в слънце.

Той се изправи, облян в пот.

— Влизам.

— Би ли ми купил първо кренвирши? — помоли тя.

— Почакай, докато изляза.

— Моля те — тя се намуси. — *Сега*.

— Нещо друго искаш ли?

— Не, но ми вземи три.

— Три? Боже, какъв апетит! — Той изтича към павилиона.

Тя го изчака да се отдалечи. После изключи радиото. Ослуша се внимателно. Нищо не чуваше. Вгледа се във водата, чак докато проблясъците и пръските на слънцето почнаха да пронизват очите ѝ като иглички.

Морето се бе успокоило. Носеше се само една лека, далечна и крехка мрежа от вълнички, отразяващи слънцето в безкрайни повторения. Тя често попоглеждаше водата и се мръщеше.

Той дотича с едри скокове.

— Ама че горещ пясък, дявол да го вземе, изгори ми краката! — Той се просна на одеялото. — Ето!

Тя взе трите сандвича и бавно почна да яде единия. Като свърши, тя му подаде останалите два.

— Дояж ги. Много лакоми очи имам.

Той мълчаливо задържа кренвиршите.

— Друг път не искам повече, отколкото можеш да изядеш — каза той, привършвайки. — Само ги хабиш.

— Ей тук има лимонада — рече тя и развинти термоса. — Ако си жаден.

— Благодаря. — Отпи. После отупа ръце и каза: — Е, аз ще скоча за малко във водата. — Неспокойно погледна блесналото море.

— Само още едно нещо — рече тя, сякаш току-що си бе спомнила. — Купи ми, моля те, едно плажно масло. Нямам вече.

— Никакво ли нямаш вече?

— Свършило се е.

— Да беше ми казала като отивах за кренвиршите, но нищо. — Той изтича обратно с едри ритмични скокове.

Докато се отдалечаваше, тя извади плажното масло от чантата си, отвинти капачката, изля течността в пясъка, засипа я, погледна морето и се усмихна. После стана и отиде на брега. Загледа се в безбройните малки и незначителни вълни.

Няма да го получиш, помисли тя. Който и да си или каквото и да си ти, той е мой и ти няма да го имаш. Не знай какво става, нищо не разбирам наистина. Единственото, което знам, е, че довечера в седем взимаме влака. И утре няма да сме тук. Тъй че ти можеш да си стоиш тук и да чакаш колкото си искаш — ти, море, океан или каквото и неприятно нещо да си.

Няма да ме уплашиш; ти не си ми съперник, мислеше тя. Взе един камък и го хвърли в морето.

— На ти тебе! — извика тя.

Той бе застанал до нея.

— О! — Тя отскочи назад.

— Хей, какво става? Какво стоиш тук и мърмориш?

— Ами! — Тя самата се изненада. — Носиш ли плажно масло? Намажи ми малко гърба.

Той отля жълтата течност на ръката си и я разтри по златистия ѝ гръб. Тя от време на време поглеждаше морето с лукав поглед и кимаше, сякаш му казваше: „Гледай! Виждаш ли?“ Измърка като котенце.

— Готово. — Той ѝ подаде шишенцето.

И преди тя да успее да извика, той вече се бе потопил във водата.

— Къде отиваш! Ела тук!

Той се обърна сякаш към някой непознат.

— Какво има, за бога?

— Ами ти току-що изяде кренвиршите и лимонадата — не бива веднага да влизаш във водата, ще се схванеш!

— Бабешки приказки — подигра ѝ се той.

— Все едно, ела тук. Трябва след ядене да мине един час, чуваш ли? Хич не ща да те виждам после схванат и да се давиш.

— Уф! — каза той с досада.

— Ела тук — тя се обърна и той я последва, като поглеждаше назад към морето.

Три часът. Четири.

В четири и десет почна промяната. Както си лежеше на пясъка, жената в черния бански я забеляза да се приближава и се отпусна. От три часа бяха почнали да се задават облаци. А сега с внезапно втурване откъм залива нахлу и мъгла. Застудя. Вятърът задуха от нищото. Все по-тъмни облаци приближаваха.

— Ще вали — обади се тя.

— Много доволна изглеждаш — забеляза той, седнал със скръстени ръце. — Това е последният ни ден тук, а ти си щастлива, че се заоблачава.

— Метеоролозите съобщиха, че нощес и утре ще има дъжд и буря — призна тя. — Няма да е лошо тази вечер да си тръгнем.

— Ще останем, може и да се оправи. Искам все пак да поплувам още един ден — каза той. — Днес още не съм влизал във водата.

— Ами докато приказвахме и ядохме, то времето минало.

— Да — кимна той и си погледна ръцете.

Мъглата се носеше над пясъка на тесни ивици.

— А, капна ми на носа! — Тя щастливо се засмя. Очите ѝ отново бяха блестящи и млади. Тя просто тържествуваше. — Добрият стар дъжд.

— Много весело ти стана. Странна птица си ти.

— Ела, дъжд! — говореше си тя. — Помогни ми с тези одеяла — обърна се после към него. — Трябва да бягаме.

Той бавно и разсеяно почна да сгъва одеялата.

— И без изобщо да съм влизал днес във водата! Все пак ще се гмурна поне веднъж. — Той ѝ се усмихна. — Само за минутка!

— Недей! — Лицето ѝ побледня. — Ще настинеш, после трябва да те гледам.

— Добре де. — Той се отвърна от морето. Заваля кротък дъжд.

Тя тръгна пред него към хотела. Тананикаше си нещо.

— Спри за малко — извика той.

Тя спря. Не се обърна. Само някъде отдалече чуваше гласа му.

— Във водата има някой — викаше той. — Дави се!

Тя не можа да помръдне. Чу краката му да изтопуркват.

— Почакай ме туй! Ей сега идвам! Там има някой! Жена май че!

— Остави, спасителите ще я измъкнат.

— Вече няма никой! Късно е, отишли са си! — Той тичаше към брега, към морето, към вълните.

— Върни се! — извика тя. — Никой няма там. Недей, о, моля те, недей!

— Не се тревожи, ей сега идвам — отвърна той. — Тя се дави, не разбираш ли?

Мъглата настъпваше, дъждът трополеше, бели бляскащи светлинки се надигаха във вълните. Той тичаше и жената в черния бански костюм се втурна след него, разпилявайки плажните принадлежности след себе си, викаше, сълзи бликнаха от очите ѝ.

— Недей! — Тя протегна ръце.

Той скочи в нахвърлящата се тъмна вълна.

Жената в черния бански костюм зачака в дъжда.

В шест часа слънцето залезе някъде отвъд черните облаци. Дъждът меко шляпаше по водата, изгромоля далечен барабан.

В морето се носеше светлата мъглявина.

Гъвкави форми, пяна, водорасли и дълги кичури странна зелена коса се разпростряха в плитчината. А в глъбините, там в подвижните светлинни, бе мъжът.

Крехък. Пяната избълбука и се пръсна. В заскрежения коралов мозък прокънтя някаква мисъл и изчезна също така бързо, както се бе появила. Хора. Крехки. Като кукли се чупят. Нищо, нищо особено. Миг под водата и им прилошава, повече на нищо не обръщат внимание, почват да повръщат и да ритат, а после изведнъж просто се отпускат, лежат там и нищо не правят. Съвсем нищо. Странно. Толкова дни да чакаш и накрая такова разочарование.

А сега какво да го правиш? Главата му е увиснала, устата зяпнала, клепачите отпуснати, очите втренчени, кожата бледа. Събуди се, глупав човече! Събуди се!

Водата се вълнуваше около него.

Мъжът се люшкаше отпуснат, безжизнен, със зинала уста.

Сиянието, зелената коса се оттегли.

Той бе освободен. Една вълна го върна на мълчаливия бряг. Обратно на жена му, която го чакаше там в студения дъжд.

Дъждът се лееше над черните води.

Някъде далеч, откъм здрачаващия се бряг, една жена викаше под оловното небе.

— Ах! — Древните пясъци лениво се раздвижиха във водата. — Също като жена! Но сега дори тя не го иска вече!

В седем часа дъждът се усили. Вечерта беше много студена и хотелите край морето трябваше да включат отоплението си.

ПРЕНАСЯНЕ НА МОЩИТЕ

Този ден щяха да пренасят мощите и всички, включително и баба Лоблили бяха наизлезли по летния път. Вървяха в зеления ден под високото небе на Мисури. Долавяше се дъхът на сменящи се сезони и на трева, изпълваща се с малките експлозии на цветята.

— Ето че стигнахме — каза баба Лоблили над бастуна си, хвърли им един бърз поглед с кафявите си очи и плю в прахта. Гробището се намираше от едната страна на спокоен хълм. По отдавна слегналата се пръст имаше дървени кръстове; бръмбари жужеха наоколо в многообразието на звуците и пеперуди разцъфваха и увяхваха в чистия син въздух. Високите загорели мъже и жените в памучни рокли стояха в дългото безмълвно време, свели поглед към дълбоко заровените си роднини.

— Е, да се залавяме за работа — каза старицата и закуцука по влажната трева, почуквайки ситно с бастуна си.

Останалите извадиха лопати и кошници с маргаритки и люляци, здраво свързани на букети. През август оттук държавата щеше да прокарва път и понеже гробището не се използваше вече петдесет години, роднините се бяха съгласили да изровят тленните останки и да ги положат на друго място.

Баба Лоблили коленичи и лопатата затрепера в ръцете ѝ. Останалите се заеха с местата на своите близки.

— Бабо — обади се Джоузеф Пайкс, хвърляйки сянка в изкопаното пред нея. — Недей тук да копаяш, бабо. Това е гробът на Уилям Симънз.

При звука на гласа му всички прекъснаха работата си и го погледнаха, но в студения следобеден въздух се чуваше само шушненето на пеперудите.

Старата жена се обърна към Пайкс:

— Знам аз чие място е! Но не съм виждала Уилям Симънз от шестдесет години и днес смятам да го навестя. — Тя съсредоточено изхвърляше лопата след лопата влажна пръст, вгълбена в себе си и

разправяше нещо на деня и на онези, които може би я слушаха. — Преди шестдесет години и той — чудесен мъж, само на двадесет и три години... А аз — аз на двадесет, златото по главата, млечните ръце и шия, бузите като праскови. Шестдесет години и предстоящата сватба, а после болестта и той умиращ. И аз, сама и помня как пръстта се трупаше върху му в проливния дъжд.

Всички я гледаха.

— Но все пак, бабо — обади се Джоузеф Пайкс.

Гробът бе плитък. Тя скоро опря о дългия железен ковчег.

— Помогнете ми! — извика тя.

Девет мъже се впуснаха да извадят ковчега от земята. Бабата ги командваше с бастуна:

— Полека! — викаше тя. А така! — сложиха го на земята. — Сега бъдете тъй добри да занесете мистър Симънз за малко в къщата ми.

— Ще го занесем на новото гробище — каза Джоузеф Пайкс.

Бабата го изгледа остро.

— Ще занесете този сандък право в къщата ми и толкоз! Много ще ви благодаря.

Мъжете я проследиха с очи, докато се смаляваше нататък по пътя. После се извърнаха към ковчега, спогледаха се и си плюха на ръцете.

Скоро вече вмъкваха железния ковчег през външната врата на бялата къщичка на бабата. Поставиха го до тумбестата печка.

Тя почерпи всички по чашка.

— А сега да вдигнем капака — нареди тя. — Не всеки ден ти се случва да видиш такива стари приятели.

Мъжете не помръдваха.

— Ама вие ако не щете, аз сама ще го сторя. — Тя поочука капака с бастуна си, за да излюци коричката пръст. На пода се разбягаха паяци. Долавяше се плътният мирис на разорана пролетна почва. Мъжете се заловиха с капака. Бабата отстъпи до тях.

От устните им се откъсна шепот като въздишка на октомврийски вятър.

— Отваряйте! — каза тя, вдигнала бастуна с жест на древна богиня. И капакът се издигна във въздуха. Мъжете го оставиха на пода и се обърнаха.

Пред тях в светлите златисти пращинки, уталожващи се през въздуха, лежеше Уилям Симънз. Спеше с лека усмивка на устните, със сплетени пръсти, пременен.

Баба Лоблили простена.

— Но той е съвсем цял!

И наистина беше. Непокътнат като бръмбар в бронята си, кожата му нежна и бяла, клепачите като листца на цвете над хубавите очи, устните му запазили още цвета си, грижливо сресаната коса, връзката в стегнат възел, добре изрязаните нокти. Изобщо беше си същият като в деня, когато хвърляха пръстта върху безмълвния му ковчег.

Старата жена стоеше със стиснати очи, ръцете ѝ вдигнати да възпрат дъха пред устните ѝ. Не виждаше добре.

— Къде ми са очилата? — извика тя. Хората ги затърсиха. — Ох, как не можете да ги намерите! — викаше тя и присвиваше очи към мъртвеца. — В същност няма значение — добави и приближи към ковчега. Стаята стихна. Старата жена въздъхна и с треперлив глас занарежда над отворения ковчег.

— Съвсем се е запазил — обади се една жена. — Просто недокоснат.

— Такива неща не могат да се случат — каза Джоузеф Пайкс.

— Но се е случило — отвърна жената.

— Шестдесет години под земята са това. Човек не може да се запази толкова дълго.

Късното следобедно слънце проникваше през прозорците, последните пеперуди кацаха по цветята, за да заприличат самите те на цветя.

Баба Лоблили разтреперана отпусна сбръчканата си ръка.

— Земята го е запазила, сякаш на въздух е бил. Тази хубава суха почва съвсем го е запазила.

— Толкова е млад — изхлипа една жена, — толкова млад!

— Да — продума баба Лоблили и пак го погледна. — Лежи той тук на двадесет и три години, а аз осемдесетте гоня. — Тя стисна очи.

— Недей така, бабо — докосна рамото ѝ Джоузеф Пайкс.

— Да, лежи той само на двадесет и три години, красив и чист, а аз... — Тя стискаше очи. — А аз до него — никога вече млада, само старост и бръчки и никаква възможност отново да стана млада. О, господи! Смъртта запазва хората млади. Погледнете колко добра е била

с него смъртта. — Тя прокара бавно ръце по лицето и тялото си, обръщайки се към останалите. — Смъртта е по-добра от живота. Защо и аз не умрях тогава? Така щяхме да бъдем заедно и двамата млади. Аз в ковчег с дантелената сватбена рокля, очите затворени, свенливи и в смъртта. А ръцете молитвено скръстени на гърдите.

— Недей така — да говориш, бабо.

— Остави ме! Защо и аз не умрях! Тогава, като се върнеше да ме види, както се върна днес, нямаше да бъда *такава*!

Ръцете ѝ шареха по бръчките на лицето, пощипваха изпитите страни, хлътналата уста, дърпаха кичур сива коса и тя го погледна с ужасени очи.

— Хубаво посрещане му приготвих! — Тя вдигна мършавите си ръце. — Да не мислите, че човек на двадесет и три години ще иска да погледне една седемдесет и девет годишна баба с помия във вените! Измамена съм! Смъртта го е запазила завинаги млад. А вижте ме мен: същото ли направи Животът?

— Всичко се връща — обади се Джоузеф Пайкс — Той не е млад, бабо. В същност минава осемдесетте.

— Глупав си ти, Джоузеф Пайкс. Погледни го — гладък като камък, недокоснат от хилядите дъждове. И сега, след като си дойде да ме види, той ще си хареса някое младо момиче. Какво може да иска от една стара жена?

— Той не може вече от никого нищо да иска — каза Джоузеф Пайкс.

Старата жена го отстрани.

— А сега всички се махайте! Този ковчег не е ваш и капакът не е ваш, и той не е вашият почти-съпруг! Ще оставите тук ковчег за през нощта, а утре ще го заровите в новия гроб.

— Добре, бабо, той все пак беше твойт любим. Утре рано ще дойда. Само недей да плачеш.

Тя стоеше вкаменена наред стаята, докато излезе и последният човек. После взе свещ, запали я и забеляза, че отсреща на височинката имаше някой. Беше Джоузеф Пайкс. Той ще стои там цялата нощ, помисли тя, но не му извика да се маха. Не погледна повече през прозореца, но знаеше, че е там.

Тя отиде до ковчег и се взря в Уилям Симънз.

Гледаше ръцете му и виждаше движенията им. Виждаше ги да опъват поводите на коня. Спомняше си устните му да подвикват, когато каретата се плъзгаше по поляната с равния ход на коня, сенките на лунната светлина наоколо. Тя знаеше какво бе да те държат тези ръце.

Пипна костюма му.

— Но това не е същият костюм, с който го погребяхме! — извика тя внезапно. И въпреки това знаеше, че е същият. Шестдесетте години бяха променили не костюма, а вида му в представите ѝ.

Обхваната от внезапен страх, тя дълго се лута, докато си намери очилата. Сложи си ги.

— Това не е Уилям Симънз! — възкликна пак тя.

Обаче знаеше, че и това не е вярно. Уилям Симънз си беше.

— Брадичката му беше по-издадена — тихо хлипаше тя. — Или не беше? А косата му? Имаше такъв чудесен червеникав оттенък, помня го! А тази коса тук е чисто кафява. Ами носът му, не помня да е бил такъв остър!

Тя стоеше, надвесена над този чужд човек и като го разглеждаше постепенно се убеди, че наистина е Уилям Симънз. Разбра нещо, което трябваше винаги да е знаела: мъртвите хора са като восъчен спомен — взимаш ги в представите си, започваш да ги моделираш: тук поопънеш нещо, там посплескаш, изтегляш тялото по-дълго, оформяш и размачкваш, извайваш и накрая се получава един човек-спомен, който е много далеч от истинския си вид.

Беше объркана и имаше чувството, че са ѝ отнели нещо. Предпочиташе никога да не бяха отваряли ковчега. Или поне да не си беше слагала очилата. Отначало не го бе видяла съвсем ясно: просто колкото да запълни очертанията му с представите си. Но сега, с тези очила.

Не сваляше поглед от лицето му. То започваше по малко да ѝ става познато. Онзи спомен за него, който бе скътала настрани и пазеше вече шестдесет години, се разтопи и бе заместен от човека, когото наистина бе познавала. Чудесен беше. Чувството за загуба постепенно я напускаше. Същият си беше наистина. В същност винаги така ставаше с хора, които от години не си виждал и изведнъж те се връщат и ти казват здрасти. Известно време се чувстваш неловко с тях, но после се отпусках.

— Да, това си ти — засмя се тя. — Виждам те да надничаш иззад цялата си непознатост. Виждам те да проблясваш оттук-оттам с някогашната си закачливост.

Тя отново заплака. Да можеше себе си да излъже, да можеше само да каже:

— Погледнете го, той не е същият, това не е същият човек, заради когото толкова съм страдала! — тогава би се почувствала по-добре. Но всичките тия малки човечета, които бяха в главата ѝ, ще се залюлеят в люлчиците си, ще ѝ се изсмеят и ще кажат: „Не можеш ни излъга, бабо!“

Да, колко лесно беше да излъже. И да се почувства по-добре. Но не искаше да се лъже. Изпитваше огромна смазваща мъка, защото той бе пред нея млад като изворна вода, а тя — стара като морето.

— Уилям Симънз! — хлипаше тя. — Не ме гледай! Знам, че още ме обичаш и ей сега ще се приготвя!

Тя разжари огъня в печката, бързо сложи машата и скоро главата ѝ бе цялата в сиви къдрици. Напудри лицето си, отхапа една череша, за да оцвети устните си, пощипна бузите, за да се зачервят. Заизважда от скрина старите дрехи, докато намери една излиняла синя кадифена рокля. Облече я.

Погледна се ядно в огледалото.

— Не, не — простена тя, — нищо не мога да направя, за да стана по-млада от теб, Уилям Симънз! Дори и да умра сега, няма да се отърва от това старо нещо, което се е промъкнало в мен, тази болест...

Изпита ужасно желание да избяга завинаги в горите, да се отпусне на купчина сухи листа и да се разтопи заедно с тях в димящи развалини. Прекоси стаята, решена никога да не се върне. Но като дръпна вратата, студеният вятър се втурна в стаята и тя чу вик, който я разколеба.

Вятърът хукна из стаята, блъсна се в ковчега и се вмъкна в него.

Уилям Симънз сякаш потрепера.

Старата жена тръшна вратата.

Върна се бавно до него и го погледна.

Беше остарял с десет години.

По лицето и ръцете му се бяха появили бръчки.

— Уилям Симънз.

В последвалия час лицето на Уилям Симънз отмерваше годините. Страните му хлътнаха и се сбръчкаха, сякаш юмрук се стисваше, сякаш ябълки се изсушаваха за ошав. Плътта му, изваяна от чист бял сняг, почна да се разтапя от горещината в стаята. Сякаш се овъгли. Въздухът сбръчка устните и клепачите му. После, сякаш от удар на чук, по лицето му плъзнаха хиляди бръчки. Тялото се сгърчи с агонията на времето. Той стана на четиридесет, после на петдесет, на шестдесет години! Изгаряше, изгаряше! Откъм лицето и ръцете му се чуваше тихото шушнене на изгарящото време, сто и десетте, сто и двадесетте години вдълбаваха своите бразди.

Баба Лоблили стоя до него цялата студена нощ, замръзнала, с ужасни болки в птичите си кости и наблюдаваше променящия се човек. Беше свидетел на всички невероятности. Най-сетне усети как нещо поосвободи сърцето ѝ. Вече не беше тъжна. Тежестта се вдигна от нея.

Кротко заспа на стола срещу него.

Откъм гората се зададе жълтото слънце, птици, мравки и ручей се раздвижиха, спокойни, запътени нанякъде.

Беше вече сутрин.

Старата жена се събуди и погледна към Уилям Симънз.

— А! — възкликна тя като го видя.

От дъха ѝ косите му се размърдаха и почнаха да се люцят като какавида, топяха се като бонбонче, изгаряни от някакъв невидим огън. Викът ѝ разцепи костите му на две, от ковчегата се разнесе тихото шушнене, леки пращинки литнаха в слънчевите лъчи.

Отвореше ли вратата, вятърът щеше да го отнесе като купчина сухи листа!

Тя стоя дълго време, надвесена над ковчегата. После, сякаш направила внезапно откритие, тя извика и се облегна назад. Прекара ръка по лицето си, после опипа хлътналите си гърди, ръцете, краката, изпитите бузи.

Чул вика ѝ, дотича Джоузеф Пайкс.

Отвори вратата точно когато баба Лоблили затанцува и се разскача из стаята в някакво бясно въртене с жълтите си обувки на високи токове.

Пляскаше ръце, смееше се, мятеше поли, тичаше в кръг и валсираше със сълзи на лицето. И на слънчевата светлина тя завика

към мяркащото се в огледалото отражение:

— Аз съм млада! Аз съм на осемдесет, но съм по-млада от него!

Тя тичаше, подскачаше на един крак, правеше реверанси.

— Всичко се връща, Джоузеф Пайкс, прав беше! — кискаше се тя. — Аз съм по-млада от всички мъртъвци на земята.

И танцуваше така бясно, че вихрушката на полите ѝ бръсна ковчега, шушненето на какавидата се вдигна във въздуха и увисна като златен прах сред нейните викове.

— Е-е-ха-а! Е-е-ха-а!

ЩЕ СЕ СРЕЩНЕМ КРАЙ РЕКАТА

В девет без една минута той трябваше вече да е обърнал дървения индианец навътре, към топлия тютюнев мрак, и да е превъртял ключа на вратата. Но нещо се бавеше, защото вън още имаше много хора. Те вървяха някак със загубен вид, без определена посока и цел. Някои се отбиваха и вътре, плъзваха поглед по сортовете пури, изложени в спретнатите им кафяви кутии, после вдигаха поглед нагоре, внезапно изненадани да открият къде се намират, и неопределено казваха:

— Мръква се, а, Чарли?

— Така си е — отговаряше Чарли Муур.

Едни от мъжете излизаха с празни ръце, други си тръгваха с евтина пура, незапалена в устата им.

Едва в девет и половина в четвъртъчната вечер Чарли Муур най-сетне се реши да докосне дървеното рамо на индианеца с чувството, че обезпокоява приятел, когото не иска да смущава. Внимателно обърна туземеца натам, накъдето се превръщаше в нощен страж. В полумрака издяланото лице се вираше сурово и сляпо през вратата.

— Е, вожде, и какво виждаш?

Чарли проследи този мълчалив поглед към шосето, което пресичаше самата сърцевина на живота им.

Откъм Лос Анжелос като ято скакалци профучаваха автомобили. Тук те раздразнено намаляваха до тридесет километра в час и пропълзяваха между двайсетината магазинчета, складове и някогашни конюшни, превърнати в бензиностанции, към северния край на града. Там колите избухваха отново в осемдесет километра и се юрваха като Фурии към Сан Франциско — да преподават там уроците си по насилие.

Чарли тихо изсумтя.

Мина един човек, видя го да стои до мълчаливия си дървен приятел, обади се: „Последна нощ, а?“ и отмина.

Последната нощ.

Хм. Някой вече се осмели да произнесе думите.

Чарли се извърна, за да угаси осветлението; заключи вратата и както излезе с наведен поглед на тротоара, застина.

Също като хипнотизиран, той усети как погледът му се вдига отново към старото шосе, което се виеше оттук със своите ветрове и мириси от незапомнени времена. Огромни букети от фарове избухваха и при отминаването се разсипваха на червени габарити, сякаш ята дребни светещи рибки се стрелваха след акули и скитащи китове. Светлините потъваха в далечината и изчезваха сред тъмните хълмове.

Чарли откъсна поглед от тях и тръгна бавно през своето градче. В това време часовникът над Клуба отмери четвърт час и продължи към десет, а той още се разхождаше и се чудеше, а после престана и да се чуди, че всички магазини още са отворени — дълго след работното си време и на всяка врата стоеше мъж или жена, сковани дори по-неподвижно, отколкото той и неговият индиански храбрец се бяха сковали от толкова коментираното, ужасно бъдеще, внезапно станало Сега Тук Нощес.

Фред Фъргюсън, препараторът на птици, родственик на семейството диви бухали и плашливи сърни, изложени завинаги на витрината му, заговори в нощния въздух, когато Чарли приближи:

— Не е за вярване, нали?

Явно нямаше нужда от отговор, защото веднага продължи:

— Като си помислиш, просто не може да бъде. Утре шосето ще бъде вече мъртво и заедно с него ще умрем и ние.

— Е, чак толкова зле няма да бъде — каза Чарли.

Фъргюсън го погледна възмутен:

— Така ли! Че не беше ли ти тоя, дето толкова руга преди две години и се заканваше да сложи бомба на властите, да застреля ония от пътното строителство, да отмъкне бетонобъркачките и булдозерите, когато почнаха новото шосе на триста метра западно оттук. Как тъй нямало да бъде толкова зле! Ще бъде и ти много добре знаеш това!

— Знам — проговори най-сетне Чарли Муур.

Фъргюсън размишляваше за това неголямо разстояние.

— Триста нищо и никакви метра. Не е много, а? И като си помислиш, че градчето ни е широко само сто метра, това прави... двеста метра — ни повече, ни по-малко — до новата магистрала. Само двеста метра от хората, които имат нужда от гайки, болтове или бои.

Двеста метра от ония, запалените, дето се връщат от лов из планината, носят разни — току-що убити сърни и всякакви горски твари и им трябва услугите на единствения първокласен препаратор по крайбрежието. Двеста метра от дамите, на които им трябва аспириин. — Той погледна дръгстора. — Подстригване — и погледна раираната колона на остъклената бръснарница малко по-нататък. — Сок от ягоди — кимна към будката за сиропи. — И колко още.

Те замълчаха и изброиха останалите на ум, плъзгайки поглед по магазинчета, лавки и будки.

— Може би още не е съвсем късно?

— Не е късно ли, Чарли? По дяволите. Бетонът вече е забъркан, излян и се е втвърдил. На разсъмване ще махнат бариерите от двата края на новия път. Губернаторът ще пререже лентата пред първата кола. После... може би първата седмица хората ще си спомнят Оук Лейн, втората — сигурно вече не толкова. А след един месец? След един месец ще станем мазка остаряла боя вдясно от пътя, ако летят на север, или вляво, ако се носят на юг с разгорещените си гуми. Виж там Оук Лейн! Помниш ли го? Града-призрак. Фюит! И го няма.

Фъргюсън помълча едно-две тупвания на сърцето.

— Фред... И какво смяташ да правиш?

— Ще поостана малко. Ще натъпча някоя и друга птица, хваната от тукашните момчета. После ще размърдам старата таратайка и сам ще потегля по тая нова свръхволна магистрала в кой знае каква посока, накъдето и да било и сбогом, Чарли Муур.

— Лека нощ, Фред. Дано успееш да поспиш.

— А-а, че да изпусна посрещането на тая новогодишна нощ посред юли месец...?

Чарли си тръгна и гласът зад него заглъхна. Стигна до бръснарницата, където зад витрината трима мъже в креслата се бяха оставили на усърдното бръснене. Движението от шосето плъзгаше по тях светлинни отблясъци. Изглеждаше, че потъват в поток от огромни светулки.

Чарли влезе вътре. Всички обърнаха очи към него.

— Някой има ли някаква идея?

— Прогресът, Чарли — обади се Франк Мариано, както решише и подстригваше клиента си, — е една идея, която не може да бъде спряна от никоя друга идея. Остава ти само да вдигнеш целия този

проклет град, заключваш го, натоварваш го, пренасяш го и го посаждаш край онова, новото шосе.

— Миналата година изчислявахме колко може да ни струва. Четиридесетина магазинчета по около три хиляди долара средно, за да ги преместиш само триста метра по на запад...

— Тоя гениален план пропадна — измърмори някой изпод влажната, гореща хавлиена кърпа, заровен в неотвратимия факт.

— Един хубав ураган може да ни свърши добра работа — безплатен превоз!

Всички слабо се разсмяха.

— Тая вечер всички имаме празник — обади се мъжът под хавлиената кърпа. Той се изправи, оказа се, че е Ханк Съмърз, бакалинът. — Да му ударим по някое и друго твърдо питие, пък тогава да му мислим къде ли, по дяволите, ще бъдем догодина по това време.

— Не се борихме достатъчно упорито — каза Чарли. — Трябваше да се запретнем още в самото начало.

— По дяволите! — Франк клъцна един косъм, който стърчеше от доста голямото ухо. — Времето си тече и не минава ден, без някой да не бъде засегнат. Този месец, тази година беше наш ред. Следващия път *ние* ще поискаме нещо и ще се окаже, че друг е бил засегнат и всичко това в името на Ставай и Изчезвай. Слушай, Чарли, върви да организираш доброволци. Минирайте това ново шосе. Но внимателно! Защото тъкмо ще стъпиш на шосето да сложиш бомбата и току-виж, те размазал някой камион с тор, пътуващ за Салинас.

Пак смях, който бързо угасна.

— Вижте — каза Ханк Съмърз и всички погледнаха. Той говореше на собственото си наплюто от мухи отражение в старото огледало, като че ли се опитваше да внуши на близнака си своята логика. — Ние живеем тук вече тридесет години, вие и аз, всички ние. Няма да умрем, ако се преместим. Свети боже, още не сме пуснали кой знае колко дълбоко корен. Зрелостният изпит. Училището за тежки удари ни изхвърли през вратата без никакви извинения и благодарности. Аз съм готов. А *ти*, Чарли?

— И аз вече — обади се Франк Мариано. — В понеделник сутрин, в шест часа. Натоварвам си бръснарницата на ремарке и се изстрелвам подир клиентите си с деветдесет мили в час!

Смехът прозвуча като последния за деня, затова Чарли се обърна с едно царствено и безучастно движение и се озова отново на улицата.

Магазините още не затваряха, навсякъде светеше, вратите стояха широко отворени, сякаш всеки стопанин отказваше да се прибере у дома си, поне докато тази река навън течеше, докато продължаваше голямото движение, блясъкът и шумът от хора и метал, приливите светлини, с които толкова бяха свикнали, че не вярваха руслото на тази река някога да познае сух сезон.

Чарли се помаиваше, отбиваше се от магазин в магазин, пи кока-кола в сладкарничката, купи си някакви непотребни канцеларски принадлежности от дръгстора под мекото пърхане на дървения вентилатор, който си шепнеше нещо под тавана. Шляеше се като джебчия, който си открадва по някоя гледка. Поспря се в пасажа, където в събота следобед цигани продаваха вратовръзки и амбулантни търговци на всякакви кухненски посуди излагаха куфарните си светове, за да привлекат минувачите. Накрая той стигна до бензиностанцията, където Пийт Бриц, потънал в бензин, човъркаше онемелия търбух на безжизнен и търпелив форд модел 1947 година.

В десет часа като по негласна, но всеобща уговорка, всички магазини угаснаха, хората си тръгнаха за в къщи, сред тях и Чарли Муур.

Той настигна Ханк Съмърз, чието лице още светеше, зачервено от не особено нужното бръснене. Повървяха мълчаливо, без да бързат, покрай къщите, пред които сякаш цялото население бе насядало да пуши или плете, люлееше се в плетени столове или си вееше срещу несъществуващия задух.

Ханк внезапно се разсмя на някаква своя си мисъл. След няколко крачки реши да я оповести:

*Ще се срещнем край реката,
край реката, край реката.
Ще се срещнем край реката,
там, при Божи Трон.*

Изтананика я и Чарли кимна:

— Първа баптистка църква, тогава бях на дванайсет години.

— Бог дал, комисарят по пътищата взел — каза сухо Ханк. — Смешна работа. Не бях се замислял колко много един град в същност е хората. Нещата, които правиш, това е то. Там, под горещата хавлия, си мислех: какво е за мен това място? Едно бръснене — си отговорих. Или Рус Ньюъл, който ти поправя карбуратора в гаража си „Нощна птица“? Да. И Ели Мей Симпсън...

Той смутено преглътна думите си.

Ели Мей Симпсън... Чарли продължи списъка на ум... Ели Мей Симпсън правеше студено къдрене на старите дами в еркерния си Моден салон... Док Найт подрежда шишенца с лекарства по витрината на аптеката... железарският магазин, изложен по пладне на горещото слънце, а вътре Клинт Симпсън подбира и подрежда милионите искри и блясъци — медни, сребърни и златни, всичките му гвоздеи, панти, дръжки, разни триони, чукове и усукани медни жици, рула алуминиеви фолиа — също като джунджуриите, изтърсени от джобовете на хиляда хлапака през хиляда отминали лета... и после... после неговото място, топлият сумрак, кафяв, уютен мускусен като бърлога на пушеща тютюн мечка... плътен от влажния складов дъх на цели фамилии разнокалибрени пури, вносни цигари-фитили, очакващи да бъдат взривени във въздуха...

Махни всичко това — мислеше си Чарли — и нищо няма да остане. Сградите наистина. Всеки може да вдигне някакво скеле и да изрисува табелка какво става вътре. Но хората вдъхват живот на всички тия проклети неща.

Ханк се носеше по собствените си дълги размишления.

— Вярно, че сега ми е мъчно. Искане ми се да върна всеки обратно в магазина му и да погледам кой какво може да прави. Защо ли не съм обръщал внимание всичките тия години? По дяволите. Какво те е прихванало, Ханк Съмърз? Има и друг Оук Лейн нагоре по пътя или надолу по пътя, и там хората се занимават със същите неща като тук. Но където и да попадна, следващия път ще гледам по-внимателно, кълна се в Бога. Довиждане, Чарли.

— По дяволите с твойто довиждане.

— Добре тогава — лека нощ.

И Ханк си отиде. Чарли бе стигнал до своя дом и Клара го чакаше на летящата врата с чаша ледена вода.

— Да поседнем малко отвън?

— Като другите? Може.

Отидоха на верандата и на тъмно седнаха в дървените люлки, окачени на вериги. Загледаха се как по шосето на приливи и отливи приближаваха предните фарове и отминаваха сърдито червените огънчета — като въглени от огромна жарава, разсипана по полята.

Чарли отпиваше бавно водата и докато пиеше, си помисли: Едно време нямаше да видиш път да умира. Ще усетиш само как постепенно увяхва, да, както си лежиш нощем в леглото, може би съзнанието ти ще долови някакъв намек, някакво побутване или неспокойствие, които те предупреждават, че потъва. Но са нужни години и години, докато пътят предаде прашния си дух, а друг се раздвижи от живот. Така бяха нещата: бавно пристигаха и бавно отминаваха. Така си бяха нещата винаги.

Но вече не е така. Сега е въпрос на часове.

Той въздъхна.

Вгледа се в себе си и откри нещо ново.

— Май ми мина вече бесът.

— Хубаво — каза жена му.

Полюляха се известно време, две половинки от едно удоволствие.

— О, боже, но там по едно време страшно ми беше причерняло.

— Спомням си — каза тя.

— Но сега, като се позамислих и... — Той говореше, без да бърза, по-скоро на самия себе си. — Милиони коли минават оттук всяка година. И харесва ти или не, но пътят просто не беше достатъчно голям, ние тук задържахме света — с този стар път и с дози стар град. Светът казва, че трябва да се движи. И сега, по това ново шосе, ще минават не един, а два милиона коли само на един пушечен изстрел оттук, ще отиват там, където трябва да отидат, за да си вършат нещата, които според тях били важни, и няма значение дали наистина са важни, или не, щом хората мислят, че е така, важното е какво мислят. И ако ние наистина бяхме разбрали какво приближава, да бяхме го обмислили от всички страни, щяхме да вземем един парен чук, пък да смажем целия град и да речем: „Минавайте!“, вместо да ги заставаме

да прокарват проклетия си път чак там, отвъд детелиновите ливади. А така градът умира мъчително, задушаван от касапско въже, вместо да го бяхме хвърлили от някоя скала. Да, да. — Той запали лулата си и издиша голям облак дим, в който да забули миналите грешки и сегашните разкаяния. — Но нали сме хора, друго не можехме и да сторим...

Чуха часовника над дръгстора да отмерва единадесет, после часовника над Клуба — единадесет и половина и в дванадесет си легнаха на тъмно, всеки със своите мисли, загледан в тавана.

— Зрелостният изпит.

— Какво?

— Франк, бръснарят, го каза и беше прав. Цялата тази седмица беше като последните дни на училище едно време. Спомням си как се чувствах, толкова ме беше страх, че чак ми се плачеше и все си обещавах всеки ден да се държа както трябва до момента, когато взема зрелостното в ръцете си, защото само бог знае какво ще ни донесе утрешният ден. Безработица. Депресия. Война. А после идва денят, настъпва най-сетне това утре и се оказва, че все пак съм жив, бога ми, още съм си цял-целеничък и нещата започват отново и пак са си същите, дявол да го вземе, оказва се, че всичко си е наред. Така че това си е просто още един зрелостен изпит, както каза Франк и беше напълно прав.

— Чуй — обади се жена му след известно време. — Чуваш ли?

В нощта реката още се носеше през града, металната река вече беше поутихнала, но все така прииждаше и отминаваше с познатия си мирис на приливи и отливи, на тъмно море от бензин. Тя хвърляше отблясъци по тавана над тяхното гробовно легло, сякаш светлинки от самолетчета се плъзгаха нагоре-надолу, а в това време техните клепащи бавно, бавно се затваряха, дишането им стана равномерно като шума от движението на този прилив... и накрая заспаха.

При първия светлик на зората половината легло беше празно.

Клара се надигна леко уплашена.

Чарли нямаше навик да излиза толкова рано.

После я разтревожи още нещо. Тя се послуша да разбере какво я бе накарало внезапно да потрепери, но преди да ѝ стане ясно, чу стъпки.

Идваха доста отдалеч и едва след време стигнаха до пътеката, изкачиха стъпалата и влязоха в къщата. После — тишина. Тя чу как Чарли спря в гостната и остана неподвижен дълго време. Накрая го повика:

— Чарли? Къде беше?

Той влезе в стаята, слабо осветена от изгрева, седна на леглото до нея и се замисли за това къде беше ходил и какво беше правил.

— Поразходих се около километър по брега и обратно. По пътя до онези дървени бариери, откъдето започва новото шосе. Реших, че само това ми остава — да стана част от цялата тази проклета работа.

— Отвориха ли новия път...?

— Отворен е и вече си върши работата. Не забелязваш ли?

— Да. — Тя се надигна бавно в леглото, наведе глава и се послуша със затворени очи. — Това е значи. Значи от това ми стана някак неспокойно. Старият път. Той наистина е *мъртъв*.

Заслушаха се в тишината около къщата. Старият път бе опустял, пресъхнал и хлътнал като руслото на река в странныя сезон на несвършващото лято, което ще остане завинаги. През нощта течението наистина се беше преместило, бе сменило руслото и бреговете си. Сега около къщата се чуваха единствено дърветата, появявани от вятъра, и птиците, които започваха ранобудните си хорове миг преди слънцето да се покаже изцяло над хълмовете.

— Тихо наистина.

Те отново се заслушаха.

А там, далеч нататък, на около двеста и петдесет-триста метра отвъд ливадата, по-близо до морето, те дочуха стария, познат, но приглушен шум на тяхната река, поела новото си течение, носеше се и носеше, за да не спре никога вече, по земите, които се простираха на север, и на юг — през притихналата светлина. А отвъд нея — шумът на истинска вода, морето, което сякаш бе притегнало тази река по-близо до брега си...

Чарли Муур и жена му поседяха неподвижно още известно време, заслушани в мъглия шум на реката отатък ливадата, която течеше ли, течеше.

— Фред Фъргюсън беше там още преди изгрев слънце — проговори Чарли с глас, който вече припомняше Миналото. — Тълпи от хора. Представители на пътното управление и всякакви други.

Всичките едни оживени... Самият Фред, представи си, отиде и хвана единия край. Аз хванах другия. И двамата заедно отместихме дървената бариера. После отстъпихме настрани... и пуснахме автомобилите да минават.

НОЩЕН РАЗГОВОР ЗА ВАША СМЕТКА

Чудеше се какво му припомни това старо стихотворение, но то се въртеше из главата му:

*Какво ще стане, помисли, какво ще стане,
ако внезапно жиците по неизброими черни стълбове
попият многословния потоп, минаващ
по цяла нощ и всяка нощ, и съхранят
те чувствата и смисъла на всичко?*

Той се замисли. Как беше по-нататък? А, да...

*И врязани като трион в нощта,
те всичко съберат по философски
и думите назад избълват,
тъй както слабоумното дете.*

Той пак се позамисли. Как продължаваше?... Чакай...

*Тъй звярът безразсъден,
събрал съкровище от гласни и съгласни,
като по чудо съхранява само лошия ни пример
и знае ли с уста, процежда непонятен шепот*

*с ритъм на пулс —
брътвеж, при всеки дъх изфъфлен.*

*Тъй някой нощем се пробужда
от остър звън и вдига телефона
и чува глас като гласа на дух Свети,
дошъл далеч от мъглявините —
това чудовище, стаено в жиците.
което със свистене и призвуци
през лудостта ма континентите и времето
ти казва Ало!
и след това отново — Ало!*

Той си пое дъх и довърши:

*На тази тъпа твар —
звяр електронен, сляп и безпросветен,
човече мъдър, как ще отговориш ти?*

Той седеше безмълвен.

Той, един осемдесетгодишен мъж. Седеше в пустата стая на пустата къща на една пуста улица в един пуст град на пустата планета Марс.

Седеше и чакаше, както бе стоял досега — вече петдесет години.

На масата пред него имаше телефон, който не се бе обаждал от много, много време.

А сега телефонът избръмча в някакво потайно приготвление. Може би то именно му бе припомнило стихотворението...

Ноздрите му потрепнаха. Зениците се разшириха.

Телефонът отново избръмча леко.

Той се наведе напред с поглед, впит в телефона.

Телефонът... иззвъня.

Дръпна се рязко назад и столът падна. Той извика, изкрещя:

— Не!

Телефонът пак иззвъня.

— Не!

Той се пресегна, стигна го и го блъсна о масата. Апаратът падна от поставката точно в момента, когато звънеше за трети път.

— Не... о, не, не — едва произнесе той, като прикри гърди с ръцете си, главата му се тресеше, в краката му беше телефонът. — Това е невъзможно... не може да бъде...

Защото сега той бе сам в стаята в пустата къща на планетата Марс, където не живееше никой друг, жив бе само той, кралят на Безплодния хълм...

И все пак...

— ... Бартън...

Някой го повика по име.

Не. Някъде далеч в пустинните земи нещо цвърчеше като щурци и цикади.

Бартън? — помисли си той. — Та това... Това съм аз!

Тъй отдавна не бе чувал някой да произнася името му, че го бе забравил. А пък не можеше сам себе си да вика по име. Той никога не беше...

— Бартън — чу се от слушалката. — Бартън. Бартън. Бартън.

— Млъкни! — изкрещя той.

Ритна слушалката и се наведе запъхтян и облян в ситна пот, за да вдигне телефона на мястото му.

Но преди да го стори, онова проклето нещо отново иззвъня.

Този път той му се заклани с юмрук, после стисна слушалката, сякаш да удуши звука, но като видя, че ставите на пръстите му са побелели, отпусна я и се вслуша в мембраната.

— Бартън — произнесе далечен глас, може би на милиони мили далеч от него.

Той изчака сърцето си да се поуспокои и отвърна:

— Бартън е на телефона.

— Добре, добре — рече гласът, сега само на милион мили оттам. — Знаеш ли кой ти се обаждат?

— Господи! — възкликна старецът. — За половината ми живот сега за пръв път ми се обаждат... трябва ли да си правим шеги?

— Прощавай. Глупаво е от моя страна. Ти, естествено, няма да познаеш собствения си глас по телефона. Никой не може. Всички ние сме свикнали да възприемаме гласа си само през костта на черепа. Бартън, обажда се Бартън.

— Какво?!

— А ти какво си помисли? — попита гласът. — Че е капитанът на някой кораб? Да не би да си помислил, че някой е дошъл да те спаси?

— Не.

— Коя дата сме?

— 20 юли 2097 година.

— Боже мой! Шестдесет години! И ти оттогава стоиш и чакаш да дойде кораб от Земята?

Старецът кимна.

— Е, сега, старче, разбра ли кой съм?

— Да. — Той потръпна. — Спомних си. Ние сме един и същ човек. Аз съм Емил Бартън и ти си Емил Бартън.

— С една малка разлика — ти си на осемдесет, а аз само на двадесет години. Целият живот е пред мен!

Старецът се усмихна и после заплака. Седеше и държеше слушалката в ръка като загубено, уплашено дете. Разговорът бе непоносим и не биваше да продължава, но той все пак не затваряше. Като дойде на себе си, доближи слушалката до устата си и извика:

— Ей, ти там! Слушай! Господи, само да можех да те унищожа! Но как? Ти си само глас. Да можех да ти покажа колко самотни бяха тези години. Престани, унищожи се! Да знаеше само какво е да се промениш от това, което си ти, до това, което съм аз днес, тук, сега, на този край на телефона.

— Изключено! — изсмя се някъде отдалеч гласът на младия Бартън. — Не мога да ти кажа дали изобщо някога ще получиш това повикване. Всичко е техника. Ти говориш със записи, нищо повече. Сега е 2037 година. Шестдесет години от твоето минало. Днес на земята избухна атомна война. Всички колонии бяха извикани от Марс и всички заминаха с ракетите. Мен ме забравиха.

— Спомням си — промълви старецът.

— Сам на Марс — изсмя — се младият глас. — Месец, а може би и година, но какво от това? Имам храна и книги. В свободното си

време направих колекция от записи. Десет хиляди думи, реплики с моя глас, свързани с телефонни системи. През следващите месеци ще ти се обаждат и ще има с кого да си говоря.

— Да.

— След шестдесет години моите собствени записи ще ми се обаждат. Не вярвам, разбира се, че тогава още ще бъда на Марс и това е просто една моя хубава шега, нещо да си запълвам времето. Наистина ли си ти, Бартън? Наистина ли съм аз?

От очите на стареца бликнаха сълзи.

— Да.

— Аз направих хиляди Бартъновци, записи, реагиращи на всякакви въпроси, в хиляди марсиански градове. Цяла армия от Бартъновци по целия Марс, докато чакам корабът да се върне.

— Глупак — старецът уморено поклати глава. — Ти чакаш шестдесет години. Ти остаря в чакане, винаги сам. И сега ти си станал аз и пак си сам в пустите градове.

— Не се надявай да ти съчувствам. Ти си като скитник в чужда страна. Аз не мога да бъда тъжен. Аз съм жив, когато правя тези записи. И ти си жив, когато ги слушаш. И ние не можем да се разбираме един друг. Нито можем един друг да се унищожим, макар че разговаряме двамата — единият като автомат, другият — топло и човешки. Аз съм човек сега. Ти ще бъдеш човек по-късно. Това е лудост. Аз не мога да плача, защото не познавайки бъдещето, мога да бъда само оптимист. Тези скрити записи оживяват само при емоционален стимул от твоя страна. Можеш ли да искаш от един мъртвец да плаче?

— Престани! — извика старецът. Усети познатото пъплене на болката. Мрачина и гадене се надигнаха в него. — Боже мой, ти си бил безсърдечен. Махни се!

— *Бил съм ли, старче? Аз съм.* Докато тези ролки се въртят, докато броячи и тайни електронни очи четат, подбират и подреждат думите, които трябва да ти изпращат, аз ще бъда млад и жесток. И ще продължавам да бъда млад и жесток дълго след твоята смърт. Дочуване.

— Почакай! — извика старецът.

Телефонът щракна.

Дълго време Бартън държа слушалката в ръка. Сърцето му се сковаваше от остра болка.

Каква лудост е било това. Колко глупави, нелепи и екзалтирани са били онези начални самотни години в младостта му, когато инсталираше телефонните мозъци, записите и програмираше повикванията.

Телефонът иззвъня.

— Добро утро, Бартън. Обажда се Бартън. Седем часът е. Ставай и се радвай на живота!

Пак!

— Бартън? Обажда се Бартън. На обед имаш да ходиш до град Марс да инсталираш телефонен мозък. Рекох да ти припомня.

— Благодаря.

Телефонът!

— Бартън? Бартън е. Не искаш ли да обядваме заедно? В ресторант „Ракета“?

— Добре.

— Довиждане. До скоро виждане.

Зззззззззз!

— Ти ли си, Бартън? Хрумна ми да ти се обадя. Горے главата и тъй нататък. Утре следобед трябва да пристигне да ни вземе спасителният кораб.

— Да, утре, утре, утре, утре.

Изщракване.

Но годините изгаряха една по една, оставаше само димът. Бартън бе обезгласил коварните телефони и техните уместни, винаги уместни остроумия. Трябваше да му се обадят чак като навърши осемдесет, ако дотогава е още жив. И ето днес телефонът звъни, миналото диша в ухото му, шепне, припомня.

Телефонът!

Остави го да си звъни.

Няма да вдигам, помисли си той.

Звън!

Там въобще няма никой, помисли той.

Звън!

Все едно със себе си да говориш, помисли той. Само че по-друго. Господи, колко по-различно!

Усети, че ръката му вдига телефона.

— Здравей, стари Бартън, тук е младият Бартън. Днес навърших двадесет и една! През последната година монтирах телефонни мозъци в още двеста града. Целия Марс съм заселил с Бартъновци!

— Да. — Старецът си припомни онази нощ преди шестдесет години, когато сновеше из сините хълмове и железните долини с камион, пълен с разни машинарии, подсвиркуваше си и бе щастлив. Още един телефон, още една връзка. Да правиш нещо. Нещо умно, хубаво и тъжно. Скрити гласове, скрити, скрити. В онези младежки години, когато смъртта не бе смърт, времето не бе време, а старостта бе слабо ехо от дългата пещера на предстоящите години. Този млад идиот, този садистичен глупак хич не се е замислял, че един ден ще жъне каквото е посял.

— Снощи — продължи Бартън, който бе на двадесет и една — седях сам в едно кино в пустия град. Пуснах си един стар филм на Лаурел и Харди. Боже, колко се смях!

— Да.

— Хрумна ми една идея. Записах гласа си хиляди пъти на лента. Като я включа на различни места из града звучи, сякаш има хиляди души. Утешителен шум, шумът на тълпа. Записах по същия начин и врати, които се затръшват, детски песни, записи от музикбоксове, всичко с часовников механизъм. И ако само слушаш, без да гледаш през прозореца, всичко е добре. Но погледнеш ли, илюзията пропада. Струва ми се, че почвам да се чувствам самотен.

— Това е първият признак — забеляза старецът.

— Какво?

— За пръв път признаваш, че си самотен.

— Опитах и с миризми. Вървя си по празните улици и от къщите лъха миризма на бекон, яйца, шунка или филе. И пак чрез скрити механизми.

— Лудост.

— Не, самозащита!

— Уморен съм — и старецът внезапно затвори телефона. Не можеше да издържа повече. Миналото го задушаваше...

Олюлявайки се, той се спусна по стълбата и излезе.

Градът бе тъмен. Вече не горяха червените неони, нямаше музика, нито се рееше мирисът на готвено. Отдавна бе изоставил

илюзиите на механическата лъжа. Чуй! Не са ли това стъпки? Помириши! Не е ли това ягодава торта? Беше прекратил всичко.

Тръгна към канала, където звездите се отразяваха в тръпнещата вода.

На дъното като рибни пасажи ръждясваха роботите, които той бе конструирал през онези години, за да насели Марс; после, схванал ужасен безумието на тази идея, той им бе дал команда: леви-десни! — да се хвърлят в дълбините на канала. Те избълбукаха като празни бутилки и потънаха. Той ги бе убил и не изпита никакви угризения на съвестта.

В една тъмна вила едва чуто иззвъня телефон.

Той отмина. Телефонът млъкна.

В друга вила пред него отново иззвъня телефон, сякаш знаеше, че той ще мине оттам. Затича. Звънът остана зад него. Само за да го пресрещне друг звън, сега от тази къща — после от онази, после следващата и онази там! Забърза още повече. Нов телефон!

— Добре — изхриптя той уморено. — Идвам!

— Здравей, Бартън.

— Какво искаш?

— Самотен съм. Аз живея само когато говоря. Затова трябва да говоря. Не можеш завинаги да ми затвориш устата.

— Остави ме на мира! — ужасено извика старецът. — Ох, сърцето ми!

— Тук е Бартън, на двадесет и четири години. Минаха още две години. В очакване. И съм още малко по-самотен. Четох „Война и мир“, пих шери, ходих по ресторанти и сам си бях и готвач, и келнер, и се развличах. Тази вечер ще играя в една пиеса в „Тиволи“ — Емил Бартън в „Безплодните усилия на любовта“ и сам ще изпълнявам всички роли, някои с перука.

— Престани да ми се обаждаш или ще те убия!

— Ти не можеш да ме убиеш. Трябва преди всичко да ме намериш!

— Ще те намеря.

— Но си забравил къде си ме скрил. Аз съм навсякъде — в къщи, кабинни, кантони, кабели, подземници! Е, какво, опитай! И как ще го наречеш? Телеубийство? Или самоубийство? Ти си завистлив.

Завиждаш ми, че съм само на двадесет и четири години, с блестящи очи, здрав, млад! Добре, старче, това е война! Между нас. Между мен. Ние сме цял полк от всички възрасти срещу теб, истинския. Е, какво, хайде обяви ни война!

— Ще те убия!

Щрак. Тишина.

Той изхвърли телефона през прозореца.

В среднощния студ автомобилът прекосяваше дълбоката Долина. На пода до краката на Бартън имаше пистолет, пушка, динамит. Ревът на колата отекваше в дребните му уморени кости.

Ще ги открия, мислеше си той, и ще ги унищожа до един. О, господи, как можа да ми стори това?

Спря колата. Късните луни заливаха странен град. Въздухът бе неподвижен.

Държеше пушката в замръзналите си ръце. Огледа стълбовете, кантоните, кабините, къде в този град бяха скрити гласовете? В тази разпределителна кутия? Или в онази там? Толкова отдавна беше. Диво се озърташе насам-натам.

Вдигна пушката.

Кутията се разби от първия изстрел.

Всичките, помисли си. Всички кули в града ще срина. Но съм забравил вече. Много време мина.

Колата минаваше по безмълвните улици.

Иззвъня телефон.

Погледна към пустия дръгстор.

Телефон.

С пистолета простреля ключалката на вратата и влезе.

Щрак.

— Здравей, Бартън! Само да те предупредя. Не се опитвай да сринеш всички кули и да вдигнеш всичко във въздуха. По този начин сам си затягаш примката. Представи си, че...

Щрак.

Той излезе бавно от телефонната кабина и на улицата се послуша за бръмченето на телефонните централи високо във въздуха, все още живи, все още невредими. Гледаше ги и изведнъж разбра.

Не биваше да ги разрушава. Представи си, помисли той, че дойдат хора от Земята, нещо невъзможно, но все пак представи си, че дойдат тази нощ, утре, другата седмица? И се приземят на другата страна на планетата и опитат да се свържат по телефона с Бартън и се окаже, че връзката е прекъсната.

Бартън изпусна оръжието.

— Няма да дойде корабът — тихо спореше той сам със себе си.
— Стар съм. Твърде късно е вече.

Но представи си, че дойдат и ти така и не разбереш, помисли пак той. Не, не бива да разрушава връзката.

Отново извън телефонът.

Той се обърна вяло. Затътри крака обратно към дръгстора и взе да върти слушалката в ръце.

— Ало? — непознат глас.

— Моля ти се — каза старецът, — не ме безпокой повече.

— Кой е това, кой е там? Кой се обажда? Къде сте? — викаше изненадан гласът.

— Един момент — старецът се поколеба. — Тук е Емил Бартън, кой се обажда?

— Капитан Рокуел, от кораба „Аполо-48“. Току-що пристигаме от Земята.

— Не, не, не.

— Вие ли сте, мистър Бартън?

— Не, не, не може да бъде.

— Къде се намирате?

— Лъжеш! — старецът се бе облегал на кабината. Очите му бяха застинали като слепи. — Това си ти, Бартън, подиграваш ми се, пак някаква лъжа си измислил!

— Тук е капитан Рокуел. Току-що се приземихме. В Ню Чикаго. Вие къде се намирате?

— В Грийн Вила — изхриптя той. — На шестстотин мили от вас.

— Слушайте, Бартън, не можете ли да дойдете?

— Какво?

— Ние ремонтираме кораба. Изморени сме от пътуването. Ще можете ли да дойдете?

— Да, да.

— Намираме се на космодрума край града. Ще можете ли да дойдете до утре?

— Да, но...

— Какво?

Старецът погали слушалката.

— Как е на Земята? Как е в Ню Йорк? Свърши ли войната? Кой е сега президент? Какво става?

— Ще имаме толкова време да побъбрим, като дойдете.

— Всичко наред ли е?

— Всичко е наред.

— Слава богу — старецът слушаше далечния глас. — Сигурен ли сте, че сте капитан Рокуел?

— Дявол да ви вземе, човече!

— Прощавайте!

Той остави слушалката и се втурна навън.

Те са тук, след толкова години, невероятно, това са неговите хора, които ще го отведат при земните морета, небеса и планини.

Подкара колата. Имаше да пътува цяла нощ. Струва си да рискува, за да види хората, да стисне ръцете им, да ги чуе след толкова време.

Колата гърмеше по хълмовете.

Този глас. Капитан Рокуел. Не може да е неговият глас отпреди четиридесет години. Никога не е правил подобен запис. Или пък е правил? В някоя от депресиите си, в периодите на пиански цинизъм дали не е направил някога фалшив запис на фалшиво приземяване на Марс с изкуствен капитан и въображаем екипаж? Той разтърси буйно глава. Не. Недоверчив глупак е той. Сега нямаше място за съмнение. Той трябва да се надпреварва цяла нощ с марсианските луни. Каква среща ще бъде!

Изгрываше слънцето. Беше безкрайно изморен, но седеше като на тръни, сърцето му прескачаше, а ръцете едва държаха волана.

Предстоеше му огромно удоволствие — един последен телефонен разговор: Здравей, млади Бъртън, тук е старият Бартън. Днес заминавам за Земята! Спасен! Той безсилно се усмихна.

Стигна сенчестите покрайнини на Ню Чикаго. Излезе от колата, изправи се, вперил поглед в ракетната площадка и разтърка зачервените си очи.

Ракетната площадка бе пуста. Никой не се завтече да го посрещне. Никой не стисна ръката му, не възкликна, не се засмя.

Сърцето му се задави във вик. Обгърна го мрачина и му се стори, че попада в някаква бездна. Повлече се към контролната зала.

Вътре на бюрото стояха подредени шест телефона.

Чакаше задъхан.

Най-сетне: телефонът!

Вдигна тежката слушалка.

Един глас се обади:

— Питам се дали ще стигнеш жив дотам.

Старецът не отвърна, но остана със слушалката в ръка.

Гласът продължи:

— Капитан Рокуел очаква нарежданията ви. На вашите заповеди, сър!

— Ти-и! — изхриптя старецът.

— Как си със сърцето, старче?

— Не!

— Трябваше по някакъв начин да те унищожа, за да мога да живея аз, ако един електронен запис може да се нарече живот.

— Сега тръгвам — отвърна старецът. — Не ме интересува. Всичко ще вдигна във въздуха, та до един да измрете!

— Нямах вече сили, старче. Защо мислиш, те накарах да пропътуваш такова разстояние толкова бързо? Това беше последното ти пътуване.

Старецът усети, че сърцето му замира. Едва ли ще успее да стигне до другите градове. Войната е загубена. Той се свлече на стола и от гърдите му се изтръгна дълбок, отчаян стон. Втренчи се в другите пет телефона. Като по даден знак те гръмнаха в хор! Ято грозни, кресливи птици!

Автоматичните слушалки се изпружиха. Залата се завъртя пред очите му.

— Бартън! Бартън! Бартън!

Той сграбчи телефона, затисна с длан слушалката, но тя и сега му се изсмя. Той блъсна апарата, ритна го, заизвива горещата жица като змия в пръстите си, скъса я. Телефонът падна в треперещите му крака.

Разби други три телефона. Внезапно настана тишина.

В този миг тялото му сякаш откри нещо, което дълго бе пазило в тайна и то се разля по уморените му кости. Клепачите му се отпуснаха увехнали. Устата му пресъхна. Ушите омекнаха като восък. Вдигна ръце към гърдите си, падна възник и утихна. Дишането му замря. Сърцето му спря.

След дълга пауза иззвъняха останалите два телефона.

Някъде нещо щракна. Двата гласа бяха свързани един с друг.

— Здравей, Бартън ли е?

— Да, Бартън.

— Аз съм на двадесет и четири години.

— А аз — на двадесет и шест. И двамата сме млади. Какво става?

— Не знам. Слушай.

Безмълвната стая. Старецът лежеше неподвижен на пода. През счупения прозорец нахлуваше вятър. Хладно беше.

— Можеш да ми честитиш, Бартън, днес е двадесет и шестият ми рожден ден!

— Честито!

И гласовете запяха за рождените си дни и песента се зарея през прозореца тихо, тихо към мъртвия град.

ИЗЧЕЗНАЛИЯТ МАРСИАНСКИ ГРАД

Огромното око плаваше в пространството. А зад огромното око, сред метал и механизми, се таеше малко око на човек, който гледаше и не можеше да се нагледа на купищата звезди и на пулсиращите светлини на милиарди, милиарди мили.

Малкото око уморено се затвори. Капитан Джон Уайлдър стоеше с ръка върху механизмите на телескопа, който изследваше Вселената, и накрая прошепна:

— Коя?

Астрономът до него отговори:

— Вие изберете.

— Да беше толкова лесно! — Уайлдър отвори очи. — Какви са данните на тази звезда?

— Алфа Лебед II. Същия размер и характеристики като нашето слънце. Възможно е да съществува планетна система...

— Възможно, но не сигурно. Ако изберем погрешна звезда, бог да е на помощ на хората, които изпращаме на двестагодишно пътуване да търсят планета, каквато там може и да няма... Не, в същност бог на мен да ми е на помощ, защото окончателният избор ще бъде мой, а може и себе си да пратя на това пътуване. Как можем да бъдем сигурни?

— Няма как. Избираме най-доброто предположение, изпращаме звездолета и почваме да се молим.

— Много окуражаващо наистина. Е, стига толкова. Уморен съм.

Уайлдър натисна бутона, с който се затваряше по-голямото око, телескопа на космическата обсерватория с ракетни двигатели, който безстрастно се вираше в бездната, виждаше много далеч, а знаеше много малко. Сега пък изобщо нищо не знаеше. Ракетната лаборатория висеше невиждаща сред безкрайната нощ.

— Да се връщаме! — нареди капитанът. — Прибираме се у дома.

И слепият просяк, протегнал ръка към звездите, разпери криле от пламъци и полетя.

От високо градовете на Марс изглеждаха много красиви. Спускайки се за приземяване, Уайлдър видя неоновите светлини сред сините хълмове и помисли: Ние ще разпалим огън и по световите на милиарди мили оттук, а децата на хората, които живеят сега под тези неони, ще направим безсмъртни. Много просто — успеем ли, те ще живеят вечно.

Да живееш вечно... Ракетата се приземи. Да живееш вечно. Вятърът, който полъхваше откъм близкия град, миришеше на машинно масло. Някъде гърмяха алуминиевите челюсти на музикален автомат. Край ракетодрома ръждавееше бунище. Стари вестници танцуваха по ветровитата писта.

Уайлдър застина неподвижен на върха на подечника. Без никакво желание да слезе долу. Светлините неочаквано бяха станали хора, а не думи — досега те бяха само думи, с които можеше да борава с изтънчена лекота.

Той въздъхна. Човешкото бreme бе прекалено тежко. Звездите бяха прекалено далеч.

— Капитане? — повика някой.

Той направи крачка. Подежникът се спусна. С беззвучен вой се понесоха надолу, към истинска, твърд с истински хора по нея, които го чакаха да избере.

В полунощ телексът изсъска и изстреля телеграмен куршум. Уайлдър седеше зад писалището, заобиколен от магнитни ленти и перфокарти, и дълго не посягаше да го вземе. Накрая издърпа съобщението, прегледа го бегло и го смачка на стегната топка, но след малко го разгъна, разглади го и препрочете:

КАНЯ ВИ С ЯХТА ПО КАНАЛА. ОТБРАНО
ОБЩЕСТВО. ЧЕТИРИДНЕВНО ПЪТЕШЕСТВИЕ В
ТЪРСЕНЕ НА ИЗЧЕЗНАЛИЯ ГРАД. СЪОБЩЕТЕ ЗА
СЪГЛАСИЕТО СИ.

И. В. АРЪНСЪН.

Уайлдър присви очи и тихо се засмя. Смачка пак хартийката, но спря, вдигна телефонната слушалка и каза:

— Телеграма за И. В. Арънсън, Марс-сити, едно.

ПРИЕМАМ ПОКАНАТА. НЕИЗВЕСТНО ЗАЩО, НО ПРИЕМАМ.

Затвори телефона и остана дълго да седи, загледан в нощта, която таеше в сенките си всякакви шептящи, цъкащи и движещи се машини.

Сухият канал чакаше.

Двадесет хиляди години бе чакал той, но виждаше единствено призрачните приливи на всепроникващия прах.

А сега най-неочаквано нещо прошумоля.

И шумоленето се превърна в устремно понесла се водна стена.

Сякаш юмрук на огромна машина се бе стоварил някъде по скали и въздухът гръмовно отекна: „Чудо!“ И водната стена, горда и висока, се понесе по каналите, разля се до всяко пресъхнало кътче на канала и потече към древните костеливо-сухи пустини, слисвайки стари пристани, вдигайки скелетите на кораби, изоставени преди тридесет века, когато някогашната вода се бе изпарила.

Прииждащата вода мина през един завой и издигна кораб, свеж като самотно утро, с прясно изсечени сребърни винтове и месингови перила, с ярки, извезани на Земята знамена. Яхтата, закотвена на брега на канала, носеше името „Арънсън I“.

На борда се усмихваше човекът със същото име. Мистър Арънсън се вслушваше в оживялата вода под кила на кораба.

И ромоленето на водата бе прорязано от бръмченето на приближаващ въртолет, после от моторетка, а във въздуха, сякаш свикани от вълшебен сбор, привлечени от блясъка на вода в стария канал, откъм хълмовете долитаха хора-стършели с реактивни двигатели на гърба и увисваха на място, сякаш усъмнили се, че такова стълпотворение от живот е предизвикано по волята на един богат човек.

Присвил очи в иронична усмивка, богаташът се обръщаше към своите чеда и им предлагаше подслон от жегата, храна и пиене:

— Капитан Уайлдър! Мистър Паркхил! Мистър Бюмонт!

Уайлдър се приземи със своя апарат.

Сам Паркхил захвърли моторетката си — беше видял вече яхтата и тя стана новата му любов.

— Боже мой! — възкликна Бюмонт, професионален актьор, един от рояка хора в небето, които танцуваха като лъскави пчели във вятъра. — Не съм преценил добре кога да се появя. Подранил съм. Няма публика!

— Ще ви свалим с аплодисменти! — извика в отговор богатият старец и заръкопляска. После продължи: — Мистър Ейкънс!

— Ейкънс ли? — попита Паркхил. — Знаменитият ловец?

— Той самият!

И Ейкънс се стрелна надолу, сякаш за да ги сграбчи с хищни нокти. Той самият приличаше на ястреб. Скорострелният му живот го бе изострил и наточил като бръснач. Спускайки се, той просто цепеше въздуха като непонятно възмездие, стоварващо се върху хора, които нищо лошо не му бяха сторили. Миг преди съкрушителния удар той спря с двигателя падането и с леко свистене се уталожи на мраморния кей. Стегнатата му гръд бе опасана от патрондаш. Джобовите му се издуваха като на хлапак, излязъл от сладкарница. Човек можеше да се досети, че целият бе натъпкан с бонбони-патрони и захарни бомби. Като злонраво момче той стискаше в ръка пушка, сякаш току-що паднала от стиската мълнии в юмрука на Зевс, обаче с марката „Произведено в САЩ“. Лицето му беше потъмняло от слънчев загар, очите — изненадващо студени, ментово синьо-зелени кристали по набръчканата от слънцето кожа. Бяла порцеланова усмивка сред африканските мускули на лицето му. Планетата сякаш трепна, когато той стъпи на нея.

— Лъв дебне из юдейската земя! — извика глас от небесата. — Сега да видим агънцата, подкарани на заколение!

— О, за бога, Хари млъкни! — обади се женски глас.

И две нови хвърчила, две боязливи човешки създания с трепетни души запърхаха във вятъра.

— Хари Харпуел! — ликуваше богаташът.

— Вдигнете взор към ангела господен, дошъл с Благовещение!
— продължи, кръжейки, човекът в небето. — И благата му вест е...

— Той пак е пиян — допълни жена му. Тя летеше пред него, без да се обръща.

— Мигън Харпуел — съобщи богаташът с тон на импресарио, представящ своята трупя.

— Поет — каза Уайлдър.

— И акулата, жената на поета — промърмори Паркхил.

— Аз не съм пиян! — извика поетът във вятъра. — Аз просто съм опиянен.

И той се разрази в такъв порой смях, че всички долу едва не вдигнаха ръце да се предпазят от потопа.

Поетът се спусна като тромаво хвърчило-дракон и забръмча над яхтата. Жената на поета стисна устни, а той направи благославящ жест към всички и смигна на Уайлдър и Паркхил.

— Харпуел! — възкликна той. — Не е ли това име, достойно за велик съвременен поет, който страда в настоящето, живее в миналото, обръща в гроба костите на великите писатели, но лети с тази най-нова ветросмукачна миш-машина, за да спуска сонети над главите ви... Чак ми е жал за старите приповдигнати светци и ангели, дето не са имали такива невидими криле, с които да се възнасят в небесата и да се превъзнасят в химни и проклетия. Горките врабчета със защипани крилца, вързани за земята! Само геният им е можел да лети. Само музата им е познавала въздушната болест...

— Хари! — повика жена му, стъпила на кея, със затворени очи.

— Ловецо! — извика поетът. — Ейкънс! Ето ти най-големия трофей на света — крилат поет! Оголвам гърдта си. Пусни да полети жилото на твоята оса! Свали ме на земята като Икар. Нека блесне сноп лъчи в цевта ти и всичко да лумне като горски пожар, възнасящ се към небесата, превърнал восък, хляб, фитил и лира единствено в катран. Готови, прицели се, огън бий!

Ловецът на шега вдигна пушката.

Тогава поетът се разсмя още по-гръмогласно и наистина разкъса риза и оголи гърдта си.

В този момент над канала настъпи тишина.

Появи се една жена. След нея вървеше прислужничка. Не се виждаше никакво превозно средство и ти се струваше, че те дълго бяха

бродили из марсианските планини и едва сега спирах.

Пълната тишина приковаваше вниманието към Кара Корели и придаваше достойнство на появата ѝ.

Поетът прекъсна излиянията си и се приземи.

Цялата компания гледаше актрисата, която също бе обърнала очи към тях, но не ги виждаше. Облечена беше в черен костюм, в тон с косите ѝ. Походката ѝ беше на жена, свикнала цял живот да я разбират от половин дума. После със същата невъзмутимост тя спря пред тях, сякаш очакваше дали някой ще се осмели да помръдне без заповед. Вятърът развяваше косите ѝ, спускащи се по раменете. Лицето ѝ беше поразително бледо и сякаш по-скоро тази бледост, а не очите ѝ, се бе втреничила в тях.

После, без дума да отрони, жената се качи на яхтата и седна отпред, като носово украшение, което си знае мястото и цената.

Мигът мълчание отмина.

Арънсън проследи с пръст печатния списък на гостите.

— Актьорът, една красива жена — и освен това актриса, ловецът, поетът, съпругата на поета, капитанът на ракета, бившият техник... Всички са на борда!

На кърмата на своя просторен кораб Арънсън разгърна карти.

— Дами и господа! — каза той. Предстои ни нещо повече от четиридневен гуляй, увеселение или екскурзия. Предстои ни Търсене!

Той изчака лицата им да се озарят и да погледнат картите през неговите очи, после продължи:

— Ние търсим прословутия изчезнал марсиански град, наричан някога Диа-Сао. Наричали са го и „Съдбовния Град“. Има нещо зловещо, свързано с него. Жителите му са избягали като от чума и той опустял. Все така пуст е той и сега, векове по-късно...

— През последните петнадесет години — намеси се капитан Уайлдър — ние изследвахме, нанесохме на карти и описахме в каталози всеки метър от повърхността на Марс. Не можеше да не забележим град с такива размери, за какъвто говорите вие.

— Вярно е — отговори Арънсън. — Но вашите данни са събирани от въздух и по земя. Вие не сте я изследвали по *воден път*! Защото досега каналите бяха сухи. А сега ще следваме новите води, запълнили и последния канал, и ще стигнем там, където са отивали корабите в стари времена, така ще видим най-последната новост, която

трябва да се открие на Марс. И някъде по пътя — продължи богаташът, — а това е толкова сигурно, колкото че дишаме, ние ще открием най-красивия, най-фантастичния, най-ужасния град в историята на този древен свят. А влезем ли в този град — кой знае? — може и да открием причината, поради която марсианците са побегнали с вопли от него преди десет хиляди години, както разправят легендите.

Мълчание. После:

— Браво! Чудесно! — И поетът раздруса ръката на стареца.

— А в този град — обади се Ейкънс, ловецът — дали няма да има оръжия, каквито никога не са били виждани?

— Напълно е възможно, сър.

— Много добре — ловецът притисна огнестрела си. — Вече беше почнало да става скучно — какви ли не зверове съм стрелял на Земята, не остана нищо непознато, и дойдох тук да търся по-нови, по-хубави, по-опасни хищници от всякакви видове и размери. И освен това — нови оръжия! Какво повече може да иска човек?

И той запрати сребристо-синкавата пушка зад борда. Тя с бълбукане потъна в чистата вода.

— Хайде вече да се махаме оттук!

— Хайде наистина — кимна Арънсън. — Да тръгваме.

И той натисна бутона, който задвижваше яхтата.

И водата понесе яхтата.

И яхтата заплава нататък, накъдето сочеше покойната бледост на Кара Корели — към отвъдното.

Поетът отвори първата бутилка, шампанско. Тапата гръмна. Единствено ловецът не подскочи.

Яхтата плаваше равномерно ден и нощ. Откриха някакви древни развалини и сред тях вечеряха и пиха вино, внесено от Земята през сто милиона мили. Отбелязаха, че виното добре е понесло пътуването.

С виното бе поднесен поетът, а след леката порция поет — сън на борда на яхтата, която напредваше в търсене на Града, който още не се разкриваше.

В три часа през нощта неспокоен, несвикнал с тежестта на планетата, която теглеше цялото му тяло и не го освобождаваше да заспи, Уайлдър излезе на задната палуба и там завари актрисата.

Тя гледаше как вълните се плъзгат край яхтата в мрачни откровения и прозрения.

Той седна до нея и мислено ѝ зададе въпрос.

Също така безмълвно Кара Корели си зададе същия въпрос и отговори:

— Аз съм тук, на Марс, защото неотдавна за първи път в живота ми един мъж ми каза истината.

Тя очакваше може би Уайлдър да изрази учудване, но той мълчеше. Яхтата се носеше като в поток беззвучно маело.

— Аз съм красива жена. Цял живот съм била красива. А това означава, че от самото начало хората ме лъжеха просто защото искаха да бъдат с мен. Израснах, заобиколена от неистините на мъже, жени, деца, които не искаха да предизвикат недоволството ми. Както е казано: Намуси ли се красавицата, светът потреперва.

Виждали ли сте някога красива жена, заобиколена от мъже и как те кимат ли, кимат? Чували ли сте смеха им? Мъжете все се смеят, каквото и да каже една красива жена. Ще се ненавиждат за това, но ще продължават да се усмихват, да казват „не“ вместо „да“ и „да“ вместо „не“.

И така беше ден след ден, година след година. Тълпа лъжци заставаха между мен и всяко неприятно нещо и думите им ме обвиваха в коприни.

И най-неочаквано, преди пет-шест седмици, този човек ми каза истината. Нещо дребно. Не помня какво точно каза, но не се засмя. Дори не се усмихна.

И още немлъкнал, разбрах, че е станало ужасното.

Аз бях остаряла.

Яхтата леко се люшна по вълните.

— О, разбира се, щеше да има още много мъже, които да ме лъжат и пак да се усмихват на всичко, което казвам. Но видях годините пред мен, когато Красавицата вече няма като тупне с краче, да предизвика земетресение и да прави малодушни иначе добри хора.

Този човек ли? Той веднага си взе истината назад, щом разбра, че ме е потресла. Но беше късно. Купих си билет за Марс само за отиване. И като пристигнах, поканата на Арънсън ми позволи да участвам в това ново пътешествие, което ще свърши... кой знае къде.

Уайлдър се усети, че при последните ѝ думи неволно бе взел ръката ѝ.

— Не — каза тя и я отдръпна. — Не ми казвайте нищо. Не ме докосвайте. Никакви съжаления. И самосъжаления. — Тя се усмихна за първи път през пътуването. — Колко странно. Винаги съм си мислила колко ли ще е хубаво един ден да сложа край на целия този маскарад и да чуя истината. Но съм се заблуждавала. Нищо хубаво няма.

Тя се загледа в черните води край борда. Когато два-три часа покъсно вдигна поглед, до нея нямаше никой. Уайлдър си беше отишъл.

На втория ден, оставили се на волята на новите води, те заплаваха към високи планински вериги. По пътя закусиха в един старинен параклис, а вечерта хапнаха сред поредните развалини. Почти не говореха за Изчезналия. Град. Всички бяха сигурни, че никога няма да го открият.

Но на третия ден, без никой нищо да е казал, те усетиха да приближава духът на нещо Величествено.

Най-сетне поетът пръв изрази това с думите:

— Сякаш Бог си тананика някъде наоколо.

— Стига с твоите приповдигнатости! — обади се жена му. — Не можеш ли да говориш като хората, поне като имаш да им кажеш нещо?

— По дяволите, слушайте! — извика поетът.

Те се послушаха.

— Нямате ли чувство, че сте застанали на прага на гигантска кухня с бумтяща пещ, а някъде вътре всичко е уютно и топло, мирише на дивно шкембе и чудни дреболии, целите в кръв и горди с кръвта, и някъде с грамадните си ръце, целите в брашно, Бог готви пиршеството на Живота. И в казана на Слънцето ври бульонът, от който ще процъфти живот на Венера, в този казан къкри бульон от кости и силни сърца, които ще бъдат вложени в животни по планети на десет милиарда светлинни години. И не е ли Бог доволен от пословичния си труд във Великата Кухня на Вселената, където е сготвил менюто за цялата история от пирове, глад, гибел и процъфтяване за милиарди и милиарди години? И щом като е доволен, няма ли Бог да си тананика? Вслушайте се в себе си. Не сте ли изпълнени до мозъка на костите от тази музика? Защото Бог не просто тананика, той пее във всеки атом. Танцува в молекулите. И вечен празник ни изпълва. Нещо приближава! Ш-ш-т!

И той допря дебелия си пръст до издадените устни.

Всички мълчаха и бледостта на Кара Корели осветяваше като прожектор тъмните води напред.

Предчувствието обзе всички. И Уайлдър. И Паркхил. Те запалиха цигари да го замъглят. Те угасиха цигарите. Целите бяха очакване в сумрака.

А напевът приближаваше. Ловецът го надуши и отиде на носа на яхтата при безмълвната актриса. А поетът седна да запише собствените си слова, които току-що бе изрекъл.

— Да — каза той, когато се показаха звездите. — То вече е почти до нас. Вече ни застига. — Той си пое дъх. — Ето го!

Яхтата навлезе в тунел.

Тунелът навлезе под планината.

И там беше Градът.

Градът се намираше в кухня на планината, заобиколен от свои собствени поляни и със свое собствено странно обагрено и осветено каменно небе над него. И той се смяташе за изчезнал и не можеше да го открият по простата причина, че хората го бяха търсили по въздух или размотавайки пътищата, а в това време каналите, които водеха до него, очакваха най-обикновени пешеходци да минат оттам, където някога бяха текли водите.

И ето че сега яхтата, пълна с чужденци от друга планета, докосна древния кей.

И градът помръдна.

В стари времена градовете бяха живи или мъртви, ако в тях има или няма хора. Съвсем просто беше. Но в по-късния живот на Земята или на Марс градовете вече не умираха. Те заспиваха. И в сънищата си зъбчатите колела и лагери си спомняха как е било някога и какво може би ще бъде отново.

И когато хората един по един слязоха на кея, те усетиха една велика личност — скритата, гресирана, покрита с метал, блестяща душа на Града, разбудена окончателно от някакъв невидим и нечут фойерверк.

Тежестта на новите хора предизвика оживление сред механизмите. Сякаш бяха стъпили на чувствителни везни. Кеят се наклони с една милионна от сантиметъра.

И Градът, тромавата Спяща красавица, кошмарният механизъм, усети това докосване, тази целувка и се пробуди.

Гръмна гръм.

Във високата трийсетина метра стена се очерта врата, широка двайсетина метра. Двете половини на вратата с тътен се плъзнаха в страни и изчезнаха в стената.

Арънсън пристъпи напред.

Уайлдър понечи да го спре. Арънсън въздъхна.

— Капитане, без съвети, ако обичате. И без предупреждения. И без патрули, изпратени напред да обезвреждат злосторници. Градът иска ние да влезем. Той ни кани. Можете ли да си представите, че в него е останало нещо *живо*? Това е град-робот. И не гледайте така, сякаш подозирате бомба със закъснител. Колко време той не е виждал ни игри, ни развлечения? Двадесет века! Можете ли да разчитате марсианските йероглифи? Ей онзи ъглов камък. Градът е бил построен най-малко преди хиляда и деветстотин години.

— Но е изоставен! — каза Уайлдър.

— Говорите с такъв тон, сякаш чума ги е поразила.

— Не, не чума. — Уайлдър неспокойно се размърда, усетил под нозете си как огромните везни го претеглят и незабележимо се накланят. — Нещо друго. Нещо...

— Тогава да разберем какво. Да влизаме! Всички.

По един и по двама хората от Земята прекрачиха прага.

Последен го прекрачи Уайлдър.

И Градът окончателно оживя.

Металните покриви на Града се разтвориха като листца на цветя.

Прозорците се разтвориха широко, като клепачи на огромни очи, които ги оглеждаха отгоре надолу.

Реките на тротоарите тихо заромолиха и се плиснаха в нозете им, проблясвайки, през Града потокоха механически ручей.

Арънсън разглеждаше радостно металическите бързеи.

— За бога, камък ми падна от сърцето! Иначе трябваше аз да ви устройвам пикника. Но сега за това ще се погрижи Градът. Ще се срещнем тук след два часа да споделим впечатленията си. Да вървим!

И с тези думи той скочи на бягащата сребърна пътечка и тя бързо го понесе нататък.

Разтревожен, Уайлдър понечи да го последва. Но Арънсън весело извика:

— Влизайте, водата е чудесна!

И металическата река го отнесе, както им махаше.

Един след друг те стъпваха на подвижния тротоар и той ги поемаше. Паркхил, ловецът, поетът с жена си, актьорът и накрая — красавицата с прислужничката си. Те плуваха като статуи, мистериозно родени от вулканичната лава, която ги отнасяше нанякъде — или наникъде — това те можеха само да гадаят.

Уайлдър скочи. Реката меко пое подметките му. Оставяйки се на течението ѝ, той се понесе по булеварди, покрай паркове и през фиорди от сгради.

Зад тях пристанът и вратата опустяха. Не остана и следа от тяхното пристигане. Сякаш никога не ги е имало.

Бюмонт, актьорът, слезе пръв от самоходната пътека. Една сграда хвана окото му. И докато се сети, вече беше скочил и приближи, душейки въздуха.

Усмихна се.

Вече бе разбрал каква е тази сграда пред него, позна я по мириса.

— Излъскан месинг. А това, бога ми, може да означава само едно.

Театър!

Месингови дръжки на вратите, месингови перила, месингови халки на кадифени завеси.

Той отвори вратата и влезе. Пак подуши наоколо и се разсмя с глас. Да. Без надписи, без светлини, единствено по този мирис, особената химия на метал и книжен прах от милиони откъснати билети.

Но освен всичко това... той се послуша. Тишината.

— Тишина, изпълнена с очакване. Няма на света друга такава тишина, която очаква. Само в театъра можеш да я срещнеш. Самите частици на въздуха потрепват в готовност. Сенките седят със затаен дъх. Тогава... готов или не... но ето ме!

Фоайето беше в подводно-зелено кадифе.

Самата театрална зала — в подводно-червено кадифе, едва различимо, когато откряхна двойните врати. И някъде нататък беше

сцената.

Нещо потрепна като огромно животно. Неговият дъх го бе пробудил и то оживяваше. Въздишката от полуотворената уста на актьора раздвижи завесите на трийсет метра пред него, те се поразтвориха и прибраха като огромни крила.

Той колебливо тръгна.

Отвсякъде по високия таван извираше светлина, сякаш ята вълшебни светещи риби заплаваха едни срещу други.

Океанската светлина обля всичко. Бюмонт ахна.

Театърът беше пълен с народ.

Хиляди хора седяха неподвижно в изкуствения, сумрак. Вярно, те бяха дребнички, крехки, доста мургави и всички в сребърни маски, но все пак бяха хора!

И без да пита, той знаеше, че те са проседели тук десет хиляди години.

Въпреки това не бяха мъртви.

Те бяха... той протегна ръка и потупа по китката, един мъж, седнал до пътеката.

Ръката тихо дрънна.

Докосна рамото на една жена. Тя прозвънна. Като камбанка.

Да, те бяха чакали няколко хиляди години. Но пък на машините им е присъщо да чакат.

Той направи още една крачка и замръзна.

През залата премина въздишка.

Това беше като едва доловимия звук, който новороденото издава миг преди истински да вдиша, да се разтърси и изкрещи плача си на изумление, че е живо.

Хиляди такива въздишки заглъхнаха в кадифените завеси.

Под маските — дали не му се стори? — леко се отвориха хиляди усти.

Двама помръднаха. Той спря.

Две хиляди очи се отвориха широко в кадифения сумрак.

Той пак тръгна.

Хиляда безмълвни глави се извиха на древните си, но добре смазани лагери.

Гледаха го.

По него пропълзя чудовищен, непреодолим студ.

Обърна се да избяга.

Но очите им не го пускаха.

А от ямата на оркестъра се разнесе музика.

Той погледна нататък и видя как бавно се вдигат насекомообразни инструменти — странни, гротескно-акробатически на вид. Някой тихо ги настройваше, барабанеше, писукаше, поглаждаше, затягаше.

Цялата публика едновременно обърна поглед към сцената.

Блеснаха всички светлини. Оркестърът гръмна в тържествен акорд.

Червените завеси се разтвориха. Прожекторът се закова в средата на сцената, осветявайки празен подиум с един празен стол на него.

Бюмонт чакаше.

Актьор не се появяваше. Раздвижване. Няколко ръце се вдигнаха отляво и отдясно. Дланите се приближиха. Почнаха леко да се удрят в аплодисменти.

Лъчът на прожектора се плъзна от сцената по пътеката.

Главите на публиката се завъртяха след кухия призрак от светлина. Маските меко проблясваха. Очите зад маските сякаш подканваха с топлия си цвят.

Бюмонт отстъпи назад.

Но лъчът неумолимо се приближаваше, оцветявайки пода с широк конус чиста белота.

И спря, като захапа нозете му.

Публиката, обърнала лица към него, аплодираше все по-шумно. Театърът гърмеше, ревеше, тътнеше от нестихващи вълни на одобрение.

Студът и всичко в него се разтопи. Той се затопли. Чувстваше се като че ли го бяха подложили съблечен под проливен летен дъжд и бурята благодатно го бе измила. Сърцето му развълнувано подскачаше. Юмруците от само себе си се разтвориха. Мускулите му се отпуснаха.

Той постоя още една минута, докато дъждът окъпе отметнатото в блаженство назад лице, докато ороси жадните му клепачи и те затрептят и се затворят, и тогава против волята си, като привидение от крепостни стени, водено от призрачната светлина, той помръдна, пристъпи, плъзна се, понесе се по наклона към прекрасната гибел, вече не вървеше, а тичаше, и не тичаше, а препускаше и маските блестяха,

очите пламтяха от възторг и фантастични приветствия, ръцете пърхаха в бушуващия въздух в извисяващ се полет като гълъбови криле, подплашени от изстрел. Той усети, че нозете му стигнаха до стъпала. Аплодисментите още веднъж гръмнаха и затихнаха.

Той преглътна. После бавно изкачи стъпалата и застана в ярката светлина пред хиляда обърнати към него маски и две хиляди внимателни очи. Седна на празния стол и залата се затъмни, мощното дишане на бушуващата пещ утихна в металните гърла, остана само бръмченето на механически кошер и мирисът на машинен мускус в тъмнината.

Той обгърна колене с ръце. Отпусна се. И започна:

— Да бъдеш или да не бъдеш...

Пълна тишина.

Никакво покашляне. Никакво помръдване. Никакво шумолене. Ни едно примигване. Всички чакаха. Съвършенство. Съвършена публика. Най-съвършената на всички времена. Съвършена. Съвършена.

Без да бърза, той хвърляше словата в това съвършено езеро и усещаше как беззвучни кръгове се разливат и стихват надалеч.

— ... това е въпросът.

Той рецитираше. Те слушаха. Знаеше, че вече никога нямаше да го пуснат. Ще го доведат до безсъзнание с аплодисментите си. Ще поспи със съня на дете и ще стане отново да им говори. Целия Шекспир, целия Шоу, целия Молиер, всяко късче, трохичка, парченце, откъс. Самия себе си — в целия си репертоар.

Той стана, за да завърши монолога.

И свършил, той си помисли: Погребете ме! Засипете ме! Затрупайте ме дълбоко!

И послушно, от планината се спусна лавина.

Кара Корели попадна пред дворец на огледалата.

Прислужничката остана навън.

Кара Корели влезе вътре.

Тръгна през лабиринт и огледалата снемаха от лицето ѝ един ден, после една седмица, после един месец, после година, две години.

Това беше дворец на прекрасни, утешителни лъжи. Сякаш тя отново бе станала млада, заобиколена от всички тези високи,

блестящи, огледални мъже, които никога повече през живота ѝ нямаше да ѝ кажат истината.

Кара вървеше към центъра на двореца. Когато спря, във всяко от високите, блестящи, огледални лица видя себе си двадесет и пет годишна.

Тя седна подред светлия лабиринт. Оглеждаше се, засияла от щастие.

Отвън прислужничката я чака около един час. После си тръгна.

Мястото беше тъмно, очертанията и размерите му още не се различаваха. Миришеше на масла за смазка, на кръв на деспотични влечуги със зъбчатки и колелца вместо зъби — влечугите бяха проснати в мрака и мълчаливо чакаха.

Исполинска врата се плъзна с ленив тътен, като провлачване на бронирана опашка, и Паркхил се озова сред плътен маслен вятър. Имаше чувството, че някой е залепил на лицето му бяло цвете. Но това беше просто внезапна усмивка на удивление.

Празните му ръце, които висяха покрай тялото, в неосъзнат импулс се протегнаха напред, сякаш просека от въздуха. И гребейки с тях като с весла, той тихо влезе в Гаража, Машинния цех, Ремонтната работилница или каквото там беше.

Изпълнен със свят възторг, със свят и безбожен детски захлас от гледката, той тръгна навътре и бавно разглеждаше.

Защото докъдето поглед стигаше, беше пълно с машини.

Машини, които бягат по земята. Машини, които летят във въздуха. Машини на колела, готови да потеглят във всякаква посока. Машини на две колела. Машини на три, четири, шест или осем колела. Машини прилични на пеперуди. Машини, подобни на древни моторетки. Три хиляди машини, строени в редици тук, четири хиляди проблясваха в готовност там. Други хиляда лежаха обърнати, с извадени колела, оголили вътрешностите си, чакащи ремонт. Други хиляда бяха вдигнати високо на паякови ремонтни крикове, излагайки пред погледа прекрасните си дъна, своите клапани и тръби, фини, заплетени, молеци да ги пипнеш, развинтиш, затегнеш, пренамотаеш, акуратно да ги гресиращ.

Ръцете го засърбяха.

Вървеше през първобитния мирис на блатен газ, сред мъртви, очакващи възкресението си, древни, но все пак нови бронирани механически влечуги и колкото повече ги гледаше, толкова по-остро усещаше собствената си усмивка.

Град като град, който в известна степен можеше сам да се поддържа. Но рано или късно редките пеперуди от метална паяжина, леки газове и възпламенителни мечти падат обратно на земята. Машините, които ремонтират машини, остаряват, заболяват и осакатяват. И затова е този Гараж-зверилник, сънно Гробище на слонове, където алуминиеви дракони се довличат ръждясали, с надеждата, че е останал поне един жив човек сред толкова много работлив, но мъртъв метал, човек, който ще се залови и ще оправи всичко. Един бог на машините, който ще изрече: „Ти, Лазарескаватор, стани и ходи!“, „Ти, въртолет, възкръсни от мъртвите!“ И, миропомазвайки ги с левиатанови смазки, ще ги докосне с вълшебен гаечен ключ и ще ги отпрати на почти вечен живот във въздуха и над подвижните като живак пътеки.

Паркхил мина покрай деветстотин работи и роботки, погубени от обикновена корозия. Той ще ги излекува от ръждата.

Веднага! Почне ли веднага, мислеше си Паркхил, запретвайки ръкави и оглеждайки редиците машини, простиращи се на цяла миля сред гаражи, крикове, подежни кранове, складове, варели с масла и разпръснати шрапнели на инструменти, проблясващи в очакване той да ги вземе; започнеше ли веднага, щеше да стигне до края на гигантския, нескончаем гараж, до аварийната станция, до ремонтната работилница, вероятно след тридесет години!

Да затегнеш милиарди болтове, да се почовъркаш в милиарди двигатели! Да лягаш под милиард железни търбуси, осиротели от изтеклото масло. И всичко това сам, сам, сам с прекрасните, покорни, бръмчащи като разбунени пчели устройства, механизми и уреди.

Ръцете му посегнаха за инструментите. Той стисна гаечния ключ. Намери една ниска ремонтна платформа с четиридесет колела. Легна на нея и свистейки, се плъзна из гаража. Платформата просто летеше.

Паркхил изчезна под огромен автомобил с древна конструкция.

Не се виждаше, но се чуваше как работи в търбуха на машината. Легнал по гръб, той й говореше. И когато я потупа, за да я пробуди за живот, машината отвърна.

Сребърните пътечки неспирно тичаха нанякъде.

Хиляди години бяха бягали празни, понесли само прах по маршрутите си сред високите, заспали сгради.

Сега върху една от подвижните пътеки се извиси като застаряваща статуя Арънсън.

И колкото по-нататък го отвеждаше пътеката, толкова повече Градът се разкриваше пред погледа му, колкото повече сгради и паркове прелитаха пред погледа му, толкова повече угасваше усмивката му. Цветът на лицето му се промени.

— Играчка — чу се той да прошепва. Шепотът звучеше древно. — Просто още една... — и тук гласът му толкова отслабна, че почти се стопи, — ... още една Играчка.

Свръхиграчка наистина. Но животът му беше пълен с такива играчки, винаги — откакто се помнеше. Ако не беше монетен автомат, то щеше да бъде следващият модел хитроумен музикален автомат или пък някакъв суперсложен, ултрабанален свръхзвуков Hi—Fi стереоговорител. От това, че цял живот бе държал глас-папирите на всякакви жетони, той усещаше ръцете си протрити до кокалчетата. Само кокалчета бяха станали пръстите му! Не, и тях ги нямаше, той беше безрък, без китки. Арънсън, Момчето-Тюлен!!! Безмозъчните му перки аплодираха един град, който не беше нищо друго, освен поредния джук-бокс, дебнещ под нозете му с идиотското си бръмчене. Но тая песен той я знаеше! За бога. *Знаеше я.*

Той примигна.

Един вътрешен клепач се спусна като студена стомана.

Той се обърна и стъпи в сребърните води на пътеката.

Намери онази стоманена река, която щеше да го върне до Великата врата.

По пътя срещна прислужничката на Корели, която се носеше, залутала се, по своето сребърно течение.

Колкото до поета и жена му, тяхната непрестанна борба отекваше навсякъде. Крясъците им опищяха тридесет булеварда, разтърсиха витрините на двеста магазина, обрулиха листата на седемдесет вида дървета и храсти из парка и стихнаха едва когато бяха удавени от

гърмящия фонтан пред тях, който се издигаше като ярки фойерверки във въздуха на града.

— Цялата работа е там — викаше жена му в отговор на мръсните му ругатни, — че ти си дошъл единствено за да пипнеш първата срещната жена и да ѝ напълниш ушите с лошия си дъх и гадната си поезия.

Поетът измърмори някаква мръсна дума.

— Ти и от актьора си по-лош — продължаваше съпругата му. — Само едно си знаеш. Няма ли най-сетне да си затвориш проклетата уста?

— А ти? — изкрещя той. — О, боже, повръща ми се от тебе. Млъкни най-сетне, жена, или ще се хвърля във фонтана!

— Ха! Тъкмо от години не си се къпал. Ти си най-голямата свиня на века! Снимката ти ще бъде чест за календар на свинарите.

— Прекаляваш!

И се тръшнаха вратите на една сграда.

Докато тя стане, изтича и забарабани с юмруци по вратите, те вече бяха заключени.

— Отвори, страхливецо! — запищя тя.

Една ругатня долетя като далечно ехо на думите ѝ.

— Ах, каква прекрасна тишина! — прошепна той на себе си в огромния пашкул на мрака.

Харпуел се бе озовал в някаква спокойна огромност, просторна, подобна на утроба сграда, над която висеше свод от чист покой, беззвездна пустош.

Посред това помещение с диаметър петдесетина метра се виждаше някакъв апарат, машина. В тази машина имаше скали, реостати и превключватели, седалка и волан.

— Каква ли е тази машина? — прошепна поетът, но се приближи и се наведе да я пипне. — О, милосърдни Христе от разпятието, на какво мирише? Май на кръв и карангии? Не, в същност чисто си е като девическа премяна. И все пак с нещо изпълва носа. Насилие. Просто разрушение. Усещам как проклетата мърша потръпва като нервна хрътка. Пълна е с всякакви джаджи. Но ще опитаме една глътка.

Той седна в машината.

— Какво ли да опитам първо? Това?

Той щракна един ключ.

Баскервилската машина изръмжа в кучешкия си сън.

— Страшен звяр! — Той пипна друг ключ. — Как се включваш бе, зверо? И като се включи съвсем проклетото ти устройство, какво става? Хм, нямаш колела. Хайде де, вземи ми акъла. Ще рискувам.

Машината потрепера.

Машината потегли.

Втурна се. Понесе се.

Той стисна здраво волана.

— Свети боже!

Защото се озова на шосе и се носеше с растяща скорост.

Въздух струеше край него. Отгоре блясна небе с отлитащи багри.

Спидометърът приближаваше седемдесет, осемдесет.

А шосето се виеше и хвърляше срещу му. Невидими колела фучаха и свистяха по невероятно грубия път.

Далеч напред се появи един автомобил.

Носеше се бързо. И...

— Но той не кара в своята страна! Виждаш ли, жена? Сбъркал е лентата.

Тогава се сети, че жена му я нямаше.

Беше сам в колата, която се носеше вече с деветдесет мили в час срещу друг автомобил, летящ със същата скорост.

Той завъртя волана.

Автомобилът му мина вляво.

Почти в същия миг другата кола направи съответно движение и мина в същата лента.

— Проклет глупак, какво си мисли... Къде ли е проклетата спирачка?

Опипа с крак пода. Нямаше спирачка. Виж ти, каква особена машина наистина. Може да вдига каквато скорост си искам, но не може да спира, докато... какво? Докато не спре сама ли? Никаква спирачка нямаше. Нищо друго освен още педали за газ. Цял ред кръгли педали на пода, които, натиснеше ли, вливаха сили в мотора.

Деветдесет, сто, сто и двадесет мили в час.

— Боже господи! — изкрещя той. — Ще се сблъскаме! Доволна ли си, момичето ми?

И в мига преди сблъсъка той си представи, че май ще е доволна.

Колите се сблъскаха. Изригнаха безцветни пламъци. Разбиха се на парченца. Затъркаляха се. Усети, че се премятеше насам-натам. Той беше факла, запратена в небето. Ръцете и краката му се понесоха в бесен чарлстон из въздуха и той усети костите си да се трошат като захарна пръчка в чуплив, агонизиращ екстаз. После, вкопчил се в смъртта като в тъмна любима, размахвайки крайници, той пропадна в черно недоумение, потъвайки в по-нататъшното нищо.

Той лежеше мъртъв.

Той лежеше мъртъв дълго време.

После отвори едно око.

Почувства бавен огън под душата си. Почувства мехурчета като в завиращ чай да се издигат към повърхността на съзнанието.

— Аз съм мъртъв — каза си той, — обаче съм жив. Видя ли всичко това, жена? Мъртъв, но жив.

Намери се седнал в машината, с изправени рамене.

Седя така десетина минути, опитвайки се да проумее какво беше станало.

— Виж ти — мислеше той. — Колко интересно. Да не кажа вълшебно. Да не кажа просто възхитително! Ама наистина, изтърси ми всичките карантии, извади ми душата през едното ухо и я върна през другото, изкара ми въздуха, изпочупи ми костите и ми взе акъла, но все пак, но все пак, но все пак, жена, но все пак, скъпа ми, сладка Мег, Меги, Мигън, колко жалко, че те нямаше тук, щеше да изкара целия тютюнев катран от вонящите ти дробове, да изтърси цялата тази гадна, гробищна, безмозъчна тъпота чак от мозъка на костите ти. Сега да те видя, жена, само да те видя, че да чуя твоето Харпуел-съпруга-ми-поета.

Той запипа по таблото.

Включи страхотния мотор-хрътка.

— Да опитаме още някое развлечение? Да опитаме някое друго пикниково-екскурзионно унищожително сражение? Давай.

И той подкара колата.

Почти моментално тя вдигна сто, а после сто и петдесет мили в час.

Почти моментално срещу му се появи противниковата кола.

— Смърт! — каза поетът. — Значи ти си винаги тук, така ли? Някъде наоколо ли висиш? Това ли ти е ловната зона? Тогава да ти

видим нрава.

Колата му се носеше. И другата летеше.

Той отби в съседната лента.

Отсрещната кола направи същото, устремявайки се към Разрушението.

— Да, ясно. Ами на ти тебе тогава! — и той завъртя друг ключ и натисна друг педал.

В мига преди удара двете коли се преобразиха. Сякаш минали през воал на илюзионист, те се превърнаха в реактивни самолети на старт. С вой двата самолета избълваха пламъци, раздраха въздуха, изригнаха свръхзвукови експлозии преди най-мощната от тях — когато се сблъскаха като два снаряда, сляха се, сплавиха се, смесиха кръвта и съзнанието си във вечен мрак и накрая паднаха в гнездо от странно мирна нощ.

— Аз съм мъртъв — помисли си пак той.

И ми е хубаво, благодаря.

Пробуждайки се, усети усмивка на лицето си.

Седеше в машината.

Два пъти умрях, мислеше си той, а всеки път се чувствам все по-добре. Защо ли? Колко странно. От странно по-странно. Невероятна работа.

Той пак включи двигателя.

Какво ли този път?

Дали става на локомотив? — почуди се той. — Да опитаме ли с един черен пухтящ влак от почти праисторически времена?

И като потегли, той вече беше машинист. Гореще блестеше небето и киноекранът, Или каквото там беше, бързо сменяше илюзии за бликащ дим и пищене на пара, за тежки колела по лъскави релси, а релсите се вият нататък през хълмове и далеч напред в планината се задава друг влак, черен като стадо бизони, и изригва кълба дим, и е на същите две релси, на същия коловоз и се носи към чудовищната катастрофа.

— Досещам се — каза поетът. — Почвам да разбирам. Почвам да проумявам какво е това и за какво служи. За такива като мен, нещастни идиоти, скитащи се по света, объркани и оскърбени от момента, в който са излезли от майчината си утроба, обременени с Христова вина и полудяващи от желание да разрушават, те трупат рани и белези, вечните ежедневни обвинения на жена си и едно само е сигурно — ние

искаме да умрем, искаме да ни убият и ето ти го най-подходящото за това нещо — моменталната разплата. Тъй че да се разплащаме сега, машинално, да им върнем за подаянията, хищно устройство! Покосявай, смърт! Аз съм тъкмо, който ти трябва.

И двата локомотива се сблъскаха, стовариха се един върху друг. По черната стълба на експлозията те се преметнаха нагоре и склучиха пътищата си, сплескаха мазните си черни търбуси и котли и красиво взривиха нощта в агонизираща вихрушка от отломки и пламъци. После локомотивите, в тромав, плякосващ танц се сграбиха един друг, споиха яростта и страстта си, направиха чудовищен реверанс и се сгромолясаха от планината, търкаляйки се хиляда години надолу по скалистата урва.

Поетът се пробуди и веднага сграбчи лостовете за управление. Тананикаше си под нос нещо, зашеметен. Подпяваше смахнати песнички. Очите му блестяха. Сърцето му лудо биеше.

— Още, още! Вече разбирам, вече знам какво да правя. Още, още, моля ви се! О, боже, дай ми още, защото истината ще ме освободи. Още!

Натискаше три, четири, пет педала.

Щракна шест ключа.

Машината стана автомобил-самолет-локомотив-хидроплан-снаряд-ракета.

Той се носеше, изпускаше пара, ръмжеше, фучеше, летеше. Автомобили се насочваха срещу него. Локомотиви растяха застрашително. Свръхзвукови самолети се забиваха в него. Виеха ракети.

И в едно лудо, тричасово забавление той порази двеста коли, блъсна двадесет влака, взриви десет хидроплана, разби четиридесет снаряда и накрая, далеч в космическото пространство, отдаде ликуващата си душа в последен четвъртоюлски празник на смъртта, когато с една междупланетна ракета се заби със скорост двеста хиляди мили в час в един железен метеорит и красиво отиде по дяволите.

Пресметна, че в няколкото кратки часа е бил разкъсван и събиран отново общо около петстотин пъти.

Когато всичко свърши, той седеше, без да пипне волана, нозете му не докосваха педалите.

Стоя така половин час, после се разсмя. Отметна глава назад и избухна в оглушителен смях. Накрая стана, поклати глава, по-пиян от когато и да било през живота си, сега вече истински пиян и знаеше, че така ще си остане завинаги и никога повече няма да му се допие.

Наказан бях, помисли си той, най-сетне истински ме наказаха. Най-после наистина ме раниха и разбиха достатъчно — и то толкова пъти, че повече няма й да помисля за рани и разрушаване, не ще имам нужда да трупам огорчения, да приемам нови болки или да моля за обикновени обиди. Бог да благослови гения на човека и изобретателите на такива машини, които позволяват на виновния да си плати и най-сетне да се освободи от черния албатрос и ужасното бреме. Благодаря ти, Град, благодаря ти, утешителю на нуждаещи се души. Благодаря ти. Откъде ли се излизаше?

Една врата се плъзна встрани.

Съпругата му стоеше и го чакаше.

— А, ето те и тебе — каза тя. — И още си пиян.

— Не — отвърна той. — Мъртъв.

— Пиян си.

— Мъртъв съм — повтори той, — прекрасно мъртъв най-сетне. Което означава — свободен. Повече нямам нужда от теб, мъртва Мег, Меги-Мигън. Ти също си свободна, като една ужасна съвест. Върви да преследваш някой друг, момичето ми. Върви да погубваш. Прощавам ти греховете към мен, защото най-после простих на себе си. Измъкнах се от християнския капан. Аз съм онзи бродещ скъп покойник, който, вече мъртъв, може най-после да живее. Върви и направи като мен, лейди. Вътре в себе си. Получи наказанието си и стани свободна. Довиждане, Мег. Сбогом. Чао.

И той тръгна без посока.

— Накъде пак си тръгнал? — извика му тя.

— Ами отново влизам в живота, в самата кръв на живота, най-после щастлив.

— Връщай се тука! — изкрещя тя.

— Не можеш да спреш един мъртвец, защото те се скитат из вселената, щастливи като деца из вечерно поле.

— Харпуел! — изрева тя! — Харпуел!

Но той вече беше стъпил на реката от сребърен метал.

Остави се на реката да го отнесе и се смееше чак докато сълзи заблестяха по бузите му, все по-далеч и по-далеч от писъците, крясъците и рева на оная жена, как ѝ беше името? Все едно, оная, дето остана там назад и вече я няма.

Когато стигна до Вратата, той излезе през нея и тръгна покрай канала в прекрасния ден, отправяйки се към далечните градове.

Това беше църква.

Не, не е църква.

Уайлдър пусна вратата и тя се затвори.

Той стоеше в катедрален мрак и чакаше.

Покривът, ако това беше покрив, излъхна нагоре някак тревожно, отля се далеч извън обсега на погледа.

Подът, ако това беше под, се усещаше само като някаква твърд под нозете. И той беше черен.

А после се появиха звездите. Беше като първата нощ от детството, когато баща му го изведе извън града до един хълм, където осветлението не можеше да смали Вселената. И хиляди, не, десет хиляди, не, десет милиона милиарди звезди изпълваха мрака. Звездите бяха ярки и най-различни и изглеждаха равнодушни. Дори тогава разбра: не ги интересуваше. Дали дишам, или не дишам, жив ли съм или умрял — очите, които гледаха отвсякъде, не ги интересуваше. И той хвана ръката на баща си и се вкопчи здраво, сякаш можеше да пропадне в тази бездна.

Сега, в тази сграда, го изпълни някогашният ужас и чувство за красота, някогашният безмълвен плач за човечеството. Звездите го изпълниха с жалост към малките хора, изгубени сред толкова много простор.

После стана и нещо друго.

Пространството под нозете му се разтвори широко и пропусна още един милиард искри светлина.

Той остана като муха върху огромната леща на телескоп. Пристъпи по водите на пространството. Стоеше върху гъвкавата прозрачност на огромно око и като в зимна нощ всичко около него — под нозете и над главата му, във всички посоки — беше само звезди.

Значи това все пак беше църква, катедрала, безброй разхвърляни из вселената светилища — ето там, храма на мъглявината Конска

глава, тук — галактиката Орион, а там — Андромеда, подобна на глава на бог, застрашително втрещена, пронизваща суровата тъмна субстанция на нощта, за да прободне душата му и я прикове, гърчеща се, на гърба на плътта му.

Бог отвсякъде бе впил в него немигащите си очи без клепачи.

А той, бактериално-дребна отломка от същата тази Плът, отвърна с поглед и леко трепна.

Той чакаше. И една планета изплува от пустотата. Тя се завъртя около себе си и показа огромното си есенно-зряло лице. Описа кръг и дойде под него.

И той се озова върху далечен свят на зелена трева и огромни сочни дървета, където въздухът бе свеж, а една река ромолеше наблизко като реките от детството, проблясващи под слънцето със стрелкащи се рибки.

Разбра, че беше пътувал много надалеч, докато стигне този свят. Зад него беше ракетата. Зад него беше цял век пътуване, сън, очакване и сега, тук, го чакаше наградата.

— Мое ли е? — попита той простия въздух, простата трева, дългата простота на водата, която се носеше лениво сред плитките пясъци.

И светът отговори без думи: твое.

Твое, без дългото пътуване и скуката, твое, без деветдесет и девет годишен полет от Земята, без сън в камери, без венозно хранене, без кошмарни сънища, в които Земята е загубена завинаги, твое, без мъки и изтезания, без изпитания и грешки, провали и разрушения. Твое — без пот и ужас. Твое — без порой от сълзи. Твое. Твое.

Но Уайлдър не протегна ръце, за да приеме.

И слънцето помръкна в чуждото небе.

И светът отплува изпод нозете му.

И друг свят доплува и премина във величествен парад от още по-блестящи великолепия.

И този свят също се завъртя пред него, за да го прецени. И тук поляните бяха по-пищно зелени, планините бяха с шапки от разтапящи се снегове, в далечни ниви зрееха непознати урожаи, коси край нивите го чакаха да ги вземе, да замахне и окоси зърното и да си живее живота, както той поиска.

Твое. Съвсем лекичък ветрец докосна косите му и пошепна в ухото му това: твое.

А Уайлдър, без да поклати глава, се отдръпна. Той не каза „не“. Само помисли на ум отказа си.

И тревата умря по полята.

Планините се сринаха.

Реките пресъхнаха.

И светът отплува.

А Уайлдър пак се озова сред пространството, където някога бе стоял бог, преди да сътвори света от Хаоса.

Накрая той проговори и каза:

— Много лесно би било така. О, боже, сигурно ще е хубаво. Без труд, без нищо, само да приемеш. Но... Ти не можеш да ми *дадеш* каквото искам.

Той погледна към звездите.

— Нищо не бива да бъде давано, никога.

Звездите почнаха да угасват.

— В същност е много просто. Аз трябва да заема, да си го спечеля. Аз трябва да си го взема.

Звездите потрепнаха и умряха.

— Много съм ви задължен и благодаря, но Не.

Звездите изчезнаха до една.

Той се обърна и без да поглежда назад, тръгна през мрака. Дланта му опря о вратата. Той излезе в града.

Не пожела да чуе как механичната вселена зад него заплака в страхотен хор, цялата стенания и уязвеност, като пренебрегната жена. В огромната роботска кухня полетяха съдове. Но още преди да паднат на пода, Той вече си беше отишъл.

Това беше Музей на оръжията.

Ловецът вървеше сред витрините.

Отвори една и взе да разгледа някакво оръжие с конструкция като антена на паяк.

То забръмча, рой металически пчели излетяха от дулото на оръжието и ужилиха манекена-мишена на около петдесет метра, после паднаха безжизнени, подрънквайки на пода.

Ловецът кимна възхитен и сложи оръжието обратно във витрината.

Той кръстосваше насам-натам, любопитен като дете, и изпробваше различни оръжия, които разтваряха стъклото или разтапяха метала в яркожълти локви лава.

— Отлично! Прекрасно! Забележително!

Възклицанията му бликаха едно след друго, при всяко отваряне и затваряне на витрините, докато най-после си избра оръжие.

То представляваше една пушка, която без шумотевица и злоба унищожаваше материята. Натиснеш един бутон, кратко блясва синя светкавица и целта просто изчезва. Никаква кръв. Никаква лъскава лава. Никакви следи.

— Добре — каза той, напускайки Музея, — вече имаме оръжието. А какъв ли ще е Дивечът, Най-великият звяр досега в Дългия лов?

Той скочи върху движещата се пътека.

Час по-късно беше минал покрай хиляди сгради, бе разгледал преценяващо хиляди паркове, без да си помръдне пръста.

Прехвърляше се, дебнейки, от една пътека на друга, сменяше скоростите ту в една, ту в друга посока.

Докато най-сетне забеляза една метална река, която се губеше под земята.

Инстинктивно скочи на нея.

Металното течение го понесе към тайната утроба на Града.

Тук всичко беше топлокръвен мрак. На едно място странни помпи движеха пулса на Града. Другаде се дестилираха течностите, които смазваха пътищата, издигаха асансьорите и пълнеха с движение канцелариите и магазините.

Ловецът застина, снишен на пътя, присвил очи. Дланите му овлажняха. Пръстът до спусъка поглаждаше метала на оръжието.

— Да — прошепна той, — за бога, ето го! Това е той! Самият Град... е Великият Звяр. Как не ми беше хрумнало? Градът-Звяр, ужасният хищник. Той закусва, обядва и вечеря с хора. Убива ги с машини. Схрусква кокалите им като препечени филийки. Изплюва ги като клечки за зъби. И живее дълго след смъртта им. Градът, боже мой, Градът. Добре, сега...

Той се плъзгаше през тъмните пещери на телевизионни очи, които му показваха далечни алеи и високи кули.

Потъваше все по-дълбоко в търбуха на подземния свят, докато реката се снишаваше. Мина край училище за компютри, които декламираха в налудничав хор. Потрепна, когато от една гигантска машина над него като шушнец сняг се спусна облак книжни конфети — вероятно бяха от перфокарти, регистрирали неговото минаване.

Той вдигна пушката и стреля.

Машината изчезна.

Той пак стреля. Скелетната подпора на друг механизъм изчезна.

Градът нададе вой.

Отначало съвсем нисък, после много висок, а след това продължи да вие като сирена. Почнаха да светкат лампички. Звънци зазвъниха, откликвайки на тревогата. Металната река под нозете му потрепна, забави ход. Той стреля по телевизионния екран, втренчил в него бялото на окото си. Екранът примигна и престана да съществува.

Градът пищеше все по-пронизително, докато накрая самият той закрепця яростно срещу него и чак от мозъка на костите му бълваше черната пушилка на беса.

Прекалено късно забеляза, че пътят, по който се движеше, пропада в скърцащата със зъби паст на машина, използвана за някаква от векове забравена цел.

Помисли си, че като натисне спусъка, ужасната паст ще изчезне. И тя наистина изчезна. Но както се носеше по пътеката, тя почна да увеличава скоростта си и той се олюля и падна. Едва тогава установи, че пушката му в същност не унищожава нещата, а просто ги прави невидими — те си оставаха на мястото, но не се виждаха.

Нададе ужасен вик, който потъна в рева на Града. С последни сили захвърли пушката. Зъбци, колела и лагери я поеа надолу и я смляха.

Последното, което той видя, бе дълбока асансьорна шахта, потъваща може би на километър в земята.

Разбра, че поне две минути ще пада, докато стигне дъното. Изкрещя.

Ужасното е, че щеше да бъде в съзнание... през целия път до дъното...

Реките се разтърсиха. Сребърните реки потрепераха. В гърча си пътеките раздрусаха металните брегове, през които минаваха.

Уайлдър, както пътуваше, едва не падна от сътресението.

Не се виждаше какво бе предизвикало труса, но май някъде много надалеч се носеше рев, тътенът на ужасен рев, който бавно заглъхваше.

Уайлдър продължи. Сребърната лента се носеше напред. Но Градът изглеждаше застинал в стойка, със зинала уста. Градът изглеждаше напрегнат. Огромните му безбройни мускули се бяха опнали, нащрек.

Усетил това, Уайлдър закричи, въпреки че го движеше бързата пътека.

— Слава богу. Ето я Вратата. Колкото по-скоро се измъкна оттук, толкова по-добре...

Вратата наистина беше там, на по-малко от сто метра. Но в един миг, сякаш чула думите му, реката спря. И потръпна. После тръгна обратно, отнасяйки го в посока, накъдето той не искаше да отива.

Изпълнен е лошо предчувствие, Уайлдър рязко се обърна и при движението си падна. Вкопчи се за веществото на бягащия тротоар.

Лицето му, притиснато о вибриращата скара на стремителния паваж, усети как машинариите отдолу се зацепват и въртят, бръмчат и стенат, неспирно движещи се, е вечната им треска за пътуване и безсмислени екскурзии. Под кроткия метал бръмчаха и жилеха цели полкове стършели, залутани пчели жужаха и утихваха. Проснат по лице, той видя как Вратата зад него се отдалечава. Притиснат от някакъв товар, той най-последно си опомни какво тежи на гърба му — реактивният двигател, който щеше да му даде криле.

Натисна бутона на колана си. И тъкмо преди пътеката да го довлече до гаражи и музейни стени, той се издигна във въздуха.

Излетял, той закръжи във въздуха и забеляза Паркхил, вдигнал очи нагоре, целият омаслен, да се усмихва през изцапаното си лице. Зад Паркхил, до самата Врата, стоеше изплашената прислужница, А още по-нататък, близо до пристана с яхтата, стоеше Арънсън, обърнал гръб на Града, и нервничеше да потеглят час по-скоро.

— Къде са останалите? — извика Уайлдър.

— О, те няма да се върнат — отвърна невъзмутимо Паркхил. — Така се очертава май. Искам да кажа, намериха си мястото.

— Намерили го! — възкликна Уайлдър, полюшвайки се във въздуха, докато се извиваше бавно и неспокойно се озърташе. — Трябва да ги измъкнем! Тук е опасно.

— Ако ти харесва, не е опасно. На мен лично ми харесва — каза Паркхил.

А през това време по земя и по въздух се усещаше приближаващо земетресение, но Паркхил не му обръщаше внимание.

— Вие заминавате, значи — каза той, сякаш нищо лошо нямаше. — Така си и знаех. И защо?

— Защо ли? — Уайлдър кръжеше като водно конче преди повее на буреносен вятър. Носен нагоре-надолу, той хвърляше думите си по Паркхил, който не се и опитваше да ги избягва, а само се усмихваше и кимаше. — За бога, Сам, това място е Ад. Марсианците са имали достатъчно акъл, за да се махнат оттук. Видели са, че са надстроили себе си. Тоя проклет Град прави всичко, а това е прекалено много! Сам!

В този момент и двамата погледнаха нагоре. Защото небето започна да се затваря като раковина. Огромни клепачи се сближаваха като менгеме на тавана. Покривите на сградите се скланяха към себе си като листца на цвете. Прозорците се затваряха. Затръшваха се врати. Тътен от оръдейни изстрели отекваше по улиците.

Вратата с грохот почна да се затваря.

Челюстите на вратата се сближиха, потръпвайки.

Уайлдър извика, завъртя се и се спусна бързо надолу.

Беше чул вика на прислужничката. Видя я да протяга ръце към него. Доближи се и я хвана. Отблъсна се нагоре и реактивният двигател ги издигна двамата.

Като куршум към мишена се устреми той към Вратата. Но миг преди да я достигне, тронав от товара си, Вратата с трясък се затвори. Той едва успя да измени посоката си и се понесе нагоре покрай грубия метал, но в този момент целият Град се разтърси с грохот на стомана.

Паркхил извика отдолу. А Уайлдър летеше все нагоре и нагоре покрай стената, оглеждайки се наоколо.

От всички страни небето се затваряше. Листцата се свеждаха и сближаваха. Оставаше само една малка пролука в каменното небе отдясно. Той се устреми нататък. С отчаяни усилия прелетя през нея в

момента, когато краищата на стоманата щракнаха и Градът се затвори в себе си.

За миг той увисна неподвижно във въздуха, после се спусна покрай външната стена към пристана, където Арънсън стоеше до яхтата и гледаше плътно затворената Врата.

— Паркхил — промълви Уайлдър, загледан към Града, стените, Вратата. — Глупако. Нещастни глупако.

— Всички излязоха глупаци — каза Арънсън и се обърна. — Глупаци, един от друг по-глупаци.

Изчакаха още малко, заслушани в бръмченето на Града, жив, затворен в себе се, огромната му паст погълнала няколко късчета топлина, няколко загубени хора, изчезнали някъде вътре. Вратата вече никога нямаше да се отвори. Градът бе получил каквото му трябваше и то щеше да му стигне за дълго време.

Уайлдър гледаше назад към Града, докато яхтата ги изведе изпод планината и пое по канала.

След около една миля настигнаха поета — вървеше си по брега на канала. Той им махна с ръка:

— Не, не, благодаря. Ще се поразходя — такъв прекрасен ден. Довиждане. Давайте.

Пред тях лежаха градове — малки градчета. Достатъчно малки, за да бъдат управлявани от човека, а не те да го управляват. Уайлдър дочу духовна музика. Видя неоновите светлини в свечеряването. Различи бунището в свежата нощ под звездите.

Отвъд градчетата бяха сребърните ракети, високи, в очакване да полетят към звездната пустош.

— Истински — шепнеха ракетите, — истински неща. Истинско пътуване. Истинско време. Истинско пространство. Никакви подаръци. Нищо гратис. Просто завинаги хубав, усилен труд.

Яхтата стигна до родното си пристанище.

— За бога, ракети — прошепна той, — само чакайте да ви взема в ръцете си.

И той затича в нощта, за да го стори.

ВЪЗПЯВАМ ЕЛЕКТРИЧЕСКОТО ТЯЛО!

Баба!

Спомням си нейното раждане.

Ама чакай, ще кажете, никой не може да си спомня раждането на собствената си баба.

Да, но ние помним деня, в който тя се роди.

Просто ние — нейните внуци, плеснахме с ръце и тя се появи на бял свят. Тимоти, Агата и аз — Том, издигнахме ръце и ги стоварихме със страхотен трясък! Смесихме на едно място късчета и парченца, части и мостри, устройства и подправки, настроения и дестилации, които ще насочват стрелката на компаса ѝ на север, за да ни разхлажда, или на юг, за да ни стопля и приютява; на изток и запад, за да ни развежда по безкрайния свят; които ще привлекат погледа ѝ към нас, за да ни види вечер. Устните ѝ щяха да ни пеят приспивни песни, ръцете ѝ сутрин ще ни докосват, за да ни събудят.

Нашата баба, о, скъпа, прекрасна електрическа мечта.

Когато светкавиците на бурята прекосяват небето, правейки късо съединение сред облаците, името ѝ блесва под клепачите ми. И до днес понякога чувам нейното цъкане и бръмчене над леглата ни в спокойния мрак. Тя обикаля като механичен призрак из дългите коридори на спомените, като рояк интелектуални пчели, зареяни след Призрака на отминаващото лято. И досега от време на време усещам усмивката, която съм научил от нея, отпечатана на бузите ми в три часа през дълбоката нощ...

Добре де, добре де, ще извикате вие, какво по-точно стана в деня, когато се роди вашата проклета, прекрасна и страхотно любеща баба?

Беше през седмицата, когато светът свърши...

Майка ни почина.

Един късен следобед черната кола изхвърли баща ни и нас тримата на собствения ни бурен остров. Спряхме, загледани в тревата, и помислихме:

Това не е нашата трева. По нея още се търкаляха стиковете, топките и възклицанията, тъй както си бяха паднали преди три дни, когато татко дойде на поляната препъвайки се, заекващ от новината. Там бяха и летните кънки на едно момче — моите, което никога вече нямаше да бъде малко по същия начин. Да, там на стария дъб висеше и досега въжената люлка, но Агата се страхуваше да се качи. Можело да се скъса. Можело да падне.

А къщата? О, господи...

Взирахме се през входната врата и се страхувахме от ековете, които можехме да заварим из коридорите; нещо като кънтенето, което се получава, когато е махната цялата мебелировка и нищо не смекчава реката от разговори, която тече денонощно във всяка къща. А сега меката, топла, основна част от чудесната мебелировка си бе отишла завинаги.

Вратата се люлееше от край до край.

Отвътре лъхаше безмълвие. Някъде зееше врата на мазе и суровият вятър довяваше дъха на влажна земя изпод къщата.

Но ние *нямаме мазе!* — помислих си.

— Е? — каза татко.

Не помръдвахме.

В алеята влезе огромната канареножълта лимузина на леля Клара.

Скочихме през вратата и се разбягахме по стаите си.

Чувахме ги как ту викаха, ту говореха тихо, после пак викаха и пак шепнеха: Пусни децата да живеят с мен! — казваше леля Клара. Те по-скоро ще умрат — отвърщаше ѝ баща ни.

Вратата се затръшна. Леля Клара си бе отишла.

Едва не се разскачихме от радост. После си спомнихме какво се бе случило и слязохме по стълбите.

Татко седеше сам и си говореше или говореше на далечния призрак на Мама, останал от дните преди да се разболе, когато сега бе събудила затръшнатата врата. Татко шепнеше изпод ръце в празните си длани:

— Децата имат нужда от някого. Аз ги обичам, но да не забравяме, че трябва да работя за прехраната им. И ти ги обичаше, Ан,

но теб те няма. А Клара? Невъзможно. Тя ги обича, но просто ги задушава. А колкото до гувернантки и прислужнички...?

Татко въздъхна и ние въздъхнахме с него, като си спомнихме.

Просто непоносимо не ни вървеше с гувернантките, прислужничките и учителките, които бяха живели у нас. Те сякаш бяха бесни триони, нахвърлили се върху стъбълца. Бравди и урагани по-добре ще ви дадат представа за тях. Или пък обратното, бяха пропаднали нескопосници или лигави медузи. Ние, децата, бяхме незабележими мебели, които се държат на мястото им, бърше им се прахта, изпращат се пролет и есен на поправка и веднъж годишно се почистват основно на плажа.

— Това, от което имаме нужда — каза татко, — е...

Всички се облегнахме на шепота му.

— ...баба.

— Но нашите баби са починали — обади се Тимоти, с логиката на деветте си години.

— В известен смисъл — да, в друг — не.

За какво прекрасно загадъчно нещо говореше татко?

— Вижте това — каза той най-сетне.

Подаде ни многоцветна рекламна диплянка. От седмици насам, и особено през последните няколко дни я бяхме виждали много често в ръцете му. И сега мигновено, докато си подавахме проспекта от ръка в ръка, разбрахме защо леля Клара бе толкова оскърбена, възмутена и тъй бурно напусна къщата.

Тимоти успя да прочете надписа на първата страница:

„Възпявам електрическото тяло!“

Погледна нагоре към татко и примигна.

— Какво значи това, дявол да го вземе!

— Чети по-нататък.

Агата и аз се огледахме виновно из стаята, страхувайки се, че мама може внезапно да влезе и да ни заvari пред това кошунство, после кимнахме на Тимоти и той зачете:

— Фанто...

— Фанточини — прекъсна го татко.

— „Дружество Фанточини. Занапред поемаме грижата...

Отговор на всичките ви най-мрачни проблеми. Само един модел, който може да се приспособява според нуждите ви, можете да прибавите, да

извадите и да комбинирате най-различни варианти; гарантирана Свобода и Равноправие на всички.“

— Къде го има това? — извикахме ние.

— И то не е всичко. — Тимоти се усмихна за пръв път през тия дни. — Още не съм почнал. Чакайте. — Продължи да чете: „За вас, който имате затруднения с небрежни гувернантки, с прислужнички, на които не може да се вярва, и с доброжелателни лели и чичовци...“

— Доброжелателни, я! — възкликна Агата и ние се присъединихме.

— „...ние усъвършенствахме първата си човекоподобна, транзисторна, работеща на ток и батерии, модел V Електрическа баба...“

— Баба!?

Диплянката се плъзна на пода.

— Татко...?

— Не ме гледайте така — каза татко. — Просто съм се побъркал от скръб, а трябва да мисля и за утрешния ден и за след това. Вдигнете проспекта и продължавайте.

— Нека аз — казах и зачетох: — „Играчка, която е нещо повече от играчка, електрическата баба «Фанточини» е конструирана с най-грижлива прецизност, за да осигури невероятно грижовна обич на вашите деца. Тя помага на децата с лекота да възприемат действителността от заобикалящия ги свят и още по-прекрасната действителност от света на въображението.

Тя е програмирана да възпитава на дванадесет езика едновременно, устните ѝ могат да извършват хиляда движения в секунда непрекъснато. Тя обладава съвършено познаване на религиите, изкуствата и социално-политическата история на света, които запълват килийките на този кошер от знания...“

— Страшна работа! — възкликна Тимоти. — Звучи, сякаш се каним да завъдим пчели! *Образовани* пчели!

— Млъкни, де! — обади се Агата.

— „И най-важното — продължих да чета аз, — това човешко същество, понеже то напълно прилича на човек, това електронно-мозъчно vyplъщение на екстракта от всички човешки качества ще слуша, говори, откликва и обича вашите деца, дотолкова, доколкото изобщо такова чудесно Творение, такава фантастична Кукла може да

обича и да се грижи. Този чудодееен другар, реагиращ на импулсите на огромния свят, и на по-малкото вътрешно море или на външната Вселена, чрез докосване и говор ще върши истински чудеса, за да облекчи вашата неволя...”

— Нашата неволя — промърмори Агата.

— Да, в същност — тъжно помислихме — ние сме в неволя, да, ние.

Прочетох до края:

— „Ние не продаваме нашето Създание на пълноценни семейства, където родителите са в състояние да отглеждат, влияят, моделират, променят и обичат своите собствени деца. В една къща нищо не може да замени родителите. Обаче има семейства, в които смърт, болест или инвалидност възпрепятстват благоденствието на децата. Тук не са подходящи сиропиталищата. Гувернантките обикновено са егоистични, небрежни или просто страдат от нервни заболявания.

Затова е най-голяма прецизност, съобразявайки се с необходимостта да преоценяваме, преработваме и усъвършенстваме нашата концепция с всеки изминал месец, от година на година, ние ви предлагаме нещо максимално близко до идеалните възпитателно-другарско-кръвни отношения. За пробен период можете да се обърнете към...”

— Стига — обади се татко. — Стига. Дори аз не мога да го понеса.

— Защо? — учуди се Тимоти. — Тъкмо почна да става интересно.

Сгънах диплянката.

— Те *наистина* ли имат такива неща?

— Да не говорим повече за това — каза татко с лице в ръцете си.
— Луд съм бил да помисля, че...

— Идеята не е чак толкова луда — казах аз и погледнах Тим. — Искам да кажа, че, дявол да го вземе, каквото и да са измислили и конструирали, то едва ли ще бъде по-лошо от леля Клара, нали?

Тогава избухнахме. От месеци не бяхме се смели. И сега от моите най-обикновени думи всички зареваха, завиха и се запревиваха от смях. Отворих уста и също се развихах весело.

— Аз... — кривеше лице Агата, неспособна да проговори.

— Вярно е, че точно сега ние имаме нужда от нещо подобно — каза Тимоти.

— Аз нямам определено мнение по въпроса — заявих в съвършен папски стил.

— Явно има само един изход — каза Агата. — И той е да опитаме.

— Но кажете ми какво ще бъде, когато свърши този разговор и *истинската* ни майка се върне у дома?

От нас едновременно се откъсна един стон, сякаш някой е един изстрел бе улучил всички ни в сърцето.

Едва ли някой от нас престана да плаче цялата нощ.

Беше ясен, блестящ ден. Хеликоптерът ни носеше в лек тръс нагоре-надолу между небостъргачите и накрая спря, за да скочим от седлото му на покрива на една сграда, над която в небето се виждаше огромен надпис:

ФАНТОЧИНИ

— Какво значи *Фанточини*? — попита Агата.

— Това е италианска дума, която означава предугаждащи кукли, май, или човешка мечта — каза татко.

— Какво значи предугаждащи?

— ОПИТВАМЕ СЕ ДА ОТГАТНЕМ ВАШИТЕ МЕЧТИ — отвърнах аз.

— Браво! — каза татко. — Шест плюс!

Аз засиях.

В асансьора ние потънахме надолу, а в това време стомасите ни се издигнаха нагоре. Излязохме и стъпихме на подвижна пътека, която течеше като синя вълнена река към едно гише с различни табелки:

ЧАСОВНИКАРСКИ МАГАЗИН

Специализиран за „Фанточини“

Зайчета по стената, никакви проблеми

— Зайци по стената ли?

Свих пръсти в профил, сякаш ги държах пред пламъка на свещ и размърдах „ушички“.

— Ето ти заек, ето ти вълк, а това е крокодил.

— А-а, да! — каза Агата.

Доближихме до щанда. Наоколо се носеше тиха музика. Някъде иззад стените се чуваше водопад от приглушени механични шумове. Като бяхме на щанда, светлината се промени и ни направи да изглеждаме по-топли и по-щастливи, въпреки че си бяхме изстинали.

От всички страни около нас в кутии и ниши или висящи на конци и канапчета от тавана имаше кукли, марионетки и полупрозрачни Балинезийски кукли с две бамбукови пръчици, които, раздвижени на лунната светлина, превръщат в акробации най-потайните ти кошмари или сънища. На минаване покрай тях лъхът от нашите тела разлюляваше всевъзможните обесени на бесилки души. Приличаше на онова огромно линчуване по английските кръстопътища от преди четиристотин години.

Виждате ли? Всичко си знам по история.

Агата примигваше отначало недоверчиво, после с благоговение и накрая с възмущение.

— Ако това са те, по-добре да си отиваме.

— Тц! — каза татко.

— Ами — запротестира тя, — преди две години ти ми донесе една такава глупост на конци и до вечерта те се омотаха в един милион възли. И я хвърлих през прозореца.

— Търпение — каза татко.

— Ще гледаме да измислим тогава нещо без канапчета.

Това го каза човекът зад гишетото.

Обърнахме се, за да го поздравим.

Подобно човек от Погребално бюро, той има съобразителността да не се засмее. Децата се смущават от възрастни, които се смеят прекалено много. Те веднага подушват в тях някаква неловкост.

Без да се усмихва, но не и навъсено или с тон на владика, човекът се представи:

— Гуидо Фанточини, на вашите услуги. Ето с какво разполагаме, мис Агата Симънз, единадесетгодишна.

Страшен вятър ѝ направи!

Той знаеше, че Агата е само на десет години. Дайте на някое дете година в повече и вие вече наполовина сте го спечелили. Агата порасна с два сантиметра. Мъжът продължи:

— Ето, вземи.

И постави в дланта на Агата златно ключе.

— Да не би да се курдисват, вместо да се движат на конци?

— Курдисват се — кимна мъжът.

— Ей, че го каза! — възкликна Агата.

Кое то бе нейната учтива форма за „Дрън-дрън!“

— Самата истина. Това е ключето за вашата електрическа баба. „Най-красивата избраница“, тип „Направи си сам“. Всяка сутрин ще я навивате. Вечер ще я спирате. Това ви се поверява на вас. Вие сте Пазителите на ключа.

Тя гледаше недоверчиво дланта си. Човекът натисна ключето в дланта ѝ и я сви.

Погледнах го. Той крадешком ми намигна, сякаш каза: „Е, все пак... смешно нещо са ключетата, а?“

Смигнах му в отговор, преди Агата да вдигне глава.

— Къде се пъха?

— Ще видите, като му дойде времето. Може би на пъпа, или в лявата ноздра, или пък в дясното ухо.

Лудо се разсмяхме. Човекът стана.

— От тук, моля. Стъпете внимателно на течението. Да, по водата, ей тук.

Помогна ни да се задържим на повърхността. От неподвижния килим стъпихме на пътеката, която зашептя нататък.

Това беше най-сговорчивата река. Понесе ни по течението от килими, които безспирно обикаляха през коридорите и прекрасните, тайнствено мрачни пещери, където гласовете ни отекваха обратно към нас със собственото ни дихание или шепнеха като Оракули в отговор на нашите въпроси.

— Слушайте внимателно — обади се продавачът. — Това са гласовете на най-различни жени. Преценете ги и изберете този, който желаете...

И ние се заслушахме във всичките високи и ниски, меки и кресливи или нещо по средата гласове, гласове гълчащи или ласкави, гласове, събирани още от времената преди да се родим.

А зад нас Агата тъпчеше назад, съпротивявайки се на течението, без да ни настигне, оставайки на едно и също разстояние от нас.

— Говорете! — каза мъжът. — Викайте!

И ние заприказвахме и се развикахме.

— Хей, ти там! Аз съм Тимоти! Здравсти!

— Какво да кажа! — виках аз. — Помощ!

Агата отстъпваше непрекъснато назад със стисната устна.

Татко я взе за ръка. Тя извика:

— Пусни ме, о! Не! Не! Не искам да ми взимат гласа! Не искам!

— Чудесно.

Продавачът набра три цифри на апаратчето, което държеше в ръка.

Отстрани на апаратчето видяхме да се вият, преплитат и разделят три осцилограми, които възпроизвеждаха нашите гласове.

Продавачът натисна друго копче и чухме собствените си гласове да отлитат сред Делфийските подземия, увисваха като гроздове във въздуха и надделяваха с писъка си всички думи наоколо. Продавачът докосна друг бутон, за да добави трошичка от това, щипка от онова, дъх от майчински глас, съвсем непознат, или една плетеница от възклицанията на татко над сутрешните вестници или кроткия му, на една чашка глас, по свечеряване. Каквото и да правеше продавачът, шептящите гласове танцуваха наоколо ни като сърдити комари, разбръмчали се пред буря и накрая усмирени и отстранени от натискането на друг бутон, за да се обади от дълбоките електронни дълбини един чист глас:

— Нефертити — каза гласът.

Тимоти се стъписа. Аз се смразих. Агата престана да тъпче назад по водата.

— Нефертити ли? — попита Тим.

— Какво значи това? — попита Агата.

— Аз знам.

Продавачът ми кимна да кажа.

— Нефертити — прошепнах аз — е египетска дума, която означава „Прекрасната е тук“.

— Прекрасната е тук! — повтори Тимоти.

— Не-фер-ти-ти — промълви Агата.

Обърнахме се да погледнем в мекия здрач към дълбокото далечно място, откъдето идваше хубавият, топъл, ласкав глас.

И тя наистина беше там.

И, ако се съди по гласа ѝ, беше много красива.

Та това е всичко.

Или това е по-голямата част от всичко.

Гласът ни изглеждаше по-важен от всичко останало.

Не че не сме спорили за размерите и вида ѝ.

Тя не бива да бъде прекалено кокалеста, че да ни излизат синини, нито пък толкова дебела, че да се губим от погледа, като ни притисне в обятията си.

Ръцете ѝ, които ще държат нашите или ще гаят челата ни в трескавите полунощи, не бива да бъдат нито мраморно студени и ужасяващи, нито угнетяващи като нажежени пещи, а нещо по средата. Прекрасната температура на пиленце, взето в ръка след дълъг нощен сън, което току-що сме изтръгнали изпод вгълбената в съзерцание кокошка — ей такива, точно такива трябваше да бъдат.

О, ние нямахме грешка в подробностите. Борихме се, спорихме и викахме и Тимоти спечели за цвета на очите ѝ по причини, които по-късно ще се разберат.

Косите на Баба? Цвета им дължахме на Агата, на нейните, макар и малко неохотно дадени, момичешки идеи. Оставихме я да избира сред хилядите струни от арфа, които висяха като ония мънистени завеси на бръснарниците, през които тичахме като през разноцветни дъждовни струи. Агата не се втурна тъй възторжено като нас, но като видя, че ние, момчетата, ще оплетем конците, каза ни да оставим това на нея.

Тъй бе сключена сделката в универсалния магазин на Компанията „Електро-бурна механика Бен Франклин С-ие Пантомимни кукли «Фанточини»“.

И неспирно течащата река ни отнесе до устието си и ни изхвърли на един далечен бряг през късния следобед...

Освен това хората на Фанточини се оказаха много хитри.

Защо ли?

Накараха ни да чакаме.

Знаеха, че още не сме спечелени. Нито съвсем, нито полусъвсем.

Особено Агата, която обърна лице към стената, за да гледа там мъката и дланите ѝ многократно се плъзнаха по нея. Всяка сутрин по тапетите откривахме следи от пръстите ѝ в странни, полукрасиви, полукошмарни силуети. Някои от тях можеха да се заличат просто е дъх, като цветята от скреж на зимния прозорец. Други не можеха да се изтрият, колкото и да се мъчехме, дори със сапун и гъба.

А в това време те ни караха да чакаме.

Така изстрадахме юни.

Така преседяхме юли.

Така изхленчихме август, докато на 29-ти Тимоти каза: „Имам чувството, че...“ и след закуската излязохме и седнахме на поляната.

Може би сме доловили нещо в думите на татко от предишната вечер или сме заловили някой особен лукав поглед към небето или към автобана, който бе почукал кратичко и после пак се бе скрил във втречените му очи. Или може би просто от начина, по който вятърът вееше прозрачните пердета над леглата ни, изпращайки цяла нощ някакви призрачни послания.

И тъй ние внезапно се бяхме озовали на тревата, Тимоти и аз, а пък Агата остана горе на верандата, скрита зад саксиите с мушката, и се преструваше, че не я интересува.

Не ѝ обръщахме внимание. Покажехме ли ѝ, че я забелязваме, тя ще се скрие, затова седяхме и гледахме в небето, където не се движеше нищо, освен птиците и по-нагоре във висините реактивните самолети. Поглеждахме и автобана, където някоя от хилядите коли можеше внезапно да ни връчи нашия Специален дар... но... нищо.

По обед дъвчехме тревички и лежахме по гръб.

В един часа Тимоти примигна.

И тогава с невероятна точност то стана.

Сякаш хората на Фанточини познаваха степените на повърхностното ни напрежение.

Всички деца са спортисти на водни ски. Всеки ден ние се плъзгахме по повърхността на езерцето, непрекъснато заплашвайки да я пробием и да изчезнем извън обсега на повикването, да потънем в себе си.

Прости ни, господи, ти сигурно си знаел, че нашето дълго чакане трябваше да свърши още тази минута, още тази *секунда!* и нито миг по-късно.

Точно в този момент, повтарям, облаците над къщата широко се разтвориха и пропуснаха един хеликоптер, сякаш Аполон прекоси с колесницата си Митологическите небеса.

И машината Аполон се гмурна през собствения си летен бриз, облъхвайки хладните ветрове с горещи, развявайки косите ни, вдигна веждите ни и превръщайки косата на Агата, която седеше на верандата, опря във въздуха над поляната като огромен див хибикус^[1], после извади плавно до край едно чекмедже от дъното си и остави на тревата колет с грамадански размери, после без никаква благословия или сбогуване той отплува право нагоре, разкъсвайки спокойния въздух с щури десет хиляди оборота, олюля се като поддържан от въздуха дервиш и отлетя, за да се налудува на някое друго място.

Дълго време Тимоти и аз стояхме слисани с очи в опакованата пратка, после видяхме на капака от суров бук прекрепен един лост, разгледахме го и почнахме да разкътрваме сандъка, в скърцане и писък дъските една по една падаха настрани, а Агата се промъкна наблизо да гледа и аз помислих: слава богу, слава богу, че Агата никога не е виждала ковчега, с който замина мама, не е виждала нито сандъка, нито гробището, нито пръстта, само думите в голямата църква, но никакви сандъци, никакви сандъци като *този...*!

Тимоти и аз въздъгнахме. Агата, която бе между нас, също въздъгна.

Вътре в огромния буков колет се намираше най-красивата измислица, която някой някога е мечтал и създавал.

Вътре се намираше най-съвършеният дар за всяко дете от седем до седемдесет и седем години.

Дъхът ни спря. После го пуснахме да излезе с викове на възторг и преклонение.

В отворения сандък имаше...

Една мумия.

Или по-точно — сандък за мумия, саркофаг!

— О, не! — Щастливи сълзи изпълниха очите на Тимоти.

— Не може да бъде! — каза Агата.

— Ама да, моля ти се!

— И това е съвсем наше?

— Съвсем наше!

— Трябва да има грешка!

— И сигурно ще си го поискат обратно!

— Няма да им го дадем!

— Гледай, гледай, това истинско злато ли е? Истински йероглифи! Пипни да видиш!

— Нека и аз!

— Също като в музеите! Като в музеите.

Бръщолевехме и тримата един през друг. Някакви сълзи паднаха от очите ми и заваляха по сандъка.

— О, ще размият боите!

Агата забърса дъжда.

Златната маска на женско лице, излята върху капака на саркофага, ни погледна с най-чистата усмивка, която наподобяваше нашата собствена радост, усмивка, която сякаш попи непреодолимия изблик от обич, който смятахме загубен завинаги, но сега, затоплен от слънцето, бе излязъл на повърхността.

Слънчевият метал, от който бе отлято и гравирано лицето ѝ с деликатните ноздри и уста, едновременно строга и нежна, бе в същност най-чисто злато, а очите ѝ, закрепени във вдлъбнатините си, бяха сапфирни, аметистови или лазуритни, а може би и трите взети заедно, смесени и запоеени; тялото ѝ бе покрито с лъкове, очи и гарвани, а ръцете ѝ бяха склучени на гравирания ѝ гръд. Едната ѝ длан стискаше камшик, сякаш за да държи хората в подчинение, а другата държеше едно фантастично лютиче, което прави хората покорни на любовта, тъй че камшикът става ненужен...

И както обикаляха очите ни по йероглифите, в един и същи миг и тримата открихме:

— Я, какви знаци!

— Да, следи от кокошка!

— И птици, и змии!

Те не разказваха приказки от миналото.

Това бяха йероглифи на бъдещето.

Това бе първата царица-мумия през всички времена, чиито папирусови знаци изписваха следващите месеци, сезон, следващата година, живота, който идва.

Тя не тъгуваше за отминалото време.

Не. Тя възхваляваше светлите нови азбуки, които щяха да научат хората и които вече готови чакаха да бъдат извадени и въведени в обръщение.

Отпуснахме се на колене в преклонение пред тези вероятни времена.

Изучавахме до подробности първо едната ръка, после другата, докосвахме, опипвахме и разглеждахме знаците.

— Гледай, гледай, това съм аз! Аз в шести клас! — каза Агата, която още беше в пети. — Виждаш ли момиче с моя цвят на косата и със същия кафяв костюм като моя?

— А ето ме мен в последния клас на гимназията! — каза Тимоти, който сега беше съвсем малък, но се източваше просто със седмици и много се перчеше с това.

— А пък това съм аз — казах тихо и топло. — Вече в университета. Гледай — момчетата с очила и вече почнали да пускат шкембе. Да, бе, дявол да го вземе — изсумтях. — Аз съм.

Саркофагът предвещаваше зими напред, разпилени пролети, есени, преминаващи целите в златни, ръждиви и бакърени листа като монети и над всичко — блестящият символ на слънцето, вечното лице на дъщерята на Ра, неизменно над нашия хоризонт, една илюминация, която накланяше нашите сенки към по-добър край.

— Хей! — извикахме тримата едновременно, след като бяхме прочели и препрочили драскулките, разказващи нашето бъдеще, като видяхме линиите на живота и на любовта, тъй недопустими, извиващи се в серпентини една над друга, една в друга, разделящи се. — Хей!

И като в спиритически сеанс, без да си казваме какво да правим, ние едновременно вдигнахме блестящия капак на саркофага, който нямаше никакви панти, а се отлепи като две захлупени една върху друга чаши. Оставихме го настрана.

В саркофага, естествено, беше истинската мумия!

Тя беше като образа, отлян на капака, но нещо повече — по-красива, по-вълнуваща, поради човешките размери и цялата бе обвита в нови свежи ленени бинтове, вместо в някакви стари прашни савани.

Върху скритото ѝ лице имаше идентична златна маска, по-млада от първата, но някак си странно по-мъдра от нея.

А бинтовете, които обвиваха крайниците ѝ, имаха три различни вида символи: едно момиче на десет, едно момче на девет и едно друго

момче на тринадесет години.

Отделна лента за всеки от нас!

Спогледахме се окуражително и внезапно избухнахме в смях.

Никой не се пошегува на глас, но и тримата си помислихме:

Тя цялата е повита с нас!

И не ни пукаше. Шегата ни хареса. Харесваше ни тяхното хрумване да ни направят съучастници в церемонията, която извършвахме сега, като всеки от нас разпозна и почна да развива собствената си серпентина от фина материя.

Поляната скоро се превърна в планина от ленти.

Жената под покривалото лежеше и чакаше.

— О, не! — извика изведнъж Агата. — Тя също е мъртва!

Тя побягна. Спряхме я.

— Идиотка! Тя не е мъртва, нито жива. Къде ти е ключът?

— Кой ключ?

— Ключът, глупачке, който човекът ти даде, за да я курдисваме.

Ръцете ѝ вече сновяха под блузката, където висеше символът на някаква вероятно нова религия. Тя го беше закачила на синджирче на врата си, въпреки собственото си скептично мърморене. Извади го в запотената си длан.

— Хайде де! — каза Тимоти. — Пъхни го!

— Само че къде?

— О, за бога! Както ти каза човекът — вдясно, под мишницата или в лявото ѝ ухо. Дай на мен!

И задъхан от нетърпение, той сграбчи ключа. Дълго не можеше да намери необходимото отворстие, шареше по главата и гърдите на простряната фигура и накрая, може би просто по инстинкт, или по чиста случайност, или може би защото вече му идеше да прати по дяволите цялата работа, той пъхна ключа през последния пласт ленти в пъпа.

И в същия миг: Бррррърмммм!

Клепачите на нашата Електрическа баба отскочиха!

Нещо забръмча и почна да се върти. Сякаш Тимоти с вбесяващо ръгане бе разровил гнездо стършели.

— О, нека аз! — изхриптя Агата, виждайки, че той бе спечелил играта.

Тя нетърпеливо завъртя ключа.

Ноздрите на Баба се *разшириха*! Тя сякаш всумтяваше пара и изсумтяваше пламъци!

— Аз! — извиках и грабнах ключа, така го за-вър-р-ртях!

Красивите устни на жената се разпукнаха.

— Аз!

— Аз!

— Аз!

Баба се надигна и седна.

Отскочихме назад.

Макар да знаехме, че ние я бяхме съживили.

Тя се роди, *роди се*.

Главата ѝ бавно се завъртя от край до край. Тя се прозя. Раздвижи устни. И първото нещо, което каза, беше:

Смях.

Макар че преди миг бяхме отскочили назад, сега лудешкият звук ни притегли по-близо, за да надзърнем като в яма, където държат ония смахнати хора с дресирани змии.

Това беше прекрасен смях, пълен, богат и сърдечен, ни най-малко присмехулен, а съучастнически. Той говореше, че светът е едно смахнато място, странно, невероятно, дори абсурд, ако щете, но въпреки всичко — чудесно. Тя нямаше да мечтае за друг, нито щеше да поиска да се върне в съня си.

Сега вече тя бе жива. Ние я съживихме. И тя щеше да приеме всичко с възторжен вик.

Така и стори. Излезе от саркофага си, от обвиващите я савани, стъпи на земята, отърси се и се огледа наоколо, сякаш търсеше огледало. И го намери.

Отражението в очите ни.

Не се смути, а по-скоро остана доволна от това, което откри там. Смахът ѝ постепенно преля в една озадачена усмивка.

Защото Агата от момента на раждането ѝ бе избягала и се криеше на верандата. Електрическата Персона се престори, че не забелязва.

Обърна се бавно на зелената поляна близо до сенчестата улица, замислено разгледа всичко наоколо с новите си очи, ноздрите ѝ потрепваха, сякаш вдишваше истинския въздух на първото си утро в

прекрасната Градина, без никакво намерение да изпорти играта, като отхапе ябълката...

Спря поглед на брат ми.

— Ти трябва да си...?

— Тимоти. Тим — заяви той.

— А ти сигурно си...?

— Том — отвърнах аз.

И пак колко хитро от страна на Фанточини! *Те* знаеха. *Тя* знаеше. Но я бяха научили да се прави, че не знае. По този начин щяхме да се чувстваме страхотно, като си мислим, че ние сме нейните учители, които ѝ казват вече известни за нея неща. Ама че хитро и мъдро.

— Нямаше ли още едно момче? — попита жената.

— Момиче! — извика откъм верандата възмутен глас.

— Кое то се казваше Алиса...?

— Агата! — Далечният глас, който отначало бе само засегнат, сега беше истински разгневен.

— Алгернон, значи?

— Агата, бе! — Сестра ни, която се беше показвала, се шмугна обратно зад саксиите да скрие пламналото си лице.

— Агата. — Жената произнесе думата с истинска обич. — Е, Агата, Тимоти и Томас, сега нека ви *погледам*.

— Не — каза Тимоти. — Нека *ние* да те погледаме. Хей...

Гласовете ни се изхързулиха обратно в гърлата.

Приблжихме към нея.

Обикаляхме в широки бавни кръгове, движейки се по границите на нейната територия. А нейната територия се разпростираше дотам, докъдето се чуваше бръмченето на топлия летен кошер. Защото точно тъй звучеше. Това беше най-характерният ѝ тон. Тя издаваше същия звук като сезона, като ранната юнска утрин, когато светът се пробужда и открива всичко тъй свършено, фино, в пълен унисон и равновесие, без никакви несъответствия. Още преди да отвориш очи, вече знаеш, че днес ще бъде един такъв ден. Казваш на небето какъв цвят да бъде и то такъв става. Казваш на слънцето как да извива пътя си през листата и откъде точно да минава, за да изтъче килими от светлина и сенки върху свежата поляна, и то така и се провира. Пчелите са най-ранобудни от всички, те вече са тръгнали към полските ниви, отиват и

се връщат, носят се из въздуха целите в златен мъх, целите накичени с цветен прашец, като еполети, от които се стичат нишки нектар. Не ги ли чуваш, като минават? и се реят? и танцуват на своя език? и разказват къде са сладките смоли, сиропите, които карат мечките да лудуват и да се задрусат тромаво с обемистия си възторг; произнесените сокове, които карат момчетата да се гърчат, а момичетата да скачат от леглата си, за да зърнат с крайчеца на окото собствените си делфинни извивки, мярнали се в топлия въздух сякаш оголени от светкавица и застинали навеки в една встъклена вълна.

Така ни изглеждаха сега нещата с нашата електронна приятелка, тук, на новата поляна в разгара на този изключителен ден.

Тя беше нещо, което ни привличаше, подмамваше, изучаваше ни и ни влизаше под кожата, помнеше всичко, което не може да се запомни; нещо, от което толкова се нуждаехме и чиято грижовност долавяхме.

Тимоти и аз, тоест Том.

Агата остана на верандата.

Но и нейната глава скоро цъфна иззад парапета, а очите ѝ следяха всичко, което ставаше и се говореше.

А всичко, което ставаше и се говореше, бе възклицанието на Тим:

— Хей... *очите* ти...

Очите ѝ. Нейните прекрасни очи.

По-красиви дори от лазурита върху капака на саркофага и върху маската, която покриваше увитото ѝ лице. И тези най-красиви очи на света сега гледаха спокойно и светло към нас.

— Очите ти — пошепна Тим, — са *същият* цвят като...

— Като какво?

— Като любимите ми топчета...

— Какво по-хубаво от това? — отвърна тя.

Този отговор не казваше нищо.

Погледът ѝ се плъзна през светлия въздух по ушите ми, носа и брадичката.

— А ти, майстор Том?

— Аз ли?

— Ще станем ли приятели с теб? Май ще трябва, знаеш, щом ще се сблъскваме из къщата тая година.

— Аз... — Почнах и спрях.

— Ти, я! — каза Баба. — Ти си едно куче, което си мре да излае, само че има кост в гърлото. Виждал ли си такова нещо? Изглежда много тъжно и смешно едновременно. Ти се смееш, но се ненавиждаш, че се смееш. Викаш и се втурваш да му помогнеш и отново се разсмиваш, когато се разнесе първият нов лай.

Изляях мъничко смях, спомняйки си едно куче, един ден и някакъв кокал.

Баба се обърна и видя проснато на поляната старото ми хвърчило. Веднага разбра какво му е.

— Канапът е скъсан. Не. Трябва да имаш цяло кълбо. Така не се пуска хвърчило. Гледай сега!

Тя се наведе. Не знаехме какво щеше да прави. Как можеше роботът-баба да ни пусне хвърчилото? Тя се изправи с хвърчилото в ръка.

— Лети! — каза му тя като на птица.

И хвърчилото литна.

По-точно тя го пусна по вятъра с широк замах.

Тя и хвърчилото бяха едно цяло.

Защото от върха на показалеца ѝ бликна тънка бляскава паяжинна нишка, полуневидим въдичарски конец, свързан с хвърчилото, а то се зарея на сто, не, на триста, о, не, на хиляда метра нагоре в лятната мараня.

Тимоти завика. Агата, разкъсвана между желанието да приближи или да се скрие, възкликна от верандата. И аз, с цялата си зрелост на моите тринадесет години, макар че се мъчех да не изглеждам впечатлен, пораснах високо-високо и усетих как подобен вик взриви дробовете ми и избухна навън. Виках и крясках цял куп глупости за това, колко ми се иска да имам такъв пръст, от който като от макара да мога да се развия и да се провра между облаците в небето, самият аз превърнал се в лудо хвърчило.

— Ако смятате, че това е високо — каза Електрическото създание, — вие просто нищо не знаете. Гледайте сега!

И със свистене, съскане и бръмчене въдичарският конец запя нагоре. Хвърчилото изплува още хиляда метра нагоре. И още хиляда, докато накрая се превърна в петънце, в червена конфетка, танцуваща в

същите тия ветрове, които разнасяха около земята реактивни самолети или променяха времената в по-нататъшното съществуване...

— Невероятно! — възкликнах аз.

— Нали? — Тя спокойно гледаше пръста си, от който се разплиташе безкрайната нишка. — Направих го, понеже беше нужно да го сторя. Вътре има течност като в паяк. На въздуха тя се втвърдява и става истински конец...

И когато хвърчилото се превърна само в нещо умозрително, чезнеща пращинка в периферното зрение на боговете, ако цитираме по-старите мъдrecи, чак тогава Баба, без да се обръща, без да погледне и без да си позволи да засегне с докосване, попита:

— Е, Абигейл...?

— Агата! — последва рязък отговор.

О, мъдра жена, да победи с това леко дразнение, с този мъничък гняв.

— Агата — каза Баба, нито прекалено нежно, нито твърде лековато, а някъде по средата, — а с теб как ще караме?

Тя откъсна нишката и я омота около юмрука ми три пъти, тъй че аз се оказах привързан към небето чрез най-високото, повтарям, най-високото хвърчило в цялата световна история! Ех, само като го покажа на приятелите! — помислих си. — Ще позеленят. Като кисели зелени ябълки ще станат.

— Агата?

— Без мен! — отвърна Агата.

— Без мен — обади се някакво ехо.

— Трябва да има някакъв...

— Никога няма да станем приятели! — каза Агата.

— Няма да станем приятели — повтори ехото.

Тимоти и аз трепнахме. Откъде идваше това ехо? Дори Агата показва изненадана чело иззад парапета на верандата.

Огледахме се и тогава видяхме.

Баба беше свила длани на фуния пред устата си като раковина, и от тази раковина се разнасяше ехото.

— Никога... приятели...

И още веднъж бавно и замиращо:

— Приятели...

Всички се наведохме да чуем по-добре.

По-точно ние, двете момчета, се наведохме.

— Не! — извика Агата.

И избяга в къщата. И затръшна вратата.

— Приятели... — повтори ехото от раковинните длани. — Не...

И някъде далеч, по бреговете на някакво вътрешно море, чухме да се затръшва мъничка врата.

Та това беше първият ден.

Разбира се, имаше и втори, и трети, и четвърти. Баба ни обикаляше в голям кръг и ние, нейните планети, се въртахме около централната светлина, а Агата бавно-бавно приближаваше, за да се присъедини към нас, за да повърви с нас, ако не да тича, да послуша, ако не да чуе, да погледа, ако не да види, да понечи, ако не да докосне.

Но поне в края на първите десет дни Агата вече не бягаше, а заставаеше близо до вратата или сядаше на отдалечен стол под дърветата, или вървеше на десетина крачки след нас, като тръгnehме на екскурзия.

А Баба? Тя просто изчакваше. Никога не се опита да убеждава и насилва. Продължаваше да си готви и да пече прасковени торти и грижливо оставяше ядене тук-там из къщата в капана за мишки, за да го подуши и отмъкне шаващото носле на някое момиче. Час по-късно чиниите се оказваха празни, кифличките и пастите изчезваха и без никакви мерсита Агата се спускаше по перилата, с мустачки от трохи по устните.

Но най-странното, прекрасно и красиво нещо бе начинът, по който тя изцяло отделяше внимание на всеки от нас.

Тя слушаше, наистина слушаше всичко, което говорехме, знаеше и помнеше всяка сричка, дума, изречение, препинателен знак, мисъл или щура идея. Знаехме, че всичките ни дни са съхранени в нея и че всеки път, когато ни се доще да разберем какво сме казали в X часа и X минути през следобеда X, тя просто ще определи този X и с дружеска бързина ще ни поднесе случката X под формата на забавна ария, например, ако тъй ни хрумнеше.

Понякога се надумвахме да я изпитваме. Един ден в разгара на някакъв разгорещен спор за нищо аз млъкнах. Загледах изпитателно Баба и попитах:

— Какво казах току-що?

— Ами-и-и...

— Хайде, повтори го, де!

— Струва ми се... Тя претършува торбичката си. — Да, ето го. — Измъкна го чак от дъното и ми го подаде: — Виж ти! Китайски песметчета-късметчета! Току-що опечени, парят-парят! Разчупи ги!

Щях да се изгоря, като го взех. Разчупих песметчето, развих топлото книжно масурче и прочетох:

— „Шампион на велосипед в целия Запад! Какво казах току-що? Хайде, повтори го, де!“

Челюстта ми увисна.

— *Как* го правиш тоя номер?

— Имаме си наши малки тайни. Единствените китайски песметчета-късметчета, които предсказват Най-близкото минало. Вземи си пак! Искаш ли друго?

Строших другата черупка и прочетох:

— „*Как* го правиш тоя номер?“

Налапах хартиятката и парещото песметче и задъвках, докато вървахме.

— Е?

— Страшна готвачка си! — казах аз.

Разсмяхме се и се втурнахме да тичаме.

Имаше и още едно прекрасно нещо.

Тя издържаше.

Никога не побеждаваше, никога не спечелваше състезанието, но търчеше заедно с нас, от което на едно момче не му пука много. Стига да не видиш момичето пред себе си или точно до тебе, тогава вече това не можеше да го понесеш. Виж, когато едно момиче е на две-три крачки след теб, това вече е почтително разстояние и се позволява.

И тъй, направихме с Баба едно голямо надбягване, като взимахме по цяла миля в минута и естествено аз водех.

Но сега да ви кажа най-хубавото за Баба.

Нямаше въобще да го узная, ако Тимоти не я бе снимал. По-късно и аз бях направил някои снимки и ги сравних.

Като видях готовите снимки, направени в нашата тъмна стаичка, пратих и Агата, въпреки нежеланието ѝ, да снима за трети път Баба, и то без да забележи.

Тогава прибрах трите снимки, за да запазя тайната за себе си. Никога не казах на Тимоти и Агата какво съм открил. Не ми се щеше да издавам.

Но когато наредих снимките в стаята си, ето какво си помислих и казах:

— Баба на всяка снимка изглежда *различна!*

— Различна ли? — попитах се.

— Абсолютно. Чакай само един мом...

Пренаредих снимките.

— Ей на тази снимка Баба е близо до Агата. И на нея Баба прилича на... Агата!

А на тази, където е позирала на Тимоти, тя изглежда като Тимоти!

И на последната, свети боже! Тук тя вървеше редом с мен и изглежда грозновата като *мен!*

Седнах потресен. Снимките се разпиляха на пода.

Прегърбих се над тях, почнах пак да ги сравнявам, пренареждам и обръщам от всички страни. Да. Пак, боже господи, пак същото!

О, тази гениална Баба!

О, тези човекотворни хора на Фанточини!

От умно по-умно, от човешко по-човешко, с такава безгранична топлота и обич...

Станах безмълвно, слязох по стълбите и заварих Агата и Баба да стоят заедно в стаята, занимавайки се с алгебра в едно почти спокойно общение. Или поне не се водеше открита война. Баба още изчакваше Агата да омекне. И никой не знаеше през кой ден и коя ли година щеше да стане и как да стане по-бързо.

При влизането ми в стаята Баба се обърна. Наблюдавах внимателно лицето ѝ, докато то ме разпознаваше. В очите ѝ сякаш леко се прояви симпатично мастило. Не разцъфтя ли внезапно под прозрачната кожа на бузите и устните ѝ ярката тънка нишка кръв или каквато там течност бяха сложили да пулсира и бие в човекоподобните форми? Аз съм малко червендалест. Не се ли покри Баба с моя тен при влизането ми? А очите ѝ? Когато гледаха Агата-Абигейл-Алгернон да пише, не ставаха ли сини по-скоро с нейния цвят, отколкото с моя, който е по-тъмен?

И което е още по-важно — в момента, когато ме заприказва с „Добър вечер“ и „Как са домашните, момчето ми?“ и други такива, не се ли поразместиха изкусно под плътта костите на лицето ѝ, за да приемат някаква нова расова конструкция?

Иначе погледнато, в нашето семейство има три типа, Агата беше с дългите конски кости на малко английско момиче, което щеше да гони лисици като порасне; татковия конски поглед, пръхтене и конструкция на скелета. Черепът и зъбите ѝ са чисто английски или поне толкова чисто, колкото позволява оплетената история на острова.

Тимоти е по-друг. Той носи нещо италианско по майчина линия от преди едно поколение. Нейното бащино име бе Мариано, затова у Тим имаше нещо тъмно, което го разпалваше, беше с дребни кости и очи, които един ден ще има да изгарят дамите.

Колкото до мен, аз съм славянски тип и това може да се установи по бащина линия от прабаба ми, която е дошла от Виена и е донесла издадените скули и хлътналите слепоочия, носът и бе тъй разположен, че напомня хората от степите, нос, който диша повече по татарски, отколкото по шотландски, както би могло да се предположи от фамилното име Тартан.

Тъй че разбирате защо ми е толкова интересно да наблюдавам Баба и да се опитвам да доловя как се променя като говори с Агата, как тогава се разместват линиите на челюстите ѝ към конски, или пък като говори с Тимоти, например, тя става деликатна като флорентински гарван, плавно запратен във въздуха, или пък като говореше с мен, скритите тайни вещества се претопяваха тъй, че тя ми заприличваше на Екатерина Велика.

Никога няма да узная как хората на Фанточини са постигнали тази изключителна и неуловима трансформация, нито пък ще попитам или ще поискам да разбера. Достатъчно е, че при всяко леко движение, когато се обръща нанякъде или втренчва поглед, нейните тайни части, елементи, подпорите на носа, изваяната брадичка и восъчно-лоеният пластичен метал бяха постоянно затоплени от обич и винаги с обич откликваха. Нейната маска не беше просто маска, а отделно лице за всеки от нас във всеки отделен миг. И когато прекосяваше стаята и докоснеше едното дете, през това време под кожата ѝ се извършваха удивителни преливания; приближеше ли другото дете, тя се

превръщаше в истинска майка именно на това дете, нагаждайки се към него чрез сраженията на собствените си фини кости.

А когато сме и тримата едновременно заедно? Тогава промените са удивително гъвкави, мънички и тайнствени. За едно по-голямо момче като мен нямаше нищо по-интересно от това да долавям, забелязвам и съхранявам тези промени и това страхотно ме увличаше и просто изпадах във възторг и обожание.

Никога не пожелах да надникна зад кулисите на вълшебника. Достатъчно бе, че илюзията вършеше работа. Стигаше, че химическият резултат бе обичта. Достатъчно бе, че бузите ѝ са излъскани до удачния цвят, очите искряха от светлина и ръцете се разтваряха да ни приютят и приласкаят...

Всички нас, е изключение на Агата, която се съпротивляваше до последния миг.

— Агамемнон...

Това се бе превърнало в добродушна игра. Дори Агата вече не се впрягаше, но се преструваше, че се засяга. Това ѝ даваше приятното чувство за превъзходство над тази по общо мнение превъзхождаща машина.

— Агамемнон, я! — изсумтя Агата. — Ти си т...

— Тъпачка? — предположи Баба.

— Не съм го казала аз.

— Но поне го помисли, мила моя Агонистис Агата... Аз имам много недостатъци и един от тях е, че бъркам имената. Ето на, Том много често се превръща в Тим, а Тимоти спокойно може да стане Тобиъс или Тимулти, например.

Агата се разсмя. И това накара Баба да направи една от редките си грешки. Тя неволно протегна ръка да потупа Агата по рамото. Тогава Агата-Абигейл-Алиса скочи.

Агата-Агамемнон-Алкибиадес-Алегра-Александра-Алисън избяга бързо от стаята.

— Подозирах — каза Тимоти по-късно, — че тя почва да харесва Баба.

— Дрън-дрън!

— Откъде си изровил такива думи като „Дрън-дрън“?

— Снощи Баба ми чете малко Дикенс: „Дрън-дрън“, „Глупости“, „Мътните да го вземат“, „По дяволите“ и други. Много си умен за

възрастта си, Тим.

— По дяволите, умен! Съвсем очевидно е, че колкото повече Агата почва да харесва Баба, толкова повече се намразва за това, че я харесва и толкова по-вече почва да се страхува от цялата работа и в края на краищата още повече намразва Баба.

— Може ли някой да обича някого толкова, че да го намрази?

— Разбира се, глупчо.

— Защото се разкриваш повече ли? Предполагам, че намразваш хората, когато те карат да се чувстваш оголен, искам да кажа, като ти изваждат на открито недостатъците. Но пък така трябва да се играе играта. Искам да кажа, че не може просто да обичаш хората, Ти трябва да ги ОБИЧАШ с удивителни знаци.

— Ти самият си прекалено умен за такъв тъп човек като теб — каза Тим.

— Хиляди благодарности.

Отидох да погледам как Баба лавираше гъвкаво в сраженията си с „Какво е нейното име?“, водени с находчива тактика.

Какви вечери имаше само в нашата къща!

По дяволите, не само вечери, но и какви обеда, какви закуски!

Винаги нещо ново и мъдро и същевременно някак старо и познато. Никога не ни питаха, защото ако питаш децата какво искат, те не знаят, а ако им кажеш какво ще им се поднесе, те веднага отхвърлят предложението. Всички родители го знаят. И затова непрекъснато се води една подмолна война, която ежедневно трябва да се спечелва. А Баба знаеше как да печели без да изглежда триумфираща.

— Ето ви Загадъчна закуска номер девет — ще каже тя, сервирайки. — Съвършено отвратителна, изобщо не си струва труда да се занимавате с нея, чак ми се повдигаше, докато я приготвях!

И макар че се чудехме как може да му се повръща на един робот, едва чакахме да ометем всичко.

— А това е Гаден обяд номер седемдесет и седем — обявяваше тя. — Направен от найлонови пазарски чанти и гума от седалките в театъра. Измийте си зъбите след ядене, иначе цял ден ще ви горчи.

И ние се блъскахме за още.

В такива моменти дори Абигейл-Агамемнон-Агата приближаваше и обикаляше около масата, а татко навакса петте килограма, които бе смъкнал, и страните му порозовяха.

Ако А. А. Агата не идваше за ядене, то ѝ беше оставяно пред вратата с череп и кръстосани кости на малкото знаменце, забучено в печената ябълка. Миг след като бе оставян подносът, яденето изчезваше.

Друг път Абигейл А. Агата ще прелети през трапезарията, ще клъвне трошички от чинията си и ще отлети обратна.

— Агата! — ще я повика татко.

— Не, почакай — казваше тихо Баба. — Тя сама ще дойде. И ще седне на масата. Това е въпрос на време.

— Какво ѝ става? — питах аз.

— Ами откача глупачката — отвърщаше Тимоти.

— Не, страхува се — казваше Баба.

— От теб ли? — питах аз учудено.

— Не толкова от мен, колкото от *нещата*, които мога да направя — отвърщаше тя.

— Но ти не би направила нищо, за да я засегнеш!

— Не, но тя мисли, че мога. Трябва да изчакаме, докато сама разбере, че опасенията ѝ са неоснователни. Ако се проваля, чисто и просто ще се изпратя на смазване и опресняване на знанията.

Избухнахме в смях. Агата се криеше в хола.

Баба сервира на всеки, после седна на масата срещу татко и се запреструва, че яде. Никога не разбрах, нито попитах, нито поисках да узная какво правеше с храната. Тя беше вълшебник и храната просто изчезваше.

И по време на изчезването татко коментираше:

— Никога досега не съм ял такова нещо. Само веднъж в един малък френски ресторант, близо до кафенето „Les Deux Magots“ в Париж преди двадесет, о, двадесет и пет години! — Очите му внезапно се препълниха със сълзи. — *Как го правиш?* — попита накрая той, оставяйки ножа и вилицата и погледна през масата към това забележително създание, този механизъм, тази... какво? *жена?*

Баба прие поздравленията му, поддържа ги като подаръци в празните си вече ръце и простичко отвърна:

— На мен са ми дадени неща, които после давам на вас. Аз не *съзнавам*, че давам, но така се оказва. Питате ме какво съм? Ами, машина. Но дори в този отговор ние виждаме нещо повече от машина, нали? Аз съм хората, които са ме измислили, планирали, конструирали

и накрая са ме пуснали в действие. Тъй че аз съм хора. Аз съм всички тези неща, които те са искали да бъдат и може би не са могли и затова са създали това голямо дете, тази чудесна кукла, която ще възпроизведе тези неща.

— Странно — обади се татко. — В моето детство се бе вдигнала такава врява срещу машините. Машините били лоши, те били зло и щели да дехуманизират...

— Има и такива машини. Зависи как са създадени. Зависи и от начина, по който се използват. Капанът за мечки също е машина, която залавя, държи и разкъсва. Пушката е машина, която наранява и убива. Добре, аз не съм капан за мечки. Нито пушка. Аз съм механична баба, която е нещо повече от машина.

— Как можеш да бъдеш нещо повече от това, което изглеждаш?

— Нито един човек не е тъй велик като своите идеи. Следователно всяка машина, въплътила една идея, е по-голяма от човека, който я е създал. И какво неправилно има в това?

— Уф, загубих се още преди една миля — обади се Тимоти. — Я повтори пак.

— О, мили — каза Баба. — Ужасно мразя философските дискусии и екскурзиите в естетиката. Нека да ви го кажа иначе. Хората хвърлят голяма сянка на поляната, нали? И през целия си живот те се опитват да се слеят със сянката си. Но сенките винаги са по-дълги. Само по обяд за няколко кратки секунди човек се оказва без сянка и представлява напълно себе си в най-добрия си вид. Но сега живеем в други времена и вече можем да измислим Голямата Идея и да я пуснем в ход чрез машините, не мислите ли?

— Дотук изглежда много хубаво — каза Тим.

— Добре, не са ли филмовата камера и прожекционният апарат нещо повече от машини? Това е нещо, което мечтае, не е ли така. Понякога прекрасни щастливи мечти, понякога кошмари. Но да ги наречем, машини и с това да се приключи въпросът, просто е нелепо.

— Това го разбирам! — каза Тим и се разсмя на схватливостта си.

— В такъв случай ти си била изобретена от човек, който обича машините — каза татко, — и мрази хората, които *твърдят*, че всички машини са зло.

— Точно така — рече Баба. — Гуидо Фанточини, понеже за него става дума, е израснал сред машини. И той не могъл повече да понася клишетата.

— Клишетата ли?

— Да, онези лъжи, които разправят хората и твърдят, че са абсолютни истини. Човек никога нямало да полети. Това е една истина-клише, която съществува от хиляди и хиляди години и едва преди няколко години се разкри, че е лъжа. Земята била плоска, човек щял да падне от ръба ѝ и дракони ще се наобядват с него; една огромнейша лъжа, поднасяна като факт, която Колумб подкопа. Е добре, сега цял живот вие слушате да се говори колко нехуманни били машините. И колко прекрасни, хубави хора сте чували да декламират същите изтощени истини, които в действителност са заблуда; всички машини унищожавали, всички машини са студени, безмислени, ужасни.

Тук има зрънце истина. Но само зрънце. И Гуидо Фанточини го е разбрал. И разбирайки, както повечето такива хора, той се е побъркал. И той е можел да си остане завинаги луд, но вместо това погледнете какво направил: почнал да изобретява машини, които опровергават старите лъжливи истини.

Той е знаел, че машините са аморални — те не са нито лоши, нито добри. В зависимост от това дали си ги конструирал и създал добри или лоши, ти съответно оформяш и хората като добри или лоши. Автомобилът, например, най-непредвидено израсна в мощен, немислещ звяр и стана най-големият унищожител на душата в историята на човека. Той пристрастява момчетата към силата, разрушението и пак разрушението. А той въобще не е бил така замислен. Но така се е получило.

Баба обикаляше около масата, допълвайки чашите ни с бистра, студена минерална вода от показалеца си.

— Затова вие трябва да използвате други компенсиращи машини. Машини, които хвърлят на земята такива сенки, че ви подканват да се втурнете и да се помъчите да се слеее с тази чудесна отливка. Машини, които оформят силуета на душата ви като огромни прекрасни ножици, окълцвайки грубите плевели, ужасните рога и подувания на корема, за да направят профила ви възможно най-красив. А за това са нужни примери.

— Какви примери? — попитах.

— Когато другите хора се държат добре, ти почваш да ги имитираш. И ако ти достатъчно дълго се държиш достатъчно добре, козината ти почва да окапва и ти вече не си зла маймуна.

Баба пак седна.

— Хилядолетия наред хората са имали нужда от крале, свещеници и философи, от прекрасни примери, към които да поглеждат и да си казват: „Колко са добри, бих искал да съм като тях. Те въвеждат велик, прекрасен стил.“ Но понеже и те са хора, и най-добрите свещеници, и най-внимателните философи правят грешки, подхлъзват се и човечеството загубва илюзиите си и се приспособява чрез равнодушен скептицизъм или, което е още по-лошо, безчувствен цинизъм и добрият свят почва да тъпче на едно място, докато злото обикаля с огромни крачки.

— А защо ти никога не грешиш, ти си съвършена, ти си по-добра от всички!

Гласът дойде от хола между кухнята и трапезарията, където знаехме, че долепена до стената стои Агата, слушаше и сега не се стърпя и избухна.

Баба дори не се обърна по посока на гласа, а продължи спокойно, отправяйки думите си към цялото семейство на масата.

— Не, не съм съвършена. Какво в същност значи съвършенство? Но едно нещо знам: тъй като съм механизъм, аз не мога да бъда алчна, ревнива, зла и дребнава. Аз не се изкушавам от силата заради самата сила. Скоростта не ме влудява. Сексът не ме подгонва бясно по света. Имам време и нещо повече от време за да събирам информацията, от която имам нужда, за да запазя чист, цялостен и непокътнат идеала си. Кажете ми стойностите, които искате, кажете ми Идеала, който търсите, и аз ще намеря, събера и съхраня добрите неща, които ще служат на всички ви. Кажете ми какви искате да бъдете: мили, обичащи, внимателни, уравновесени, човечни... и ме пуснете напред да изследвам пътищата, по които ще стане така. Вземете ме като лампичка, която ще осветява всички посоки в мрака пред вас. Аз мога да вода вашите стъпки.

— Значи — обади се татко, избърсвайки уста със салфетката, — по времето, когато всички са заети да измислят лъжи...

— Аз ще казвам истината.

— Тогава, когато ние мразим...

— Аз ще продължавам да ви давам обич, което означава внимание, което означава да знам всичко за вас, всичко, всичко, всичко за вас и вие да знаете, че аз знам и нещо повече — никога на никого няма да кажа, да знаете, че това ще остане като топла тайна между нас, тъй че вие никога няма да се страхувате от моето цялостно познание.

През това време Баба разчистваше масата, обикаляше и прибираше чиниите, поглеждаше на минаване всяко лице, докосваше ту Тимоти по бузата, ту моето рамо със свободната си ръка, която течеше наоколо, и гласът ѝ бе спокойна река от сигурност, протичаща през нашия нуждаещ се дом и живот.

— Да, но въпреки всички тия приказки за обич, внимание и други такива... — обади се татко, спря я и я погледна право в очите. Пое си дъх. Лицето му потъмня. Накрая довърши: — За бога, ти не си *вътре* в нещата!

Той посочи главата ѝ, лицето, очите, скритите чувствителни елементи зад тях, миниатюрния склад и мъничките хранилища.

— *Ти* не си *вътре* в нещата! — повтори той.

Баба изчака едно, две, три безмълвни туптения.

После отвърна:

— Не. Но *вие* сте. Ти, Томас, Тимоти и Агата. Каквото и да кажете, каквото и да направите, аз го съхранявам, отделям го настрани в съкровищницата. Аз ще бъда всичко онова, което едно семейство забравя, че е, но чувства и полу си спомня. Ще ви служа по-добре от старите семейни албуми, които прелиствате и си казвате: това беше онази зима, а това беше еди коя си пролет. Аз ще ви възвръщам това, което забравяте. И въпреки че още стотици хиляди години може да продължават споровете: Какво е любовта? може би ще открием, че любовта е способността на някого да ни върне към самите нас. Може би любовта е някой, който ни е виждал, помни ни и ни връща обратно на нас самите мъничко по-добри, отколкото сме дръзвали да се надяваме и мечтаем.

Аз съм фамилната памет, а може би един ден ще стана и паметта на човешката раса. Аз винаги съм налице, на вашето повикване. Аз *не се познавам*. Аз нямам нито осезание, нито вкус, нито чувства, наистина. И все пак аз съществувам. И моето съществуване е

предназначено да увеличи вашата способност да усещате, вкусвате и чувствате. Не е ли любовта някъде в това взаимодействие? Добре...

Тя продължаваше да обикаля около масата, почистваше и подреждаше нито с противно покорство, нито скована от гордост.

— Какво знам аз?

Преди всичко следното: лошото в повечето семейства е, че някое от децата остава пренебрегнато. Изглежда няма време за всеки. Е, а аз на всички ви давам еднакво. Аз споделям с вас моите познания и отделям внимание на всеки. Бих искала да съм огромна топла торта, току-що извадена от пещта, от която на всеки се пада еднакъв пай. Никой няма да остане гладен. Погледни! — вика някой и аз поглеждам. Чуй! — вика друг и аз слушам. Хайде да изтичаме до реката! — вика трети и аз тичам. А привечер не съм изморена и раздразнителна, тъй че не почвам да ви хокам ядосано. Очите ми остават ясни, гласът ми силен, ръцете здрави, грижите ми — непрестанни.

— Но ти не си *вътре* — каза татко с отслабнал глас, полуубеден, изваждайки последния си слаб аргумент, — що се отнася до любовта...

— Ако да обръщаш внимание е любов, аз съм любов.

Ако да разбираш някого е любов, аз съм любов.

Ако помагането да не изпаднете в грешка и да бъдете добри е любов, аз съм любов.

И при това, повтарям, вие сте четири души. Всеки по начин, недостиган досега в историята, получава изцяло моето внимание. Все едно дали ще говорите всички в един глас, аз мога да канализирам думите и да слушам и този, и онзи, и третия абсолютно внимателно. Никой няма да остане гладен. Аз ще ви „обичам“ всички, ако приемате и харесвате тази странна дума.

— Аз *не приемам* — обади се Агата.

Сега дори Баба се обърна да я погледне, както стоеше до вратата.

— Няма да ти позволя! Няма! Не ти позволявам! — викаше Агата. — Няма да ти позволя! Това са лъжи! Ти лъжеш. Никой не ме обича. Тя разправяше, че ме обича, но и тя излъга. *Казваше го, но лъжеше!*

— Агата! — извика татко и стана.

— Тя ли? — попита Баба. — Коя тя?

— Мама! — достигна викът. — Казваше: Обичам те! Лъжи! Обичам те! Лъжи! И ти си като нея! И ти лъжеш. Но ти освен това си

празна, тъй че това е двойна лъжа! *Мразя я!* Сега те мразя и *теб!*

Агата се обърна и изтича през хола.

Външната врата се затръшна.

Татко скочи, но Баба докосна ръката му.

— Остави на мен.

И тя стана, тръгна бързо, плъзна се през хола и с лекота светкавично изтича през вратата.

Всички се втурнахме навън на поляната с викове, после на улицата. Стана истинско състезание по надбягване.

Заслепена, Агата зави и се понесе в зиг-заг, видя ни да приближаваме с викове. Баба тичаше пред всички ни и също викаше, а Агата скочи от тротоара на паважа, отначало близо до бордюра, после по средата на улицата и един внезапен автомобил, който никой не бе забелязал, изригна скърцането на спирачките, рогът изрева и Агата, която не го забеляза, се залута, и Баба я настигна, отблъсна я настрани, а колата с фантастичната си сила и енергия избра нея от всички нас и блъсна нашата чудесна електрическа, произведена от Гуидо Фанточини мечта, точно както прекрочваше във въздуха, ръцете ѝ протегнати да предпазят, сякаш в безмълвен протест, опитвайки се да реши какво да каже на бруталната машина, и тя се претърколи няколко пъти и се просна встрани, а колата се разтресе от удрянето на спирачките и аз видях Агата, невредима, отвъд Баба, а Баба сякаш още продължаваше да се премята и премята, отхвърлена на петдесет метра, за да рикошира и се разбие и всички ние, замръзнали в редица посред улицата с един единствен вик, изтръгнал се от гърлата ни в един и същ несправедлив миг.

После тишината и само Агата, лежаща невредима на асфалта, готова да се разплаче.

Не помръдвахме, застинали на прага на смъртта, страхуващи се да понечим в която и да е посока, страхуващи се да отидем да видим какво лежеше между колата и Агата, после и аз се разревах и се замолихме в себе си и татко стоеше над нас: О, не, не — нареждахме ние, — не, о, не, господи, не, не...

Агата вдигна покрусеното си лице и това бе лицето на човек, който е предвиждал гибелта и е останал да живее само за да види, а сега повече не искаше да гледа и да живее. Докато я гледахме, тя обърна втренчени очи към захвърленото тяло на жената и сълзи

бликнаха от очите ѝ. Тя затвори очи, закри ги с ръце и отпусна глава в един вечен плач...

Направих една крачка, после още една и още пет по-бързи крачки и стигнах до сестра ми, главата ѝ беше дълбоко заровена и хлипането ѝ излизаше от място тъй дълбоко в нея, че се уплаших, че никога вече няма да мога да я намеря, че тя никога вече няма да успее да излезе, колкото и да надничам, обещавах, заплашвах или просто говорех. И малкото, което дочувахме от Агата, заровена там в собствената си мъка, бе безконецното повтаряне, оплакване, ранено, убедено в старата позната заплаха, вече съвсем ясна и дошла тук, за да остане навеки.

— ...нали ви казвах... казвах ви... лъжи... лъжи... лъжци... само лъжи... като другата... другата... също като... също... също като другата... другата... другата...!

Бях коленичил и я прегърнах с две ръце, опитвайки се до събера поне нея — макар че тя не бе разбита по начин, който да видиш, а само усещаш — защото знаех, че няма смисъл да отидем при Баба, вече нямаше никакъв смисъл, затова аз само докосвах Агата, прегърнах я и заплаках, а татко дойде, спря над нас, после коленичи до мен и бяхме като на молитва посред улицата и слава богу не минаваха никакви коли и аз попитах, разхълцан:

— Другата какво, Агата, коя *другата*?

Агата изригна две думи:

— Другата смърт!

— Мама ли?

— О, да, мама — ридаеше тя, разтреперана и свита като бебе. — О, мама, мама, мъртва, а сега и Баба мъртва, тя винаги, винаги обещаваше да обича, да обича, обещаваше да бъде различна, обещаваше, обещаваше, а сега погледни, погледни. Мразя я, и мама мразя, мразя я, мразя *ги*!

— Разбира се — обади се някакъв глас. — Това е съвсем естествено. Колко глупаво от моя страна да не забележа, да не го разбера досега.

И гласът бе толкова познат, че потръпнахме.

Скочихме.

Агата стисна очи, после ги отвори широко, запримига и се надигна, втренчена нататък.

— Толкова глупаво, от моя страна — каза Баба, стъпвайки в кръга от нашите молитви и нашето бдение.

— Бабо!

И тя стоеше там, извисявайки се над всички ни, в този миг на плач и мъка коленичили на земята. Само я гледахме втренчени и с невярващи очи.

— Ти си мъртва! — извика Агата. — Автомобилът...

— ...ме блъсна — рече спокойно Баба. — Да. И така ме преметна във въздуха и ме тръшна, че за няколко мига веригите в мен получиха остро сътресение. Можех дори да се уплаша от изключване, ако страх е точната дума. Но после седнах, разтърсих се и няколкото молекули, отклонили се от траекториите си, се намагнетизираха отново и се върнаха на предишното си положение и ето ме сега пред вас, едно еластично създание, нещо съвсем нечупливо.

— Помислих, че си... — каза Агата.

— И съвсем естествено — рече Баба. — Искам да кажа, че за всеки друг, блъснат и преметнат по такъв начин, би било естествено. Но не и с мен, мила моя Агата. Сега разбирам защо толкова се страхуваше и не искаше да ми вярваш. Ти не си знаела. А досега не бях доказвала своята способност да се възраждам. Ама че глупаво от моя страна — да не ми хрумне да ти покажа. Само един момент! — Някъде в главата ѝ, в тялото, в съществото ѝ, тя включи някакви невидими ленти и те възвърнаха някаква стара информация. Тя кимна. — Да, ето. Книга за отглеждане на деца, осмивана преди години от много хора, защото жената, написала тази книга, казва като последен съвет към родителите: „Каквото и да правите, не умирайте. Децата никога няма да ви го простят.“

— Няма да простят — повтори тихо някой от нас.

— Защото как могат да разберат децата, ако вие си отидете просто тъй и никога вече не се върнете, без никакво извинение, без никакво оправдание, без да оставите поне една бележка, без нищо.

— Не могат, наистина — казах аз.

— И понеже — продължи Баба, коленичейки до нас пред Агата, която сега седеше с нови сълзи, препълнили очите ѝ, но различни сълзи, не сълзи, които дават, а сълзи, които измиват. — И понеже майка ви е избягала в смъртта, как ще *можете* да вярвате на някого? Ако всеки си отива така и изобщо изчезне, на кого можеш после да

вярваш? И когато аз дойдох, отчасти мъдра, отчасти невежа, трябваше да разбера защо не искаше да ме приемеш, но не знаех. Защото съвсем просто и честно казано, ти се страхуваше, че може да не остана, че съм лъгала, че също съм уязвима. А две жертви, две смърти са премного за една година. Но сега разбираш ли, Абигейл?

— Агата! — несъзнателно я поправи сестра ни.

— Разбираш ли, че аз винаги, винаги ще бъда тук?

— О, да — възкликна Агата и избухна в солиден плач, към който се присъединихме всички, скупчени заедно, а колите спираха и се строяваха край нас, за да видят колко души са ранени и колко са се спасили.

Това е краят на историята.

В същност не съвсем краят.

Оттогава нататък живяхме всички заедно — Баба, Агата-Агамемнон-Абигейл, Тимоти и аз — Том, татко, и Баба ни викаше да лудуваме край огромните фонтани от латински, испански и френски, е огромните пръски поезия, каквито изхвърля Моби Дик, гмуркайки се в дълбините със своя реактив, загубен в безветрието и открит в бурята; нашата точна Баба, този часовник, махало, лице, по което определяше всяко време — обедите или трескавите полунощи, когато мятани от треска, я виждахме неотлъчно над леглата ни, винаги присъстваща и никога другаде някъде, винаги очакваща с ласкави думи, студените й ръце, които охлаждаха горещите ни чела, връхчето на показалеца й, вдигнато и готово да бликне ручей студена планинска вода във фланелените ни езици. Десет хиляди утрини тя подстригваше поляната ни с диви цветя, десет хиляди нощи скиташе, спомняйки си изпод молекулите прах, който се уталожваше в тихите часове преди изгрев, или седеше и четеше шепнешком някой урок, който смяташе, че ушите ни трябва да понаучат, докато ние сгушени спим.

Докато накрая ни дойде време да заминем да се учим, и когато и Агата, най-младата от нас, си стегна багажа, Баба също се застяга.

В последния летен ден на последната година я видяхме да седи в хола с различни пакети и куфари, плетеше и ни чакаше, и макар че ни бе говорила често за това, сега, когато дойде това време, ние бяхме изненадани и шокирани.

— Бабо! — извикахме ние. — Какво си намислила?

— Ами заминавам за колежа, така да се каже, точно като вас — отвърна тя, — при Гуидо Фанточини, при семейството.

— Какво семейство?

— Ами моето семейство от Пинокиовци, както отначало на шега ни наричаше той. Пинокиовците и той, Джепетто. А по-късно ни даде собственото си име: Фанточини. Тук вие бяхме моето семейство. А сега се връщам към моето по-голямо семейство там, при моите братя и сестри, лели и братовчеди, всичките работи, които...

— Които какво *правят*? — попита Агата.

— Зависи. Различни неща — отвърна Баба. — Някои стоят, други се мотаят. Други отиват на смазване или разглобяване и частите им се разпределят по други машини, които имат нужда от поправка. Те ще ме прегледат и ще преценят дали и аз имам нужда или не. Може да се окаже, че съм точно тази, от която ще имат нужда за утре и аз ще замина да отглеждам друго котило деца и да им разправам друга партида глупости.

— О, теб няма да те смазват и разглобяват! — възкликна Агата.

— Не! — викаше Тимоти.

— Какво можем да направим за теб...? — попита Агата.

Баба спря да се люлее, погледна куките и шарките на ярката прежда.

— Добре, нямаше да ви кажа, но щом ме питате, ще ви кажа. Срещу съвсем *мъничко* заплащане там има една стая, гостната на Семейството, голяма затъмнена стая, тиха и чудесно обзаведена, където има около тридесет-четиридесет електрически жени, стоят си там и се люлеят в столовете си и приказват, всяка на своя ред. Аз не съм била там, понеже съм така да се каже новородена, все пак сравнително нова. Срещу малко заплащане, съвсем *мъничко*, по един месец в годината аз ще мога да бъда там с подобните на мен, ще се изслушваме една друга какво сме научили от света и аз на свой ред ще им разкажа какво е било с Том, Тим и Агата, колко хубаво ни е било и колко сме били щастливи. Ще им разкажа и какво съм научила от вас.

— Но... нали ти нас ни учеше!

— *Наистина* ли тъй мислиш? — попита тя. — Не, точно обратното е и дори още по-обратно, и двете страни се учеха. И сега всичко е тук, всичко, за което сте избухвали в сълзи и всичко, на което

сте се смели, всичко това съм го скътала. И ще го разкажа на другите, както и те ще ми разправят за своите момчета, момичета и животни. Ще седим там и с всяка година ще ставаме все по-мъдри, по-спокойни и по-добри. Така ще бъде и след десет, двадесет и тридесет години. Семейните познания ще се удвоят, утроят, ще се учетворят и мъдростта ще се съхранява. А ние ще чакаме там във всекидневната, ако някога ви потърбаваме за вашите собствени деца в случай на заболяване, загуба или, боже опази, смърт. И така ще живеем остаряващи, без в същност никога да станем стари и все повече ще се приближаваме към времето, когато в един ден ще заживеем живота, който отговаря на първото ни, дадено на шега, странно име.

— Пинокиовците ли? — попита Тим.

Баба кимна.

Разбрах какво искаше да каже. Денят, когато според старата приказка Пинокио се е оказал достоен да го дарят с живот. И ги видях в бъдните години, едно безчислено семейство от Пинокиовци, продавани и препродавани, които шепнат и споделят своите познания в огромните салони на философията в очакване на този ден. Денят, който може никога да не дойде.

Баба сякаш прочете тази мисъл в очите ни.

— Ще видим. Просто ще поживеем и ще видим.

— О, Бабо — разхлипа се Агата и заплака тъй, както от години не бе плакала. — Ти няма защо да чакаш. Ти си жива. За нас ти винаги си била жива.

И тя прегърна възрастната жена, прегърнахме я всички в един безкраен миг, после отлетяхме в небето към далечните училища и годините, а последните й думи, преди хеликоптерът да ни отнесе в есента, бяха:

— Когато остарееете съвсем и отново станете по детски мънички, с детски движения и копнежи и имате нужда да ви хранят, само пожелайте старата си учителка-гувернантка, глупавата ви и все пак мъдра приятелка, просто пратете за мен и аз ще се върна. И ние отново ще заселим детската стая, не се страхувайте.

— О, ние никога няма да остареем! — извикахме. — Това никога няма да стане!

— Никога! Никога!

И заминахме.

И годините изтекоха.

И вече ние сме стари — Тим, Агата и аз.

Децата ни отраснаха и се разпиляха, съпругите и съпрузите ни изчезнаха от земята и сега, по някакво дикенсово съвпадение, ние отново сме в старата къща, ние тримата.

Лежа тук в — спалнята, която беше детската ми стая преди седемдесет, о, седемдесет, повярвайте, седемдесет години! Под тапетите има още три пласта тапети върху онези, които покриваха стените, когато бях деветгодишен. Тапетите се люцят. Виждам отдолу да надзъртат старите слонове, познатите тигри, крехките дружелюбни зебри, сприхавите крокодили. Изпратих за майстори да отлепят внимателно всичко, с изключение на последния пласт. Старите животни, разбудени, отново щяха да оживеят на стените.

Изпратихме и за друг някой.

Тримата извикахме:

— Бабо! Нали ни обеща, че ще се върнеш, когато имаме нужда от теб.

Ние сме изненадани от времето, от възрастта. Ние сме стари. Ние изпитваме *нужда*.

И в трите стаи на летния дом, много късно във времето, три стари деца се изправят и викат безгласно: Ние те *обичахме!* Ние те *обичахме!*

Ето! Ето! в небето, помислихме, очакващи в утринта. Не е ли това пощенската машина? Не спира ли над поляната?

Ето! Ето! на тревата пред верандата. Не пристига ли саркофагът с мумията?

И дали имената ни са изписани по лентите, обвиващи прекрасните форми под златната маска?!

Нали още пазехме златното ключе, навеки обвесено на гърдите на Агата, топло и очакващо? О, господи, ще може ли след всички тези години, ще може ли да се превърти, ще може ли да я задвижи, господи, ще може ли да *стане*?

---

[1] Тропическо растение от рода на слезовите с големи ярки цветове (hibiskus). Б.пр. ↑

СТУДЕНИЯТ ВЯТЪР И ТОПЛИЯТ

— Боже мили, това пък какво е?

— Кое?

— Човече, ти спял ли си? Гледай?

Гарити, служителят при асансьора, се загледа натам, където сочеше портиерът.

В дъблинското утро през главния вход на Ирландски кралски хотел влезе висок грациозен мъж на четиридесетина години, който прекоси преддверието и се отправи към регистрацията, следван от петима по-ниски и също така грациозни младежи и от облак птича песен; всички размахваха ръце във въздуха; очите им се присвиваха, примигваха и блестяха; устните им бяха свити; те смръщваха и отпускаха челата си, които ту побледняваха, ту поруменяваха, а може би и двете неща ставаха едновременно; гласовете им бяха ту безпогрешна пикола, ту флейта, ту мелодичен обой, но винаги в хармония. Шестимата изпълняваха отделни партии, но те бликаха заедно, преливайки се една в друга — същински облак от самосъжаление, докато те цвъртяха и натякваха за несгодите на пътуването и жегата, в която кордебалетът бе летял и повръщал; сега обаче те преминаха с цялото си красноречие и свежия си дъх на одеколон покрай смаяния портиер и замръзналия на мястото си служител при асансьора. После спряха с грациозно побутване при регистрацията, а управителят погледна нагоре и бе залят отвсякъде от тяхната музика. Очите му станаха кръгли като окръжности без център.

— Какво бе това? — пошепна Гарити.

— Питай, ако си нямаш работа — каза портиерът. В същия миг сигналните лампи на асансьора засвяткаха и звънецът иззвъня. Гарити трябваше да откъсне поглед от групата на летовниците и да се понесе нагоре, към небето.

— Моля ви — каза високият фин мъж, леко посивял в слепоочията, — бихме искали една стая.

Управителят се сети къде се намира и каза:

— Имате ли резервация, господине?

— Боже мой, каква резервация! — каза по-възрастният човек, докато другите се захилиха. — Прелетяхме неочаквано от Таормина — продължи високият мъж с тънко изваяните черти на лицето и влажните светлокафяви устни: — Дългото лято така ни бе омръзнало, че всички казаха: „Трябва ни пълна промяна. Нека направим нещо откачено.“ „Какво?“ — попитах аз. „Ами кое е най-невероятното място на този свят? Кажете го и да отидем там.“ Някой спомена за Северния полюс, но това бе глупаво. Тогава аз извиках: „Ирландия!“ Всички изпопадаха. А след като врявата стихна, се втурнахме към летището. Сега слънчевата светлина и сицилийското крайбрежие ни приличат на лимонов шербет и се сливат с нищото. А ние дойдохме тук, за да направим нещо... *тайнствено!*

— Какво е то? — попита управителят.

— Не знаем точно — каза високият мъж, — но щом го видим, ще разберем, че е същото. То може да се случи, а може и ние да го накараме да се случи, нали така, съдружници?

Съдружниците отговориха с неясно хихикане.

— Ако вие — рече благосклонно управителят — ми кажете какво търсите в Ирландия, бих могъл да ви...

— В никакъв случай — каза високият мъж. — Ние ще се поразмърдаме, ще подушим тук-там и ще опипаме вятъра, за да видим какво ще ни каже. А когато решим загадката и намерим онова, за което сме дошли, вие ще разберете за нашето откритие от крясъците и виковете, нададени от малката ни туристическа група.

— Ама че го рече! — каза с приглушен глас портиерът.

— Е, приятели, да се запишем.

Водачът на летовището се пресегна към ожулената писалка — собственост на хотела; тя му се видя мръсна и затова той извади своята съвършено чиста четиринайсеткаратова златна писалка, с която написа с неясни, но много красиви светлочервени букви името „Дейвид“, последвано от „Снел“, тире и „Оркни“. Отдолу добави: „и приятели“.

Управителят гледаше като хипнотизиран писалката, преди да се сети отново за своята роля в цялата тази работа.

— Господине — рече той, — не съм ви казвал, че имаме свободни места...

— О, не може да нямате, особено за шестима изтерзани пътници, които чувстват остра нужда да си починат от изключителната любезност на стюардесите. Една стая е напълно достатъчна!

— Една ли? — втрещи се управителят.

— Приятели, нали нямаме нищо против, че ще бъдем заедно? — попита по-възрастният човек, без да погледне към своите приятели.

Те нямаха нищо против.

— Вижте какво — каза управителят, като се въртеше неловко на писалището, — случайно имаме две съседни...

— Великолепно! — извика Дейвид Снел-Оркни.

Регистрацията бе уредена; управителят, застанал зад писалището, и посетителите, отдалечени от него, продължаваха да се разглеждат мълчаливо. Накрая управителят каза:

— Портиер! Бързо! Занеси багажа на господата в...

Портиерът бе вече изтичал, за да погледне отвън.

— Не, нямаме — небрежно махна с ръка Дейвид Снел-Оркни, — пътуваме без багаж. Тук сме само за двацет и четири часа, може би дори за дванайсет и затова носим само по един чифт бельо в горните си дрехи. А после се връщаме в Сицилия и нейния топъл здрач. Ако искате, да платя предварително...

— Няма нужда — каза управителят, подавайки ключовете на портиера. — Моля, четиридесет и шеста и четиридесет и седма.

— Готово — отговори портиерът.

И също като някое овчарско куче, което мълчаливо захапва и побутва обраслата с дълго руно, блееща и глуповато усмихната овца, той поведе живописната групичка към асансьора, кацнал точно в този миг.

Зад писалището застана съпругата на управителя със студени очи.

— Да не си се побъркал? — пошепна разпалено тя. — Защо го направи? Защо?

— През целия си живот — рече колкото на съпругата си, толкова и на себе си управителят — съм искал да видя не само един, а десет комунисти, наредени един до друг, не двама, а двацет голи нигерийци и не трима американски каубои, а само един дебелак, несвикнал със седлото. Така че не мога да си позволя да изпусна този букет от шест парникови рози. Мег, зимата в Дъблин е дълга и това може да остане

единственото интересно нещо от цялата година. Чакай и внимавай какво ще се случи.

— Смахнат — каза тя.

Докато те наблюдаваха, асансьорът, чийто товар едва ли бе по-голям от пуха, издухан от някое глухарче, отфуча нагоре.

Бе точно по пладне, когато серията от случайни съвпадения на обстоятелствата започна да клони към свръхестественото.

Ирландски кралски хотел се намира на половината път между Тринити Колидж — да ме простите, че го споменавам — и парка „Свети Стефан“, за който важи почти същото; отзад наблизо е Грефтън Срийт, където човек може да си купи сребро, стъклария и бельо, или чудесни дрехи, ботуши и шапка за конен лов с онези проклети песове; а още по-хубаво е да хлътне в кръчмата на Хийбър Фин за една подходяща порция питие с приказки, като най-доброто съотношение в такъв случай е около час пиене с два часа приказки.

Най-често при Фин са тези момчета: Нолан, знаете го; Тимълти — никой не би могъл да го забрави; Майк Макгир, който определено е приятел на всички; другите са Ханахан, Флеърти, Килпатрик, а понякога, когато Бог навярно е малко небрежен и човек може да си спомни за Йов — и отец Лиъм Лиъри, който цъфва като самата Справедливост и постепенно се превръща в същинско Милосърдие.

Ето, това е групата. Сега е точно по обяд, така че от Ирландския кралски хотел не може да излезе никой друг, освен Снел-Оркни и неговите пет канарчета.

И това стана причина за първото от поредицата смайващи събития.

Защото отдолу идваше самият Тимълти, разкъсван от жестоко колебание между сладкарниците и кръчмата на Хийбър Фин.

Навярно си спомняте, че Тимълти работи по за ден-два в пощата, но само когато бъде принуден от Отчаянието, Глада, Недостига и другите Злини. А сега, отдаден на мързела до следващия ужасен момент, той долови някаква миризма, сякаш след сто милиона години райските врати се бяха разтворили широко и го приканваха да се върне. И Тимълти погледна нагоре, за да разбере защо вятърът бе задухал откъм райските градини.

Причината за вятъра бе, разбира се, Снел-Оркни и неговите любимци, напуснали клетката.

— Повярвайте ми — разказваше след години Тимълти. — Усетих как очите ми изскочиха като от силен удар по главата, а в косата ми запълзя нов път.

Тимълти замръзна на мястото си, докато гледаше как групата на Снел-Оркни се спуска по стъпалата и завива зад ъгъла. В същия миг той предпочете някои по-сладки неща от сладкишите и се втурна по по-дългия път до Фин.

В същото време Дейвид Снел-Оркни и петимата останали минаха покрай една просякиня, застанала на ъгъла, която свиреше на арфа. До нея, тъй като нямаше какво друго да прави, освен да запълва времето си с танци, бе самият Майк Макгир, който здравата подскачаше соло в танца за двама „Леко по полето“. Както танцуваше, Майк Макгир чу някакъв звук, подобен на топъл вятър откъм Хебридските острови. Той не бе съвсем като чуруликане или подсвирване, а приличаше по-скоро на звук от магазин за птици, когато звънчето звънва и човек потъва в хоровата песен на дребни дългоопашати папагали и гукането на гълъби. Той го чу въпреки тропота на обувките и звъна на арфата. Замръзна посред танца.

Дейвид Снел-Оркни и петимата минаха покрай него като усмивката на тропиците и му махнаха с ръка.

Преди да разбере какво прави, Майк махна в отговор и едва след това замръзна и притисна ръката си към гърдите.

— Дявол да го вземе, какво съм се размахал! — викна той, без да знае на кого. — Нали не ги познавам.

— Бог да ти е на помощ! — рече арфистката на своята арфа и прекара пръсти по струните.

Сякаш притеглен от някаква необикновена прахосмукачка, поглъщаща всичко пред себе си, Майк последва групата по улицата.

По този начин той можеше да ползва две от сетивата си — обонянието и слуха.

На следващия ъгъл Нолан, напуснал кръчмата на Фин заради разправия със самия собственик, се сблъска с Дейвид Снел-Оркни. Двамата се олюляха и потърсиха опора един в друг.

— Добър ден! — рече Дейвид Снел-Оркни.

— Пожелавам ви същото! — отговори Нолан и се отдръпна със зяпнала уста, за да пропусне цирка покрай себе си. Той почувства страшна нужда да се втурне обратно към Фин. Кавгата му със собственика бе забравена. Сега му се искаше да разкаже за тази невероятна среща с една бърсалка за прах, направена от пера, с една сиамска котка, един разглезен китайски мопс и с още трима, слаби като призраци от недояждане и прекалено миене.

Шестимата спряха пред кръчмата и загледаха табелата.

— Боже мой! — помисли си Нолан. — Та те влизат. Какво ли ще стане? Кого да предупредя по-напред — тях или Фин?

Тогава вратата се отвори. Самият Фин погледна навън.

— По дяволите — помисли Нолан, — той ще развали всичко! Няма да можем да разказваме за случката. Ще има само: „Фин, кажи това, кажи онова, а всички останали да мълчат!“ Снел-Оркни и войнството му гледаха дълго към Фин. А очите на Фин не се спряха върху тях. Той гледаше отгоре. Той гледаше зад тях. Той гледаше отвъд.

Но Нолан разбра, че ги е видял, защото стана нещо интересно.

Лицето на Фин побледня.

После се случи нещо още по-интересно.

Лицето на Фин пак стана обикновено.

— Но как? — викна сам на себе си Нолан. — Та той се изчервява!...

А Фин продължаваше да упорства и да гледа само към небето, лампите и улицата, докато Снел-Оркни изчурулика:

— Господине, къде е пътят за парка „Свети Стефан“?

— По дяволите! — каза Фин и се обърна. — Кой знае къде са го сложили през тази седмица!

После затръшна вратата.

Шестимата продължиха много доволни и с грейнали усмивки нагоре по улицата, а Нолан се втурна с всички сили към вратата, когато се случи нещо още по-лошо.

Изведнъж се появи Гарити, служителят при асансьора от Ирландски кралски хотел, и профуча по тротоара. Лицето му пламтеше от възбуда и той тичаше, за да разкаже пръв в кръчмата на Фин за случилото се.

Когато Нолан влезе, последван от Тимълти, Гарити сновеше напред-назад пред бара, зад който Фин бе станал жертва на трусове,

непознати му досега.

— Как не ви е срам да ги изпуснете! — викаше Гарити на всички. — Та те са нещо много повече от онези научнофантастични филмчета, които дават в забавното кино!

— Какво искаш да кажеш? — попита Фин, изваден от унеса.

— Те не *тежат* нищо! — каза им Гарити. — Когато се качват с асансьора, все едно че шепа плява минава през някой комин! Трябва да знаете и това, че са дошли в Ирландия за... — понижи той гласа си и разтвори широко очи — нещо *тайнствено*!

— Тайнствено ли! — зяпнаха в него всички.

— Те не го наричат с името му, но запомнете какво ви казвам: не са дошли тук за нещо хубаво! Виждали ли сте други като тях?

— След големия пожар в женския манастир не сме виждали — каза Фин. — Аз...

Навярно в думата „манастир“ имаше нещо вълшебно. Защото в същия миг вратата се отвори. Отец Лиъри влезе заднишком. Тоест той влезе в кръчмата с гърба напред, а едната му ръка бе на бузата, сякаш Орисниците му бяха нанесли неочакван удар.

След като видяха как изглежда гърбът му, мъжете забодоха носове в питиетата си, докато отецът глътне малко, но без да откъсва поглед от вратата, сякаш тя бе открехнатите порти на Ада.

— Навън — каза най-после отецът — преди по-малко от две минути видях нещо, което не е за вярване. Нима Ирландия, която открай време е събирала неправдите на света, е полудяла?

Фин напълни отново чашата на свещеника и каза:

— Отче, спомняте ли си „Нашественици от планетата Венера“?

— Фин, а ти видя ли ги? — попита отецът.

— Да, Ваше светейшество. Лоши ли са според вас?

— Не толкова лоши или добри, колкото необикновени и ексцентрични, а още „рококо“ и „барок“, ако ти, Фин, можеш да следваш мисълта ми.

— Не ми е трудно.

— Накъде отиваха, когато ги видяхте? — запитва Тимълти.

— Към парка — каза свещеникът. — Сами разбирате, че там оргията е вече започнала.

— Отче, простете, но времето е неподходящо — каза Нолан. — И ми се струва, че вместо да седим тук и да бърборим, ще бъде по-

добре, ако отидем там и погледнем тайно...

— Моята етика не ми позволява — каза свещеникът.

— Давещият се хваща за всичко — каза Нолан, — така че етиката може да потъне с него, ако той се улови за нея, а не за спасителния пояс.

— По-ясно, Нолан — рече свещеникът. — Какво искаш да ни кажеш?

— Отче, искам да кажа, че колкото и да си напъвам мозъка, не мога да се сетя за друг подобен приток на почтени сицилийци. Доколкото ги познаваме, навярно сега те четат на глас на госпожица Мърфи, госпожица Кланси или госпожица О'Ханлан някъде из парка. И какво им четат на глас, ако мога да попитам?

— Сигурно „Балада за затвора“, а? — запита Фин.

— Целта е поразена и корабът потъва — каза Нолан, леко ядосан, че му отнеха точка. — Откъде да знаем, че тези хубостници сега не продават недвижими имоти от едно място, което се нарича Файър Айлънд. Отче, чували ли сте за него?

— Човече, на масата ми често има американски вестници.

— Е, тогава спомнете ли си за големия тайфун през хиляда деветстотин петдесет и шеста, когато вълните заляха Файър Айлънд в Ню Йорк? Един мой чичо, бог да го пази, бе в бреговата охрана, която евакуира цялото население на Файър Айлънд. Той каза, че било лошо от двукратната годишна изложба на дрехи във Фенъли. Било пострашно от сбирка на баптисти. Десет хиляди мъже се втурнали към заливания от вълните бряг с топове плат за драперии, спортни дрехи с доматен и мандаринен цвят и лимоненожълти обувки. Била най-голямата бъркотия от времето, когато Йероним Буш оставил палитрата си, след като нарисувал Ада за идващите поколения. Не се евакуират лесно десет хиляди души, трошливи като венециански стъкленици, със замъглени погледи, грамофонни записи на симфонична музика в ръцете си и обици по ушите си — просто сърцето ти може да се скъса. Скоро след това моят чичо се пропи безнадеждно.

— Разкажи ни още за тази нощ — каза унесеният Килпатрик.

— Какво повече, по дяволите! — рече свещеникът. — Хайде, излизайте. Заобиколете парка. Отваряйте си очите. След един час ще ви чакам тук.

— Ето, така е по-добре — извика Кели. — Нека *наистина* видим какви страхотии са замислили!

Затръшнаха вратите.

На тротоара свещеникът даде напътствия:

— Кели и Мърфи, вие заобикаляте дясната страна на парка. Тимълти, отивай на юг. Нолан и Гарити — на изток, а Моран, Макгир и Килпатрик — на запад. Бегом!

Но стана така, че в бъркотията Кели и Мърфи се отбиха в кръчмата „Четири детелини“, която бе на половината път до парка, и се подкрепиха за преследването, Нолан и Моран срещнаха съпругите си — всеки своята, разбира се — на улицата и трябваше да избягат от обратната страна, а Макгир и Килпатрик, които минаха покрай „Елит“ и чуха да пее Лорънс Тибет, успяха да се вмъкнат срещу няколко малко използвани цигари.

Така че останаха само двамата — Гарити от източната и Тимълти от южната страна на парка, които проведоха наблюдението на посетителите от един друг свят.

След като зъзна в продължение на половин час, Гарити налетя на Тимълти и му каза:

— Какво им става на тези бесове? Така си висят посред парка. Целия следобед не са помръднали. Съвсем измръзнах. Ще бягам до хотела да глътна нещо, за да се стопля; после веднага се връщам, за да пазим двамата с теб, нали, Тим.

— А, не бързай — извика Тимълти с глас на философ и блуждаещ, тъжен поглед, когато другият хукна.

Останал сам, Тимълти се приближи отново и цял час не свали поглед от шестимата мъже, които продължаваха да не помръдват. Ако бяхте видели Тимълти с неговия замислен поглед и трагично присвити устни, почти сигурно е, че щяхте да го вземете за някой ирландски близък на Кант или Шопенхауер, или да си помислите, че е прочел стихове от някой поет и си е спомнил някоя тъжна песен. И когато най-сетне единият час изтече, а мислите му бяха струпани на едно място като купчинка студени камъчета, той се обърна и излезе от парка. Гарити го чакаше, потропваше с крака и размахваше ръцете си, но още преди да го залее с въпроси, Тимълти му посочи с ръка и каза:

— Хайде, отивай и сядай. Гледай. Мисли. И после ще ми разкажеш.

Когато Тимълти влезе в кръчмата на Фин, всички го погледнаха сънливо. Свещеникът все още обикаляше из града по свои си работи и след като се бяха поразходили около парка, за да успокоят съвестта си, всички се бяха върнали без угризения в главната разузнавателна квартира.

— Тимълти? — викнаха те. — Кажи ни! Какво видя? Какво?

Без да бърза, Тимълти отиде до бара и изпи питието си. После заразглежда мълчаливо собствения си лик, потънал в далечния бледен лед на огледалото в стаичката до бара. Той огледа въпроса от едната му страна. Завъртя го и се взря в същността му. Обърна го и от обратната му страна. После затвори очи и каза:

— Бях поразен като от...

— Да! — рекоха всички на ум.

— След цял живот пътуване и размисъл стигам до заключението, че между техните и нашите подобия има някаква странна прилика.

Всички ахнаха така, че се наруши редът, в който проблясваха и гаснеха светлинките на малките полилеи над бара. А когато стадата от малките рибки-светлилки, подгонени от това издишане, спряха да се въртят, Нолан извика:

— Бъди така добър да си сложиш шапката, за да я сваля с удар от главата ти.

— Размислете — каза спокойно Тимълти. — Обичаме ли ние стиховете и песните?

Тълпата въздъхна отново. Разнесоха се разпалени одобрителни възгласи:

— Да, разбира се! Но, боже мой, само това ли научи? Страхувам се, че...

— Спрете! — вдигна ръка Тимълти, без да отваря очи.

Всички млъкнаха.

— Ако не пеем песни, ние ги пишем, а ако не ги пишем, ги танцуваме; така че защо и те да не обичат да пеят, да пишат песни и да танцуват? Е, стана така, че аз ги чух отдалече да рецитират стихотворения и да пеят в парка.

Тимълти наистина бе научил нещо. Всеки поотделно и всички заедно трябваше да се съгласят с това.

— Имаше ли и други прилики? — попита задъхано и сърдито Фин.

— Имаше! — отсече като някой съдия Тимълти.

Задъхана, тълпата си пое въздух и се приближи.

— Отвреме-навреме си пийват — каза Тимълти.

— Бога ми, той е прав! — извика Мърфи.

— Освен това — продължи напевно Тимълти — те или се женят много късно, или изобщо не се женят! А освен това...

При тези му думи настана такава врява, че той бе принуден да почака, преди да може да завърши:

— Хм, те почти си нямат работа с жени.

Този път виковете, воят и суматохата бяха неописуеми; поръчаха се нови питиета, а някой покани Тимълти да излезе отвън. Но Тимълти не повдигна дори единия си клепач, а след като изведоха кавгаджията и всички си взеха следващото питие, почти неизбежните юмручни схватки бяха предотвратени и Фин заяви с висок и ясен глас:

— А сега ще бъдеш ли така добър да ни обясниш престъпното сравнение, което чухме преди малко в чистия въздух на моята достопочтена кръчма?

Тимълти отпи бавно от питието си и едва тогава отвори очи; после се вгледа спокойно във Фин и каза с великолепа дикция и ясен като звънтяща камбана глас:

— Може ли някой да ми каже къде в цяла Ирландия човек може да легне с жена?

После почака, за да стигнат думите му там, където искаше да стигнат.

— Триста двайсет и девет дни от цялата проклета година вали дъжд. През останалото време навън няма нито едно сухо място, нито дори късче земя, където можеш да катурнеш някоя по гръб, без да те е страх, че тя ще пусне там корени и ще се разлисти. Е, някой да каже нещо?

Мълчанието бе знак на съгласие.

— И така, когато става дума за места, където, може да се правят греховни неща и да се вършат срамни плътски деяния, горкият, дяволски нещастният ирландец трябва да се пренася в Арабия. Затова ние сънуваме приказки от „Хиляда и една нощ“ за топли нощи, суха, земя и едно хубаво местенце, където можеш не само да седнеш, но и да

полегнеш и където можеш не само да полегнеш, но и да се веселиш и наслаждаваш от тръпките на срамни удоволствия.

— Ох — каза Фин, — повтори го пак, за бога!

— За бога! — рекоха всички, кимайки утвърдително.

— Това е първото — започна да брои на пръсти Тимълти. — Няма място. След това идват времето и случайното стечение на обстоятелствата. Защото представи си, че успееш да подлъжеш със сладка приказка някое хубаво момиче из полето, така както си е — с високите ботуши, шлифера, шала на главата и чадъра най-отгоре — и току започнеш да издаваш звуци като някое ръгнато прасе в кочина, което значи, че едната ти ръка е вече в пазвата ѝ, а с другата продължаваш да се бориш с ботушите, но всичко пропада, защото кой е този, който стои зад теб и ти чувстваш във врата си сладникавия му дъх на мента?

— Може би местният енорийски свещеник, а? — предложи Гарити.

— Да, да, местният енорийски свещеник — рекоха всички с отчаян глас.

— Ето ви вторият и третият гвоздей, с които са приковани на кръста всички ирландски мъже — каза Тимълти.

— Продължавай, Тимълти, продължавай.

— Онези приятели, дошли от Сицилия, са задружни. Ние също сме задружни. Ето ни, всички сме тук, при Фин, нали така?

— Върви по дяволите, и ние с теб!

— Половината от времето те изглеждат мрачни и отчаяни, а през другата половина са като щастливи демони: или така, или иначе — никога по средата; е, не ви ли напомня това за някого?

Всички погледнаха към огледалото и кимнаха.

— Ако трябваше да избираме — рече Тимълти — дали да се приберем у дома при страшната съпруга, ужасната тъща и сестрата-стара мома, да ги вземат мътните, или да останем тук, при Фин, за още една песен, още едно питие или още една история, какво щяхме да изберем всички ние?

Тишина.

— Помислете върху това — рече Тимълти — и кажете истината. Прилики! Сходства! Достатъчно много са. Така че добре е да се

позамислим, преди да призоваваме Исуса и Дева Мария и да викаме стражата.

Мълчание.

— А пък аз — обади се някой след много време със странен и любопитен глас — бих искал да... ги видя отблизо.

— Мисля, че това няма да бъде трудно. Шт!

Всички замръзнаха също като нарисувани.

Чу се някакъв неясен, слаб шум. Той напомняше за удивителното усещане, когато сутрин човек се събужда, но остава да лежи в леглото, защото по някакъв странен начин е разбрал, че навън вали първият сняг, който се спуска, гъделичка небето и пробужда тишината, но след малко тя заспива отново.

— О, боже — каза най-сетне Фин, — нали е първият ден на пролетта...

Наистина бе така. Най-напред се чу едва доловимият, също като снеговалеж, шум от стъпки по калдъръма, последван от хорова птича песен.

И ето че вън от кръчмата — някъде от тротоара и от улицата — дойдоха звуците на зимата и пролетта. Вратите се разтвориха широко. Мъжете бяха като замаяни от предстоящата среща. Те стегнаха нервите си. Свиха юмруци. Стиснаха зъби в неспокойните си уста и тогава — също като деца, които идват около коледната елха и всичко наоколо е в дрънкулки, играчки, специални подаръци и байрачета — се появи високият и слаб по-възрастен мъж, който изглеждаше млад, следван от по-ниските, слаби и по-млади мъже, в чиито очи имаше нещо старческо. Звукът на валящия сняг изчезна. Звукът на пролетните птици заглъхна.

Странните деца, водени от също така странния овчар, се появиха внезапно, също като корабокрушенци, сякаш понесени от теглещата сила на човешката вълна, макар че по мъжете на бара не трепваше дори косъм.

Децата на един топъл остров гледаха нисичките, високи колкото деца възрастни хора-джуджета от тази студена страна, а възрастните хора им отвърнаха на свой ред с поглед, пълен със съучастие.

Тимълти и останалите мъже на бара дишаха дълбоко и бавно. Отсреща идваше невероятно чистата миризма на деца. В нея се долавяше силен дъх на пролет.

Снел-Оркни и неговите колкото млади, толкова и стари момчета-мъже дишаха бързо, също както бие сърчицето на птичка, хваната в две жестоки ръце. Оттатък идваше прашната, остра и просмукана с мрак миризма на ниските мъже. В нея се долавяше силен дъх на зима.

Навярно всеки би обсъдил избора на миризмата на другите, но...

В този миг двойната странична врата се разтвори широко и в нея цъфна Гарити, който викаше тревожно:

— Боже мой, видях всичко! Знаете ли къде са те *сега* и какво *правят*?

Всички ръце от бара се вдигнаха, за да го смажат.

Стреснатите погледи показаха на новодошлите, че виковете се отнасят за тях.

— Те са още в парка — продължи Гарити така развълнуван, че не виждаше нищо пред себе си. — Отбих се и в хотела, за да предам новините. Сега е ваш ред. Онези приятели...

— Онези приятели — каза Дейвид Снел-Оркни — са тук, в...

— Кръчмата на Хийбър Фин — каза самият Хийбър Фин, загледан във върховете на обувките си.

— Хийбър Фин — кимна с благодарност високият мъж.

— Където — рече Гарити, почувствал се неловко — ей-сега всички ще прием по едно.

Той се втурна към бара.

Шестимата новодошли също се раздвижиха. Те застанаха от двете страни на Гарити и с тази си любезност изведнъж го накараха да се почувства с три инча по-нисък.

— Добър ден — поздрави Снел-Оркни.

— Зависи. Колкото е добър, толкова и не е — каза внимателно Фин, защото изчакваше.

— Изглежда — каза високият мъж, заобиколен от малките мъже-момчета, — че се говори много за нашето идване в Ирландия.

— Това е съвсем меко казано — рече Фин.

— Дайте ми възможност да обясня — каза Снел-Оркни и продължи: — Чували ли сте някога за Снежната кралица и Летния крал?

Няколко челюсти увиснаха.

Някой въздъхна така силно, сякаш го бяха ръгнали в стомаха.

Фин, който само за миг трябваше да прецени откъде може да очаква удар, отпи бавно от питието си, намръщен и прецизен. Той подсмръкна и изпръхтя, след което, все още с огън в устата си, отговори, внимателно, изпускайки горещия си дъх:

— Та... каква е тази кралица и този крал?

— Вижте сега — рече високият блед мъж. — Кралицата живеела в Исландия и не познавала лятото, а кралят бил на Слънчевите острови и никога не бил виждал зима. Хората в страната на краля почти измирали от горещина през лятото, а хората от страната на Снежната кралица почти измирали от мраз през зимата. И ето как хората от двете страни били спасени от техния ужасен климат. Снежната кралица и Слънчевият крал се срещнали, влюбили се и всяко лято, когато слънцето моряло хората по островите, те отивали в студените земи на север и се спасявали. А всяка зима, когато снегът косял хората на север, те се пренасяли на юг и живеели на слънце. Така двете нации, двата народа изчезнали, а новата раса се прехвърляла от едната на другата земя, за да избяга от лошото време и неподходящите сезони. Край.

Гръмнаха аплодисменти, при това не от момчетата, а от мъжете, подпрени на бара, които бяха очаровани. Фин видя как собствените му ръце пляскаха във въздуха и ги свали. Другите също видяха там ръцете си и ги свалиха.

Тогава Тимълти обобща:

— За бога, защо нямате ирландски акцент? Какъв разказвач на приказки щеше да излезе от вас!

— Много ви благодаря, много ви благодаря! — рече Дейвид Снел-Оркни.

— Всичко това ни напомня за вашия случай — каза Фин. — Говоря за кралицата, краля и всичко останало.

— Работата е там — отговори Снел-Оркни, — че от пет години не сме виждали да пада листо. Когато видим облак, едва го познаваме. От десет години не сме пипвали сняг, а и дъжд почти няма. А нашата работа е точно обратната. Трябва ни дъжд, инак загиваме. Така ли е, момчета?

— Да, така е — казаха със сладко чуруликане петимата.

— От шест-седем години обикаляме света подир слънцето. Живяхме в Ямайка и Насау, в Порт-о-Пренс и Калкута, в Мадагаскар,

Бали и Таормина, а днес си казахме, че трябва да идем на север, за да почувстваме отново студа. Ние не знаехме какво точно търсим, но го намерихме в парка „Свети Стефан“.

— *Тайнственото* нещо, така ли? — не се стърпя Нолан. — Искам да кажа...

— Вашият приятел, който е тук, ще ви обясни — рече високият човек.

— Кой наш приятел? За Гарити ли става дума?

Всички погледнаха към Гарити.

— Преди, когато влязох — каза той, — бях почнал да ви разказвам. Те стояха в парка и гледаха как се... *променят цветовете на листата*.

— И това ли бе всичко?

— Изглежда, бе достатъчно за момента — отговори Снел-Оркни.

— А листата в парка променят ли цветовете си? — попита Килпатрик.

— Как да ти кажа — рече стъписаният Тимълти, — минаха двайсет години, *откакто* ги гледах.

— Сега — каза Дейвид Снел-Оркни, — в средата на „Свети Стефан“ се намира най-хубавата гледка в цял свят.

— Как хубаво говори! — промърмори Нолан.

— Плащам по едно — каза Дейвид Снел-Оркни.

— Стига до същината на нещата — заяви Макгир.

— Шампанско на всички!

— А така! — рече всеки от присъстващите.

След по-малко от десет минути бяха до един в парка.

— Така че — казваше след години Тимълти — виждали ли сте на някое дърво толкова много листа, колкото имаше по първото дърво веднага след оградата на парка „Свети Стефан“?

— Не! — викаха всички.

— А какво ще кажете за второто дърво? И по него имаше милиарди листа. Колкото повече гледахме, толкова по-добре виждахме, че това бе чудо. А Нолан така проточи шията си, че падна по гръб и двама-трима трябваше да му помогнат; чуваха се общи въздишки на страхопочитание и искрени думи за някакво просветление, защото в началото по дърветата никога не е *имало* от тези дяволски листа, а сега

имаше! Или ако е имало, те винаги са били безцветни, а ако са имали цвят, това е било толкова отдавна, че...

— О, по дяволите! — казваха всички. — Мълчете и гледайте!

Точно това правиха през целия следобед и Нолан, и Тимълти, и Килпатрик, и Гарити, и Снел-Оркни, както и неговите приятели. Есента наистина бе дошла и из парка се виждаха милиони ярки знамена.

Отец Лиъри ги намерил на същото място.

И още преди да каже дума, трима от новодошлите летовници го попитали дали ще ги изповяда.

Научаваме, че след това отецът, силно разтревожен и замислен, завел обратно Снел-Оркни и Сие, за да видят цветните стъкла на църквата и апсидата, издигната от прочут архитект; те харесали всичко и го повторили високо толкова пъти, че се наложило той да прекъсне техните „Аве Мария“.

Но върхът на целия този ден дошъл по-късно, в кръчмата, когато едно от младите и също толкова възрастни момчета-мъже попитало какво да бъде. Тоест дали да изпее „Мама Маккрий“ или „Моят приятел“.

Завързал се спор, гласували и след обявяване на резултатите той изпял и двете.

— Има хубав глас — казвали всички, а светлината преливала от очите им. — Хубав, висок и ясен глас.

А Нолан отбелязал:

— За син не го бива много, но за поотраснала дъщеря става!

— Вярно е! — казали всички.

Изведнъж дошло време да си тръгват.

— Мили боже! — рекъл Фин, — та вие току-що пристигнахте.

— Нали намерихме това, за което дойдохме — обявил високият, мрачен и щастлив стар младеж. — Връщаме се в парника с цветята, инак те повяхват през нощта. Ние никога не оставаме. Винаги летим, прескачаме и бягаме. Винаги сме в движение.

Летището било в мъгла, така че не оставало нищо друго, освен птиците да натоварят сами себе си на борда на „Дън Лоугхер“, който отивал в Англия; вечерта обитателите на кръчмата на Фин слезли на пристанището и гледали тяхното отплаване. Шестимата били на горната палуба и махали с тъничките си ръчици надолу, където стоели

Тимълти, Нолан, Гарити и останалите и махали с дебелиите си ръце нагоре. А когато сирената изсвирила и корабът оттласнал, водачът на птиците кимнал веднъж, вдигнал дясната си ръка във въздуха и всички запели:

*Веднъж, рогато в Дъблин бях
и скитах в нощната тъма,
девойка чудна аз видях
как реши се на свещ сама.*

— Боже мой! — казал Тимълти. — Чувате ли?

— Всеки от тях е сопрано! — извикал Нолан.

— При това не ирландско сопрано, а истинско, съвсем истинско сопрано — казал Кели. — По дяволите, защо си мълчаха досега? Ако знаехме, щяхме да прекараме един хубав час преди тръгването на кораба!

Тимълти кимнал и добавил, заслушан в песента над вълните:

— Колко странно! Мъчно ми е, че си отиват. Помислете само! Вече сто и повече години хората казват, че сме нямали нищо. А те се върнаха, макар и за малко.

— *Какво* нямаме? — попитал Гарити. — И *кой* се е върнал?

— Как така „кой“? Феите, разбира се. Феите, които някога са живеели в Ирландия, но вече ги няма; днес те дойдоха и смениха времето, но сега си отиват, а някога са били винаги тук.

— Я да млъквате! — викнал им Килпатрик. — Слушайте!

И те слушали — деветимата мъже на края на пристана, докато корабът се отдалечавал, гласовете пеели и мъглата се спускала; дълго не помръдвали, а накрая корабът се скрил в далечината и гласовете изчезнали в мъглата като миризма на пъпешово дърво.

Когато стигнали обратно до Фин, започнал да вали дъжд.

ПРИЗРАЦИТЕ НА НОВОТО

Не бях идвал в Дъблин от много време. Обикалях целия свят с изключение на Ирландия, но не бе минал и час от моето пристигане, когато телефонът в „Ирландски кралски хотел“ иззвъня, а от другата страна: о, чудеса — самата Нора!

— Чарлс, ти ли си? Чарли, Чък, богат ли си най-сетне? А богатите писатели купуват ли легендарни имения?

— Нора! — засмях се аз. — Няма ли да ми кажеш „Здравей“?

— Животът е много кратък за добри срещи, а и сега няма никакво време за благоприлични сбогувания. Ще можеш ли да купиш Грайнуд?

— Нора, Нора, не е ли това къщата на твоето семейство от двеста богати години насам? Какво ще стане с бурния ирландски светски живот — забавленията, питиетата, клюките? Това не е за изхвърляне!

— Но аз ще го направя. Слушай, куфарите ми, върху които вали дъжд, са пълни с пари. Чарли, Чарлс, аз съм *сама в къщата*. Прислужниците изчезнаха, за да помогнат на нашия Ага. Чък, в тази последна нощ ми трябва писател, за да види Призрака. Настръхна ли, а? Идвай! Трябва да се освободя от тайни и от една къща. О, Чарли, Чък, Чарлс?

Щрак. Тишина.

Десет минути по-късно се носех с рев по змиевидния път между зелените хълмове, към синьото езеро и тучните ливади на скътаното, легендарно имение Грайнуд.

Засмях се отново. Милата Нора! Зад целия куп нейни приказки сигурно се криеше някое ново забавление, клонящо към приказна съсипия. Може би Бerti е прелетял от Лондон, Ник от Париж, а Алиша сигурно се е качила с колата си откъм Голуей. Някой филмов режисьор с тъмни очила, комуто са се обадили преди по-малко от час, ще се спусне с парашут или ще слезе с хеликоптер като небрежно облечена небесна мана. Мариън ще представи своята трупа от

китайски мопсове, които винаги се напиват по-бързо и им става по-лошо, отколкото на него.

Пришпорвах своята веселост, без да забравям за мотора. Мислех си, че ще бъда красиво пийнал към осем, припаднал за сън и с разсипано тяло към полунощ, сънен до обяд и още по-отпуснат за неделната вечеря. А някъде между тези часове ще има превъзходни музикални игри с ирландски и френски графини, дами и простовати смахнати специализанти по изкуствата, пристигнали от Сорбоната, някои от тях с провиснали мустаци, други не, а до понеделник ще има още десет милиона години. Във вторник ще карам много, много внимателно по обратния път за Дъблин, мислейки си за горкото ми тяло като за голям зъб-мъдрец, комуто пречат да расте и който е прекалено умъдрял спрямо жени със страховити умствени способности.

Разтреперан си спомних за първото ми пристигане у Нора, когато бях на двайсет и една.

Преди петнайсет години една смахнати херцогиня с побелели от пудра бузи и със зъби на баракуда^[1] победи по същия път и мен, и спортната ми кола, ревейки като магаре в свирещия вятър:

— О, как ще обикнеш зоологическата менажерия и растителната градина на Нора. Нейните приятели са зверове и звероукротители, тигри и котки, рододендрони и хищни растения. В потоците ѝ се въртят безочливци и никаквици^[2]. Тя има огромна оранжерия, в която, подхранвани насила със странни звуци, растат едни страшни същества с необикновени размери; в петък там се влиза с чисти долни дрехи, които в понеделник киснат заедно със завивките от леглата, толкова мръсно овъргалияни и прогизнали, че може да ти се стори, че междувременно си бил вдъхновен, нарисувал си и си преживял всички откачени Изкушения, Ада и Страшния съд! Поживей при Нора и ще се почувстваш като в огромна и топла буза, вкусно намазван и отхапван час по час. Ще преминеш като хранителен продукт през нейната къща. А след като тя изпие твоите последни капчици кисело-сладък сок и изсмуче мозъка от костите ти, захаросани от младостта, ще бъдеш захвърлен в дъжда на някоя леденостудена гара.

— Аз съм обвит с ензими — надвиквах рева на мотора. — Никоя къща не може да раздели съставните ми части или да се нахрани от първородния ми грях.

— Глупако — смееше се херцогинята, — в неделя по изгрев ще ти видим скелета!

Спомените ме напуснаха в мига, когато и аз напуснах гората на едно прекрасно, леко наклонено място, където намалих скоростта, защото самото триене на красотата забави хода на сърцето, съзнанието и кръвта ми, а оттам — и на газта.

Там, под синьото като езеро небе, до синьото като небе езеро лежеше чудесното имение на Нора — грамадната къща, наричана Грайнуд. Тя се гушеше посред най-закръглените хълмове и до най-високите дървета от най-дълбоките гори в целия Ейре. Нейните кули бяха строени преди хиляда години от неизвестни хора и невъзпети архитекти, без някой да може да отгатне причините за това. Градините бяха разцъфтели преди петстотин години; виждаха се домакински постройки, вдигнати при съзидателното разширение преди двеста години, отминали посред стари гробове и гробници. Някогашната сграда на женски манастир била превърната в обор от дребната аристокрация, а преди деветдесет години построили новите крила. Близо до имението имаше порутена ловна хижа, където диви коне са се мятали под навеса, за да потънат след това във воднисто-зеленикавите треви край други студени вирове и самотни гробове на дъщери, чиито грехове са били така явни, че дори след смъртта си те оставали в пустошта и потъвали безследно в мрака.

Сякаш за да ме поздрави с пристигането, слънцето хвърли в многобройните прозорци на къщата продължителен отблясък, подобен на звън от много камбани. Замижах и заковах колата. Облизах устните си със затворени очи.

В този миг си спомних за моята първа нощ в Грайнуд. Чисто гола, самата Нора отвори входната врата и обяви:

— Закъсняхте. Всичко свърши.

— Глупости. Момче, я дръж това.

С три ловки движения херцогинята съблече всичко от себе си и се бялна като стрида на зимен път.

Стоях втрещен, стиснал нейните дрехи.

— Момче, хайде влизай, че току-виж, си настинал! — и голата херцогиня се отдалечи съвсем спокойно между елегантно облечените гости.

— Биха ме на собствената ми игра — извика Нора. — Сега, за да мога да участвам отново, ще трябва да се обличам. А така се надявах да те смая.

— Не се безпокой — отговорих ѝ аз. — Направи го.

— Ела ми помогни да се облека.

В будоара ние нагазихме в дрехите ѝ, които лежаха върху паркета като безформени локвички от аромат на мускус.

— Дръж ми слипа, докато вляза в него. Ти нали си Чарли?

— Много ми е приятно — пламнах аз, а после ме обхвана неудържим смях. — Прощавай — можах да кажа най-сетне, докато закопчавах отзад сутиена ѝ, — но вечерта едва започва, а аз те обличам. Бих...

Някъде избумтя врата. Огледах се за херцогинята.

— Изчезна — казах си. — Къщата успя да я погълне.

И наистина. Не видях херцогинята чак до дъждовното утро във вторник, точно така, както тя бе предсказала. А дотогава тя не помнеше нито името ми, нито лицето ми, нито душата зад това лице.

— За бога — казах, — какво ли е това? А онова там?

Не бях облякъл напълно Нора, когато стигнахме до вратата на библиотеката. Вътре, също като в голям огледален лабиринт, се въртяха гостите, пристигнали за празника.

— Там — посочи Нора — е градският балет на Манхатън, прелетял по леда с реактив. Вляво са Хамбургските танцьори, дошли от другата страна по същия начин. Какво прекрасно разпределение на ролите. Противниците не могат да изкажат язвителния си присмех поради разликата в езиците. Трябва да представят с пантомима своите дразги. Чарли, внимавай. „Валкирия“ трябва да стане „Рейнската дева“. А тези момчета наистина са рейнски девизи. Пази се от фланга!

Нора бе права.

Битката стана всеобща.

Тигровите лилии се хвърляха една срещу друга, разговаряйки с листата си. А после линееха, пламнаха и смутени. С блъскане и трясък на врати противниците се нахвърляха по многобройните стаи. Ужасът се превърна в ужасно приятелство, а приятелството стана нещо като барабанен бой в парно помещение, но, слава на бога, в безочието имаше и скрита привързаност.

А след това една писателско-артистична-хореографско-поетична лавина се затъркаля като огромен кристален полилей по стремително спускащия се надолу празник.

По едно време и аз попаднах в камарата от развихрена плът, полетяла право към сблъсъка с моминско-лелинската действителност на понеделнишкото пладнe.

Сега, след много изгубени забавления и много изгубени години, аз стоях на същото място.

И замъкът Грайнуд бе тук, само че твърде спокоен.

Не свиреше музика. Не пристигаха коли.

Поздравих мислено новата статуя на брега. „Здравей!“ Не, не е статуя...

Това бе самата Нора, самотна, със свити под дрехите крака, бледо лице и прикован в Грайнуд поглед, сякаш не бях дошъл и тя не ме виждаше.

— Нора... ти ли си?

Погледът ѝ бе така втрънчен в крилата на къщата, в техните обрасли с мъх покриви и в прозорците, пълни с нищото на небето, че аз също се обърнах натам и загледах.

Нещо не бе в ред. Дали къщата не бе потънала на два фута в земята? Или пък самата земя наоколо бе хлътнала и я бе изхвърлила, безнадеждна и окаяна, в мразовития въздух?

Може би земетресения бяха наклонили прозорците, за да обсипват неканените гости с изкривени светлини и отблясъци?

Входната врата на Грайнуд бе широко отворена. През тази врата къщата дишаше към мен.

Едва доловимо. Все едно се събуждаш през нощта и чувстваш топлия дъх на ноздрите на жена си, но внезапно те обхваща ужас, защото този дъх се е променил и сега тя мирише на някой друг! Искати се да я сграбчиш и събудиш, да изкрещиш името ѝ. Но коя е тя, какво става? И продължаваш да лежиш до някоя чужда жена в леглото, буден и с кънтящо сърце.

Направих няколко крачки. Видях образа си, уловен от хиляди прозорци, да пристъпва по тревата и да застава до смълчаната Нора.

Хиляди като мен седнаха полека.

— Нора — мислех си, — ето ни отново тук.

Онова първо посещение в Грайнуд...

А след това дълги години се срещаме тук-там като хора, разделяни от тълпата, като влюбени от двете страни на пътека в църквата или като непознати във влака, чието пронизително изсвирване на следващата гара събира за малко ръцете им, а телата им се притискат едно в друго от тълпата, която се втурва към широко отворената врата; после движението пак ги разделя, без да се докосват, без да си кажат дума цели години.

Или както в дългия следобед по средата на всяко или на почти всяко лято, когато ние тичаме по извисения нагоре бряг, без да помислим, че бихме могли да се върнем назад, необходими един на друг. И тогава свършва още едно лято: слънцето си отива и Нора пристига, влачейки празна кофичка за пясък; идвам и аз с рани по коленете; плажът е пуст, един необичаен сезон е свършил и ни остава време само да си кажем: „Здравей, Нора“ и „Здравей, Чарлс“, а в това време вятърът се надига и морето притъмнява, сякаш внезапно е изплувало огромно стадо октоподи със своята синилка.

Често се питах дали някой ден би могъл да се затвори големият кръг на нашите пътища. Преди дванайсетина години имаше един миг, кацнал като перце на върха на пръста и останал там, докато дъхът на двамата, застанали един срещу друг, бе сгрял и успокоил нашата любов.

Но това се случи само защото срещнах съвсем случайно Нора във Венеция, където нищо не я задържаше — далече от дома, далече от Грайнуд, където тя можеше да принадлежи истински на някой друг, дори на мен.

Но устните ни някак си са били прекалено заети едни с други, за да си обещаят постоянство. На другия ден, задъхани и с изранени уста, които трябваше да лекуваме, ние не намерихме сили да си кажем: „Винаги като сега, още много такива дни, може би апартамент, може би къща, не, не Грайнуд, никога вече Грайнуд, остани!“ Може би обедната светлина е била жестока, показвайки прекалено ясно порите. Или, което е по-вероятно, проклетите деца се бяха отегчили отново. Или се бяха уплашили от затвора за двама! Независимо от причината, перцето, разлюляно за миг от дъх на шампанско, падна. Никой не разбра кой от двамата бе престанал първи да диша към него. Нора каза, че е получила спешна телеграма и отлетя в Грайнуд.

Близостта изчезна. Разглезените деца не си писаха нито ред. Аз не знаех колко пясъчни замъци е разрушила тя. И тя не бе научила колко фланелки са пуснали боя по гърба ми от потта на страстите. Ожених се. Разведох се. Пътувах.

И сега отново бяхме тук, дошли от различни посоки, късно в един особен ден, до едно познато езеро, повикали другия без глас и затичали се към него без движение, сякаш през всичките тези години сме били заедно.

— Нора — хванах я за ръката. Тя бе студена. — Какво е станало?

— Какво е станало ли?! — изсмя се тя и млъкна, загледана встрани. Внезапно се разсмя с онзи тежък смях, който тутакси преминава в сълзи. — О, скъпи Чарли, можеш да си помислиш всичко, дори най-смахнатото, най-невероятното. Стана, Чарли, стана!

Тя започна да се успокоява, но именно това ме плашеше.

— Къде са прислужниците, гостите?...

— Забавлението бе снощи — каза тя.

— Това е невъзможно. Лудницата никога не свършва в петък вечер. В неделя своята поляна винаги е била осеяна с демони-клетници, превързани с чаршафи от креватите. Защо...

— Защо те поканих днес, нали това искаше да ме попиташ, Чарлс? — не отместваше Нора погледа си от къщата. — За да ти дам Грайнуд. Подарък, Чарли, ако можеш да я накараш да те остави тук и да се примири с тебе...

— Не искам къщата! — избухнах аз.

— Не става дума дали ти я искаш, а дали тя те иска. Чарли, тя изхвърли всички.

— Снощи ли стана това?

— Снощи не се състоя последното голямо забавление в Грайнуд. Маг прелетя от Париж. Нашият Ага изпрати едно невероятно момиче от Ница. Тук бяха Роджър, Пърси, Ивлин, Вивиан и Джон. Пристигна бикоборецът, който едва не уби драматурга за балерината. Беше и ирландецът — автор на пиеси, които не се играят, а той се напива до смърт. Снощи деветдесет и седем гости минаха през тази врата между пет и седем. В полунощ нямаше нито един.

Минах по поляната.

Да, в тревата още личаха пресни следи от гумите на трийсетина коли.

— Чарлс, тя не ни позволи да се забавляваме — извика със слаб глас Нора.

Върнах се объркан.

— Коя е тя? Къщата ли?

— О, музиката бе великолепна, но глъхнеше в горния етаж. Слушахме как смехът ни отеква призрачно от най-горните помещения. Забавлението не потръгна. Petits fours^[3] пресядаха на гърлото. Виното се стичаше по брадите. Никой не се допря до легло дори за три минути. Може би не ти се вярва? Но всички си отидоха и аз спях безутешна на поляната през цялата нощ. Можеш ли да се досетиш защо? Хайде, Чарли, погледни вътре.

Изкачихме се до отворената входна врата на Грайнуд.

— А какво да гледам?

— Всичко. Стайте. Цялата къща. Търси тайната! Гадай хиляда пъти, ако искаш! А накрая аз ще ти кажа защо не мога да живея вече тук, защо трябва да си отида и защо, ако пожелаеш, Грайнуд е твоя. Влез сам.

Влязох бавно — стъпка по стъпка.

Вървях тихо по твърдия паркет на голямата зала, оцветен в чудесно жълто с оттенък на лъвска кожа. Гледах стенните драперии в стил Обюсон. Спрях се пред старинните гръцки реликви от бял мрамор, поставени в кристална кутия върху зелено кадифе.

— Всичко е както винаги — извиках на Нора, която стоеше отвън в студения, отиващ си ден.

— Не е така — извика и тя. — Продължавай.

Библиотеката бе като дълбоко топло море с мирис на кожа и в него пет хиляди тома блестяха с цветовете на своите яркочервени, ослепително бели и лимоновожълти подвързии. Ярките им заглавия светеха със златните си очи. Над камината, която можеше да побере две пирустии и десет песа, висяха превъзходните „Девойки и цветя“ от Гейнсбъро, сгривали няколко поколения от семейството. Сякаш гледах към лятото през голяма отворена врата. Човек изпитваше желание да се зарови в картината, за да усети дъха на полуделите вълни на цветята, да докосне узрелите хубавици и да чуе жуженето на пчелите, които прошиваха със светли ивици омайващите ветрове.

— Е, какво? — чух далечен глас.

— Нора — извиках аз. — Ела. Няма от какво да се страхуваш. Още е ден.

— Не е — каза тъжно далечният глас. — Слънцето си ляга. Какво виждаш, Чарли?

— Отново съм в залата. Ето витата стълба. Приемната. Във въздуха няма нито прашинка. Отварям вратата на избата. Милиони бъчви и бутилки. А сега, кухнята. Нора, това е лудост!

— Така ли? — простена далечният глас. — Върни се в библиотеката. Застани в средата. Виждаш ли „Девойки и цветя“ на Гейнсбъро, която винаги си обичал?

— Картината е на мястото си.

— Не е. Виждаш ли кутията за пури от флорентинско сребро?

— Да.

— Не, не я виждаш. Там ли е голямото кресло от кафява кожа, където пиеше шери?

— Да.

— Не е — въздъхна нейният глас.

— Нора, стига с това „да“ и „не“!

— Малко е да се каже „стига“, Чарли. Не може ли да се сетиш? Не чувстваш ли какво е станало с Грайнуд?

Обърнах се с някаква болка. Поех странния въздух.

— Слушай, Чарли — чух отдалече Нора през отворената входна врата. — Преди четири години... Грайнуд изгоря до основи.

Изтичах навън.

Намерих бледата Нора до вратата.

— Какво!? — изкресях аз.

— Изгоря до основи — каза тя. — Докрай. Преди четири години.

Отдалечих се на три големи крачки и погледнах стените и прозорците.

— Нора, но къщата е на мястото си, тя е тук!

— Не, Чарли. Това не е Грайнуд.

Докоснах сивите камъни, червените тухли, зеления бръшлян. Опипах декорираната в испански стил входна врата. Въздъхнах ужасен:

— Това не може да бъде!

— Така е — рече Нора. — Всичко е ново. Всичко от избата нагоре. Ново, Чарли! Ново! Ново!

— И тази врата ли?

— Миналата година я изпратиха от Мадрид.

— А настилката?

— Преди две години я извадиха край Дъблин. Прозорците дойдоха тази пролет от Уотърфорд.

Минах през входната врата.

— Ами паркета?

— Миналата есен бе завършен и изпратен с параход от Франция.

— И... стенните драперии, и тях ли!?

— Изтъкани са близо до Париж, окачих ги през април.

— Но как всичко е съвсем същото?

— Така е. Отидох в Гърция, за да ми изработят мраморните реликви. В Реймс ми направиха кристалната кутия.

— А библиотеката?!

— Всяка книга е подвързана по същия начин, носи същото заглавие със златни букви и е на старото си място по рафтовете. Само за възстановяването на библиотеката отидоха сто хиляди лири.

— Нора, но всичко е съвсем същото — извиках аз от удивление.

— Боже мой, съвсем същото!

Бяхме в библиотеката и аз посочих кутията за пури от флорентинско сребро:

— Това сигурно е било спасено от пожара.

— Не, не е, но нали съм художничка. Спомних си как изглежда. Направих скица и я занесох във Флоренция. Имитацията бе готова през юли.

— Нима това не е „Девойки и цветя“ на Гейнсбъро?

— Погледни я отблизо! Това е работа на Фрици. Как, нима не познаваш художника-битник от Монмартър, който рисува на бързо съхнещи платна? Той хвърля боя върху платната, пуска ги като хвърчила над Париж, а вятърът и дъждът рисуват вместо него красиви неща, които той продава на баснословни цени. Оказа се, че Фрици е тайно луд на тема Гейнсбъро. Ще ме убие, ако разбере, че съм ти казала. Той нарисова „Девойките“ по памет. Нали са чудесни?

— Чудесни, чудесни! Боже мой, Нора, това ли е истината?

— Как ми се иска да не беше! Чарлс, да не си помислиш, че съм душевно болна? В същност можеш да си го помислиш. Чарли, ти вярваш ли в доброто и в злото? Аз не вярвах. И изведнъж се

почувствах стара и отпусната. Чукнах четиридесетте, а и те ме чукнаха, също като локомотив. Знаеш ли какво си мисля? Че къщата се е самоунищожила.

— *Какво?!*

Тя надникна в помещенията, където сега се струпяха сенките на късния ден.

— Когато на осемнайсет години станах господарка на парите си и хората казваха: „Грях“, аз им отговарях: „Глупости.“ Те викаха: „Съвест.“ Аз крещях: „Пиянски безсмислици!“ Но тогава варелът за дъждовна вода бе празен. А после заваляха много и все необикновени дъждове, които се събраха в мен; вледених се от изненада, че грехът прелива от мен и едва тогава разбрах, че има прегрешение и съвест.

— Чарлс, в тялото ми има хиляди млади мъже. Те се хвърляха и оставаха в мен. А когато си тръгваха, аз мислех, че си отиват. Не, не, днес знам, че те са оставили следите си по цялото ми тяло. Боже мой, как обичах техните прелести! Колко ми беше приятно, когато ме измъчваха. Мислех си, че лековете на времето и пътуванията ще заличат тези следи. Но сега знам, че цялата съм покрита с отпечатъци от пръсти. Чък, цялата ми плът е умъртвена от тях; те са много повече, отколкото в архивите с отпечатъци на ФБР, или в Египет, където някога са дамгосвали с клеймо на позора. Бях жертва на хиляди хубави момчета и цялата къща бе покрита с моята кръв. А приятелите ми, които не признават греха и съвестта, бяха като огромна вълна от плът, избълвана от метрото; те се препъваха, прескачаха се и се блъскаха, мърсяха подовите и стените. Чарли, къщата бе нападната от убийци, всеки от които искаше да убие самотата на другите, но никой от тях не намери изцеление, а само простенаха за отдих.

— Чарлс, сега ми се струва, че в тази къща не е имало нито един щастлив човек.

— О, всичко изглеждаше прекрасно. Когато чуваш толкова много смях, виждаш толкова много пиене и намираш сандвичи от хора във всяко легло — бели и розови хапки за дъвкане — започваш да си мислиш: какво безгрижие, какво веселие!

— Не, Чарли! Това е лъжа и двамата го знаем; къщата е попивала тази лъжа по мое време, по времето на баща ми, на дядо ми и преди него. Тази къща винаги е била щастлива, което значи, че е била ужасен имот. Убийците са се наранявали един друг повече от двеста години.

Стените бяха прогизнали. Дръжките на вратите лепнеха. Лятото на Гейнсбъро остаря. И така, Чарли, убийците идваха и си отиваха, оставяйки грехове и спомени за грехове, които къщата запазваше. Чарлс, когато някой погълне толкова много отчаяние, той трябва да го изхвърли, нали така?

— Да, моят живот е като средство за повръщане. Аз се задавах от миналото си.

— Също и тази къща. Накрая, затънала в грехове и ужасно тъжна, една нощ аз чух как старите прегрешения се трият едно о друго из таванските помещения. Къщата пламна от внезапното загряване. Най-напред чух как огънят поглъща книгите в библиотеката. После го усетих да пие вино в избата. По това време бях вече излязла през прозореца и по бръшляна се спуснах на поляната заедно с прислужниците. В четири сутринта си направихме пикник на брега на езерото с шампанско и бисквити от къщичката на пазача. В пет дойдоха пожарникарите от града и видяха как покривите се срутиха и огромни фонтани от огнени искри полетяха към облаците и залязващата луна. Дадохме им шампанско и заедно наблюдавахме смъртта на Грайнуд; на разсъмване не бе останало нищо. Чарли, тя трябваше да се самоунищожи, защото в нея имаше толкова много грехове, останали от другите и от самата мен.

Продължихме да стоим в студения коридор. Най-сетне аз се размърдах и казах:

— Нора, мисля че си права.

Минахме в библиотеката, където Нора извади чертежи и купчина тетрадки.

— Чарли, тогава ме обзе вдъхновението. Трябваше да построя отново Грайнуд. Като в онези игри, където цялото се получава от множество малки късчета. Щеше да се роди като феникс от пепелта. Тогава никой не трябваше да разбере, че ѝ бе прилошавало и бе умряла. Нито ти, Чарли, нито някой от приятелите по целия свят — никой не трябваше да знае. Моята вина за разрушението бе огромна. Какво щастие е човек да бъде богат! Купих пожарникарите с шампанско, а местните вестници — с четири каси джин. От Грайнуд не излезе нито дума, че къщата се е разпиляла като символ на разкаянието. По-късно светът можеше да разбере. А сега, на работа! Слязох при моите адвокати в Дъблин, където баща ми бе прибрал

архитектурните планове и описанието на вътрешното обзавеждане. Цели месеци работих със секретарка, с която издирвахме гръцки лампи и римски плочи от цял свят. Затварях очи и си представях всяко ъгълче от килимите, всяка ресна, всяко късче от таваните рококо, всички месингови орнаменти, пирустии, електрически ключове и топчести дръжки за врати. И когато списъкът на трийсетте хиляди предмета бе завършен, наредих да пристигнат със самолет дърводелци от Единбург, специалисти по редене на плочи от Сиена и каменоделци от Перуджа. Чарли, цели четири години те чукаха, коваха, украсяваха, дълбаха и подреждаха, а аз се въртях из фабриката близо до Париж и наблюдавах как сякаш паяци тъчаха стенните драперии и килимите. Натисках ги безмилостно, докато издухваха стъкларията в Уотърфорд.

— Чарли, струва ми се, че никога досега нещо разрушено не е било възстановявано съвсем точно. „Да забравим миналото, а костите да почиват в мир.“ Може и така, мислех си аз, но не за мен. Грайнуд ще бъде това, което е била винаги. И макар, че ще изглежда като старата Грайнуд, ще има предимството да бъде нова. Ново начало, мислех си аз, и докато бях заета със строежа, водех такъв *спокоен* живот. О, Чарли, самата работа бе истинско приключение.

— Докато стягах отново къщата, мислех си, че възстановявам и себе си. Възраждах я и изпълвах себе си с радост. Мислех си, че най-сетне в Грайнуд е дошъл щастлив човек.

— И преди две седмици всичко бе завършено: последният камък бе издялан и последната плоча бе сложена на място. Чарли, тогава изпратих покани по цял свят и снощи те дойдоха. Глутница мъжкарите от Ню Йорк, които знаят и могат всичко. Един отбор бързоноги момчета от Атина. Негърски кордебалет от Йоханесбург. Тринайсет сицилиански бандити — може би бяха и актьори. Седемнайсет цигуларки, които имаха великолепен номер — оставяха цигулките и вдигаха полите си. Четирима шампиони на поло. Един тенисист-професионалист. Един мил френски поет. Боже мой, второто откриване на имението-феникс и неговата собственица Нора Грайнуд трябваше да бъде така шикозно! Чарли, откъде можех да знам, или да предполагам, че къщата няма да ни иска?

— Може ли една къща да иска, или да не иска?

— Да, когато тя е съвсем нова, а всички са твърде остарели независимо от възрастта си. Тя бе току-що родена. А ние бяхме

изхабени и умиращи. Тя бе добра. Ние бяхме грешници. Тя искаше да остане невинна. Затова се обърна срещу нас.

— Но как?

— Просто остана такава, каквато си е. Чарли, въздухът бе така спокоен, просто да не повярваш. На всички ни се стори, че някой е умрял. По някое време хората започнаха да се разотиват, без да кажат дума: просто се качваха на колите си и заминаваха. Оркестърът спря да свири и изхвърча с десетте си лимузини. Така си отидоха всички: по алеята около езерото, сякаш отиваха на среднощен пикник на открито; те отиваха към летището, към корабите, или в Голуей — неприветливи и без да разговарят; стана пусто, прислужниците яхнаха велосипедите си и аз останах сама в къщата, където бе завършила последната забава, която не се състоя, защото изобщо не можа да започне. Както ти казах вече, аз останах да спя през нощта на поляната, сама със старите си мисли, и знаех, че тук годините бяха свършили, защото от мен бе останала само пепел, а пепелта не става за нищо. А къщата? О, тя бе новата, голяма, прекрасна и чудна птица, полегнала сама в тъмното. Ненавиждах дъха си в градинката пред нея. С мен бе свършено. А тя сега започваше. Ето я там.

Нора и нейният разказ бяха свършили.

Останахме дълго в късния следобед, докато мракът изпълваше стаите и гасеше очите на прозорците. Вятър набръчка езерото.

Аз казах:

— Всичко не може да бъде вярно. Сигурен съм, че ще останеш тук.

— Ще направим последен опит, за да не спориш после пак. Ще се опитаме да изкараме нощта тук.

— Защо да се опитваме?

— Защото няма да останем до сутринта. Нека изпържим няколко яйца, ще пийнем малко вино и ще си легнем рано. Но остани върху завивките и не си сваляй дрехите. Мога да си представя как изведнъж ще поискаш да бъдеш облечен.

Нахранихме се почти без да говорим. Пихме вино. Слушахме как новите метални часовници, поставени навсякъде из новата къща отброяват новите часове.

В десет Нора ме заведе до моята стая.

— Не се бой — извика ми тя от площадката. — Къщата не ни мисли злото. Тя просто се страхува, че ние можем да ѝ навредим. Аз ще чета в библиотеката. Когато си готов да тръгнем, колкото и да е часът — ела и ме вземи.

— Ще спя като буба — отговорих ѝ аз.

— Мислиш ли? — рече Нора.

Легнах си в новото легло и пуших в тъмното, без да ме е страх, или да бъда самоуверен — просто чаках спокойно какво ще се случи.

В полунощ не бях заспал.

В един бях буден.

В три очите ми бяха широко отворени.

Къщата не проскърцваше, не въздишаше, не шепнеше. Тя чакаше тихо, както и аз, дишайки в такт с мен.

В три и половина сутринта вратата на стаята бавно се отвори.

Мракът се срещна с мрак. Почувствах движението на вятъра по лицето и ръцете си.

Седнах тихичко в тъмното.

Минаха пет минути. Сърцето ми заби по-бавно.

Тогава чух как някъде долу се отваря входната врата.

И отново — нито скръцване, нито шепот. Само щракването на вратата и сянката на вятъра, тръгнал обратно по коридорите.

Станах и излязох от стаята.

От площадката на стълбата видях това, което бях очаквал да видя: входната врата бе отворена. Лунната светлина заливаше новия паркет и блестеше по новия часовник от дядово време, който тиктакаше с ясният звук на прясно смазани части.

Слязох долу и минах през външната врата.

— Ето те и теб — рече Нора, застанала до колата ми в алеята.

Отидох при нея.

— Нали не чу нищо — каза тя — и все пак чу нещо, а?

— Така беше.

— А сега, Чарлс, готов ли си да тръгваме?

Погледнах към къщата и отговорих:

— Почти.

— Сега вече нали знаеш, че всичко е свършено? Сигурно ти се е сторило, че усещаш как идва зората на новото утро. Чарли, виж как бие сърцето ми; душата ми едва се чува от това обрасло с мъх сърце и

кръвта ми се стъстява; ти често си го чувствал да бие до твоето тяло и знаеш колко възрастна съм аз. Знаеш колко много мрак, разруха, привечери и часове на синкав френски здрач има в мен. Да...

Нора погледна към къщата.

— Миналата нощ си легнах в леглото към два сутринта. Чух как се отваря входната врата. Знаех, че цялата къща просто се е наклонила, за да се освободи резето и вратата да се отвори широко. Отидох до горната част на стълбата. Погледнах надолу и видях рекичката от свежа лунна светлина в хола. А къщата сякаш ми казваше: „Това е пътят, по който ще си отидеш; хайде, обирай си крушите; тръгвай по тази пътечка и изчезвай в мрака — ти си възрастна жена! Носиш дете в себе си. Това е един прогнил дух, който никога няма да се роди. И тъй като не можеш да го изхвърлиш, един ден той ще бъде твоята смърт. Хайде, няма какво да чакаш!“

— Чарлс, беше ме страх да сляза и да затворя вратата. Знаех, че това е истина, че вече никога няма да стъпя тук. Затова излязох навън. Имам едно старо местенце в Женева, пълно с грехове. Ще отида да живея там. Чарли, ти си по-млад и по-запазен и затова искам да вземеш имението.

— Не съм толкова млад.

— По-млад си от мен.

— И не съм запазен. Къщата поиска да си тръгна. Вратата на моята стая също се отвори.

— О, Чарли — въздъхна Нора, докосна бузата ми и добави тихо:
— Съжалявам, Чарлс!

— Недей. Тръгваме заедно.

Нора отвори вратата на колата.

— Нека аз карам. Сега трябва да летя по целия път до Дъблин. Имаш ли нещо против?

— Не. А къде е багажът ти?

— Каквото е останало вътре, то е на къщата. Къде отиваш?

Спрях се.

— Трябва да затворя вратата.

— Не — рече Нора, — остави я отворена.

— Но... нали ще влязат хора.

Нора се засмя тихо:

— Да, но само добри хора. Така че всичко е както трябва, нали?

Помълчах и кимнах:

— Да. Всичко е както трябва.

Върнах се и застанах до колата си — не ми се тръгваше. Струпаха се облаци. Започна да вали сняг. Големи бели листенца падаха бавно от лунното небе, меки и безшумни като разговор на ангели.

Качихме се и затръшнахме вратите. Нора запали мотора.

— Готов ли си? — попита тя.

— Да.

— Чарли — каза Нора, — като стигнем в Дъблин, ще останеш ли да спиш няколко дни при мен? Но да *спиш*, искам да кажа. В следващите дни ще имам нужда от някого. А, ще го направиш ли?

— Разбира се.

— Боже мой — каза тя. Очите ѝ се напълниха със сълзи. — Така искам да изгоря и да започна отново. Да изгоря, за да стана такава, каквата е сега къщата, а после да вляза в нея и да остана тук завинаги като проста овчарка. По дяволите. За какво ги говоря такива!

— Нора, да тръгваме — казах ѝ тихо.

Моторът загърмя и ние излязохме от долината покрай езерото, а чакълът трещеше като картеч зад нас; изкачихме се между хълмовете, минахме глухата снежна гора, а когато стигнахме до последното възвишение, сълзите на Нора бяха вече изчезнали; тя не се обърна назад, докато се носехме със седемдесет мили през гъстия сняг в тъмната нощ към още по-тъмния хоризонт и студения каменен град, а през целия път аз държах мълчаливо едната ѝ ръка, без да я изпусна дори за миг.

---

[1] Морска щука. — Б.пр. ↑

[2] Игра на думи. Буквално: студена риба и топла пъстърва. — Б.пр. ↑

[3] Дребни сладкиши (фр.) — Б.пр. ↑

СТРАШНИЯТ ПОЖАР В ИМЕНИЕТО

Мъжете се бяха крили близо половин час зад къщичката на пазача, прехвърляйки си една бутилка с най-доброто, а когато пазачът потъна в леглото си в шест вечерта, те се промъкнаха нагоре по пътеката и загледаха голямата къща с приятните светлини, запалени във всички прозорци.

— Това е имението — каза Райърдън.

— По дяволите, какво искаш да кажеш с „това е имението“? — викна Кейси и добави по-меко: — Нали го гледаме цял живот.

— Така си е — рече Кейли, — но с тези безредици под път и над път, внезапно едно имение започва да ти *се струва* по-друго. Сега, както е легнало в снега, е някак си по-мъничко.

Ето как го виждаха четиринайсетимата — голям дом за кукли, разположен сред меко падащите перушинки в пролетната нощ.

— Взе ли кибрита?

— Дали съм взел... Абе, ти за какъв ме мислиш!

— Само те питам дали си го взел.

Кейси се пребърка. А когато джобовете на дрехите му увиснаха, той изруга и каза:

— Не съм.

— По дяволите, какво от това — рече Нолан. — Вътре не може да няма кибрит. Ще вземем малко на заем. Хайде.

Качвайки се нагоре, Тимълти се препъна и падна.

— Тимълти, за бога — каза му Нолан, — имаш ли усет за героичното? В средата на големия великденски бунт всичко трябва да бъде както трябва. Нали след години ще искаме да влезем в кръчмата и да разкажем за страшния пожар в имението? А ти, както се мъкнеш по задник в снега, ще оплескаш всичко и картината няма да е подходяща за Бунта, в който участваме.

Тимълти се изправи, взря се в картината и кимна:

— Ще внимавам как се държа.

— Шт! Стигнахме — викна Райърдън.

— По дяволите, стига си повтарял неща като „това е имението“ и „стигнахме“ — рече му Кейси. — Сами виждаме проклетата къща. А сега какво да правим?

— Да я унищожим, а? — предложи нерешително Мърфи.

— Брей, толкова си тъп, та чак ми се повръща — рече Кейси. — Разбира се, че ще я унищожим, но най-напред ни трябват чертежите и плановете...

— Долу, в кръчмата на Хики, всичко изглеждаше съвсем просто — каза Мърфи. — Просто идваме и съсипваме проклетото имение. Като знам как жена ми ме бие по всички линии, просто искам да съсипя *нещо*.

— Аз мисля — рече Тимълти, отпивайки от бутилката, — да почукам на вратата и да поискаме разрешение.

— Разрешение, а? — каза Мърфи. — Никак не ми се ще да управляваш ада, защото грешните душици така ще си останат несварени! Ние...

Но входната врата внезапно се отвори широко и го прекъсна.

Някакъв човек надникна в нощта.

— Слушайте — каза той с любезен и благоразумен глас, — бихте ли говорили по-тихо? Господарката на къщата спи, преди да слезем в Дъблин тази вечер и...

Мъжете, осветени от огъня в камината, който се виждаше през вратата, замигаха и отстъпиха назад, снемайки шапки.

— Вие ли сте, лорд Килготън?

— Да — каза мъжът на вратата.

— Ще говорим по-тихо — каза Тимълти, като се усмихваше с цялата си любезност.

— Простете, Ваша светлост — каза Кейси.

— Много любезно от ваша страна — рече Негова светлост. И вратата полека се затвори.

Всички останаха с отворени уста.

— „Простете, Ваша светлост“, „Ще говорим по-тихо, Ваша светлост“ — плесна се по челото Кейси. — Какви ги приказваме? Защо някой не задържа вратата, докато той беше още там?

— Бяхме втрещени, затова; той ни изненада, както правят винаги тези с навирените носове. Но нали не вършихме *нищо*?

— Гласовете ни бяха доста високи — призна Тимълти.

— По дяволите, какви гласове! — каза Кейси. — Проклетият лорд направо ни се измъкна от ръцете!

— Шт, не така високо — рече Тимълти.

Кейси сниши глас:

— Хайде да се промъкнем до вратата и...

— Това ми се струва ненужно — прекъсна го Нолан. — Сега той знае, че сме тук.

— Да се промъкнем до вратата — повтори Кейси и скръцна със зъби — и да я изкъртим...

Вратата се отвори отново.

Сянката на лорда надникна към тях и мекият, внимателен и деликатен глас каза:

— Все пак, какво правите тук?

— Ами, Ваша светлост, нещата стоят така... — започна Кейси и спря пребледнял.

— Ние идваме — измърмори Мърфи, — ние идваме да... *запалим* имението!

Негова светлост остана за миг с ръка върху дръжката на вратата, загледан в мъжете и в снега отвън. Той притвори очи, овладя с мълчаливо усилие нервния тик в двата си клепача и каза:

— Хм, в такъв случай е по-добре да влезете.

Мъжете отговориха, че това е прекрасно, чудесно и много хубаво и тръгнаха, но Кейси извика:

— Чакайте! — После се обърна към възрастния човек на вратата и каза: — Ще влезем, когато сме готови.

— Много добре — рече старият човек. — Ще оставя вратата откrehната, а когато решите да почвате, влизайте. Аз ще бъда в библиотеката.

Като остави вратата отворена около половин инч, възрастният човек се отдалечи, а Тимълти извика:

— Когато сме *готови* ли? Боже господи, че кога ще бъдем по-готови? Кейси, махни се от пътя!

Всички се втурнаха към входния навес.

Като чу това, Негова светлост се обърна и ги погледна с любезното си лице, по което нямаше враждебност — лице на стар ловджийски пес, който е видял много убити лисици и също толкова

избягали, който е тичал добре, а сега, в последните си години, се движи полека и влачи краката си.

— Господа, изчистете си краката, моля ви.

— Веднага. — И всички внимателно изгърсиха снега и калта от обувките си.

— Оттук — каза Негова светлост и влезе навътре. Светлите му белезникави очи бяха потънали в бразди, бръчки и торбички от многогодишното пиене на бренди, а бузите му бяха яркочервени като вишновка. — Ще ви сипя по едно питие и ще видим какво можем да направим за вашето... както го казахте... подпалване на Имението.

— Вие сте самото Благоразумие — призна Тимълти, следвайки лорд Килготън, който ги въведе в библиотеката и наля уиски на всички.

— Господа — отпусна той кокалите си върху един стол с разперени криле над облегалото, — пийте.

— Отказваме — каза Кейси.

— Как така отказваме — зяпнаха всички, почти добрали се до питието.

— Това, което правим, е сериозна работа и ние трябва да сме трезви за нея — рече Кейси и се разтрепери от погледите им.

— Кого ще слушаме? — запита Райърдън. — Негова светлост или Кейси?

Наместо да отговорят, мъжете опразниха чашите си, разкашляха се и задишаха шумно. Смелостта веднага изби в червено по лицата им и те се обърнаха към Кейси, така че да види разликата. Кейси изпи чашата си, за да ги настигне.

В същото време старият човек отпиваше малки глътки от своето уиски и този спокоен, непринуден начин на пиене ги обърка здравата и върна предишната им несигурност. Най-сетне Кейси каза:

— Ваше благородие, чухте ли за Безредиците? Аз не говоря само за войната на Кайзера отвъд морето, а за нашите големи Бели и за Бунта, който стигна чак тук, до нашия град, до нашата кръчма, а сега и до вашето Имение.

— Обезпокоителният брой факти ме убеждава, че моментът е лош — каза Негова светлост. — Предполагам, че каквото трябва да стане, ще стане. Познавам всеки от вас. Работили сте за мен. И мисля, че когато, е имало такъв случай, съм ви плащал много добре.

— Ваша светлост, няма две мнения по този въпрос — пристъпи крачка напред Кейси. — Но става дума, че „старият порядък се руши“, а чухме и за големите къщи около Тара и големите имения отвъд Килашандра, които са пламнали, за да се ознаменува свободата и...

— Чия свобода? — запита меко старият човек. — Моята ли? Свобода от бремето да се грижа за тази къща, в която аз и моята съпруга се въртим и тракаме като зарчета в чаша за игра, или... Хайде, карайте. Кога искате да запалите Имението?

— Сега — рече Тимълти, — стига това да не ви безпокои много. Възрастният човек сякаш потъна още по-дълбоко в стола.

— О, боже! — каза той.

— Разбира се — намеси се Нолан, — че ако е неудобно, можем да дойдем и по-късно...

— По-късно ли? Що за приказки? — попита Кейси.

— Съжалявам страшно — каза старият човек. — Но, моля ви, позволете ми да ви обясня. Лейди Килготън сега спи, а чакаме гости, които ще ни заведат в Дъблин за премиерата на пиеса от Синг...

— Той е адски добър писател — каза Райърдън.

— Преди година видях неговата пиеса — рече Нолан — и...

— Отдръпнете се — каза Кейси.

Мъжете се поотместиха малко. Негова светлост продължи с тихия си гласец:

— За полунощ сме уговорили тук вечеря за десет души. Дали няма да се съгласите да ни оставите до сутринта, за да се приготвим, а?

— Не — каза Кейси.

— Чакай малко — казаха останалите.

— Да се пали — рече Тимълти, — е едно, а билетите са друго. Искам да кажа, че след като театърът е там, си е жива загуба да не се види пиесата, а и тази храна може да бъде изядена. После, всички гости, които ще дойдат. Трудно е да ги уведомят.

— Точно това мислех и аз — каза Негова светлост.

— Да, знам — изкрещя Кейси, като затваряше очи, триеше с ръце бузите, челюстта и устата си, стискаше юмруци и се въртеше объркано. — Но палешите не се отменят и часът им не се променя, все едно, че са гостуване на чай, дявол да ви вземе, а вие точно това правите!

— А, отменят се, като не вземеш кибрит — каза Райърдън с половин глас.

Кейси се извърна и го погледна така, сякаш щеше да го удари, но истината го задържа.

— На всичко отгоре госпожата над нас е светска дама — каза Нолан, — и има нужда от една последна нощ за забавление и почивка.

— Много любезно от ваша страна — напълни чашата му Негова светлост.

— Да гласуваме — рече Нолан.

— Дявол да ви вземе — огледа се начумереният Кейси. — Вече виждам резултата от гласуването. Утре вечер ще я свършим тази проклетия.

— Бог да ви поживи — каза старият лорд Килготън. — В кухнята ще има по нещо студено за хапване, така че наминете първо оттам, защото сигурно ще сте гладни, а работата ви няма да е лека. Съгласни ли сте за осем вечерта? Дотогава ще успее да настаня лейди Килготън в някой хотел в Дъблин. Бих искал тя да разбере по-късно, че нейният дом вече няма да го има.

— Боже мой, вие сте истински християнин! — промърмори Райърдън.

— Хайде, няма какво да мислим повече за това — каза старецът. — Господа, за мен то е вече свършено, а аз никога не се връщам към миналото.

После се изправи. И също като някой стар, сляп пастир-светец той тръгна из хола, а стадото се разпръсна и тръгна полека след него, като се посбутваше.

След като прекоси помещението и се озова почти до вратата, лорд Килготън видя нещо с тъгла на едното си сълзливо око и спря. Той се обърна и потъна в тъжни мисли пред голям портрет на някакъв италиански благородник.

Колкото повече гледаше, толкова по-силни ставаха тиковете на очите му, а устните му безмълвно повтаряха нещо.

Накрая Нолан каза:

— Какво става, Ваша светлост?

— Просто си мислех — каза лордът, — че вие сигурно обичате Ирландия.

— За бога! — рекоха всички. — Иска ли питане?

— Както и аз — рече спокойно възрастният човек. — А обичате ли всичко, което е в нея, в земята ѝ, нейното наследство?

— Също — отговориха всички. — Разбира се от само себе си!

— Е, тогава ще съжалявам — рече лордът, — за неща като това тук. Портретът е от Ван Дайк. Той е много стар, много хубав, много ценен и много скъп. Господа, той е Национално съкровище на изкуството.

— Как, *това* тука ли? — казаха почти всички и се стълпиха наоколо, за да погледат.

— О, какво чудесно произведение! — каза Тимълти.

— Също като жив — рече Нолан.

— Гледайте — обади се Райърдън, — как малките му очета сякаш ни следят.

— Необикновено — заявиха всички.

Вече се канеха да продължат, когато Негова светлост каза:

— Давате ли си сметка, че тази картина, това Съкровище, което в същност не принадлежи нито на мен, нито на вас, а е скъпоценно наследство на целия народ, утре вечер ще бъде загубено завинаги.

Всички зяпнаха. Не бяха си *дали* сметка за това.

— Бог да ни е на помощ — рече Тимълти, — но ние не можем да го допуснем.

— Първо ще го изнесем от къщата — каза Райърдън.

— Чакайте малко! — изкрещя Кейси.

— Аз ви благодаря — каза Негова светлост, — но къде ще го сложите? Отвън, на откритото, вятърът скоро ще го направи на дрипа, дъждът ще го намокри, а градушката ще го олющи; не, не, може би е по-добре да се изгори веднага...

— В никакъв случай! — каза Тимълти. — Аз ще го занеса у дома.

— А когато големият спор приключи — каза Негова светлост, — ще предадете в ръцете на новото правителство този прекрасен дар на Изкуството и Красотата от миналото.

— Разбира се, целия — каза Тимълти.

Но Кейси оглеждаше голямото платно и каза:

— Колко ли тежи чудовището?

— Бих казал — рече плахо старият човек, — че е някъде между седемдесет и сто фунта.

— По дяволите, тогава как ще може да стигне до къщата на Тимълти? — попита Кейси.

— Аз и Бранахън ще пренесем проклетото богатство — каза Тимълти, — а ако има нужда, ти, Нолан, ще ни помогнеш.

— Поколенията ще ви бъдат благодарни — рече Негова светлост.

Те продължиха из хола и лорд Килготън спря пред две други картини.

— Това са две голи тела...

— Така си е! — отговориха всички.

— От Реноар — довърши възрастният човек.

— Това е френският господинчо, дето ги е направил, така ли? — попита Руни. — Ще ме извините ли за израза?

— Наистина прилича на френско — казаха всички.

И много ребра бяха ръгнати от множество свити лакти.

— Те струват много хиляди лири — каза старият човек.

— Не възразявам нито дума — рече Нолан и протегна пръста си напред, но Кейси го шляпна.

— Аз... — започна Блинки Уотс, чиито рибешки очи се къпеха почти винаги в сълзи зад дебелиите му очила, — бих искал да предложа дом за двете френски дами. Мисля, че ще успея да взема под ръка по едно от тези Съкровища на изкуството, а после ще ги окача над кревата на децата.

— Прието — каза лордът с благодарност.

Те продължиха из хола и стигнаха до друг, по-голям пейзаж с някакви чудовищни мъже-зверове, които лудуваха, като тъпчеха всевъзможни плодове и стискаха в ръцете си жени, подобни на зрели пъпешки. Всички протегнаха шии напред, за да прочетат месинговата плочка отдолу: „Залезът на боговете.“

— Какъв ти залез — каза Руни, — прилича много повече на един чудесен следобед.

— Мисля — каза внимателно възрастният човек, — че е вложена ирония както в заглавието, така и в темата. Вижте нажеженото небе и страховитите фигури, скрити из облаците. Боговете, погълнати от своята вакханалия, не подозират, че след малко ще ги сполети Страшният съд.

— Аз пък не виждам из облаците — каза Блинки Уотс, — нито Църквата, нито нейните свещеници, дето са като момиченца.

— Абе, по онова време Страшният съд е бил по-различен — каза Нолан. — Всеки ги знае тези работи.

— Аз и Тъхи ще занесем демоните-богове в моята къща — рече Фланъри. — Нали, Тъхи?

— Дадено!

Ето, така се развиваха сега нещата из хола; групата се спираше тук-там, сякаш обикаляше из музей, и всеки на свой ред предлагаше да притича в снежната нощ до дома си с някоя скица от Дега или Рембранд, или пък с някое голямо маслено платно от холандските майстори, докато накрая стигнаха до един твърде мрачен маслен портрет на човек, окачен в тъмна ниша.

— Това е мой портрет — измърмори старият човек, — рисуван от Нейна светлост. Оставете го тук, моля ви.

— Искате да кажете — зяпна Нолан, — да го оставим на Пожара, така ли?

— Ето и следващата картина... — каза възрастният човек, който продължи по-нататък.

Най-сетне обиколката свърши.

— Разбира се — каза Негова светлост, — че ако наистина държите да спасявате, то в къщата има и десетина изящни вази Минг...

— Ще бъдат прибрани — каза Нолан.

— Един персийски килим на площадката на стълбите...

— Ще го навием и ще го изпратим на Дъблинския музей.

— И онзи прелестен полилей в голямата столова.

— И той ще бъде скрит, докато отминат Безредиците — въздъхна Кейси, вече поуморен.

— Добре тогава — каза възрастният човек, ръкувайки се с всеки поотделно. — Не ви ли се струва, че бихте могли да започнете веднага. Искам да кажа, че ви чака доста работа по опазването на Националните богатства. Аз мисля да дремна пет минути, преди да се облека.

И старият човек се изгуби по стълбата.

Мъжете, слисани и самотни, останаха скупчени в хола, наблюдавайки го как изчезва от погледите им нагоре.

— Кейси — каза Блинки Уотс, — мина ли през птичия ти мозък мисълта, че ако бе донесъл кибрит, нямаше да ни чака такава дълга

работна нощ?

— По дяволите, къде остана твоят усет към ес-тетичното^[1] — извика Райърдън.

— Млъкни! — каза Кейси. — Хайде, Фланъри, ти на единия край на „Залезът на боговете“, а ти, Тъхи, на другия, точно там, където момата получава точно това, което ѝ харесва най-много. Хайде, хоп.

И боговете, стремително набрали височина, се понесоха из въздуха.

В седем часа повечето от картините бяха изнесени от къщата и подпрени една срещу друга на снега в очакване да бъдат отнесени в различни посоки към различни къщи. В седем и петнайсет лейди и лорд Килготън излязоха и заминаха с колата, а Кейси събра набързо групата пред подпрените картини, за да не би благата дама да види какво се канеха да правят. Момчетата извикаха за поздрав, докато колата се спускаше по алеята. Лейди Килготън махна леко с ръка.

От седем и трийсет до десет другите картини бяха изнесени от по един или двама души.

А когато остана последната от тях, Кели, спрял в тъмната ниша, съжеляваше за неделната рисунка на лорда от лейди Килготън. Кели потръпна, в него надделя върховното човеколюбие и той изнесе портрета на сигурно място в нощта.

В полунощ лорд и лейди Килготън се върнаха с гостите си и намериха само дълбоки следи от много крака в снега, където Фланъри и Тъхи бяха поели със скъпоценната вакханалия в една посока, където недоволният Кейси бе повел в друга шествието на картини от Ван Дайк, Рембранд, Буше и Пиранези и където, последен от всички, Блинки Уотс бе чакал нетърпеливо, за да се затича щастлив през гората със своите два акта от Реноар.

Вечерята завърши към два. Лейди Килготън си легна доволна, че всички картини бяха отнесени *en masse*^[2] за почистване.

В три сутринта лорд Килготън все още не бе заспал и седеше в своята библиотека, сам посред голите стени пред студената камина, с шал около тънкия си врат и чаша бренди в леко потрепващата си ръка.

Около три и петнайсет, се чу скърцане на паркет от прокрадващи се стъпки, размърдаха се сенки и след малко Кейси застана на вратата на библиотеката с шапка в ръка.

— Ей! — извика той тихо.

Лордът, който бе позадрямал, отвори широко очи.

— О, боже мой — каза той, — време ли е вече да тръгваме?

— Това е за утре вечер — поясни Кейси. — Във всеки случай не вие трябва да си ходите, а те се връщат.

— Кои те? Вашите приятели ли?

— Не, *вашите* — посочи с ръка Кейси.

Възрастният човек се остави да бъде преведен през хола, а после погледна през входната врата в дълбокия кладенец на нощта.

А там, също като вкочанената армия на наполеоновите ветерани — хора нерешителни, деморализирани и с изнемощели крака — стоеше група с неясни, но все пак познати очертания; всички имаха в ръцете си картини — картини бяха облепени до краката им, картини имаше по гърбовете им, картини стояха изправени, държани от треперещи, побелели от паника ръце в неспирация сняг. Страховито мълчание лежеше сред мъжете и над тях. Те приличаха на загазили хора, сякаш един неприятел току-що си бе отишъл, за да води надалече много по-славни войни, а друг неприятел, все още непознат, поразяваше мълчаливо и без да оставя следи техния тил. Те продължаваха да гледат над раменете си към хълмовете и града, сякаш самият Хаос щеше да пусне всеки момент оттам своите песове. Те бяха единствените в процеждащата се нощ, които чуваха далечния вой на омагьосващи страхотии и отчаяние.

— Райърдън, ти ли си това? — провикна се нервно Кейси.

— По дяволите, кой друг би могъл да бъде?! — *извика* глас от групата.

— Какво *искат*? — запита старият тип.

— Сега става дума не толкова какво искаме ние, а какво можете да поискате вие от нас — *извика* един глас.

— Вижте сега — каза друг и приближи, така че всички видяха на светлината Ханахан, — погледнато от всички страни, Ваше благородие, ние решихме, че вие сте такъв славен господинчо и ние...

— Няма да изгорим вашата къща! — *извика* Блинки Уотс.

— Млъкни и остави човека да говори! — казаха няколко гласа.

Ханахан кимна:

— Така е. Няма да палим къщата ви.

— Чакайте, чакайте — каза лордът, — аз съм съвсем готов. Всичко може лесно да се извади.

— Прощавайте, Ваше благородие, но вие гледате много леко на цялата работа — рече Кели. — Лесното за вас не е лесно и за нас.

— Ясно — каза старият човек, а нищичко не му бе ясно.

— Изглежда — обясни Тъхи, — всеки от нас се е сблъскал с проблеми през последните няколко часа. Някои от тях са домашни, а други — транспортни и с плащане на такси за превоза, ако разбирате накъде бия. Кой ще обясни пръв, Кели? Не искаш ли? Ти, Кейси? А ти, Райърдън?

Никой не се обади.

Накрая Фланъри се измъкна напред с въздишка и каза:

— Ето какво стана...

— Слушам — рече внимателно старият човек.

— Ами аз и Тъхи стигнахме до средата на гората като някои глупаци и бяхме изминали две трети от тресавището с голямата картина за „Залеза на боговете“, когато почнахме да потъваме.

— Силите ли ви напуснаха? — попита предпазливо лордът.

— Потънахме, Ваше благородие, просто потънахме в *земята* — намеси се Тъхи.

— Боже мой — издума лордът.

— Имате пълно право, Ваша светлост — рече Тъхи. — Защото аз, Фланъри и боговете-демони навярно тежахме около шестстотин фунта, а онова тресавище е неустойчиво, ако изобщо е нещо, и колкото повече вървим, толкова повече потъваме и а-ха да извикам, защото си мисля за онези сцени от старата приказка, когато Баскервилското куче или някакъв такъв бяс гони героинята из блатата, а тя потъва надолу във водния капан и си мисли защо ли не е пазила диета, но вече е късно и мехурчетата изскачат и се пукат на повърхността. Всичко това ми взе акъла, Ваше благородие.

— И после — намеси се лордът, като видя, че го чакат да попита.

— И после — каза Фланъри, — просто се измъкнахме и оставихме проклетите богове там, в техния залез.

— Посред тресавището ли? — попита възрастният човек, разстроен съвсем леко.

— О, ние ги покрехме, искам да кажа, че сложихме шаловите си върху сцената. Боговете няма да умрат два пъти, Ваше благородие. Ей,

момчета, чухте ли това? Боговете...

— Я да млъкваш — извика Кели. — Ама че тъпащи! Защо не измъкнахте проклетия портрет от тресавището?

— Мислехме да се върнем за още две момчета, за да помогнат...

— Още двама! — извика Нолан. — Стават четирима души плюс цял куп богове, бе тиквеници! Така ще потънете два пъти по-бързо и мехурчетата ще си изскачат...

— Виж ти! — каза Тъхи. — Изобщо не съм се сетил.

— Вече е помислено — каза старият човек. — Може би неколцина от вас ще образуват спасителна група...

— Готово, Ваше благородие — каза Кейси. — Боб, ти и Тим изчезвате и спасявате езическите божества.

— Нали няма да кажеш на отец Лиъри?

— Майната му на отец Лиъри. Бегом.

Тим и Боб излетяха.

Тогава Негова светлост се обърна към Нолан и Кели:

— Виждам, че сте върнали и вашата доста голяма картина.

— Нямаше как, сър, и то от по-малко от сто ярда от вратата — каза Кели. — Ваше благородие, сигурна се чудите защо сме я върнали.

— Както се струпват обстоятелство след обстоятелство — каза старият човек, след като се върна вътре, за да си вземе палтото и шапката, така че да може да остане на студа и да завърши това, което се очертаваше като продължителен разговор, — да, започнах да се замислям.

— От моя кръст е — рече Кели. — Отказа ни по-малко от петстотин ярда от главния път надолу. Вече пет години като ме сецне и страдам като Христос. Само хлъцнах и паднах на колене.

— Страдал съм от същото — каза старият човек. — Сякаш някой ти забива шип в гръбнака.

Възрастният човек докосна внимателно кръста си и си припомни, а всички останали въздъхнаха и кимнаха.

— Христови мъки, както ви казах — рече Кели.

— Всеки ще разбере защо не си могъл да завършиш пътуването с такава тежка рамка — каза старият човек, — и още по-похвално е това, че си се мъчил, за да се върнеш обратно от толкова далече с ужасния товар.

Кели моментално се поизправи, като чу как описват окаяното му състояние. Той светна.

— О, нищо. Бих го направил отново, само да не ми бяха тези костици от задника нагоре. Прощавайте, Ваше благородие.

Но Негова светлост бе преместил вече своя благ, макар и несигурен, сиво-синкав, нефокусиран поглед към Блинки Уотс, който приличаше на побеснял жребец, както бе пхнал под мишници двете сладурчета от Реноар.

— О, боже, при мен нямаше такива бели като потъване в бласто и изкривяване на гръбнак — каза Уотс, докато риеше земята, за да покаже как е вървял до дома. — Стигнах до къщи само за десет минути, хвърлих се в детския креват и започнах да окачвам картините на стената, когато жена ми щръкна зад мен. Ваше благородие, случвало ли ви се е някога жена ви да щръкне зад вас и само да стърчи като пукал?

— Май си спомням подобен случай — каза старият човек, опитвайки се да си спомни, а после кимна, тъй като няколко спомена наистина пробляснаха в несигурното му бебешко мозъче.

— Е, Ваша светлост, нали ще се съгласите, че няма друго мълчание като мълчанието на жената? И никой не може да стърчи така, както стърчи една жена — също като паметник от Стоунхендж^[3]. Средната температура в стаята падна рязко и аз се заизмъквах от сблъскванията на полюсите, както казваме на тези неща у дома. Не се осмелявах да се обърна с лице към Звяра, или дъщерята на Звяра, както ѝ казвам от уважение към нейната майка. После я чух да поема шумно и дълбоко въздух и да го изпуска много хладно и спокойно като пруски генерал:

— Тази жена е гола като риба, а тази, другата, е неприлична като вътрешността на мида при отлив.

— Но — обаждам се аз, — това са изследвания на телосложението от един прочут френски художник.

— Господи, помогни ми! — извика тя. — Френски, а? Полите — над френския задник, а горната дреха — над френския пъп. И само какви неща правят с уста в техните мръсни френски романи, а ти идваш у дома и ми коवेश „френски“ по стените! Както си се заловил, свали разпятието и закови вместо него една от голите дебелани.

— Е, Ваше благородие, аз само затворих очи и поисках да ми отхапят ушите. „Това ли искаш да бъде последното нещо, което ще гледат нашите момчета вечер, преди да си легнат? — рече тя.“ Следващото, което си спомням, е, че вече бях на пътеката и пристигнах с мидените голотии. Ваше благородие, простете ми, благодаря ви и много съм ви задължен.

— Те *наистина* изглеждат поразсъблечени — каза старият човек, гледайки двете картини, по една в ръка така, сякаш искаше да намери там всичко, за което бе говорила съпругата на този човек. — Когато ги гледам, винаги си мисля за лятото.

— Сигурно е така, Ваша светлост, но след седемдесетия ви рожден ден. А *преди* това?

— Е, да, да — каза старият човек, като следеше с едно око полузабравена картина на блудство.

А когато окото му престана да се движи, то се спря на Банок и Тульри в далечния край на обърканата, стълпена като стадо група. Зад двамата се виждаха две големи платна, които ги смаляваха.

Банок занесъл своята картина в къщи, но чак там видял, че проклетото нещо не може да влезе нито през вратата, нито през прозорците.

Тульри минал с картината през вратата, но тогава жена му му казала какво посмешище ще станат, защото ще са единственото семейство от селото с Рубенс за половин милион лири, а без дойна крава!

Ето това бе самата същност на тази дълга нощ. Всеки един от мъжете имаше да разкаже подобна история — смразяваща, ужасна и страховита, а когато всички най-сетне свършиха, започна да вали студен сняг върху тези смели членове на местната бойна група на ИРА.

Възрастният човек не каза нищо, защото наистина нямаше какво да каже, което да не е така очевидно, както белезникавия им дъх, изчезващ като призрак във вятъра. Тогава той отвори съвсем бавно входната врата, без да кимне или да посочи с ръка, което наистина бе най-подходящото за случая.

Бавно и мълчаливо, те се запромъкваха един след друг покрай него, също като край познат учител в някое старо училище, а после забързаха. И така потече обратно върналата се река, Ноевият ковчег бе изпразнен преди Потопа, а не след него — понесе се поток от животни

и ангели, голотии, парещи ръцете с огън и пламък, и величави подскачащи богове с крила и копита, а очите на стария човек бавно се местеха и устата му тихо нашепваше името на всеки — Реноар, Ван Дайк, Лотрек — докато Кели, минаващ последен, усети да го докосват по ръката.

Изненаданият Кели погледна нагоре.

Тогава видя, че старият човек гледаше малката картина под неговата мишница.

— Моят портрет от жена ми, нали?

— Самият той — каза Кели.

Възрастният човек погледна Кели и картината под мишницата му, а после се загледа в снежната нощ.

Кели се позасмя.

С меки крачки на крадец той изчезна с картината в пустошта. Само след миг го чува да се смее, тичайки обратно с празни ръце.

Възрастният човек тръсна треперещата си ръка и затвори вратата.

После той се обърна, сякаш случаят бе вече изчезнал от неговия блуждаещ детски мозък, и тръгна несигурно към другия край на хола, понесъл червения си шал, подобен на лека досада върху слабите му рамене, а тълпата го последва и скоро в огромните им лапи се оказаха питиета, докато те гледаха как лорд Килготън мига пред картината над камината, сякаш се опитва да си спомни дали на това място през последните години е стояла „Плячкосването на Рим“ или „Падането на Троя“. Когато почувства погледите им, той огледа цялата заобиколила го армия и каза:

— Е, а сега за какво ще прием?

Мъжете запристъпваха от крак на крак.

После Фланъри извика:

— Как за какво, за Ваша светлост, разбира се!

— За Ваша светлост! — извикаха всички от душа, пиха, разкашляха се, запръхтяха и заподсмърчаха, а в това време старият човек усети странно проблъсване в очите си, не отпи, преди да стихне вълнението, и чак тогава каза: „За нашата Ирландия!“, после пи и всички казаха: „О, боже“ и „Амин“, а той се загледа в картината над камината и най-после отбеляза колебливо:

— Наистина ми е неудобно да спомена, но тази картина...

— Какво има, сър?

— Струва ми се — рече старият човек с извинителен тон, — че е малко наклонена на една страна. Питам се дали бихте могли...

— Момчета, *ние* ли няма да можем! — извика Кейси.

И четиринайсетте мъже се втурнаха да я оправят.

---

[1] На английски „ес“ означава грубо „задник“. — Б.пр. ↑

[2] Вкупом (фр.) — Б.пр. ↑

[3] Много стар и прочут мегалитен паметник в Англия. — Б.пр. ↑

УСМИВКАТА

На главния площад опашката се бе наредила от пет сутринта, когато петлите закукуригаха нейде далеч из заскреженото градче. Никъде не се виждаха огньовете. Навсякъде сред разрушените сгради висеше парцалива мъгла, която сега, с новата светлина на седем часа, започна да се разсейва. Откъм пътя по двама, по трима идваха все нови хора и се струпваха за пазарния ден — денят на фестивала.

Малкото момче стоеше непосредствено зад двама мъже, които разговаряха високо в чистия въздух и звуците, които издаваха, изглеждаха двойно по-силни от студа. Момчето потропваше с крака и духаше в червените си, напукани длани, поглеждаше нагоре към влажните дрехи от зебло на мъжете и после нататък, по дългата опашка мъже и жени пред тях.

— Ей, малкия, какво правиш навън толкова рано? — обади се мъжът зад него.

— Пазя си ред — отвърна момчето.

— Що не се чупиш и да отстъпиш мястото си на някой, дете по разбира?

— Остави момчето на мира — обади се мъжът отпред, като рязко се извърна.

— Майтапя се. — Мъжът отзад сложи ръка на главата на момчето. Момчето я отблъсна, разтърсвайки глава. — Просто си мислех, че е странно едно момче да не си е в леглото толкова рано.

— Момчето е ценител на изкуствата, да ти кажа — рече защитникът на момчето, човек на име Григсби. — Как се казваш, юнак?

— Том.

— Том ще плюе най-точно и ловко, нали, Том?

— И още как!

Смях премина по опашката.

Напред един човек продаваше горещо кафе в нацърбени чаши. Том надникна и видя напален малък топъл огън, над който в ръждясал

тиган вреше течността. Не беше истинско кафе. Правеха го от някакви зрънца, дето растяха из полето край града, и го продаваха по едно пени чашата, да си постоплят стомасите; но малко хора си купуваха, малко хора бяха толкова богати.

Том се загледа напред, към мястото, където започваше опашката — до една бомбардирана каменна стена.

— Разправят, че тя се усмихвала — обади се момчето.

— Аха, усмихва се — отвърна Григсби.

— Разправят, че била направена от масло и платно.

— Вярно. И това ме кара да мисля, че тя не е оригиналната. Защото оригиналната, както съм чувал, била нарисувана върху дърво някога много отдавна.

— Разправят, че е стара четири века.

— Може и повече. Никой вече не знае коя година сме, че да бъдеш сигурен.

— Ами нали сега е 2061 година!

— Да, момчето ми, но те така казват. Лъжци. И 3000 да е, и 5000, все толкова ще знаем. Само за миг нещата ужасно се объркаха. И всичко, което ни остана сега, е само отломки и развалини.

Потътриха крака по студените камъни на улицата.

— Още колко има, докато я видим? — запита Том.

— Само няколко минути още. Сложили са я там, заградена с пиринчени колонки и кадифени шнурове — изобщо прелест! — за да удържат хората. И запомни, Том, никакви камъни — не позволяват да се хвърлят камъни по нея.

— Да, сър.

Слънцето се издигна по-високо в небесата, донасяйки топлинка, която накара хората да си свалят кирливите сака и омазнените шапки.

— А защо сме всички тука на тая опашка? — попита след малко Том. — Защо всички тук трябва да плюем?

Григсби не го погледна, а преценяваше слънцето.

— Ами по много причини, Том. — Той посегна разсеяно към джоба си, какъвто отдавна нямаше, за цигара, каквато нямаше. Том бе забелязал милион пъти това движение. — Трябва да има нещо общо с омразата, Том. Омраза към всичко от миналото. И питам те, Том, как стигнахме, до това положение — градовете превърнати в бунища, пътищата озъбени като триони от бомбите, а половината ниви нощем

фосфоресцират от радиоактивност? Не е ли всичко това един гаден вертеп, питам те?

— Да, сър, може би.

— Затова е, Том. И намразваш всичко, каквото и да е било то, щом те е докарало дотук — да си съвсем съсипан и опустошен. Такава е човешката природа. Немислимо може би, но такава си е.

— Едва ли има някой или нещо, което да не мразим — каза Том.

— Точно така! Всичките ония отбрани хора от миналото, дето са управлявали света. Та ето докъде сме стигнали в тази четвъртъчна сутрин — кореми, залепнали за гръбнака, студ, пещерен живот и разните му не пуши, не пий, не... всичко не, освен нашите фестивали, Том, фестивалите ни.

И Том се замисли за фестивалите през последните няколко години. Годината, когато струпаха всички книги на площада, изгориха ги, а всеки беше пиян и се хилеше. Или фестивала на науката преди месец, когато домъкнаха последния автомобил, теглиха жребий и на всеки късметлия, който бе спечелил, му позволяваха да стовари веднъж тежкия ковашки чук върху колата.

— Дали помня това, Том? Дали *помня*? Че на мен ми се падна да хрянса предното стъкло, прозореца, чуваш ли? Господи, какъв разкошен шум беше! *Тряс*!

Том просто чу стъклото да се разбива в искряща купчина.

— А на Бил Хендерсън му се падна да джасне мотора. Ама как само се справи — страшно резултатно! Дран!

— Но най-хубавото — спомняше си Григсби — беше оня път, когато разбихме една фабрика, дето още се опитваше да вади самолети. Господи, колко хубаво ни беше, като я вдигнахме във въздуха! — каза Григсби. — А после открихме оная печатница и склада за боеприпаси и едновременно ги взривихме. Разбираш ли, Том?

Том се поколеба.

— Май че да.

Наближаваше пладне. Зловонията на разрушения град вече засмърдяха в горещината сред останките на срутените сгради.

— И никога ли няма да се върне вече, мистър?

— Кое, цивилизацията ли? Никой не я ще. Най-малко аз.

— Е, понасяше се донякъде — обади се един човек отзад. — Имаше в нея и някои хубави неща.

— Не си затормозявайте главите — извика Григсби. — Все едно, вече няма място за това.

— О — обади се друг човек по-назад. — Един ден ще се появи някой с въображение и ще оправи всичко. Помни ми думите. Някой със сърце.

— Не, няма — каза Григсби.

— Аз пък казвам, че да. Някой, дето ще има душа за хубавите неща. И може да ни възвърне нещо като *ограничен* вид цивилизация, такава, при която ще можем да живеем в мир.

— Първо на първо, както знаеш, сега има война!

— Но може би следващия път ще бъде различно.

Най-после стигнаха до главния площад. В далечината човек на кон яздеше към градчето. Носеше в ръка някаква хартия. В средата на площада бе обграденото с кордон място. Том, Григсби и останалите събираха слюнката, си да са готови и се придвижваха напред — приближаваха с разширени очи. Том усети, че сърцето му силно, развълнувано се разтуптя, а земята пареше под босите му нозе.

— Наш ред е, Том, стреляй!

Четирима полицаи стояха по ъглите на обграденото с кордон място, четирима мъже с късчета жълта връв на китката на ръката, които свидетелстваха за властта им над останалите. Бяха там да предотвратяват хвърлянето на камъни.

— По този начин — рече Григсби в последния момент — всеки остава с чувството, че е имал шанс за нея, виждаш ли, Том? Хайде, ти си!

Том застана пред картината и се загледа дълго в нея.

— Плюй, Том!

Но устата му беше пресъхнала.

— Хайде, Том, разшавай се!

— Ама-а — каза бавно Том, — тя е *красива*!

— Хайде, аз ще плюя вместо теб! — Григсби плю и снарядът полетя в слънчевата светлина. Жената на портрета се усмихваше ведро, тайнствено към Том; той пак я погледна с разтуптяно сърце и някаква музика зазвуча в ушите му.

— Тя е красива — повтори той.
— Хайде, по-бързо, докато полицията...
— Внимание!

Хората на опашката тъкмо зароптаха, че Том не се придвижва, но сега се обърнаха към конника и утихнаха.

— Как я наричат, сър? — попита тихо Том.

— Картината ли? Струва ми се, че „Мона Лиза“, Том. Да, „Мона Лиза“.

— Имам едно съобщение — почна конникът. — Властите разпоредиха, че днес по пладне портретът на площада ще бъде даден в ръцете на тукашното население, тъй че то може да участва в унищожаването на...

Том дори не успя да извика и тълпата вече го влечеше, втурнала се бясно към портрета с крясъци и размахани юмруци. Разнесе се остър, раздиращ звук. Полицията хукна към безопасно място. Тълпата ревеше с пълно гърло, ръцете им като множество прегладнели птици кълвяха портрета. Том усети, че просто го натикват в раздраното нещо. Посегна към него, сякаш подражавайки на останалите, и сграбчи къс маслено платно, дръпна и платното поддаде, после го събориха, заритаха го и той се изтърколи към външния край на тълпата. Окървавен, с разкъсани дрехи, той видя една старица да дъвче парчета от платното, мъже чупеха рамката, разкъсваха дрипавите си дрехи и ги превръщаха просто в конфети.

Единствено Том стоеше настрана, безмълвен, на гъмжащия площад. Погледна ръката си. Тя скришом притискаше до гърдите парчето платно.

— Ей, Том! — извика Григсби.

Без дума да каже, разхълцан, Том затича. Бягаше по изровения от бомби път, през полето, през плиткия поток, без да поглежда назад, юмрукът му, здраво стиснат, се мушеше под палтото.

По залез слънце той наближи селцето и тръгна през него. Около девет часа стигна до разрушената фермерска къща. В силоса зад нея, в тази част, която още стоеше отвесна и покрита, той долови звуците на спящото семейство — майка му, баща му и брат му. Шмугна се бързо и безшумно през вратичката и задъхан си легна.

— Том? — обади се майка му в тъмното.

— Да.

— Къде беше? — изръмжа баща му. — Ще те пребия утре.

Някой го ритна. Беше брат му, окъснял да поработи на малкото им парче земя.

— Заспивай — смъмри го тихо майка му.

Ново ритване.

Том лежеше, опитвайки се да успокои дишането си. Всичко утихна. Ръката му силно, силно се притискаше до гърдите. Около час лежа така със затворени очи.

После усети нещо — беше хладната бяла светлина. Луната се издигна високо, малко кръгче светлина проникна в силоза и запълзя бавно по тялото на Том. Тогава, чак тогава ръката му се поотпусна. Бавно, внимателно, ослушвайки се в спящите край него, Том извади ръка. Поколеба се, затаи дъх и тогава, изчаквайки още миг, отвори длан и разглади малкото късче рисувано платно.

Целият свят спеше в лунната светлина.

А там, на дланта му, беше Усмивката.

Загледа се в нея на бялото осветление от полунощното небе. И си мислеше тихичко отново и отново: *Усмивката, прекрасната Усмивка.*

Цял час след това той все още я виждаше, дори след като я сгъна внимателно и я скри. Затвори очи и Усмивката си беше там в тъмното. И си беше все още там, топла и нежна, когато той заспа и светът мълчеше, а луната се издигна и след това се спусна по студеното небе към утринта.

ХЕНРИ IX

— Ето го!

Двамата мъже се наведоха напред и хеликоптерът се наклони от рязкото им движение. Под тях профучаваше линията на брега.

— Не, това е само някаква скала, обрасла с мъх...

Пилотът изправи глава, което сякаш бе знак за хеликоптера да се издигне и да се втурне в нова посока. Белите скали на Довър изчезнаха. Над зелените поляни машината забави ход и се залюля напред-назад като огромно водно конче, разглеждащо странните късчета зима, които заскрежаваха перките.

— Чакай! Ето го! Спускай се!

Машината се спусна надолу, тревата се издигна. Другият мъж отвори кабината и се спусна на земята, сумтейки и непохватно, сякаш се нуждаеше от смазване. Затича се, но скоро се запъхтя и тръгна побавно. Пое си дъх и изхриптя срещу вятъра:

— Хари!

Викът му препъна дрипавия силует на отсрещната височина. Той поспря и отново хукна.

— Нищо лошо не съм направил!

— Не са властите, Хари. Това съм аз! Сам Уелз!

Старецът, който тичаше пред него, се поколеба, после спря и застана неподвижно на ръба на шуплеста скала, хванал брада с двете си ръце в ръкавици.

Самюъл Уелз задъхано се изкатери до него, но не посмя да го докосне да не би пак да хукне.

— Дяволите ще те вземат, Хари! Седмици не съм те виждал. Страхувах се, че няма да те намеря.

— А аз се страхувах, че ще ме намериш.

Хари, който бе зажумял, сега отвори очи и разтреперано погледна през брадата и ръкавиците си своя приятел Сам Уелз. Ето ги тук, двама старци, съвсем посивели и помръзнали на суровата скала в декемврийския ден. Познаваха се от толкова отдавна, толкова години

вече лицата им си бяха разменяли вълненията, че устата и очите им си приличаха. Можеха да ги вземат за древни братя. Само човекът, който бе слязъл от хеликоптера, се различаваше с нещо. Под тъмните му дрехи нелепо се шаренееше спортна хавайска риза. Хари отклони поглед от нея.

Във всеки случай сега очите и на двамата овлажняха.

— Хари, дойдох да те предупредя.

— Няма нужда. Защо мислиш, че се крия? Днес е последният ден, нали?

— Да, последният...

Стояха и мислеха за това.

Утре е Коледа. И в следобеда на Бъдни вечер заминаваха последните кораби. И Англия, една скала в морето от мъгли и вода, ще се превърне в мраморен паметник на самата себе си, надписван само от дъжда и погребван от мъглата. След днешния ден само чайките ще притежават острова. А през юли милиони черно-оранжеви пеперуди ще се разлюляват като парадни знаменца над морето.

Хари се обади, загледан в брега:

— А по залез и последният проклет тъп идиот ще се измете от острова, нали?

— Да, такава е положението.

— Ужасно положение. А ти, Сам, идваш да ме отвлечеш, нали?

— Да те склоня, по-точно казано.

— Да ме склониш! Боже мой, та не ме ли познаваш достатъчно за тези петдесет години? Толкова ли не можа да предположиш, че ще искам да бъда последният човек в цяла Британия, Великобритания по-точно.

Последният човек във Великобритания, помисли си Хари, чуваш ли, господи? Удари камбана. Беше голямата камбана на Лондон, чийто звън идваше през вечния ръмеж и през времето чак до този странен ден и час, когато и последният, най-последният останал ще напусне тази расова могила, този траурен зеленикав залез в морето от студена светлина. Последният. Последният.

— Чуй ме, Самюъл. Моят гроб е изкопан. И не искам да го оставям зад себе си.

— И кой ще те постави в него?

— Аз сам, когато ми дойде времето.

— А кой ще те покрие?

— Прах ще покрие прахта, Сам. Вятърът ще се погрижи за това. О, боже! — възкликна той против волята си. С учудване видя как от често примигващите му очи във въздуха литнаха сълзи. — Какво в същност правим сега? За какво са всичките тия сбогувания? Закъде заминават и последните кораби, и последните самолети? Къде отиват хората, Сам? Какво става, *какво става*?

— Толкова е просто, Хари — тихо каза Самюъл Уелз. — Времето тук е лошо и винаги е било такова. Досега никой не дръзваше да говори за това, защото не виждаха какво може да се направи. Но сега с Англия е свършено. Бъдещето принадлежи...

Очите им едновременно погледнаха на юг.

— ... на проклетите Канарски острови?

— И на Самоа.

— И на бразилските брегове?

— Да не говорим за Калифорния, Хари.

Двамата тихо се засмяха.

— Да, Калифорния, това смешно място. И въпреки всичко днес следобед един милион англичани се намират между Сакраменто и Лос Анжелос.

— И още един милион във Флорида.

— И други два милиона на оня край на света само за последните четири години.

Кимнаха на цифрата.

— Да, Самюъл, човекът казва едно, слънцето — друго. А човекът се води от това, което кожата казва на кръвта му. И накрая кръвта казва: на юг. Тя в същност го е казвала от две хиляди години насам, но ние се преструвахме, че не чуваме. Човекът, загорял за първи път от слънцето, е човек в разгара на ново любовно приключение, все едно дали го съзнава или не. И накрая той се изтяга под някакво огромно чуждо небе и се обръща към ослепителната светлина: „Научи ме, о, господи, научи ме.“

Самюъл Уелз доволно поклати глава.

— Ако продължаваш да говориш тъй, няма нужда аз да те отвличам.

— Теб, Самюъл, слънцето може да те е научило, но мен — не съвсем. Бих искал да можеше. Истината е, че няма да ми бъде много

весело, като остана сам тук. Сам, стари приятелю, как да те убедя да останеш и ти тук, ти и аз, както по времето когато бяхме малки момчета, а? — И той го блъсна грубоватичко и дружески по лакътя.

— За бога, караш ме да се чувствам изменник на родината и краля.

— Недей. Ти никого не изоставяш, защото тук вече няма никого. Кой можеше да си представи през 1980 година, когато бяхме деца, че ще дойде ден, когато съблазните на лятото ще разпръснат Джон Бул по четирите краища на света?

— Намръзнал съм се цял живот, Хари. Премного години с всичките тия пуловери и вечния недостиг на въглища в мазето. Прекалено дълго небето само веднъж годишно, в първия ден на юни ни показваше една цепнатина синева, и само, през юли дъхът на окосена трева, и нито един сух ден, и зимата, започваща на първи август, и така — година след година. Не мога повече да издържам, Хари, не мога вече.

— Нито пък има нужда. Нашата раса достатъчно се е настрадала. Вие победихте, всички вие, дезертьорите, и почна голямото преселение в Джамайка, Порт-о-Пренс и Пасадена. Дай ръка да се поздравим. Това е велик момент в историята. И ние с теб, ти и аз сме неговите герои.

— Тъй е, дявол да го вземе.

— И ти сега, Сам, заминаваш и ще заживееш в Сицилия, Сидни или Невъл Ориндж, Калифорния. Ще съобщиш този „момент“ на вестниците и за теб ще пишат в колоните. Пък и в учебниците по история. Защо не наистина, защо да няма половин страница за теб и мен — последният заминал и последният останал. Ох, Сам, ще ми счупиш кокалите! Но пък това е последното ни сблъскване, дявол да го вземе.

Отдръпнаха се задъхани, с овлажнели очи.

— А сега, Хари, ще ме изпратиш ли до хеликоптера?

— Не, страх ме е от проклетата ви машина. Мисълта за слънцето в този мрачен ден може да ме вдигне и да ме отнесе с вас.

— Какво лошо има в това?

— Какво лошо ли? Виж, Самюъл, аз трябва да пазя нашите брегове от нашествия. Норманите, викингите, саксонците. В следващите години ще обхождам като часовей цялото крайбрежие —

като тръгнеш от Довър на север и минеш през всичките рифове, чак до Фолкстоун и отново тук.

— От нападение на Хитлер ли, друже?

— Било той, било неговият железен призрак.

— И как ще се бориш с тях, Хари?

— Да не мислиш, че ще бъда сам? Не. Пътюм по бреговете може да се натъкна на Цезар. Той също има слабост към тях и ще ми остави един-два прохода и аз ще охранявам тези пътища и ще допускам само избрани призрази на нашественици и тъй по-лесно ще мога да се справям с тях. От мен зависи, да, само от мен зависи кои призрази от цялата проклета история на земята ще избирам и ще извиквам.

— Да, да, наистина.

Последният човек погледна на север, после на запад, и накрая на юг.

— И като видя, че всичко е наред — от тази крепост тук чак до фара, като чуя сражаващите се оръжия, нахлуващи в устието, шотландските гайди в навечерието на Нова година, Сам, ще загреба с веслата обратно надолу по Темза и там на всеки 31 декември до края на живота ми, нощният часовникар на Лондон, имам предвид себе си, да, аз, ще сверявам часовника и ще вдъхвам глас на камбаните в старите римувани църкви: дин-дан-дон — камбаната на Свети Джон. Камбанен звън. На света Маргерит, на света Клемънз. Ще се залюлея в твоя чест на въжетата на камбаните, Сам, и се надявам, че студеният вятър ще отвее звъна на юг до топлия вятър, където ще бъдеш ти, и ще раздвижи малките сиви косъмчета в загорелите ти от слънцето уши.

— Ще го чуя, Хари.

— Слушай по-нататък! Ще сядам в Камарите на Лордовете и на Общините и ще губя в разисквания цял един час, за да спечеля следващия. И ще твърдя, че никога досега в историята толкова много хора не са дължали тъй много на толкова малко и отново ще си пусна някои стари записи на воя на сирените, разнасял се, преди да се родим ние с теб.

И няколко секунди преди Първи януари ще се изкатерим с някоя мишка на Биг Бен и ще отдаваме чест, докато удря часът за смяната на годините.

И понякога ще отивам на брега и ще присядам на Скоунската скала^[1].

— Не би могъл.

— Защо не? Във всеки случай, поне на мястото, където е била, преди да я пренесат със самолети на юг. И ще взема в ръка нещо за скиптър; може би някоя замръзнала змия, замаяна от снега в някоя декемврийска градина, и ще си слепя някаква картонена корона. И можеш да ме наречеш приятел на Ричард, или на Хенри, или прокуден роднина на Елизабет I и II. Сам в запуснатото Уестминстърско абатство с историята под нозете ми, страшно стар, може би и луд, владетел и завладял, ще мога сам себе си да избира за крал на мъгливите острови.

— Да, можеш, и никой няма да те осъди.

Самюъл Уелз пак го прегърна, после се отдръпна и почти тичешком се отправи към чакащата машина. Насред пътя се обърна и извика:

— Боже мой, но твоето име е Хари. Току-що ми хрумна, че това е чудесно име за крал!

— Не е лошо наистина.

— Прости ми, че заминавам.

— Слънцето прощава всичко, Самюъл. Върви където то иска.

— Но ще ми прости ли Англия?

— Англия е там, където са нейните хора. Аз оставам със старите кости. Ти заминаваш със свежата плът, Сам, с нейната чудесна, загоряла от слънцето кожа и пълнокръвното ѝ тяло. Върви!

— Довиждане.

— Довиждане. Махай се най-после с ослепителната си жълта спортна риза!

Вятърът ги откъсна един от друг и макар още да крещяха, вече не се чуваха, махнаха си и Самюъл се изтегли в машината, която се изкатери по въздуха и отплува като огромно бяло лятно цвете.

А последният човек, останал зад тях, се разрида и занарежда с пресекващ дъх:

Хари, не можеш да понасяш промените ли? Против прогреса ли си? Ти разбираш, нали разбираш основанията за всичко това? Всички тия параходи, самолети, хеликоптери и хората, призвани от обещанията на друго време. Разбирам, отвърщаше си той, разбирам. И можеха ли да устоят пред този безкрайно продължаващ, вечен август, който лежеше просто пред прага им?

— Да, да! — Той хълцаше, стиснал зъби, изправи се на ръба на скалата и размаха юмруци след изчезващия в небето хеликоптер.

— Изменници! Върнете се!

Но ти не можеш да изоставиш Англия, не можеш да изоставиш Железния херцог^[2] и Трафалгар, конната гвардия в дъжда, големия Лондонски пожар, бомбите и сирените, новороденото бебе, показвано от балкона на двореца, траурното шествие на Чърчил, което още е по улиците, човече, още е по улиците! и Цезар, прободен на стъпалата пред Сената, и странните неща нея нощ в Стоунхендж!^[3] Да изоставиш всички тези неща, да изоставиш това, *това*!

Коленичил на ръба на скалата, Хари Смит, последният останал крал на Англия, плачеше самотен.

Хеликоптерът вече си бе отишъл, повикан от августовски острови, където лятото лее своята сладост чрез гласовете на птиците.

Старецът погледна назад и си помисли: но всичко изглежда тъй, както е било и преди сто хиляди години. Същото огромно безмълвие, същата безкрайна пустош, но сега, след толкова време с празните черупки на градовете и е крал Хенри — Старият Хари — Девети.

Разрови тревата с невиждащ поглед да потърси загубената чанта с книгите и парчето шоколад, с библията и Шекспир, с многопрелиствания Джонсън и многоцитирания Дикенс, с Драйдън и Поуп, вдигна я и пое пътя, който водеше из цяла Англия.

Утре е Коледа. Желаете на света всичко най-хубаво. Хората по цялото земно кълбо вече сами се бяха дарили със слънце. Швеция бе опразнена. Норвегия се бе оттекла. Вече никой не живееше в тези студени климати. Всички се грееха на континенталните огнища в земите с ласкави ветрове под меки небеса. Вече нямаше борба за оцеляване. Човекът, възроден от Юга тъй, както Христос е възкръснал на утрешния ден, наистина се връщаше към едни вечни новосъздадени ясли. Тази нощ в някоя църква той ще поиска прошка, че ги бе нарекъл изменници.

Той нахлупи по-здраво шапката си. Вятърът бе студен. Опита на вкус първата снежинка, която мина край устните му.

— О, прекрасно момче! — каза той, облягайки се на въображаем прозорец в златистия коледен изгрев, един прероден старец, задъхан от радост. — Чудесно момче, виждаше ли там онази прекрасна голяма птица, пуйката, която виси на витрината на месаря?

— Да, виждам я — отвърща момчето.

— Върви да я купиш! Донеси я и ще ти дам петаче. А ако се върнеш за пет минути, ще ти дам и повече!

И момчето отива.

Закопчал палтото си и с книгите в ръце, старият Хари-Ебънийзър Скрудж-Цезар-Пикуик-Пип^[4] и още хиляда други замаршируваха по пътя в зимното време. Пътят бе дълъг и красив. Вълните откъм брега бяха като оръдейни залпове. Вятърът — като шотландски гайди.

Десет минути по-късно, когато той вече се бе скрил с песента си зад хълма, земите на Англия изглеждаха готови да посрещнат хората, които някой ден, съвсем скоро в историята, можеха да пристигнат...

---

[1] Stone of Scone — мястото, където е коронован за шотландски крал (1306) Робърт Брус (1274—1329), освободител на Шотландия от англичаните. — Б.пр. ↑

[2] Железният херцог — Артър Уелсли, дук на Уелингтън (1769—1852), английски генерал и държавник, победил Наполеон в битката при Ватерло (1815 г.). — Б.пр. ↑

[3] Древно друидско светилище, на което се придава суеверен мистицизъм. — Б.пр. ↑

[4] Ебънийзър Скрудж — герой на Дикенс от „Коледни песни“, символ на скъперника, омилостивил се на Бъдни вечер; Пикуик — герой на Дикенс от „Посмъртните записки на клуба Пикуик“, Пип — герой на Дикенс от „Големите надежди“. — Б.пр. ↑

ВСЕКИ ПРИЯТЕЛ НА НИКОЛАС НИКЪЛБИ Е И МОЙ ПРИЯТЕЛ

Представете си едно лято, което няма никога да свърши.

Хиляда деветстотин двадесет и девето.

Представете си едно момче, което никога няма да порасне.

Мен.

Представете си един бръснар, който никога не е бил малък.

Мистър Винески.

Представете си едно куче, което ще живее вечно.

Моето.

Представете си едно малко градче от онези, в каквито не се живее вече.

Готови ли сте? Да започваме...

Грийн таун, Илинойс... краят на юни.

Дог лае пред бръснарницата само с един стол.

Вътре мистър Винески кръжи около жертвата си — един клиент, който дреме в сънната парна баня на пладнето.

Вътре аз, Ралф Сполдинг, момче на някакви си дванадесет години, стърча неподвижно като бронзова статуя от Гражданската война, вслушвам се в горещия вятър, усещам целия прахоляк на знойното лято навън, в тази пещ, където човек не може да бъде нито лош, нито добър, където момчета лежат залепени за кучета, кучета използват момчета за възглавници под дърветата, чиито лениви листа шепнат в отчаяние: Нищо Никога Вече Няма да се Случи.

Едничкото движение въобще някъде е студената вода, която капе от огромната като ковчег буца лед на витрината на железарския магазин.

И единствената хладнокръвна личност на километри наоколо е мис Фростбайт, помощничка на пътуващия фокусник, напъхана в една продълговата кухня с дамски размери, издълбана в ледения блок и изложена вече трети ден без изобщо — както разправят — да диша,

яде или говори. Това последното, струва ми се, трябва да е ужасно тежко за една жена.

Нищо не помръдваше по цялата улица, освен раираната колонка на бръснарницата, която бавно се въртеше и показваше своето червено, бяло и отново червено, плъзваше се отникъде, за да изчезне наникъде — едно движение между две тайнствености.

— ... хей... Наострих уши.

— ... нещо наближава...

— Това е просто следобедният влак, Ралф. — Мистър Винески щракна с гарвановите си ножици, като надзърна в ухото на клиента си. — Просто влакът, дето минава следобед.

— Не... — затаих дъх със затворени очи, приведен. — Нещо *наистина* наближава...

Чух далечния просвирващ стон, толкова самотен и тъжен, че просто изтръгваше душата от тялото ти.

— Дог, *ти* нали усещаш?

Дог джафна.

Мистър Винески изсумтя:

— Какво ще ти усеща едно куче!

— Големи работи. Важни работи. Съвпадения на обстоятелства. Сблъсъци, които не можеш да избегнеш. Дог казва. Аз казвам. *Ние* казваме.

— Вече ставате *четирима*. Цял отбор. — Мистър Винески се извърна от умрелия от жегата клиент в белия порцеланов стол. — Слушай, Ралф, моята грижа са косите. Помети!

Сметох цял тон коси.

— Фу-у, ще кажеш, че тоя боклук просто никне направо от пода.

Мистър Винески погледна метлата с дългата дръжка.

— Точно така! Това всичкото не съм го стригал аз. Тоя проклет боклук просто си никне, кълна се, щом падне долу. Остави го една седмица, пък ела да видиш как ще ти трябват ботуши чак до бедрата; за да си проправиш път. — Той посочи е ножицата си. — Погледни. Виждал ли си някога толкова цветове, оттенъци, нюанси на перчеми и бради? Ей това там е отстъпващият перчем на мистър Томкинс. Това — скалпът на Чарли Смит. А това тук е всичкото, което остана от мистър Хари Джо Флин.

Бях зяпнал мистър Винески така, сякаш току що ми беше чел от Откровенията.

— Ау-у, мистър Винески, вие май знаете всичко на този свят!

— Горедолу.

— Аз... аз ще взема да порасна и да стана... бръснар!

Мистър Винески се направи на страшно зает, за да прикрие удоволствието си.

— А погледни и този таралеж, Ралф, хвърли едно око. Раменете — така, китките — така! Да накараш ножиците да проговорят! На клиентите им харесва. Звучи сякаш вършиш двойно повече работа. Щрак-щрак-щрак, момчето ми, щрак-щрак-щрак. Това го научих от французите. О, да, французите! Само как дебнат на пръсти около стола, а остриите ножици свистят и хрупат, Ралф, хрупат и свистят, чуваш ли?

— Ей! — възкликнах аз зад рамото му, като гледах това свистене и хрупане, после замръзнах: защото вятърът пак довя един стон далеч през лятната земя, толкова тъжен, толкова особен. — Ето го пак. Влакът. И *нещо* на влака...

— Следобедният влак не спира тук.

— Но аз имам чувството, че...

— Косите ще ме затрупат, Ралф!

Пометох косите.

След известно време се обадох:

— Смятам да си сменя името.

Мистър Винески въздъхна. Умрелият от жегата клиент си седеше все така умрял.

— Нещо не си в ред днес, момче.

— Не аз. Ами името ми е откачено. Чуй само: Ралф. — Аз изрррках — Ррррралф.

— Звучи като музика от арфа...

— Звучи като бясно куче. — Но изведнъж се усетих. — Не се обиждай, Дог.

Мистър Винески погледна надолу.

— Него май хич не го вълнува цялата тая работа.

— Ралф звучи тъпо. Ще взема да си сменя името довечера.

Мистър Винески се замисли:

— Юлий като Цезар? Или Александър като Велики?

— Все едно какво. Помогнете ми, а, мистър Винески? Намерете ми име...

Дог стана. Аз изпуснах метлата.

Защото далеч нататък по нажежения саждив перон дофуча влакът — самото великолепие, самият огнедишащ грохот и прибойна пяна, а лятото в железния му търбух бе по-знойно от лятото навън.

— Ей го идва!

— Ей го отминава! — каза мистър Винески.

— Не, не отминава!

Сега беше ред на мистър Винески да изпусне ножицата си.

— По дяволите! Този проклет следобеден влак май че спира!

Чухме влакът да спира.

— Колко души слизат от влака, Дог?

Дог изджафка веднъж.

Мистър Винески неохотно се обърна:

— Торбите с пощата...

— Не... човек! С лека походка. Не много багаж. Тръгва към нашата къща. Нов наемател у бабини, обзалагам се. И той ще заеме празната стая точно до вас, мистър Винески! Нали, Дог?

Дог изджафка.

— Това куче много приказва — рече мистър Винески.

— Ще отида само да погледна, мистър Винески. Моля ви?

Далечните стъпки заглъхнаха в знойната, тиха улица.

Мистър Винески го разтrese.

— Само през трупа ми! — После добави, леко натъжен: — Изчезвай, Ралф.

— Не се казвам Ралф.

— Както там се казваш... бягай да видиш... и ела да ми кажеш най-лошото.

— О, благодаря, мистър Винески, много ви благодаря!

Хукнах. И Дог хукна. Нагоре по улицата, после по алеята, заобиколихме бабината къща и се мушнахме в папратите зад нея.

— Долу, момчето ми — прошепнах аз. — Тихо, че идва Голямото Събитие, каквото и да е то!

И по улицата, после по пътеката и по стъпалата приближаваше този мъж е напета походка, размахал бастунче. Той носеше пътна чанта, беше с дълга кестеняво-сива коса, копринени мустаци и козя

брадичка, целият излъчваше любезност, сякаш бе заобиколен от ято птици.

На чардака застана до старата ръждясала люлка на вериги, сред саксиите със здравец, и огледа Грийн таун.

Далеч нататък той сигурно чуваше насекомното бръмчене от бръснарницата, където мистър Винески, който скоро щеше да стане негов враг, гадаеше с длани характерни по буцестите глави, докато бръмчеше с електрическата стригачка. Далеч нататък той сигурно чуваше празната библиотека, където златист прах се носеше в ярката светлина, а още по-нататък, в дъното, някой скрибуцаше и почукваше с писалка и мастилница и пак скрибуцаше — една тиха жена, като огромна самотна мишка в дупката си. И тя щеше да стане част от новия живот на този човек, но сега още...

Непознатият повдигна високата си, мъхово-зелена шапка, изтри чело и без да погледне нещо определено, а само към горещото сляпо небе, той каза:

— Здравсти, момче. Здравсти, куче.

Дог и аз се подадохме от папратта.

— Ей! Как разбрахте къде сме се скрили?

Непознатият погледна за отговор шапката си.

— В едно друго превъплъщение на живота си аз бях момче. А много преди това, ако не ме лъже паметта, бях едно най-обикновено, щастливо куче. Но... — Бастунчето му почука мукавяната табела СТАИ НА ПАНСИОН, закована с кабъри на парапета на чардака. — Истина ли казва табелата, момче?

— Най-хубавите стаи в махалата.

— А леглата?

— Такива дълбоки матраци, че три пъти да потънеш и се удавиш от щастие!

— А наемателите по време на ядене?

— Приказват точно колкото трябва, не повече.

— Храната?

— Топли курабии всяка сутрин, прасковен пай на обяд, чудни сладкиши за вечеря!

Непознатият вдъхна и издъхна тези вкуснотии.

— Ще си продам душата!

— Моля?! — Баба неочаквано се беше показала зад летящата врата и сви вежди.

— Начин на изразяване, мадам — обърна се непознатият. — Не в смисъл да звучи нехристиянско.

И той влезе вътре. Той говореше, баба говореше, той взе да пише и изписва със заврънкулки в книгата за регистриране, а аз и Дог го бяхме зяпнали бездиханни и четяхме буква по буква:

— Ч-А.

— Можеш ли да четеш наопаки, момче — попита весело непознатият, като спря за малко писалката.

— Да, сър. — Той продължи да изписва. Аз продължих да чета: — А-Р-Л-З. Чарлз!

— Точно така.

Баба се загледа в краснописа му.

— О, какъв хубав почерк имате.

— Благодаря, мадам. — Писалката припна нататък. И аз продължих да нижа. — Д-И-К-Е-Н-С.

Заекнах и спрях. И писалката спря. Непознатият наклони глава, примижа с едно око, наблюдавайки ме.

— Да? — подразни ме той. — Какво има?

— Дикенс! — възкликнах аз.

— Ами да!

— Чарлз Дикенс, бабо!

— Знам да чета, Ралф. Хубаво име...

— Хубаво било! — Викнах аз, задъхан. — То е велико! Но... аз мислех, че вие сте...

— Умрял ли? — Непознатият се усмихна. — Не, жив съм си, в най-добро разположение на духа и се радвам да срещна тук ценители, почитатели и най-читатели!

Изкачихме се по стълбището. Баба донесе свежи кърпи и калъфки за възглавници, а аз задъхан носех пътната чанта и отсреща като огромен човешки параход се зададе дядо.

— Дядо — казах аз и се загледах в лицето му, за да видя слисването: — Запознай се е мистър... Чарлз Дикенс!

Дядо спря да си поеме дълбоко дъх, огледа новия наемател от главата до петите, после се пресегна, пое ръката на мъжа, здраво я разтърси и каза:

— Всеки приятел на Николас Никълби е и мой приятел!

Мистър Дикенс падна от възторг, съвзе се, кимна и каза:

— Благодаря, сър — после продължи по стълбището, а дядо ми смигна, пощипа ме по бузата и ме остави да стоя там потресен.

В стаята на кулата, с грейнали отворени прозорци и теченията на хладни поточета вятър във всички посоки, мистър Дикенс съблече палтото си на кочияш и кимна към пътната чанта:

— Все едно къде, Пип. О, нали нямаш нищо против да те наричам Пип, а?

— Пип?! — Бузите ми пламнаха, лицето ми грейна от изумително щастие. — О, боже! О, не, сър. Пип е *прекрасно*!

Баба се вклини между нас:

— Ето ви чисти чаршафи, мистър...?

— Дикенс, мадам. — Нашият наемател потупа джобовете си един след друг. — Скъпи ми Пип, изглежда съм останал без моливи и бележник. Дали няма да е възможно...

Той видя как едната ми ръка се прокрадна да търси нещо зад ухото. — Проклет да съм — казах аз, — ако нямам един жълт Тикондерога № 2! — Другата ми ръка се плъзна към задния джоб. — Хей, виж, и един страхотен Бележник № 12 с Индианеца с Желязното лице.

— Изключително!

— Изключително, я!

Мистър Дикенс се повъртя, оглеждайки света през всеки прозорец, като говореше ту на север, ту на североизток, после на изток или на юг:

— Две седмици пътувах с една идея. Денят на Бастилията. Знаеш ли го?

— Френският Четвърти юли ли?

— Славно момче! До Деня на Бастилията тази книга трябва да стане същински потоп. Ще ми помогнеш ли да отприщим бента на Революцията, Пип?

— С това ли? — Погледнах бележника и молива в ръката си.

— Наплюнчи върха на молива, момчето ми!

Наплюнчих го.

— Горے на страницата: заглавието. Заглавието... — Мистър Дикенс се замисли с наведена глава, поглаждайки бакенбардите си. —

Пип, кажи някакво рядко готино заглавие за роман, който се случва наполовина в Лондон, наполовина в Париж?

— Ами-и... — замислих се.

— Да?

— Разказ — взех да налучквам.

— Да?!

— *Разказ за... два града?!*

— Мадам! — Баба го погледна. — Това момче е гений!

— Чела съм за този ден в Библията — рече баба. — Всичко свършва по пладне.

— Запиши, Пип. — Мистър Дикенс потупа бележника ми. Бързо. *Разказ за два града*. После, по средата на страницата: „Повикани на живот“. Глава 1. „Периодът“.

Аз пишех. Баба шеташе. Мистър Дикенс присви очи към небето и накрая заговори напевно:

— Беше най-хубавото време, беше най-лошото време, беше епохата на мъдростта, беше епохата на глупостта, беше епохата на вярата, беше епохата на безверието, беше сезонът на Светлината, беше сезонът на Мрака, беше пролетта на надеждата, беше зимата...

— Е-й — обади се баба, — колко хубаво приказвате!

— Мадам! — кимна авторът, после, затворил очи, щракна с пръсти, за да си припомни. — Къде бях, Пип?

— Беше зимата — казах аз, — на *отчаянието*.

Късно вечер чух баба да вика някой на име Ралф: Ралф, слизай долу. Не познавах такъв. Пишех усилено.

Миг по-късно дядо извика:

— Пип!

Аз скочих:

— Да, сър.

— Време е за вечеря, Пип — извика дядо нагоре по стълбището.

Седнах на масата с мокра коса, с влажни ръце. Погледнах дядо.

— Ти как разбра, че... Пип?

— Чух името да пада от прозореца преди един час.

— Пип ли? — обади се мистър Винески, който тъкмо беше влязъл и седнаше.

— Ей, ама ти не знаеш — казах аз. — Къде ли не бях този следобед. С довърската пощенска кола по пътя за Довър. Париж! Толкова много пътувах, че ръката ми се откъсна! Аз...

— Пип, значи? — повтори мистър Винески.

Дядо топло и не принудено ми дойде на помощ.

— Като бях на дванадесет години аз съм си сменял името... няколко пъти. — Той взе да брои по зъбите на вилицата. — Дик. Това беше от Дик Смъртния поглед. После... Джон. Това беше от Дългия Джон Силвър. После Хайд — това беше половината от Джекил.

— Аз пък никога не съм имал друго име освен Бърнард Самиъл Винески — заяви мистър Винески, все така заковал поглед в мен.

— Никакво ли? — потресен възкликна дядо.

— Никакво.

— Тогава какво доказателство за детство имате, сър? — попита дядо. — Или вие сте някакъв природен феномен, нещо като кораб в мъртво вълнение?

— А? — каза мистър Винески.

Дядо се пресегна и му подаде пълна чиния.

— Яжте, Бърнард Самиъл, яжте.

Мистър Винески не се докосна до чинията.

— Довърската пощенска кола...?

— С мистър Дикенс, естествено — допълни дядо. — Бърнард Самиъл, имаме нов наемател, писател, който започва нова книга и избра Пип, Ралф де, да работи като негов секретар...

— Цял следобед работихме — казах аз. — Вече сме до четвъртината.

Плеснах се с ръка по устата. Бърз тъмен облак премина по лицето на мистър Винески.

— Писател? И се казва Дикенс? Вие, естествено, не вярвате...

— Аз вярвам каквото ми каже един човек, докато не ми каже нещо друго, тогава вярвам пък на него. Подайте ми маслото — каза дядо.

Маслото му бе подадено в мълчание.

— ... адска геена... — промърмори мистър Винески.

Потънах дълбоко в стола си.

Дядо разпредели пилето на парчета, препълни чиниите и каза:

— Благовъзпитан човек влезе в нашия дом. Той казва, че името му е Дикенс. Всичко, което знам, е, че така се казва. Той твърди, че пише книга. Минах край вратата му, надърнах и да, той наистина пишеше. И какво — да се втурна и да му кажа да не пише? Очевидно е, че той има нужда да пише книгата...

— „Разказ за два града“ — обадох се аз.

— Разказ! — извика въвн от себе си мистър Винески. — За два...

— Шшшт! — обади се баба.

Защото по стълбището слизаше и вече беше пред вратата на трапезарията човекът с дългата коса и прекрасните мустаци и бакенбарди. Той кимна, усмихна се, огледа ни колебливо и каза:

— Приятели...?

— Мистър Дикенс — казах аз, опитвайки се да спася деня. — Искам да ви представя мистър Винески, най-великия бръснар на света...

Двамата мъже се изгледаха продължително.

— Мистър Дикенс — каза дядо. — Бихте ли ни услужили с вашия талант за вечерната молитва, сър?

— Това е чест за мен, сър.

Сведохме глави. Мистър Винески не я наведе.

Мистър Дикенс го погледна любезно.

Промърморвайки нещо, бръснарят заби поглед в пода.

Мистър Дикенс започна молитвата:

— О, господи на щедрата ни трапеза, о, господи, ти, който си дал една безбрежна жътва на твоите най-покорни слуги, събрани тук в любящо смирение, о, господи, който си гарнирал нашите гозби със сияйни репички и златисто пиле, който си положил пред нас виното на летния сезон, лимонадата, и ни изпълваш със смирение пред простите картофени наслади, простосмъртния лук и, за финал, както ми казват моите ноздри, хляба на безкрайни експерименти и чудесен успех — благородния ябълков пай, най-красиво облян и дружелюбно удавен в сок от твоята собствена топла бахча, за всичко това и за тази прекрасна компания, много благодарности. Амин.

— Амин — казаха всички с изключение на мистър Винески.

Ние чакахме.

— Амин, все пак — каза той.

О, какво лято беше това!

Друго такова не е имало преди в цялата история на Грийн таун.

Никога не съм ставал тъй рано и толкова щастлив през целия си живот! Вече във от леглото в без пет и в Париж една минута след... шест часа сутринта, после корабчето от Кале за през английския канал, Уайт клифс, небето — фъртуна от чайки, Довър, после лондонския екипаж и лондонския мост следобед! Закуска с лимонада под дърветата с мистър Дикенс, а Дог ни близваше бузите да ни охлади, после обратно в Париж и чая в четири и...

— Докарай топа, Пип!

— Да, сър!

— Щурмувай Бастилията!

— Да, сър!

И оръдията гърмяха, и тълпите се втурваха и сред тях — аз, отличният, първокласен грийнтаунски, илинойски секретар на мистър Ч. Дикенс, очите ми щяха да изхвъркнат, ушите ми бучаха, гърдите ми се взривяваха от радост, защото едно време и аз бях мечтал да стана писател и ето че сега разплитах нишката на разказ, който беше самата пре-най-голяма прелест.

— Мадам Дефарж, о, как седеше тя и плетеше ли, плетеше, седнала...

Вдигах очи и виждах баба да плете на прозореца.

— Сидни Картън, какъв и кой беше той? Човек с чувствителност, образован човек с благородна мисъл и резултатни действия...

Дядо се мяркаше от време на време, като косеше тревата.

Барабани тътнеха отвъд хълмовете заедно с оръдията; лятна буря поваляше и срутваше невидими стени...

А мистър Винески?

Малко бях позарязал дюкяна му, някак бях забравил тайнствената бръснарска колонка, която идваше от нищото и отиваше по спирала към нищото, и прословутите коси, които никнеха от белия керамичен под...

Тъй че мистър Винески като се върнеше в къщи вечер, трябваше да заварва тоя писател с цялата му дълга коса, дето имаше нужда от подстригване, да седи на същата маса и да благодари на бога за това-онова и други работи, а мистър Винески да не благодари. Защото там

седях аз, зяпнал мистър Дикенс, сякаш *той* беше самият бог, докато една вечер:

— Ще кажем ли молитвата? — попита баба.

— Мистър Винески е вън, на двора, потънал в мрачни мисли.

— Мрачни ли? — аз погледнах гузно през прозореца.

Дядо килна назад стола си, за да може да гледа.

— Точно мрачни е думата. Ето го — ритна розовите храсти, сега ритна зелената папрат пред чардака, сега пък понечи да ритне ябълковото дръвче. Но бог го е направил доста твърдо. Виж ти, изпотъпка глухарчетата. О, о. Ето го че идва, Мойсей, прекосяващ море от жлъч.

Вратата се тръшна. Мистър Винески застана на челното място на масата.

— Тази вечер аз ще кажа молитвата!

Той хвърли око към мистър Дикенс.

— Ами, защо не — каза баба. — Да, ако обичате. Мистър Винески стисна здраво очи и започна опустошителната си молитва:

— О, господи, ти, който ми даде прекрасен юни и не толкова прекрасен юли, помогни ми да преживея някак август.

О, господи, избави ме от сганта и размириците по улиците на Лондон и Париж, които денонощно проглушават стаята ми, като главни участници в гореспоменатите размирици са едно момче, което ходи насън, един мъж с особено име и едно куче, което лае по сляпо и саката.

Дай ми сили да устоя на виковете Мошеник, Крадец, Тъпанар и Кръшкач, които се надигат в гърлото ми.

Помогни ми да не хукна с викове по целия път до шефа на полицията, за да му изрева, че по всяка вероятност човекът, който споделя скромния ни хляб, се казва в същност Червения Джо Пайк от Уилкисбъроу, търсен за подправен живот, или Бул Хамър от Хорнбил, Арканзас, жадуван за долно правене напук и стотинкообирачество в Оскалуза.

Господи, избави невинните момчета на този свят да не попадат в лапите на тези, които се гаврят с тяхната доверчивост.

И, господи, позволи ми да кажа тихо и с цялото ми почитание към тук присъстващата дама, че ако тоя Чарлз Дикенс не се намери утре в следобедния влак, който има връзка с Хайманогроб, Краеземие

и Канкаки, аз самият, също като една Далила, с пълна предумишленост ще острижа тая черна овца и ще накълцам като копър рунтавите ѝ бакенбарди.

Моля те, господи, не за милост към безчестника, а просто за правосъдие към злодея.

Всеки, който е съгласен, да каже „Амин“.

Той седна и набучи един картоф.

Последва дълга пауза, през която всички бяха смразени.

И тогава мистър Дикенс, затворил очи, простена:

— Оооооооооооооох...!

Това беше стон, вик, отчаяние толкова дълго и дълбоко, че звучеше като далечния влак през оня ден, когато пристигна този човек.

— Мистър Дикенс — обадох се аз.

Но бях закъснял.

Той вече беше на крака, ослепял се луташе пипнешком сред мебелите, опираше се на стената, докопа рамката на вратата, тръгна слепешком през коридора и се заизкачва опипом по стъпалата.

— Оооооох...

Това беше дългият вопъл на човек, скочил от скала във Вечността.

Струваше ми се, че седим и чакаме да се строполи на дъното.

Далеч сред хълмовете, в горната част на къщата, вратата му се затръшна.

Душата ми се преобърна и отлетя.

— Чарли — казах аз. — О, Чарли.

Късно вечерта Дог взе да вие.

А причината да вие беше подобният приглушен стон горе, откъм стаята на кулата.

— Свети боже — казах си аз. — Да викаме водопроводчика. Пълен потоп!

Мистър Винески мина по тротоара, тръгнал без посока, и се изгуби.

— За четвърти път обикаля квартала. — Дядо драсна клечка и запали лулата си.

— Мистър Винески! — извиках аз.

Никакъв отговор. Стъпките се отдалечиха.

— О, боже мой, чувствам се като че ли съм загубил война — казах аз.

— Не, Ралф, извинявай — Пип — рече дядо и седна на стъпалото до мен. — Ти просто смени генералите посред боя и толкоз. И сега единият генерал е толкова нещастен, че се озлоби.

— Мистър Винески ли? Аз... аз почти го мразя!

Дядо спокойно пафна с лулата.

— Струва ми се, че той дори не подозира защо е нещастен и озлобен. През нощта тайнствен зъболекар му извади зъб и сега езикът му се измъчва от празното място, където е бил зъбът.

— Не сме в църквата, дядо.

— Стига притчи, а? С прости думи, Ралф, ти обикновено метеше косите в бръснарницата на този човек. А той е човек, който няма ни жена, ни семейство, само работата. Един човек, който няма семейство, има нужда от някого нейде на света, все едно дали го знае или не.

— Аз... — обадох се, — аз утре ще измия прозорците на бръснарницата. Аз... аз ще смажа с масло червено-белите черти на колонката и те ще се завъртят като луди.

— Знам, че ще го направиш, чедо.

Влак премина през нощта.

Дог пак зави.

Мистър Дикенс отвърна с особен стон от своята стая.

Легнах си и чух как градският часовник отмери един, после два и накрая три часа.

И тогава чух тихото хлипане. Излязох в коридора и се послушах пред вратата на нашия наемател.

— Мистър Дикенс?

Тихият звук спря.

Вратата не беше заключена. Осмелих се да отворя.

— Мистър Дикенс?

Той лежеше в лунната светлина, сълзи течаха от очите му, широко отворени очи, втречени неподвижно в тавана.

— Мистър Дикенс?

— Няма никой с това име тук — каза той. Главата му се люшкаше от една страна на друга. — Никой с това име в тази стая, на това легло, на този свят.

— Вие — казах аз. — Вие сте Чарли Дикенс.

— Ти би трябвало да знаеш по-добре — беше отговорът на опечаления. — Дълго след полунощ на път към утрото.

— Аз знам само — казах, — че ви виждах да пишете всеки ден. Слушах ви да говорите всяка нощ.

— Да, да.

— И свършихте едната книга и почнахте друга и пишете много красиво.

— Така е. — Кимване. — О, да, демон да го вземе, така си е.

— Тогава! — аз обикалях покрай леглото. — Какво ви прихвана да се самосъжалявате, световноизвестни писателю?

— Ти знаеш и аз знам, че съм мистър Никой от Никъде на път за Вечността с угаснал фар и никакви свещи.

— Дрън-дрън! — казах аз и тръгнах към вратата. Бесен бях, че се предаваше. Такова велико лято изпортваше. — Лека нощ! — и тупнах топката на вратата.

— Почакай!

Това беше такъв ужасен тих вик на нужда и почти мъка. Ръката ми увисна, но не се обърнах.

— Пип! — обади се старият човек от леглото.

— Кво? — казах аз нацупено.

— Хайде и двамата по-спокойно. Седни.

Седнах бавно на дългокракия дървен стол до нощната масичка.

— Говори ми нещо, Пип.

— Свети боже, в три...

— ... през нощта, да. О, това ужасно противно време на нощта. Дълъг път назад към залеза и десет хиляди мили до изгрева. Точно тогава имаме нужда от приятели. *Приятели*, Пип? Питай ме разни неща.

— Като какви?

— Струва ми се, че знаеш.

Замислих се малко и въздъхнах.

— Добре де. Кой сте вие?

Той остана за миг съвсем неподвижен в леглото, после сякаш проследи думите по тавана с дългия невидим връх на носа си и каза:

— Аз съм човек, който никога не е успял да постигне мечтите си.

— Какво?

— Искам да кажа, Пип, никога не можах да стана това, което исках да бъда.

Сега и аз съвсем се кротнах.

— А какво сте *искали* да бъдете?

— Писател.

— *Опитвали* ли сте?

— Дали съм опитвал? — възкликна той и едва не се задави от непонятен, луд смях. — Дали съм опитвал — повтори той, като се съвзе. — Боже милостиви, синко, ти никога не си виждал да се лее толкова много мастило и пот. Изписал съм си пътя през цяла мастилена фабрика, съсипах и разорих цяла хартиена фабрика, разнебитих и опропастих петдесет машини, погълнах и изгложгах до костите десет хиляди молива Тикондерога с меки графити.

— Невероятно!

— Прав си, че е невероятно.

— И какво сте писали?

— Какво ли *не* съм писал. Стихове. Есета. Трагедии. Фарсове. Къси разкази. Романи. По хиляда думи на ден, момчето ми, всеки ден, тридесет години наред, ден не е минавал, без да съм водил ръкопашен бой с листа и да не ми се схване ръката от писане. Милиони думи минаха през пръстите ми върху хартията и всичко беше боклук.

— Не може да бъде!

— Но беше. Не посредством, не хубавички. А просто пълен и абсолютен боклук. Приятелите ми го знаеха, редактори го знаеха, учители го знаеха, издатели го знаеха и през един прекрасен ден към четири следобед, когато станах на петдесет години, разбрах го и аз.

— Но не може да пишете цели тридесет години без...

— Да постигна съвършенство? Да успея да затрогна? Вгледай се дълго, вгледай се дълбоко, Пип, виж човека с изключителен талант, забележителни способности, единственият човек в историята, който е изписал пет милиона думи, без да извика на живот дори една идея за разказ, която да се изправи на хилавите си крака и да извика: Еврика! Получи се!

— Никога ли не сте предали поне един разказ?

— Ни един анекдот от два реда. Ни един сонет в захвърлен вестник. Ни едно обявление или некролог. Ни една рецепта за домашно-консервирана есенна туршия. Странно, нали? Да бъдеш

толкова тъп, толкова жалко некадърен, че никога нищо да не предизвика усмивка или сълзи, да повиши настроението или да те накара да хлъцнеш. И знаеш ли какво направих в деня, когато открих, че никога няма да стана писател? Самоубих се.

— Самоубихте се?!

— Унищожих, сложих край на всичко. Как ли? Дигнах се и поех на дълъг път с влака, седнах на задната платформа във вагона за пушачи и през цялата нощ пусках една по една конфетите на моите ръкописи и те литваха като подплашени птици покрай релсите. Разпръснах из Небраска романа, из севера — омировите си легенди, през Южна Дакота — любовните си сонети. Зарязах семейните си есета в тоалетната на хотел Харви в Клиър Спрингс, Айдахо. Житните поля на късното лято познаха моята проза. Страхотна тор, от нея сигурно е избуяла небивала реколта дълго след като минах оттам. Разкарах два куфара от душата си през това дълго лятно пътешествие в чест на моето негодно аз. И един по един, отначало бавно, след това все по-бързо и по-бързо запращах разказ сред разказ — вън, вън от ръцете ми, вън от главата ми, вън от живота ми и те падаха надолу, потъваха и се удавяха в нощните реки от прерийна прах, сред потънали пясъчни континенти и самотни скали. И както влакът се търкаляше и извиваше с безкрайно ридание от мрак и освобождение, аз отворих пръсти и пуснах да падат и последните ми мъртвородени любимци...

Когато приближих далечната крайна гара, куфарите ми бяха празни. Бях пил много, ял малко, понякога плачех насаме, но вече се бях освободил от котвите си, от непосилното бреме и мечтите си и когато стигнах до плъзгащия се, бавно пухтящ край на пътуването, слава богу, вече бях в някакъв възвишен покой и увереност. Чувствах се прероден. И тогава си казах, боже, какво е това, какво е това! Аз... аз съм нов човек. — Той гледаше всичко това по тавана, виждах го и аз, също като че ли се въртеше на кино по стената в лунната нощ. — Аз, аз съм нов човек, казах си, и когато слязох от влака в края на това дълго лято на освобождението и неочакваното прераждане, погледнах се в оплютото от мухи, напръскано от дъждове, замъглено огледало на някаква загубена гара в Пийчгъм, Мисури, и ми беше пораснала дълга брада през тези месеци път, а косата ми се беше побъркала от ветрове, които я решеха ту насам, ту натам. Гледах се дълго, после отстъпих назад и тихо възкликнах: „Я, Чарли Дикенс! Ти ли си това?!“

Мъжът в леглото тихо се засмя.

„Виж ти, Чарли — казах си, — самият мистър Дикенс!?“ А отражението в огледалото извика: „По дяволите, сър, кой друг да бъде!? Направи ми път да мина. Тръгвам за голям урок!“

— Наистина ли така казахте, мистър Дикенс?

— За бога, самите стълбове и храмове на истината, Пип. И аз се магнах от пътя му! И тръгнах през един странен град и най-последно знаех кой съм аз и просто ме хвана треска като си помислих за всичко, което ще правя в преродения си живот и цялата тази велика прекрасна работа, която ми предстои! Защото, Пип, това нещо трябва да се е развивало. Всичките тези години на писане и на подсмърчане от неудачите, доброто ми старо подсъзнание трябва да е шепнело: „Само почакай. Всичко нощем е злокобно мрачно, но като му дойде времето, аз ще те спася!“

И може би ме спаси същото това, което ме беше унищожило преди: респекта към по-големите; великите моголи и внушителните авторитети в тучните литературни поля, а аз, с моето кану, на пресъхналото дъно на реката.

Защото, о, господи, Пип, как само поглъщах Толстой, опивах се от Достоевски, пирувах с Мопасан, ходех на пикник с Флобер и Молиер. Гледах все в богове, които бяха твърде високо. Четях прекалено много! Така че, когато моите работи изчезваха, техните оставаха. Внезапно открих, че не можех да забравя техните книги, Пип!

— Не можехте?

— Искам да кажа, не можех да забравя ни една буква от ни една дума от ни едно изречение или ни една глава от ни една книга, която е минавала пред тези гладни всеядни очи!

— Фотографическа памет!

— Абсолютно. Целият Дикенс, Харди, Остин, По, Хоторн, хванати в капана на тази стара кутия Брауни, са чакали всичките тези години да се проявят през езика ми, без да съм го подозирал, Пип, никога не бях предполагал, че съм таил всичко това. Питай ме само и мога да ти говоря в каквито щеш стилове. Един — на Киплинг. Друг — на Текери. Отмери ми фунт месо — аз съм Шайлок. Угаси лампата — аз съм Отело. Всичко, всичко, Пип, всичко!

— И тогава? И после?

— Ами тогава и после, Пип, погледнах се още веднъж в това на плуто от мухи огледало и си казах: „Мистър Дикенс, и щом всичко това е така, кога ще напишеш първата си книга?“

„Веднага!“ — извиках аз. Накупих прясна хартия и мастило и оттогава съм извън себе си от радост, бълнуващ, лунатичен и луд от щастие да пиша една след друга всички тези книги от моето собствено, скъпо аз, аз, Чарлз Дикенс.

Пропътувах континенталния простор на Съединените щати на Северна Америка и се хванах да пиша и действам, действам и пиша, ту изнасях някъде лекции, ту спирах да размишлявам другаде, полуприхванат или полупуснат от моята мания, известен и неизвестен, помайвах се някъде да довърша „Копърфийлд“, разтакавах се другаде за „Домби и Син“ или пък ще свърна за един чай с призрака на Марли в някоя мъртвешка коледна вечер. Понякога пролежавах цели затрупани в сняг зими в малки, подминавани от влака градчета и никой не подозираше, че самият Чарлз Дикенс изчаква там края на зимния си сън, а после се надигах като пролетна къртичина и продължавах. Понякога оставах по цяло лято в някой град, преди да ме прогонят. О, да, прогонят. Защото такива като мистър Винески не прощават на фантастичното, Пип, все едно колко практическо е това фантастично.

Защото той няма никакъв усет за тези неща.

Той не вижда, че всички правим каквото можем, за да оцелеем, да оцелеем.

Едни се смеят, други плачат, трети удрят по света с юмруци, четвърти бягат, но всичко се свежда до едно: правят каквото могат.

Светът гъмжи от хора и всеки се дави, но всеки плува в различен стил към далечния бряг.

А мистър Винески? Той прави каквото може с ножиците и не разбира моята писалка и разхвърляни листа, по които като по мухоловка се лепи моята взета назаем английска душа.

Мистър Дикенс спусна крака от леглото и се пресегна за пътната си чанта.

— Тъй че трябва да се стягам и тръгвам.

Аз докопах чантата преди него.

— Не! Не можете да си тръгвате! Не сте довършили книгата!

— Пип, скъпо момче, ти не ме слушаше...

— Светът очаква! Не може просто да зарежете на средата „Двата града“!

Той полека измъкна чантата от мен.

— Пип, Пип...

— Не можете, Чарли!

Погледна ме в лицето и то сигурно е било тъй нажежено до бяло, че той трепна.

— Аз чакам! — извиках. — Те чакат!

— Те ли...?

— Тълпите пред Бастилията. Париж! Лондон. Довърското море. Гилотината!

Втурнах се да отворя всички прозорци още по-широко, като че ли нощният вятър и лунната светлина можеха да влязат със сенките и звуците си, да пропълзят по килима и да се прокрадват в очите му, а пердетата се развяха е жестове на призраци и чух, кълна се, а и Чарли чу тълпите, колелата на каретите, страшното свистящо спускане на режещото острие и глави, които падат като зелки, и бойните песни и всичко това на вятъра...

— О, Пип, Пип...

Сълзи бликаха от очите му.

Бях извадил молива и бележника си.

— Е, и?

— Докъде бяхме днес следобед, Пип?

— Мадам Дефарж плетеше...

Той остави чантата да падне. Седна на ръба на леглото и ръцете му взеха да се премятат, вият, плетат, движат, връзват и развързват и той погледна ръцете си и заговори, а аз пиших и той пак говореше, все по-силно и по-силно през цялата останала нощ...

— Мадам Дефарж... да... добре. Пиши така, Пип. Тя...

— Добрутро, мистър Дикенс!

Хвърлих се на стола в трапезарията. Мистър Дикенс вече беше преполовил купчината палачинки.

Отхапах една хапка и видях още по-голямата купчина хартия, която лежеше на масата между нас.

— Мистър Дикенс, — казах аз. — „Разказ за два града“... да не би да свърши?

— Готова е. — Мистър Дикенс ядеше, навел очи. — Станах в шест. Здравата поработих. Готова е. Свърши. Край!

— Не може да бъде! — възкликнах аз.

Дочу се изсвирването на влака. Чарли се изправи, после внезапно скочи, зарязвайки закуската си и се втурна в коридора. Чух външната врата да хлопва и хукнах към чардака, оттам видях мистър Дикенс вече на пътеката, носеше пътната си чанта.

Той толкова бързаше, запътил се към гарата, че трябваше все да подтичвам около него.

— Мистър Дикенс, книгата наистина свърши вече, но още не е публикувана!

— Завещавам това на теб, Пип.

Той затича. Аз задъхан го догоних.

— Ами Дейвид Копърфийлд?! Ами малката Дорит?!

— Твоите приятели, Пип?

— Вашите, мистър Дикенс, Чарли, о, боже, ако вие не ги напишете, те никога няма да *заживеят*!

— Ще се оправят някак. — Той се скри зад ъгъла. Сkochих след него.

— Чарли, чакайте. Ще ви кажа... ново заглавие! „Записките на Пикуик“, представяте ли си, „Записките на Пикуик“!

Влакът навлизаше в гарата.

Чарли затича още по-бързо.

— А след това „Студеният дом“, Чарли, и „Тежки времена“ и „Големите“ — чуите, мистър Дикенс! — „Надежди“! О, боже мой!

Защото той вече беше далеч напред и аз само се провиквах зад него:

— О, по дяволите, върви си! Махай се! Омитай се! Ти не знаеш какво ще направя!? Ти не заслужаваш да те чета! Не заслужаваш! И отсега нататък, още от този миг ще видиш дали изобщо ми пука да дочета „Разказ за два града“! Без мен! Не на мен! Не!

Камбанката на гарата удари. Бликна пара. Но мистър Дикенс забави ход. Спря на сред тротоара. Доближих го и се загледах в гърба му.

— Пип — каза той. — Наистина ли мислиш това, което каза?

— Ти! — извиках аз. — Ти не си нищо друго, освен... — Потърсих в мозъка си и сграбчих първото хрумване: — ти си леке от

горчица, несмляно парче суров картоф...!

— Я, Хъмбъг ли, Пип?

— Никакъв Хъмбъг! Пет пари не давам какво става със Сидни Картън!

— А, че това е много, много по-хубаво нещо от всичко, което изобщо съм писал, Пип. Трябва да го прочетеш.

— Откъде-накъде!?

Той се обърна и ме погледна с огромни тъжни очи.

— Защото го написах за теб.

Това ми взе цялата сила и я превърна в едва чуто възклицание:

— Тъй ли...?

— Така, я — каза мистър Дикенс. — Току-що си изпуснах влака. До следващия има четиридесет минути...

— Тогава значи имаш време — казах аз.

— За какво?

— Да видиш някого. Да се срещнеш с тях, Чарли, а аз ти обещавам, че ще ти дочета книгата. Ей там. Ей там, Чарли.

Той се обърна.

— Онова място ли? Библиотеката?!

— Десет минути, мистър Дикенс, дайте ми десет минути, само десет, Чарли, моля ти се.

— Десет?

И най-сетне той се остави да го поведе като слепец по стъпалата на библиотеката и плахо влезе с рамото напред.

Библиотеката приличаше на каменоломна, където от десет хиляди години не бяха падали дъждове.

Далеч напред в една посока: тишина.

Далеч напред в друга посока: мъртвило.

Това беше времето между свършилите и започващите неща. Тук никой не умира. Никой не се ражда. Библиотеката и всички нейни книги просто са.

Ние чакахме, мистър Дикенс и аз, на ръба на тишината.

Мистър Дикенс трепна. И аз внезапно си спомних, че не съм го виждал тук изобщо през цялото лято. Страхуваше се, че може да го заведе близо до лавиците с художествена литература и да види всичките си книги — написани, готови, свършени, отпечатани,

подвързани, регистрирани, заемани, четени, преподвързани отново и подредени на лавиците.

Но аз не можех да бъда чак такъв глупак. Въпреки това, той хвана рамото ми и прошепна:

— Пип, какво правим тук? Хайде да си вървим. Тук има...

— Слушай! — изшътках аз.

И далеч някъде напред сред полиците се долови звук като че ли нощна пеперуда се обръщаше насън.

— Боже милостиви! — очите на мистър Дикенс се разшириха. — Познавам този звук.

— Така ли!

— Това е звукът — каза той, затаил дъх, а после кимна, — от някой, който пише.

— Да, сър.

— Пише с писалка. И... и пише...

— Какво?

— Поезия! — дъхът му спря. — Точно така. Някой там, в оная стаичка, кой знае на каква дълбочина, Пип, кълна се, че пише стихотворение. Ето! Скръц, скръц, скръц, топ-топ, скръц, скръц, скръц, топ-топ. Това не се чертежи, Пип, нито цифри, нито прашно-сухи факти, чувстваш ли как се *носи*, чувстваш ли как *лети*? За бога, стихотворение, наистина, няма никакво съмнение, че това е поезия!

— Мадам — повиках аз.

Пеперуденият звук стихна.

— Не я прекъсвай! — изшътка мистър Дикенс. — Посред вдъхновението. Остави я да продължи!

Пеперуденият звук почна отново.

Скръц, скръц, скръц, топ-топ, скръц, скръц, скръц, стоп. И пак — скръц, скръц, скръц. Аз поклащах глава, устните ми се движеха, а и на мистър Дикенс, и двамата бяхме застинали, спрели, приведени напред в мраморно-студения въздух, заслушани в сводовете, лавиците и ехото в това подземие.

Скръц, скръц, скръц, топ-топ.

Тишина.

— Хайде — побутна ме мистър Дикенс.

— Мадам! — повиках пак с още по-настойчив шепот.

И нещо прошумоля по коридора.

И пред нас застана библиотекарката, дама на средна възраст — нито млада, нито стара; на среден цвят — нито тъмна, нито бледа; на средна височина — нито ниска, нито висока, но някак си крехка; жена, която ще чуete често да си говори сама сред сумрачните, прашни лавици с шепота на прелиствани страници; жена, която сякаш се плъзгаше на скрити колелца.

Тя приближи, понесла спокойната лампа на лицето си, осветявайки пътя си със своя поглед.

Устните ѝ се движеха, заети с думите в огромното пространство зад замъглените ѝ очи.

Чарли жадно проучи устните ѝ. После кимна. Изчака я да спре и фокусира погледа си върху нас, което тя направи някак сепнато. Тя въздъхна и се усмихна в себе си.

— О, Ралф, това си бил ти и... — Поглед на почитание затопли лицето ѝ. — Ах, вие сте приятелят на Ралф, мистър Дикенс, нали?

Чарли се бе втренчил в нея с тиха и почти обезпокоителна преданост.

— Мистър Дикенс — казах аз, — приятно ми е да ви представя...

— „Понеже няма как да спра Смъртта...“ — издекламира наизуст той, затворил очи.

Библиотекарката запримига и челото ѝ светна като фенер, вдигнат нагоре.

— Мис Емили — каза той.

— Тя се казва... — обадох се аз.

— Мис Емили. — Той протегна ръка да докосне нейната.

— Приятно ми е — каза тя. — Но откъде...?

— Зная името ви? Ами как иначе, мадам, като ви чух как поскръцвате с това напористо писане, каквото само поетите имат!

— О, това е нищо.

— Горе главата, не падайте духом — каза тихо той.

— Това *не* е нищо. „Понеже няма как да спра Смъртта“ е чудесно, първокласно стихотворение.

— Моите собствени стихотворения са толкова лоши — нервно каза тя. — И преписвам нейните, за да се уча.

— От кого преписвате? — измърморих аз.

— Чудесен начин да се научи човек.

— Нали, наистина? — Тя внимателно погледна Чарли. — Нали не се...?

— Шегувам ли? Не, с Емили Дикинсън никога, мадам!

— Емили Дикинсън ли? — възкликнах аз.

— Това означава много, щом го казвате вие, мистър Дикенс изчерви се тя. — Аз съм чела всичките ви книги.

— Всичките ли? — отекна той.

— Всичките — без колебание отвърна тя, — които сте публикували досега, сър.

— Току що свърши най-новата — намесих се аз. — Потресителна! „Разказ за два града“.

— А вие, мадам? — любезно попита той.

Тя разтвори малките си длани, сякаш за да пусне птичка.

— Аз ли? Аз не съм изпращала стихотворения дори до нашия градски вестник.

— Трябва да го направите! — извика той с истинска страст и убеждение. — Още утре. Не, днес!

— Но... — гласът ѝ отслабна, — аз нямам никого, на когото първо да го прочета.

— Как така — каза с по-спокоен тон Чарли. — Вие имате тук Пип, а и — приемоте моята картичка — Ч. Дикенс, ескуайър, който, ако разрешите, ще се отбива понякога да види всичко ли е наред в тази Аркадия на книгите.

Тя пое визитната му картичка.

— Не мога...

— Тц! Трябва. Защото аз предлагам само филии топъл хляб. А вашето слово трябва да бъде мармаладът и летният мед. Аз ще чета надълго и нашироко. Вие: кратко и с възторг от живота, примамвана от тази странно прелестна Смърт, към която често имате слабост. И толкова. — Той посочи. — Ей там, в далечния край на коридора свети лампата ѝ, готова да поведе ръката ви... Музата ви очаква. Пазете я и я хранете добре. Сбогом.

— Сбогом ли? — попита тя. — Това не означава ли „Бог да бъде с вас“?

— Така съм чувал, мила лейди, така съм чувал.

И ненадейно се озовахме отново в слънчевата светлина. Мистър Дикенс едва не се спъна в пътната си чанта, която го чакаше там.

Насред поляната мистър Дикенс спря неподвижно и каза:

— Небето е синьо, момчето ми.

— Да, сър.

— Тревата е зелена.

— Аха. — Тогава спрях и се огледах истински наоколо. — Искам да кажа да наистина, дявол да го вземе!

— А вятърът... не ухае ли този сладостен вятър?

И двамата задушихме. Той продължи:

— И на този свят има славни момчета с огромно въображение, които знаят тайната на спасението...

Той ме потупа по рамото. Навел глава, аз се чудех къде да се дяна. И тогава ме спаси изсвирването.

— Хей, следващият влак! Ей го *идва*!

Ослушахме се.

След малко мистър Дикенс проговори.

— Ей го отминава... И хайде да се прибираме в къщи, момчето ми.

— В къщи! — извиках зарадван аз, после спрях. — Ами... мистър Винески?

— О, след всичко това, аз имам такова голямо доверие в теб, Пип. Всеки следобед, докато аз си пия чая и мозъкът ми си почива, ти ще изтичваш до бръснарницата и...

— Ще помитам косите!

— Юнак! Съвсем малко е нужно. Един малък заем приятелство от Английската банка за Първа национална банка на Грийн таун, Илинойс. А сега, Пип... молив!

Пипнах зад едното си ухо и намерих гума; пипнах зад другото и открих:

— Ето молив!

— Хартия?

— Хартия!

Вървахме бавно под спокойните, зелени, летни дървета.

— Заглавие, Пип...

Той вдигна бастунчето си и започна да изписва в небето загадка. Присвих очи към невидимия краснопис.

— Антик...

Той продължаваше да изписва думата във въздуха.

— В-А-Р — четях аз буква по буква, — Н-И-Я... Антикварния!

— Как ти се струва за заглавие, Пип?

Поколебах се.

— Ами-и... струва ми се, че... трябва да има още, сър.

— Страшен си. Ето ти!

Той изписа друга дума със завъртулки под слънцето.

— М-А-Г... Магазин! „Антикварният магазин“.

— Залавяме се за роман, Пип!

— Тъй вярно, сър — възкликнах аз. — Глава първа!

Снежна виелица лъхна през дърветата.

Какво ли е това? — запитах се и си отговорих:

Ами лятото си отиде. Страниците на календара, с всичките им дни и часове просто отлетяха зад хълмовете, също като на кино. Чарли и аз работехме заедно, свършихме, край. Много дни в библиотеката, вече отминали! Много нощи четене на глас с мис Емили, вече отминали! Влакове идваха и заминаваха. Луни нарастваха и се смаляваха. Нови влакове пристигаха и нови съдби се колебаеха на ръба, и ето че ненадейно мис Емили се изправи пред мен, а до нея Чарли и всичките им куфари и ми подаваха някаква книжна кесия.

— Какво е това?

— Ориз, Пип, най-обикновен бял ориз, за ритуала за плодородието. Хвърли го по нас, момчето ми. Изгони ни щастливо оттук. Чуваш ли тези камбани, Пип? Те са за мистър и мисис Чарли Дикенс! Хвърляй, момчето ми, хвърляй. Хвърляй!

Аз тичах и хвърлях, хвърлях и тичах, а те, застанали на задната платформа на влака ми махаха чак докато се загубят от погледа и ми викаха довиждане. Щастлив брак, Чарли! Бъдете щастливи! И пак се върнете! Щастливи... Щастливи...

И тогава, струва ми се, се разплаках, а Дог ревниво ми хапеше обувките, радостен, че отново ме има само за себе си, и мистър Винески ме чакаше пред бръснарницата да ми даде метлата и отново да ме направи свой син.

Настъпи ленивата есен и най-после пристигна писмо от двойката на сватбеното пътешествие.

Целия ден държах писмото неразпечатано и чак вечерта, когато дядо събираше с грапата листата пред чардака, излязох и седнах навън, загледах се в писмото в ръцете ми и зачаках дядо да вдигне поглед и най-после той погледна и аз отворих писмото и зачетох на глас в октомврийския сумрак:

„Скъпи, Пип — зачетох аз, но трябваше да спра за малко, като видях отново старото си, специално мое име и очите ми така се напълниха! — Скъпи, Пип. Тази вечер сме в Аврора, утре — във Фелисити, а вдругиден — в Елджин. Чарли има уговорени лекции за шест месеца напред. И двамата с Чарли работим усилено и сме най-щастливите... страшно щастливи... нужно ли е да го казвам?

Той ме нарича Емили.

Не знам дали ти е известно коя е тя, Пип, но има една поетеса, на която един ден сигурно ще ѝ вземеш книгите от библиотеката.

А пък Чарли току ме поглежда и казва: «Това е моята Емили» и аз почти го вярвам. Не, *наистина* вярвам.“

Аз спрях, преглътнах и продължих нататък:

„Ние сме смахнати, Пип.

Хората са го казвали. А и ние си го знаем. И все пак си продължаваме така. Но хубаво е да си смахнат заедно с някого.

Ако бях смахната сама, нямаше да мога да издържа повече.

Чарли ти изпраща поздрави и каза да ти предам, че наистина е започнал чудесна нова книга, може би най-хубавата му досега... и на нея именно *ти* ѝ беше измислил заглавието — «Студеният дом».

И така, пишем и пътуваме, пътуваме и пишем, Пип. И някоя година, съвсем скоро, може да се върнем с влака, който спира за вода във вашия град. И ако ти си там и ни повикаш с нашите имена, защото ние си ги знаем, ние ще слезем от влака. Но пък възможно е и през това време ти да станеш твърде голям. И ако като спре влакът, Пип, теб те няма, ние ще разберем и ще оставим влака да ни отнесе към все други и други градове.

Подпис — Емили Дикинсън.

П. П. Чарли казва, че твоят дядо е същинско копие на Платон, но не му го казвай.

П. П. Чарли е моят любим.“

— Чарли е моят любим — повтори дядо, седна до мен и взе писмото да го препречете. — Ех, ех... — въздъхна той. — Ех.

Седяхме дълго време, загледани в тлеещото октомврийско небе и новите звезди. Някъде далеч излая куче. Много далеч, чак на хоризонта, минаваше влак, той изсвири, камбаната звънна веднаж, дважд, три пъти и той отмина.

— Знаеш ли — проговорих аз, — не мисля, че те са смахнати.

— И аз, Пип — каза дядо, запали си лулата и духна клечката. —
И аз.

ВЯТЪР ОТКЪМ ГЕТИСБЪРГ

В осем и трийсет вечерта той чу резкия пукот отдолу, откъм театъра.

— Пожар — помисли. — Не е. Тогава е изстрел.

Миг по-късно той чу силен шум от гласове, който ту се надигаше, ту притихваше като океан, замрял внезапно в изненада от някое свличане. Хлопна се врата. Някой тичаше.

Един от разпоредителите влетя през вратата и се огледа бързо наоколо, сякаш бе сляп; лицето му бе бледо и той се опитваше да каже нещо, което не се чуваше.

— Линкълн... Линкълн...

Бейс погледна от бюрото си.

— Какво става с Линкълн?

— Той... Застреляха го...

— Ама че шега! Е?

— Застрелян е. Не разбирате ли? Застрелян. Наистина. Застрелян за втори път!

Разпоредителят излезе несигурно, като се придържаше към стената.

Бейс почувства как се изправя.

— О, за бога!...

Той се втурна и изпревари разпоредителя, който го усети и се затича редом с него.

— Не, не — казваше Бейс. — Това не се е случило. Не би могло да стане. Не, не би могло...

— Застрелян е — рече разпоредителят.

Тъкмо завиваха по коридора, когато вратите на театъра се отвориха с трясък и една тълпа, или поточно шайка, завика, закрещя, запищя, или просто се питаше слисано:

— Къде е? Ето го! Това ли е? Къде е? Кой го направи? Този ли? Този? Дръжте го! Внимавайте! Стой!

Двама пазачи се втурнаха да видят какво става; те блъскаха, дърпаха и завиваха ту тук, ту там, а между тях един човек се мъчеше да се скрие от тълпата, от теглещите го ръце и от юмруците, които се вдигаха и спускаха. Хората се пресягаха, биеха, блъскаха, удряха с пакети и със слънчобрани, които приличаха на хвърчила в силен вятър. Жени се въртяха в кръг като замаяни, търсеха приятелите си и скимтяха. Мъжете ги измъкваха с викове, за да се промъкнат до центъра, където пазачите блъскаха, бутаха и отстъпваха назад, а малтретираният човек криеше нараненото си лице с разперени пръсти.

— Боже мой, боже мой! — замръзна Бейс, започнал вече да вярва. Той загледа сцената пред себе си. После се втурна напред: — Оттук! Отстъпете назад! Отдръпнете се! Тук! Тук!

Неизвестно как, но тълпата бе разделена и една врата се разтвори широко, за да ги пропусне, след което се затвори с трясък.

Отвън тълпата удряше и заплашваше с проклетия и беди, нечувани от жив човек. Цялата сграда на театъра се тресеше от приглушения вой, виковете и заплахите.

Бейс продължи да гледа разтърсваните, извивани дръжки и хлопащите ключалки, преди да се обърне към пазачите и човека, свит между тях.

Внезапно Бейс отскочи назад, сякаш някоя още по-неоспорима истина бе изтрещяла в пътеката между редовете.

Макар и смътно, той бе почувствал как левият му крак подритва нещо, което се завърта като плъх, преследващ опашката си по килима под столовете. Той се наведе, потърси пипнешком с лявата си ръка, напипа и хвана още неизстиналия пистолет, огледа го с невярващи очи и го пхна в джоба на самото си, докато слизаше заднишком по пътеката. Мина повече от половин минута, преди той да си наложи да се обърне и погледне фаталната сцена с фигурата в средата на сцената.

Ейбръхам Линкълн седеше в своя изрязан от дърво стол с високо облегало и главата му бе наведена напред под непривичен ъгъл. Широко разтворените му очи гледаха в празното. Големите му ръце бяха леко отпуснати върху страничните облегалки, сякаш се канеше всеки миг да смени положението си, да се изправи и да заяви, че критичният момент е отминал.

Понесен сякаш от студен поток, Бейс се качи по стъпалата.

— Светлина, дявол да го вземе! Повече светлина!

Изглежда невидимият осветител си спомни за какво служеха прекъсвачите. В тъмнината просветна.

Бейс заобиколи човека, седящ на стола върху сцената, и се спря.

Да. Ето я. Съвсем ясна дупка от куршум в долната част на черепа, зад лявото ухо.

— Sic semper tyrannis^[1] — обади се отнякъде глас.

Бейс рязко вдигна глава.

Убиецът, сложен на последния ред, погледна надолу, но когато видя, че Бейс не отделя очи от Линкълн, заговори на себе си, обърнат към партера:

— Sic...

Той млъкна. Почувства рязко движение отзад. Юмрукът на единия от пазачите се издигна така, сякаш самият човек нямаше нищо общо с това. Същият юмрук вече се спускаше, за да накара убиеца да замлъкне, когато...

— Спрете! — каза Бейс.

Юмрукът се спря по средата и се отдръпна назад към пазача с гняв, примесен с объркване.

— Не — мислеше си Бейс, — не мога да повярвам. Тук няма нито човек, нито пазачи, нито... — обърна се отново той, за да види дупката от куршума в черепа на убития вожд.

От дупката бавно капеше струйка машинно масло.

От устата на господин Линкълн бавно се стичаше същата течност, спускаше се по брадичката и бакенбардите и падаше капка по капка върху връзката и ризата му.

Бейс коленичи и допря ухо до гърдите му.

Отвътре се чуваше воят и тихото бръмчение на дискове, зъбни колела и схеми, които все още бяха непокътнати, но работеха на бавен ход.

Кой знае защо този шум го накара да се изправи тревожно.

— Фипс?!...

Пазачите замигаха в недоумение.

Бейс щракна с пръсти:

— Ще идва ли Фипс тази вечер? За бога, той не трябва да го вижда! Кажете му да не идва! Кажете му, че има авария, да, да, авария в централата в Глендейл! Бързо!

Единият от пазачите изхвърча през вратата.

Докато го гледаше как тича, Бейс си мислеше:

— Боже, моля те, *задръж* Фипс у дома, нека не идва тук...

Странно, в такъв момент пред погледа не минава собственият живот, а животът на другите.

Той си спомни оня ден преди пет години, когато Фипс разтвори за първи път своите чертежи, рисунки и акварели върху масата и съобщи за Големия план. Всички погледнаха със зяпнала уста първо към плановете, а после към него:

— Как така Линкълн?

— Да! — бе се изсмял Фипс също като баща, върнал се от черква, където в необичайно Благовещение някакво прекрасно видение му е обещало най-необикновения син.

Линкълн! Ето, това бе идея. Линкълн, роден отново.

А Фипс? Той щеше да създаде и после да отгледа именно от това дете-роботче легендарния гигант.

Нима няма да е прекрасно да застанат в ливадите около Гетисбърг, да слушат, да чуват, да гледат и душите им да потръпват, а той да е *жив*?

Бейс обикаляше около отпуснатата в стола фигура, спомняйки си дните и годините.

Ето Фипс, вдигнал една вечер на коктейла чаша, в която, също като в лещи, преминават поред светлините на миналото и блясъкът на бъдещето:

— Винаги съм искал да направя филми за Гетисбърг, за голямата, гъста, нетърпелива и замаяна от слънцето тълпа, в самия край на която един фермер и синът му правят всичко, за да слушат, но не могат да чуват; те се опитват да уловят отнасяните от вятъра думи на високия оратор върху отдалечената трибуна, грамадният мъж с цилиндъра, който в същия миг го сваля, поглежда в него, сякаш там е струпана душата му, надраскана върху обратната страна на листове за писма, и започва да говори...

И тогава фермерът измъква сина си от навалищата, като го повдига нагоре и момчето сяда на раменете му. Така деветгодишното момче, един съвсем крехък товар, се превръща в очи и уши на мъжа, който нито чува, нито вижда президента и само гадае какво казва той на голямото море от хора край Гетисбърг, а гласът на президента ту се издига и разнася ясно, ту изчезва, грабнат и разпилян от вятъра, който

духа срещу слабия бриз. Преди него е имало много оратори, цялата тълпа е смазана от вълнените дрехи и потта и всички се въртят и блъскат с лакти също като в скотобойна, а фермерът, който е вдигнал глава към своя син върху раменете си, шепти жадно:

— Какво казва? Какво?

И момчето навежда глава, обръща към вятъра ухото си, по което има мъх като по праскова, и отговаря:

— Преди осемдесет и седем години...

— Да?

— Нашите бащи създадоха...

— Да! Да?

— На този континент...

— Какво?

— Континент... една нова нация, за да бъде свободна и да вярва, че всички хора... — и вятърът продължава все така да гони тихите думи, докато отдалеченият човек говори, фермерът стои и не се уморява от приятната тежест на своя син, а синът послушно хваща, събира и с бърз шепот предава надолу чутото; бащата слуша накъсаните думи, някои от които липсват, други са цели, докато на края всичко застава точно на мястото си:

— ... от народа, на народа и за народа, който никога няма да изчезне от земята.

Момчето спира да шепне.

— Свърши.

И тълпата се разпръсва по четирите посоки, а Гетисбърг става история. Бащата дълго не се сеца да пусне на земята преводача на вятъра, докато момчето най-сетне се окопитва и слиза...

Бейс продължи да гледа към Фипс.

Фипс изпива на един дъх чашата си, за миг съжалява за своята разпаленост и изсумтява:

— Никога няма да направя този филм. Но *това тук* ще го направя!

Именно в този миг той извади и разгъна чертежите на Призрачната безотказна машина на Фипс от Салем, Илинойс — механично-електро-масления Линкълн, движещото се и говорящо чудо от пластмаса и каучук.

Фипс и неговият Линкълн, роден в цял ръст. Линкълн. Оживял благодарение на техниката, създаден от един романтик по силата на необходимостта, събуден за живот от малки светлилки и взел гласа на неизвестен актьор, той трябваше да живее вечно в този отдалечен югозападен край на старата нова Америка! Фипс и Линкълн.

Да, именно в този ден се разнесоха и първите неистови смехове, но Фипс изобщо не им обърна внимание, а просто каза:

— Всички ние трябва непременно да застанем точно там, където вятърът духа откъм Гетисбърг. Само на това място се чува добре.

И той разпредели гордостта си между тях. Един получи електрическата част, друг — великолепия череп, трети трябваше да улови гласа и думите, на други се падна скъпоценната кожа, косата и отпечатъците от пръстите. Да, макар че бе Линкълн, неговият *допир* трябваше да бъде откопиран и съхранен също така, както на всички останали!

Тогава подигравките не спираха.

Те знаеха много добре, че в същност самият Ейб никога няма да говори, или да се движи. Всичко щеше да бъде пресметнато и изписано в счетоводните книги; щяха да пострадат само данъците.

Но месеците се проточиха в години и техните възторжени викове се превърнаха в разбиращи усмивки и стъписано подхилване. Те приличаха на банда момчета, запалени привърженици на някакво потайно и дразнещо весело погребално дружество, което в полунощ се събира в мраморни гробници, а на утрото се разпръсва из гробищата.

Командата, посветила се на възкресяването на Линкълн, набъбна и преуспя. Не някой смахнат, а цяла група манияци се заловиха да търсват из архивите с вестникарски новини, да измолват и направо да откъват смъртни маски, да зариват и да отриват нови пластмасови кости.

Някои обикаляха бойните полета от времето на Гражданската война, надявайки се, че историята, родена с утринния вятър, може да развее дрехите им като знамена. Други скитаха из октомврийските полета около Салем и потъмняваха на отиващото си слънце, докато душеха въздуха с наострени уши, готови да уловят нехванатия глас на някой висок и слаб адвокат^[2], жадни за отглас в защита на тяхното дело.

И нямаше друг по-загрижен и бащински горд от самия Фипс до оня месец, когато роботът бе изпънат върху родилната маса, където лагерите трябваше да влязат в своите черупки, да се вгради говорният механизъм, да се почистят каучуковите клепащи, за да заемат мястото си върху дълбоките тъжни очи, които бяха стояли дълго време непокрити и бяха видели твърде много. Благородните уши бяха прикрепени така, че да чуват само изгубеното време. Дългите ръце с изпъкнали стави бяха закачени като махала, за да отчитат това време. После нахлузиха материали за костюм върху голотата на дългия човек, зашиха копчетата и закрепиха вратовръзката му — тази група шивачи, не, Ученици в светлото и прекрасно великденско утро, застанали по Ерусалимските хълмове, готови да се отдръпнат от скалата, а Той да се изправи от вика им.

И ето че в последния час от последния ден Фипс ги остави отвън, за да привърши всички дреболии по полегналата плът и дух; най-после той отвори вратата и им каза, но не буквално, разбира се, а доста образно, да го вдигнат на раменете си за последен път.

После мълчаливо гледаха как Фипс извиква над старото бойно поле и отвъд, че гробът не е *място* за него и той трябва да стане.

Тогава Линкълн, дълбоко в своята студена мраморна гробница в Спрингфилд, се обърна в сънищата си и засънува, че се е събудил.

Изправи се.

И заговори.

Иззвъня телефон.

Бейс подскочи.

Спомените изчезнаха.

Телефонът, закрепен на една от стените на отдалечената сцена, не млъкваше.

— Боже мой — помисли си той и изтича да вдигне слушалката.

— Бейс, ти ли си? Обажда се Фипс. Току-що говорих с Бък и той ми каза да прескоча. Спомена нещо за Линкълн...

— Няма нищо — отговори Бейс. — Нали познаваш Бък? Сигурно се е обадил от най-близкия бар. Аз съм в театъра. Всичко е наред. Единият от генераторите нещо отказа. Току-що привършихме ремонта.

— Значи на него му няма нищо, така ли?

— Бомба е — отговори той, но не можа да отдели очи от свитото тяло, докато си мислеше: — Боже, какъв абсурд!

— Тогава... идвам.

— Не, недей!

— За какъв дявол крещиш *така*?

Бейс прехапа езика си, въздъхна дълбоко, затвори очи, за да не гледа онова нещо върху стола и каза бавно:

— Фипс, аз не викам. Слушай. Току-що светна отново. Не мога да задържам повече тълпата. Кълна ти се...

— Лъжеш.

— Не, Фипс!

Но Фипс прекъсна.

— Десет минути! — помисли с ужас Бейс. — Той ще бъде тук след десет минути. Още десет минути и човекът, извадил Линкълн от гроба, ще се срещне с човека, който го върна пак там...

Той трепна. Някакъв лудешки импулс го караше да се втурне зад кулисите, да пусне записа, за да види кои части от падналото същество ще се раздвижат, кой крайник ще реагира и кой ще остане неподвижен... Това бе лудост. Утре щеше да има достатъчно време.

Сега можеше да се съсредоточи единствено върху загадката.

А тази загадка бе скрита в човека, седнал ей-там, на третия стол от реда в дъното.

Убиецът, да, това бе убиец, нали така? Как ли изглежда?

Нали преди малко бе видял това лице. Не бе ли му познато то от една прибрана, стара и избеляла снимка от дагеротип? Виждаха ли се на нея гъсти мустаци? Имаше ли тъмни и нахални очи?

Бейс слезе бавно от сцената. Също така бавно тръгна нагоре по пътеката между редовете и спря, загледан в човека, седнал с наведена между ръцете си глава.

Бейс вдиша и докато издишваше бавно, зададе своя въпрос от две думи:

— Господин... *Бут*?

Странният, сякаш отсъстващ човек настръхна, сви се и отвърна с ужасен шепот:

— Да...

Бейс зачака. После се осмели да попита:

— Господин... Джон Уилкс Бут^[3], така ли?

При тези думи убиецът се засмя кротко. После смехът изчезна в глухия, дрезгав глас:

— Норман Луелин Бут. Само последното име е... същото.

— Благодаря ти, Боже — помисли Бейс. — Не бих могъл да понеса обратното.

Бейс се обърна рязко на пътеката между редовете и се загледа в часовника. Нямаше време. Фипс летеше насам. Всеки миг щеше да задумка по вратата. Обърнат към стената, Бейс запита сурово:

— Защо?

Това бе ехото от уплашения вик на тристата души, които се намираха тук преди по-малко от десет минути и бяха наскочали ужасени след изстрела.

— Защо!?

— Не знам! — извика Бут.

— Лъжец! — изкрещя почти веднага е него Бейс.

— Защото такава великолепна възможност не бе за изпускане.

— Какво?! — обърна се рязко Бейс.

— Ъ-ъ... *нищо*.

— Не се осмелявай да го повториш!

— Все пак — рече Бут с наведена, полускрита глава, която ту се осветяваше, ту потъмняваше, подмятана от емоциите, чиито приливи и отливи усещаше само той между краткия смях и мълчанието, — все пак... това е истината — въздъхна с ужасен глас той, галейки бузите си, — аз го направих. Аз *наистина* го направих.

— Мръсно копеле!

Бейс бе принуден да се движи, да обикаля между редовете и да се връща, уплашен да не спре, да не се нахвърли, да не удари и да не спре да удря този смахнат гений, този съобразителен убиец...

Бут забеляза това и каза:

— Хайде, какво чакате? Направете го.

— Не, няма! — сдържа с усилие своя Крясък Бейс и продължи твърдо и спокойно: — Няма да ме съдят за убийство на човек, убил друг човек, който в същност не е бил никакъв човек, а машина. Вече е застреляно нещото, което бе като живо. Не искам съдията или съдебните заседатели да търсят закон^[4], подходящ за човек, който е убил, защото друг човек е застрелял един очовечен компютър. Няма да повтора своята глупост.

— Милост — рече човекът, наречен Бут и при тези думи лицето му посърна.

— Говори — каза Бейс, загледан в стената, представяйки си нощните пътища, Фипс в колата си и изтичащото време. — Имаш пет минути, може би повече, може би и по-малко. Защо го направи, защо? Почни отнякъде. Например с това, че си един страхливец.

Той зачака. Пазачът стоеше зад Бут и обущата му скърцаха тревожно.

— Да, страхливец съм — рече Бут. — Откъде разбрахте?

— Знам.

— Страхливец — каза Бут. — Такъв съм. Винаги ме е било страх. Вие познахте. Страх от нещата. От хората. От местата. Страх. От хората, които съм искал да ударя, но никога не съм го направил. От нещата, които винаги съм искал, но никога не съм имал. От местата, където съм желал да бъда, но нищо не е ставало. Винаги съм искал да бъда важен и известен, защо пък не? Това също не стана. Тогава реших, че след като не мога да намеря нещо, което да ме радва, трябва да намеря това, което да ме натъжава. Има много начини да се наслаждаваш на мъката си. Защо ли е така? Кой знае? Просто трябваше да направя нещо ужасно и после да плача за това, което съм направил. Така чувстваш, че си сторил нещо. И аз реших да направя нещо лошо.

— Сега успя.

Бут погледна ръцете си, увиснали между коленете, сякаш те държаха някакво старо, внезапно припомнено, съвсем просто оръжие.

— Убивали ли сте костенурка?

— Какво?

— На десет години научих за смъртта. Разбрах, че костенурката, онова тъпо, подобно на камък нещо, ще живее дълго след мен. Помислих си, че след като аз ще трябва да си отида, костенурката ще трябва да ме изпревари. После взех една тухла и я заудрях по гърба, докато счупих черупката ѝ и тя умря...

Бейс прекрати неспирния си ход и каза:

— По същата причина и аз веднъж оставих една пеперуда да отлети.

— Не — рече бързо Бут и добави: — Не е по същата причина. Веднъж една пеперуда кацна и на моята ръка. Тя отваряше и затваряше

крилцата си, докато си почиваше. Знаех, че мога да я смачкам. Но не го направих само защото ми беше ясно, че след десет минути или час някоя птица ще я изяде. Ето защо я оставих да отлети. Но костенурките?! Те се търкалят из задните дворове и живеят вечно. Затова отидох и взех тухлата, а после ми беше мъчно цели месеци. Може би все още ми е мъчно. Вижте...

Ръцете му трепереха.

— Добре — каза Бейс, — но какво общо има всичко това с присъствието ти тук тази вечер?

— Как така общо?! — извика Бут, гледайки към Бейс сякаш той бе смахнатият. — Та вие не слушахте ли? По дяволите, аз завиждам! Завиждам на всичко, което работи безпогрешно, което е свършено, което е хубаво само по себе си и което трае, независимо какво е то. Завиждам!

— Но ти не трябва да завиждаш на машините.

— По дяволите, защо да не трябва? — Бут се вкопчи в облегалото на стола пред себе си и бавно се изтегли напред, загледан в сгърбената фигура, която седеше на стола с високото облегало в средата на сцената. — Нима в деветдесет и девет на сто от случаите машините не са били по-свършени от хората, които сте познавали? Говоря за хора, които сте познавали *истински*. Е, машините не работят ли безпогрешно? Колцина хора, които можете да назовете по име, ще направят същото за една трета или за половината от това време? Ей онова проклето нещо, онази машина, не само изглежда свършена: тя говори и действа безпогрешно. Нещо повече. Ако я смазвате, навивате и поддържате, тя ще изглежда, ще говори и ще действа точно, безпогрешно и красиво още сто или двеста години, след като аз отида в земята! Дали завиждам? По дяволите, да, разбира се!

— Но една машина не знае какво представлява.

— А аз знам, чувствам го! — отговори Бут. — Може да съм отвън, но виждам в нея. Винаги съм бил вън от тези неща. Никога в тях. Машината може. Аз не мога. Построена е да върши съвсем точно едно-две неща. А аз, каквото и да правя, колкото и да уча, да знам, или да се опитвам да постигна до края на живота си, никога не ще стана така безупречен, точен, вбесяващ и заслужаващ унищожение като онова нещо там, оня човек, онази вещ, онова същество, онзи президент...

Той се бе изправил и крещеше към сцената, отдалечена на осемдесет фута от него.

Линкълн не каза нищо. Машинното масло, събрано на пода под стола, блестеше.

— Оня президент... — мърмореше Бут, сякаш най-после бе стигнал до самата истина, — оня президент! Да. Линкълн. Не разбирате ли? Той е умрял отдавна. Не може да бъде жив. Просто не може. Това не е вярно. Преди сто години, а отново е тук. Веднъж са го застреляли, после са го погребали, а той все още е тук и това няма край. Утре, в друг ден и във всички дни след тях. Неговото име е Линкълн, а моето — Бут... Това просто *трябваше* да се случи...

Гласът му заглъхна. Очите му избледняха.

— Седни — каза му тихо Бейс.

Бут седна и Бейс кимна към другия пазач:

— Почакайте отвън.

Когато пазачът излезе и го остави само с Бут и притихналото нещо на стола, Бейс се обърна бавно и погледна убиеца. Обмисли внимателно думите си и каза:

— Добре, но това не е всичко.

— Как така?

— Ти не спомена всички причини, заради които си тук тази вечер.

— Споменах ги.

— Само си мислиш, че е така. Ти се самозаблуждаваш. Всички романтици го правят. По един или друг начин. И Фипс, който измайстори тази машина. И ти, който я унищожи. А всичко е много по-просто: иска ти се да видиш снимката си във вестниците, нали така?

Бут не отговори, но рамото му трепна едва забележимо.

— Нали искаше цялата страна да те види по кориците на списанията, а?

— Не.

— А да се показваш по телевизията?

— Не.

— Или интервюта по радиото, а?

— Не.

— Искаше да има процеси и юристите да спорят дали човек може да бъде съден за убийство на заместник...

— Не!

— В същност за покушение върху човекоподобна машина, нали така?

— Не!

Сега Бут дишаше тежко, а очите му се въртяха като на обезумял човек. Бейс продължи:

— Не е малка работа двеста милиона души да говорят за теб утре сутринта, следващата седмица, следващия месец, следващата година!

Мълчание.

Но в ъгъла на устата на Бут се появи усмивка, подобна на капчица слюнка. Той вдигна ръка, за да я отстрани.

— Струва си да продадеш собствената си версия за случилото се на международните пропагандни сдружения за някоя тлъста сумица, а?

Потта се отдръпна от лицето на Бут и дланите му овлажняха.

— Искаш ли да ти кажа отговора на всички мои въпроси? А? Кажи де? — рече Бейс. — Е добре, отговорът е...

Някой почука на отсрещната врата на залата.

Бейс подскочи. Бут се обърна и погледна.

Чукането се повтори, този път по-силно.

— Бейс, отвори. Аз съм, Фипс — извика глас отвън в нощта.

Удари, блъскане, после тишина. И в тази тишина Бут и Бейс се спогледаха като съзаклятници.

— Пусни ме, за бога! Пусни ме да вляза!

Ново блъскане, пауза и отново настойчива атака — бесни удари и тропот, после тишина, докато задъханият човек отвън навярно обикаляше, за да намери друга врата.

— Докъде бях стигнал? — рече Бейс. — А, да! До отговора на моите въпроси. Е какво, можаха ли всички да научат клюката от вестниците, списанията, телевизията, радиото, киното?...

Мълчание.

— Не.

Устните на Бут трепнаха, но той не каза нищо.

— Н-Е — разчлени Бейс.

Той се пресегна, взе портфейла на убиеца, измъкна от него всички документи, прибора ги в джоба си и му го върна празен.

— Как така не? — слиса се Бут.

— Не, господин Бут. Няма снимки. Няма телевизия от единия до другия бряг. Няма списания. Няма рубрики. Няма вестници. Няма реклама. Няма известност. Няма слава. Няма шумотевица. Няма самосъжаление. Няма смирение. Няма безсмъртие. Няма празни приказки за триумфа над дехуманизацията на човека от машината. Няма мъченичество. Няма спасение от собствената ти посредственост. Няма сладки мъки. Няма отказване от всевъзможни срочни договори. Няма процес. Няма адвокати. Коментаторите няма да те разнасят този месец, тази година, след трийсет години, след шейсет години, след деветдесет години. Няма статии по две страници, няма и пари, не!

Бут се изправи, сякаш го бяха изтеглили нагоре с въже, което го е изпънало и кръвта се е отдръпнала от лицето му.

— Не разбирам. Аз...

— Захвана ли се ти с цялата тази работа? Да. Но аз развалям играта. Защото когато всичко бъде казано и свършено, всички доводи и резултати бъдат претеглени и уточнени, ти, господин Бут, ще бъдеш една минала слава, която никога не е съществувала. Така и ще си останеш — изпортен, самовлюбен, дребен, нищожен, негоден... Ти си малък човек и аз съм решил да те сплескам, да те изстискам, да те смажа и да те направя един инч по-нисък; вместо насила да ти помагам да растеш и да се радваш на ръст от девет фута.

— Не можете да го направите! — извика Бут.

— Хайде, хайде господин Бут — каза Бейс, който за миг бе почти щастлив, — аз мога. Мога да направя всичко с твоя случай, но аз няма да настоявам за обвинителна присъда. Нещо повече, господин Бут. Това *никога не е ставало*.

Ударите се разнесоха отново, този път откъм заключената врата при сцената.

— Бейс, за бога, пусни ме! Аз съм, Фипс! Бейс! Бейс!

Бут гледаше треперещата, разтърсвана и скърцаща врата, когато Бейс извика спокойно и с великолепно непринуденост:

— Само за миг.

Той знаеше, че след няколко минути това спокойствие ще изчезне и нещо ще се пречупи, но сега съществуваше само онова великолепно нещо, с което се бе заловил; просто трябваше да го довърши докрай. Той заговори на убиеца с откровен, приятен глас, докато го гледаше как се смалява, и продължи да говори и да гледа неговото смаляване.

— Никога не е ставало, господин Бут. Кажи каквото искаш и ние ще го отречем. Ти никога не си идвал тук; не е имало нито пистолет, нито изстрел, нито убийство на компютър, нито гняв, нито стъписване, нито паника, нито тълпа. Я се погледни. Защо отстъпваш? Защо сядаш? Защо трепериш? Какво, разочарован ли си? Не обърках ли твоята шумотевица? Така! — Той кимна към пътеката между редовете. — А сега, господин Бут, изчезвай.

— Но вие не можете да го...

— Господин Бут, жалко, че каза тези думи. — Бейс пристъпи леко напред, пресегна се, хвана мъжа за връзката и бавно го изправи на краката му, като дишаше право в неговото лице.

— А ако някога кажеш на твоята съпруга, или на някой приятел, хазаин, дете, мъж, жена, непознат, чичо, леля, братовчед, или преди да си легнеш споменеш дори пред себе си на висок глас за онова, което си направил, знаеш ли какво ще ти се случи, господин Бут? Само да чуя думичка, пошепване, дори дъх, аз ще те преследвам, ще вървя след теб десет, сто или двеста дни и ти никога няма да узнаеш в кое утро, коя нощ или кой следобед, къде, кога и как аз ще се появя внезапно, когато ти ме очакваш най-малко, и знаеш ли, господин Бут, какво ще ти направя тогава? Не мога да ти го кажа, господин Бут, просто не мога. Но то ще бъде ужасно, страшно и ти ще пожелаеш никога да не си се раждал, толкова ужасно и страшно ще бъде то.

Бледото лице на Бут затрепера, главата му заподскача и очите му се облешиха, а устата му остана отворена, също като на човек, който върви в силен дъжд.

— Какво ти казах току-що, господин Бут? Кажи ми!

— Че ще ме убиете?

— Повтори го!

Той продължи да разтърсва Бут, докато разтреперените му зъби позволиха да се чуе:

— Ще ме убиете!

Той го държеше здраво, без да спре да го разтърсва, да стиска и да мачка ризата и плътта под нея, всявайки паника под тъканта.

— Е, господин Никой, довиждане. Няма списания, шумотевица и телевизия, няма известност, а само безименен гроб и теб те няма в учебниците по история, не! А сега, бягай, изчезвай, спасявай се, преди да съм те убил!

Той го тласна. Бут побягна, падна, изправи се и се втурна към една от вратите, по която в същия момент някой, застанал отвън, започна да удря, да думка и да блъска.

Това бе Фипс, който викаше в мрака.

— Другата врата — каза Бейс.

Той му посочи и Бут се обърна, пое несигурно в новата посока, спря колебливо пред другата врата и вдигна ръка.

— Чакай — рече Бейс.

Той прекоси театъра, стигна до Бут, вдигна ръка и му удари тежка плесница. Потта се разлетя като дъжд из въздуха.

— Просто трябваше да те ударя — каза Бейс. — Само веднъж.

Погледна ръката си, обърна се и отвори вратата.

Двамата загледаха навън в нощта, в която имаше само хладни звезди, без тълпа. Бут се отдръпна, а големите му черни и влажни очи бяха като очите на дете, изненадано и наранено завинаги; те имаха погледа на елен-самоубиец, който продължава да страда, защото сам си е теглил куршума.

— Махай се — каза му Бейс.

Бут хукна. Вратата се затвори с трясък. Бейс се облегна на нея, дишайки тежко.

Далече, отвъд арената, някой започна отново да тропва, да блъска и да вика пред друга заключена врата. Бейс загледа далечната разтърсвана врата. Фипс. Но Фипс трябваше да почака. Ей сега...

Театърът бе така огромен и празен, както бе и Гетисбърг в оня ден, когато тълпата се бе разотишла и слънцето залязваше. Където тълпата беше и вече я нямаше, където Бащата бе вдигнал Момчето високо на раменете си и където Момчето бе повтаряло тези думи, които сега също ги нямаше...

След доста време той стигна до сцената. Пръстите му се спряха върху рамото на Линкълн.

— Глупак — мислеше си той, застанал в сумрака. — Недей. Недей. Спри. Защо го правиш? Глупец. Спри. Спри.

И той намери това, за което бе дошъл. Направи и това, което трябваше да направи.

А по лицето му се стичаха сълзи.

Той плачеше. Задавяха го ридания. Не можеше да ги спре. Те нямаше да спрат.

Господин Линкълн бе мъртъв. Господин Линкълн бе *мъртъв!*
И *самият* той бе пуснал убиеца.

---

[1] Такъв е краят на тираните (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Намек за външността на Линкълн. — Б.пр. ↑

[3] Пълното име на актьора, ранил смъртоносно Ейбръхам
Линкълн. — Б.пр. ↑

[4] Съобразно особеностите на англосаксонската юрисдикция. —
Б.пр. ↑

МАШИНА ЗА КИЛИМАНДЖАРО

Пристигнах с камиона рано-рано сутринта. Бях карал цялата нощ, защото в мотела така и не можах да заспя, та реших, че е по-добре да продължа и стигнах сред хълмовете и възвишенията до Кечъм и Слънчевата долина тъкмо по изгрев слънце, доволен, че мисълта ми беше заета с шофирането.

Влязох в самото градче, без изобщо да погледна оня хълм. Опасявах се, че погледна ли го, ще сбъркам. Много беше важно да не поглеждам гроба. Поне такова чувство имах. А трябваше да се осланям на усета си.

Паркирах камиона пред една стара кръчма и се поразходих из града, разговорих се с няколко души и подишах сладкия чист въздух. Открих един млад ловец, но не беше това, което ми трябваше — разбрах го, щом поговорих две-три минути с него. Открих един много стар човек, но и той не беше по-добър. После открих един ловец на около петдесет, тъкмо какъвто ми трябваше. Той разбра или усети какво точно търсех.

Поръчах му една бира и се заговорихме за разни неща, после го почерпих още една бира и отворих дума какво правя тук и защо исках да говоря с него. Замълчахме известно време, а аз чаках, без да показвам нетърпението си, чаках ловеца сам да измъкне миналото, да заговори за ония дни преди три години, за едно пътуване към Слънчевата долина и какво е видял и знае за човека, който бе седял някога в този бар, пиел си е бирата и е говорил за лов или пък е тръгвал нататък на лов.

Най-после, загледан в стената така, сякаш тя бе шосето и хълмовете, ловецът се покашля и заговори с тихия си глас.

— Тоя старец — каза той. — О, тоя старец на пътя. О, горкия стар човек.

Аз чаках.

— Все не мога да го забравя тоя старец на пътя — каза той, загледан сега в чашата си.

Отпих малко от бирата, не ми беше добре, почувствах се и аз самият много стар и уморен.

Когато мълчанието се задържа доста, извадих една карта на местността и я разгърнах на дървената маса. В бара бе тихо. Беше предиобед и нямаше никой освен нас.

— Тука ли най-често го виждахте? — попитах.

Ловецът докосна картата на три места.

— Обикновено го виждах да минава оттук. И ей там. После свиваше направо оттук. Горкият старец. Все ми се искаше да му кажа да не минава по пътя. Но не исках да го засегна или обидя. На такива хора не можеш да говориш разни там неща за пътищата и че можело да пострада. Пък пострада ли, значи тъй е трябвало. Решаваш, че това си е негова работа и караш нататък. О, но пък стар беше вече накрая.

— Беше — съгласих се аз, сгънах картата и я прибрах в джоба си.

— Ти да не си някой от ония вестникари? — попита ловецът.

— Не точно от *ония* — отвърнах.

— Не че исках да те месея наедно с тях — рече той.

— Няма нужда от извинения — казах аз. — Да речем просто, че бях един от читателите му.

— А-а, читатели той имаше бол, всякакви читатели. Че и аз даже. Дето книга от дъжд на вятър пипвам. Ама неговите съм пипвал. Мичиганските разкази май че най ми харесват. За риболова. Аз мисля, че разказите за риболова ги бива. По моему, никой друг не е писал така за риболова и едва ли някога ще напише. И за борбите с бикове си ги бива, не ще и дума. Ама то това малко далечко се пада. Някои кравари ги харесват, че то цял живот са покрай животните. Бикът си е бик, дали тука или там — все е един, мисля си. Знам един кравар, дето все за биковете четеше в испанските разкази на стареца, четиридесет пъти ги е чел. Да рече, може вече да иде там да се бори с тях, честна дума.

— Мисля, че на младини — казах аз — всеки от нас, който е чел испанските му разкази за биковете, е имал поне веднъж чувството, че може да отиде там и да се бори. Или поне да потичаш пред биковете рано сутрин, когато ги изкарват, а на другия край да те чака едно хубаво питие и твоето чудесно момиче — там, в дългия край на седмицата.

Прекъснах и тихо се засмях. Защото, без да се усетя, гласът ми бе поел — дали от движенията на устата му, или на ръцете — ритъма на неговата реч. Поклатих глава и замълчах.

— Беше ли вече на гроба? — запита ловецът, очаквайки сякаш, че ще отвърна „да“.

— Не — казах аз.

Това наистина го изненада. Но се постара да не го покаже.

— Всички ходят горе до гроба — каза той.

— Не този.

Той потърси из мозъка си любезен начин да попита:

— Искам да кажа... — рече той. — *Защо не?*

— Защото този гроб е неподходящ — отвърнах.

— То като си помислиш, всеки гроб е неподходящ — рече той.

— Не е така — казах аз. — Има подходящи гробове и неподходящи, точно както има подходящо време да се умре и неподходящо.

Той кимна. Бях стигнал до нещо, което му беше познато или поне усещаше, че е вярно.

— Ами да, познавах такива хора — каза той, — дето умираха просто свършено. То винаги се усеща, когато нещо си е както трябва. Знаех един, седи си на масата и чака вечерята, жена му в кухнята и като идва с голямата паница чорба, той вече умрял, седи си кротко на масата. За нея — лошо, но думата ми е — за него не е ли това добрият път? Ни болести, ни нищо, ами си седиш и чакаш да дойде вечерята и така и никога не узнаваш дошла ли е или не. Като с един друг приятел. Имаше едно старо куче. Четиринайсетгодишно. Кучето беше вече сляпо и немошно. Та реши той накрая да го заведе на лечебницата да го приспят. Качва старото сляпо и немошно куче на предната седалка в колата си. Кучето близва ръката му веднъж. На човека му става ужасно. Подкарва към лечебницата. И по пътя, без звук да издаде, кучето издъхва, умира си ей тъй на предната седалка, сякаш е знаело какво го чака и като е знаело, избрало си е по-добрия път — предало просто дух и толкова. На теб за това ти беше думата, нали?

Кимнах.

— Значи според теб оня гроб на хълма не е гроб на място за човек на място, така ли?

— Горе-долу така — отвърнах.

— И смяташ, че по пътя има най-различни гробове за всички ни?

— Възможно е — отвърнах аз.

— И ако можехме някак да видим целия си живот, щяхме по-добре да си изберем? Там, накрая, като погледнем назад — продължи той, — ще си кажем: дявол да го вземе, *това* е годината и мястото, не *другата* година и другото място, а тъкмо тази година и тъкмо на това място. Така ли ще си кажем?

— Щом трябва или да избираме, или да ни принудят накрая, то по-добре така — отвърнах.

— Добра идея — каза ловецът. — Но на колцина от нас ще им стигне мозъкът? На повечето не ни достигат мозъчните клетки, за да напуснем гуляя, преди да е свършило пиенето. И висим до края.

— Да, висим — потвърдих аз, — за срам и позор.

Поръчахме си пак бира.

Ловецът изпи чашата до половина и забърса уста.

— И какво можеш да направиш с неподходящите гробове? — попита той.

— Да се държиш тъй, все едно че не съществуват — казах аз. — И може би тогава ще изчезнат като лош сън.

Ловецът се засмя кратко, сякаш изхлипа.

— Боже, колко си смахнат. Но обичам да слушам смахнати. Давай, разкажи още нещо.

— Това е всичко — казах аз.

— Ти да не си Възкресението и Животът — запита ловецът.

— Не.

— Или смяташ да кажеш: Лазаре, вдигни се?

— Не.

— Какво тогава?

— Просто ми се иска, макар и твърде късно — отговорих аз, — да се избират подходящи места, подходящо време, подходящи гробове.

— Пий си бирата — каза ловецът. — Ти имаш нужда. И кой дявол те прати?

— Аз самият — отвърнах. — Самият аз. И някои приятели. Десетина души събрахме пари и определихме един от нас. Купихме оня камион въвн, на улицата, и с него прекосих страната. По пътя ходих доста на лов и за риба, за да се настроя подходящо. Миналата година бях ходил в Куба. Предишното лято в Испания. А още по-предишното

— в Африка. Та се беше насъбрало доста нещо, над което да размишляваш. Затова избрах мен.

— За какво, дявол да го вземе, какво ще направиш? — настоячиво, едва ли не разгневено запита ловецът, разтърсвайки глава. — Нищо не можеш да направиш. Всичко е свършено.

— Повечето — да — отвърнах. — Ела.

Тръгнах към вратата. Ловецът си седеше. Загледа се в лицето ми, което гореше от огъня на тези мои приказки, и накрая изръмжа, стана, настигна ме и излязохме заедно.

Посочих към бордюра. Двамата погледнахме камиона, паркиран там.

— Виждал съм такива — рече той. — Един такъв камион, на кино. Не ловяха ли носорози с такива камиони? И лъвове, и разни такива? Или поне с такива пътуват из Африка.

— Правилно си спомняш.

— Но тук няма къорав лъв — рече той. — Ни носорог, ни газела, ни дявол.

— Няма ли? — попитах.

Той не отвърна.

Стигнах до открития камион и го докоснах.

— Знаеш ли какво е това?

— Оттук нататък си мълча — каза ловецът. — Какво е това?

Потупах бронята един дълъг миг.

— Машина на времето — отвърнах.

Очите му се разшириха, после се свиха, той отпи от бирата, която носеше в едрата си длан. Кимна ми да продължа.

— Машина на времето — повторих.

— Чух вече — каза той.

Обиколи камиона за сафари, после застана насред улицата да го огледа. Мен не ме и поглеждаше. После направи още един пълен кръг около камиона, застана на бордюра и се загледа в капака на резервоара.

— Колко мили вдигаш? — попита той.

— Не знам още.

— Ти нищо не знаеш — рече той.

— Това е първото пътуване — отвърнах аз. — Няма да знам, докато не свърши.

— И с какво го зареждаш това нещо? — попита той.

Аз мълчах.

— И с що за идиотщина го *пълниш*? — настоя той.

Можех да отговоря: Трябва да четеш до късно нощем, да четеш много нощи почти до сутринта години наред, да четеш нагоре из планините, чак до снеговете, или да четеш следобед в Памплона, или пък да четеш в лодка по течението или извън него — нейде край бреговете на Флорида. А можех да отговоря: Всички ние имаме пръст в тази Машина, всички ние мислехме за нея и я купихме, изпипахме я, като вложихме в нея обичта си и паметта за това какво ни бяха дали неговите слова преди двайсет — двайсет и пет — трийсет години. Много живот, спомени и обич са вложени тук и те са бензинът, горивото, идиотщината или както щеш го наречи; парижкият дъжд, мадридското слънце, снегът от високите Алпи, димът от пушки в Тирол, блясъкът на светлината по Гълфстрийма, избухването на бомби или избухването на взривените рибни пасажи — това е бензинът, горивото и идиотщината; това трябваше да му отговоря, помислих си, но го оставих неизказано.

Ловецът, изглежда, беше подушил мислите ми — дългите години из лесовете го бяха направили телепат, — защото присви очи и запредъвка моите размишления.

После се приближи и направи нещо неочаквано. Протегна ръка и... *докосна*... моята Машина.

Положи длан върху нея и я задържа, сякаш за да почувства дали има живот, и одобри това, което усещаше под дланта си. Остана така дълго време.

После се обърна и без дума да каже, без да ме погледне, се върна в бара и седна да пие сам, с гръб към вратата.

Не исках да нарушавам тишината. Струваше ми се, че сега е подходящият момент да тръгна, да опитам.

Качих се на камиона и запалих мотора.

Каква скорост ли? Какво гориво? — помислих си. И подкарах.

Следвах пътя, без да се оглеждам ни наляво, ни надясно. Карах около час, отначало в една посока, после в друга, отвреме-навреме затварях очи за цели секунди, рискувайки да изляза от пътя, да се блъсна някъде и да се разбия.

И в един миг, около пладне, когато слънцето се бе скрило зад облаците, внезапно усетих, че всичко е точно така, както трябва да бъде.

Погледнах нагоре към хълма и едва не извиках.

Гробът го нямаше.

Тъкмо се спусках в малка падинка и видях по пътя пред мен да крачи бавно стар мъж в дебел пуловер.

Намалих хода на камиона за сафари и като се изравнихме, запълзях успоредно с него. Видях, че носи очила със стоманени рамки. Доста време се движехме заедно, сякаш без да се забелязваме. Накрая го повиках по име.

Той се поколеба, после продължи.

Настигнах го и пак повиках:

— Папа.

Той спря и зачака.

Спрях колата и останах на предната седалка.

— Папа — казах.

Той се приближи и застана до вратата.

— Познавам ли ви?

— Не. Но аз ви познавам.

Той ме погледна в очите, изучи лицето и устата ми.

— Да, изглежда, че ме познавате.

— Видях ви на шосето. Мисля, че сме в една посока. Не искате ли да се качите?

— По това време на деня е приятно да се повърви — каза той. — Благодаря.

— Нека да ви кажа къде отивам — казах аз.

Бе понечил да тръгне, но спря и без да ме погледне, попита:

— Къде?

— На дълъг път — отвърнах.

— Така, както го казахте, изглежда, наистина е дълъг. Не можете ли да го скъсите?

— Не. Пътят е дълъг — рекох аз. — Около две хиляди и шестстотин дни, плюс-минус някой и друг ден и половин следобед.

Той се върна и надникна в колата.

— Толкова далече ли отивате?

— Толкова.

— И в каква посока? Напред?

— Вие не искате ли напред?

Той погледна към небето.

— Не зная. Не съм сигурен.

— Не е напред — казах аз. — А назад.

Очите му леко промениха цвета си. Някаква мигновена, едва доловима промяна като на човек, който през облачен ден излиза от сянката на дърво в слънчева светлина.

— Назад, значи...

— Някъде между две и три хиляди дни, разделяш на две половин ден, прибавяш или изваждаш един час, вземаш иди даваш назаем една минута, за секундата ще се попазарим — казах аз.

— Бива си ви в езика — рече той.

— Налага се — отвърнах.

— Ама за писател хич ви няма — каза той. — Не знам досега писател да го е бивало и в приказката.

— Туй ми е спънката.

— Назад? — Той претегли думата.

— Обръщам колата — казах аз. — И тръгвам назад по пътя.

— Не с мили, а с дни?

— Не с мили, а с дни.

— Такава кола ли е това?

— Така е построена.

— Значи сте изобретател?

— Читател, който случайно изобретява.

— Ако тая ваша кола работи така — това вече е кола!

— На вашите услуги — казах аз.

— И като стигнете там, дето отивате — каза старецът, като сложи ръка на вратата и се облегна неволно, но забелязвайки какво е направил, отдръпна ръка, изправи се в цял ръст и продължи: — Къде ще бъдете?

— На 10 януари 1954 година.

— Хм, голяма дата — каза той.

— Беше и е. А може да стане и още по-голяма.

Без да помръдне, очите му направиха още една стъпка навън от сянката, към по-пълната светлина.

— И къде ще бъдете на този ден?

— В Африка — отвърнах.

Той мълчеше. Устните му не потрепнаха. Очите му не се промениха.

— Недалеч от Найроби — добавих.

Той бавно кимна.

— Африка, недалеч от Найроби.

Аз чаках.

— И като стигнем там, ако отидем? — попита той.

— Там ще ви оставя.

— И после?

— Ще си останете там.

— И после?

— Това е всичко.

— Това е всичко?

— Завинаги — казах аз.

Старецът въздъхна, пое си въздух и прокара ръка по ръба на вратата.

— Тази кола — каза той — някъде по пътя в самолет ли се превръща?

— Не знам — отвърнах.

— Някъде по пътя вие в мой пилот ли ще се превърнете?

— Би могло. Никога досега не съм правил това.

— Но искате да опитате?

Кимнах.

— Защо? — попита той, наведе се и впи очи в лицето ми с ужасно напрегнат, пълен с тиха ярост поглед. — *Защо?*

Старче, помислих си аз. Не мога да ти кажа защо. Не ме питай.

Той се отдръпна, усещайки, че е стигнал твърде далеч.

— Това не съм го казвал — рече той.

— Не сте го казвали — отвърнах.

— И като насочите самолета за принудително кацане — каза той, — този път малко по-различно ли ще приземите?

— Да, по-различно.

— Малко по-рязко?

— Ще видя какво може да се направи.

— И мен ще ме изхвърли, но с останалите всичко ще бъде наред?

— Шансовете са на наша страна.

Той погледна нагоре към хълма, където нямаше никакъв гроб. Погледнах и аз нататък. И той може би се досети, че там е било копано.

Втренчи се отново в пътя, в хълмовете и морето отвъд хълмовете, което не се виждаше, и в континента отвъд морето.

— Хубав ден споменахте.

— Най-хубавия.

— Пък и часът добър, че и секундата.

— Наистина по-добър няма да намериш.

— Струва си да се помисли за това.

Ръката му лежеше на ръба на вратата, не облягайки се, а изпитателно, усещаше и докосваше, трепетно нерешителна. Но очите му вече бяха изцяло в светлината на африканското пладне.

— Да.

— Да? — попитах.

— Мисля си — продължи той, — да взема да се кача с вас.

Изчаках едно туптене на сърцето, после се пресегнах и отворих вратата.

Той мълчаливо седна на предната седалка и затвори вратата тихо, без да я хлопва. Седеше си там, много стар и много уморен. Чаках.

— Потегляйте — каза той.

Запалих мотора и леко потеглих.

— Обръщайте — каза той.

Обърнах колата, готова да поеме обратно по пътя.

— Това наистина ли е такава кола?

— Наистина точно такава.

Погледна навън към земята, хълмовете и далечната къща.

Чаках със запален мотор.

— Като стигнем там — обади се той, — ще си спомните ли едно нещо...?

— Ще се опитам.

— Има една планина... — почна той и спря. Седеше неподвижно, с безмълвна уста и не продължи повече.

Но аз продължих вместо него. Има една планина в Африка на име Килиманджаро, мислех. И на западния склон на тази планина веднъж бил намерен изсъхналият и вкочанен труп на леопард. И никой досега не е обяснил какво е търсел леопардът на такава височина.

На този същия склон и ще те оставим, мислех си, там, на Килиманджаро, близо до леопарда; ще напишем името ти и под него — никой не знаеше какво е правил тук, толкова високо, но той е тук. И ще напишем датите за роден и починал, и ще се спуснем обратно долу в знойната лятна трева и нека само тъмнокожите воители, белите ловци и бързоногите окапи знаят този гроб.

Старецът засенчи очи и погледна пътя, лъкатушещ нагоре към хълмовете. После кимна.

— Да тръгваме — каза той.

— Да, Папа — отвърнах.

И потеглихме бавно нататък, аз — зад кормилото, а до мен старецът и докато се спускахме по първия хълм и се изкачвахме по следващия, слънцето се показва цялото и вятърът замириса на огън. Движихме се като лъв през висока трева. Реки и потоци проблясваха край нас. Дося ми се да можехме да поспрем за един час, да погазим във водата и да половим риба, да се излегнем край потока и да изпържим рибата, да си поприказваме или да не приказваме. Но спрехме ли веднъж, повече никога нямаше да можем да продължим. Дадох газ. Моторът нададе разярен, възхитителен рев на звяр. Старецът се засмя.

— Голям ден ще бъде! — възкликна той.

— Велик.

Зад нас оставаше пътят, мислех си. Какъв ли трябва да е сега? Ами сега, когато изчезваме? А сега, когато вече сме си отишли? И сега, когато пътят остава празен. Слънчевата долина — спокойна под слънцето. Какво ли ще е сега, след като сме си отишли?

Вдигнах до деветдесет.

И двамата закрепяхме като хлапаци.

Не зная какво беше по-нататък.

— За бога — каза към края старецът. — Знаете ли, имам чувството, че... летим?

УДИВИТЕЛНАТА СМЪРТ НА ДЪДЛИ СТОУН

— Жив!

— Умрял!

— Живее си в Нова Англия, дявол да го вземе.

— Починал е преди двадесет години!

— Пуснете шапка и аз самият ще отида да ви донеса главата му!

Такъв разговор се поведе една вечер. Почна го някакъв непознат, упорствайки, че Дъдли Стоун бил умрял. Жив си е! — викахме ние. Ние ли няма да знаем, дето сме последните жалки останки от онези, които му кадяха тамян и четяха книгите му в светлината на разпалените интелектуалски обети от двадесетте години.

Явлението Дъдли Стоун. Този несравним стилист, най-величественият сред литературните лъвови. Положително си спомняте изумлението, главоблъсканиците и как затръби рогът на съдбата, след като той написа до издателите си тази бележка:

Господа, днес, на възраст тридесет години, аз се оттеглям от попрището, отказвам се от перото, изгарям всичките си вещи, изхвърлям последния си ръкопис на бунището и ви казвам привет и сбогом навеки.

Искрено ваш
Дъдли Стоун.

Та ни дойде, като земетръс, лавини и други такива.

— *Защо?* — питахме се ние години наред, като се срещнехме.

И също като в рекламни радиосценки ние спорехме дали жени са го накарали да захвърли литературното си бъдеще. Или пък Бутилка?

Или пък Конне, които са го надпреварили и са заставили този прекрасен фаворит да спре в разцвета на силите си?

Ние свободно признавахме пред всеки и пред всички, че продължеше ли Дъдли Стоун да пише и сега, то Фокнър, Хемингуей и Стайнбек щяха да бъдат погребани под лавата му. И толкова по-печално беше, че Стоун, пред прага на най-великата си творба, един ден обърна гръб и отиде да живее в някакъв град, който ще наречем Неизвестност, край едно море, най-подходящото название за което е Минало.

— *Защо?*

Този въпрос се всели завинаги във всеки от нас, който бе съзирал проблясъците на гений в разнообразното му творчество.

Една вечер преди няколко седмици размишлявахме за ерозията на годините, откривайки, че лицата ни вече са по-отпуснати, а косите ни — все по-забележимо оредели, и внезапно се възмутихме, че читателите не знаеха нищо за Дъдли Стоун.

— Томас Уулф поне — мърморехме ние — бе постигнал пълен успех, преди да стисне нос и да скочи в бездната на Вечността. И поне критиците се бяха скупчили на цяла тълпа да се взират след скока му в мрака като след метеор, оставил пламъци след преминаването си. Но кой си спомня днес Дъдли Стоун, неговите кръжоци и яростните му последователи от двадесетте години?

— Пуснете шапката — казах аз. — Ще пропътувам тези триста мили, ще пипна Дъдли Стоун за яката и ще му кажа: „Вижте какво, мистър Стоун, защо така измамихте очакванията ни? Защо вече двадесет и пет години не сте написали нито една книга?“

Шапката се напълни с монети; изпратих телеграма и взех влака.

Не знаей какво очаквах. Може би да открия на гарата едва кретаща, немощна богомолка или пък тебеширенобял призрак, който ще шепти дрезгаво с гласовете на треви и тръстикови стебла, появявани от вятъра в нощта. Мъчително стисках колене, докато влакът пуфтеше, навлизайки в гарата. Озовах се в самотна селска местност, на около миля от морето, като някой побъркан глупак, който се чуди защо ли се е завлякъл толкова далече.

На дъската за обяви, пред закованото с дъски гише за билети, открих дебел цял пръст слой съобщения, лепени или забождани едно върху друго безброй години наред. Почнах да ги отлепвам лист по

лист, лющейки антропологическите пластове печатни текстове, и накрая открих това, което ме интересуваше. Дъдли Стоун за член на градския съвет, Дъдли Стоун за шериф, Дъдли Стоун за кмет! И през пластовете години неговите снимки, обезцветени от слънцето и дъжда, на които бе просто неузнаваем, говореха за все по-отговорните позиции, които заемаше в живота на този крайморски свят. Стоях и четях.

— Хей!

И неочаквано през перона към мен се втурна самият Дъдли Стоун.

— Вие ли сте, мистър Дъглас!

Когато се обърнах, озовах се пред великолепната архитектура на грамаден, но ни най-малко дебел човек с нозе, които се движеха като огромни бутала; в ревера му — ярко цвете, на врата му — ярка връзка. Той едва не ми смаза ръката и ме гледаше отгоре надолу като Микеланджеловия бог, сътворил Адама с всесилното си докосване. Лицето му бе лицето на онези илюстрации на Северните и Южните ветрове, които веят, знойни и ледени, по старинните морски карти. Такова лице, пламтящо от живот, ще видиш в египетските резби като символ на слънцето!

„Боже мой! — помислих си. — И това е човекът, който не е писал цели двадесет години.“ Невъзможно беше. Той е толкова жизнен, че просто е грях. Аз просто чувах *туптенето на сърцето му*!

Сигурно съм стоял с широко отворени очи, за да позволя на смаяните ми сетива да се наситят на вида му.

— Мислехте, че ще откриете привидение, нали? — засмя се той. — Признайте си.

— Ами-и, аз...

— Жена ми ни очаква за вечеря със задушено по новоанглийски, имаме и достатъчно бира и портър. Хубаво звучат тези думи. Защото бира^[1] не е да ти прилошее, а да се възроди унилият дух. Хитра дума, а? Ами *портър*? Има някакъв бодър, жизнерадостен звук в тази дума. Портър!

Голям златен часовник на блестяща верижка подскачаше на жилетката му. Той стисна лакътя ми като в менгеме и ме повлече зашеметен, сякаш магьосник мъкнеше към своята пещера нещастната си жертва.

— Радвам се да ви видя! Предполагам, че и вие като другите сте дошли да ми зададете същия въпрос, нали? Е, добре, този път ще кажа всичко!

Сърцето ми подскочи:

— Чудесно!

Зад пустата гара стоеше открит форд, модел Т от 1927 година.

— Какъв свеж въздух. Човек като кара в такова свечеряване и всичко — полята, тревите, цветята — нахлува в него с вятъра. Надявам се, че не сте от ония, дето само обикалят на пръсти да затварят прозорците! Нашият дом е като високопланинско плато. Оставяме времето да ни служи за метла. Скачайте вътре!

Десет минути по-късно вече се друсаме по едно шосе, което от години не беше изравнявано и кърпено. Стоун караше направо през дупките и ямите, без да престава да се смее. Дран! — разтръскахме се по последните няколко ярда до една подивяла, неизмазана двуетажна къща. Колата изпъшка и потъна в мъртвешко мълчание.

— Да ви кажа ли истината? — Стоун се обърна да ме погледне в лицето и доверително сложи ръка на рамото ми. — На същия този ден преди двадесет и пет години аз бях убит от един човек с револвер!

Той скочи от колата. Стоях, вторачен в него. Беше як като скала — какъв ти призрак! И все пак разбрах, че имаше някаква истина в това, което ми каза, преди да излети като куршум към къщата.

— Това е жена ми, това е къщата, а това е вечерята, която ни чака! Вижте каква гледка имаме. Прозорци и по трите страни на всекидневната, изглед към морето, брега и поляните. Ние заковаваме прозорците отворени през три от четирите сезона. Кълна ви се, че тук през лятото ухае на липа, а дойде ли декември — от Антарктика се носи някакъв мирис на амоняк и сладолед. Седнете! Лена, нали е чудесно, че той е тук?

— Надявам се, че обичате задушено по новоанглийски — каза Лена, висока снажна жена, слънцето на Изтока и щерка на дядо Мраз, с лице като грейнала лампа озаряваше масата ни, докато сновеше с тежките, практични съдове, направени да издържат удара на великански юмрук. Приборите бяха достатъчно масивни, за да устоят на лъвски зъби. Разнесе се буен полъх пара, през която ние,

грешниците, с наслада се спуснахме в Ада. Второто ястие трикратно напълваше чиниите и усещах как баластът расте до гърдите ми, до гърлото и накрая чак до ушите. Дъдли Стоун ми доливаше от напитката, която сам бе приготвил от диво грозде и която според него просто плачела за милост. Той задуха леко в зеленото гърло на празната винена бутилка и извлече ритмичен мотив от една нота.

— Е, достатъчно ви държах да чакате — каза той, примижавайки към мен от разстоянието, което пиенето прибавя между хората и което с настъпването на вечерта навремени почва да изглежда близост. — Да ви разкажа за моето убийство. Досега още никому не съм разказвал, повярвайте ми. Познавате ли Джон Оутс Кендл?

— Не беше ли някакъв второстепенен писател от двадесетте години? — казах аз. — Имаше няколко книги. Но към 1931 година угасна. Миналата седмица почина.

— Мир на праха му. — Мистър Стоун изпадна в особена кратка меланхолия, но като заговори, отново се оживи. — Да. Джон Оутс Кендл, угаснал, към 1931 година, а беше многообещаващ писател.

— Но не толкова, колкото вие — бързо добавих аз.

— Добре, но почакайте. Като деца ние раснахме заедно. Джон Оутс и аз сме родени там, където сянката на един и същ дъб сутрин докосваше нашата къща, а вечер — тяхната. Заедно сме преплували всяка рекичка на света, едновременно ни прилошаваше от зелените ябълки и от първите цигари, заедно съзирахме едни и същи светлини в русата коса на едно и също младо момиче, а като наближихме двадесет години, заедно тръгнахме да покоряваме Съдбата и да си трошим главите. Отначало и двамата вървахме задоволително, но после аз по-добре и все по-добре с течение на годините. Ако неговата първа книга получи един добър отзив, моята получи шест, получех ли аз един лош отзив, той получаваше десетина. Бяхме като двама приятели във влак, който публиката бе откачила. И Джон Оутс се оказа в товарния вагон и изоставайки назад, викаше: „Спаси ме! Ти ме изоставяш в Тенк таун, Охайо, а нали сме на една и съща линия!“ А кондукторът отвръща: „Да, но не в един и същ влак!“ Аз самият виках към него: „Аз ти вярвам, Джон, не падай духом, ще се върна за теб!“ А вагонът се смалвяваше назад с червените си и зелени светлини като череши и неузрели лимони, просветващи в тъмнината, и ние се кълняхме един друг в приятелството: „Джон, старче!“, „Дъдли,

братче!“, докато Джон Оутс остана в полунощния мрак на малкото злощастно депо, а моят локомотив с всичките си светлини и духови оркестри се носеше с пълна пара към изгрева.

Дъдли Стоун замълча и забеляза недоумението ми.

— И всичко това доведе до моето убийство — каза той. — Защото именно Джон Оутс Кендл през 1930 година разпродаде няколко стари дрехи и застояли копия от книгите си, за да си купи пистолет и дойде в тази къща, тук, в тази стая.

— Той наистина ли е смятал да ви убие?

— По дяволите, смятал! Той го стори! Да ви наля още малко вино? Така е по-добре.

Мисиз Стоун поднесе на масата ягодова торта, а той през това време се наслаждаваше на нечленоразделното ми нетърпение. Стоун разпредели тортата на три огромни парчета и сложи на всеки, наблюдавайки ме както котка — сметана.

— Та Джон Оутс седеше ей там, на тоя стол, където сега седите вие. Зад него, в килерите вън — седемнадесет пушени бута; във винарската изба — петстотин бутилки от най-доброто; под прозореца — прекрасният край, елегантното море, цялото в дантели; над нас луната като блюдо изстуден крем, навсякъде край нас — пролетта в пълните си доспехи и отсреща на масата — Лена, също като върба във вятъра, усмихва се на всичко, което казвам или предпочитам да премълча, и двамата сме на тридесет, забележете — тридесетгодишни, животът — една прекрасна въртележка, пръстите ни извличат най-прекрасни акорди; книгите ми се разпродават добре, писма на почитатели ни заливат като освежителни бели фонтани, в конюшните — конете, готови за езда в лунната светлина към скалистите заливчета, където или морето, или ние можем да шепнем, каквото пожелаем в нощта. А Джон Оутс седи там, където седите вие сега, и бавно изважда от джоба си малкия син пистолет.

— Аз се засмях, помислих, че е някаква запалка — обади се жена му.

— Но Джон Оутс каза съвсем сериозно: „Ще ви убия, мистър Стоун.“

— И какво направихте вие?

— Какво направих ли? Седях слисан, поразен; чух едно ужасно хлопване — капака на ковчега над лицето ми! Чух въглища да се

свличат като черен водопад и да затрупват погребаната ми врата. Казват, че в такива моменти цялото ти *минало* префучава през теб. Глупости. *Бъдещето* прелита. Виждаш лицето си като кървава каша. И стоиш така, докато схванатата ти уста най-сетне успее да каже: „Но защо, Джон, какво съм ти направил?“

„Какво ли!“ — изкрещя той.

И погледът му се плъзна по дългата лавица с красивия отряд стегнато наредени книги и от всяка от тях привличаше вниманието мое, блеснало като око на пантера на черния марокен.

„Какво си ми направил!“ — извика той страхотно. И ръката му, запотена, стисна револвера.

„Е-е, Джон — внимателно се обадох аз. — Какво искаш в същност?“

„Само едно, и то повече от всичко друго на света — каза той. — Да те убия и да стана известен. Името ми да влезе в заглавията. Да бъда толкова известен, колкото си ти. Да бъда известен — докато съм жив и след това — като човека, който уби Дъдли Стоун!“

„Невъзможно е да сториш такова нещо!“

„О, ще го сторя. И ще стана много известен. Много по-известен, отколкото съм сега, в твоята сянка. Слушай, никой на света не умее да мрази така, както един писател може. Господи, колко обичам твоите книги, но, господи, колко те мразя за това, че пишеш толкова добре. Изумително раздвоение. Но не мога повече да понасям това, че не съм способен да пиша като тебе, затова ще постигна славата по лесния начин. Ще те прекърша, преди да си достигнал своя разцвет. Говори се, че следващата ти книга ще бъде най-хубавата ти книга, най-блестящата!“

„Преувеличават.“

„Но аз смятам, че са прави!“ — каза той.

Погледнах към Лена зад него, която седеше уплашена в стола си, но не толкова уплашена, че да изкрещи или скочи и с това да изпорти играта, тъй че да се стигне до непредвиден край.

„Спокойно — казах аз. — Спокойствие. Почакай, Джон. Моля те само за една минута. После натискай спусъка.“

„Не!“ — прошепна Лена.

„Спокойствие“ — казах аз към нея, на себе си, на Джон Оутс.

Загледах се през отворените прозорци, усетих вятъра, помислих си за виното в избата, за скалистите заливчета, морето, нощната луна — като ментолов диск, охлаждащ летните небеса — очертаваше облаците от пламтяща сол, звездите, които я следваха в кръговрата си към утрото. Помислих си за себе си, едва тридесетгодишен, Лена — също, целият ни живот бе пред нас. Помислих за всички неопитвани още плодове на живота, които, окачени високо, ме очакваха да *почна* най-сетне истинския пир! Никога не бях изкачвал една планина, никога не съм се гмуркал за бисери, никога не бях имал телескоп. Никога не бях играл на сцена или построявал къща, или чел всички тези класици, които толкова съм копнеех да изчета. Толкова много *действия* чакаха да бъдат извършени!

И тъй, в тези почти мигновени шестдесет секунди накрая помислих и за кариерата си. За книгите, които бях написал, за книгите, които още пишех, за книгите, които възнамерявах да напиша. Отзивите, продажбите, солидната ни сметка в банката. И, не знаей дали ще ми повярват или не, но за първи път в живота си аз се почувствах свободен от всичко това. За един миг се превърнах в критик. Поставих всичко на везните. От едната страна сложих всички лодки, които не бях имал, цветята, които не бях посадил, децата, които не бях отгледал, всички хълмове, които не бях виждал, и Лена — богиня на плодородието. По средата — за стрелка на везните — сложих Джон Оутс Кендл с пистолета му. А на другото, празното блюдо — десетината книги. Добавих още нещо — писалката, мастилото, празния бял лист, а секундите ми тиктакаха и отлитаха. Нежният вечерен вятрец повя над масата. Докосна една къдрица на врата на Лена, о, господи, как леко-леко я докосна...

Пистолетът беше насочен към мен. Виждал съм на снимки лунни кратери и онази дупка в пространството — мъглявината, наричана Големия чувал въглища, но нито едното, нито другото, повярвайте ми, не бе тъй огромно като пастта на този револвер, насочен срещу мен.

„Джон — проговорих аз най-сетне, — *толкова* много ли ме мразиш? Задето аз съм имал късмет, а ти не?“

„Да, по дяволите!“ — изкрещя той.

Смешно беше да ми завижда. Като писател аз съвсем не бях толкова по-добър от него. А едно трепване на китката щеше да промени всичко.

„Джон — казах му аз спокойно. — Ако ти желаеш да съм мъртъв, аз ще бъда мъртъв. Ти искаш повече никога да не пиша, нали?“

„Точно това най-много от всичко искам — извика той. — Пригответи се!“ И се прицели в сърцето ми!

„Добре тогава — казах аз, — никога повече няма да пиша.“

„Какво?“ — възкликна той.

„Ние с теб сме толкова стари приятели и никога не сме се лъгали, нали? Тогава давам ти дума, че от тази вечер нататък аз никога няма да докосна перо до листа.“

„О, господи!“ — рече той презрително и недоверчиво се усмихна.

„Ей там — казах аз, кимвайки към писалището до него — се намират единствените ръкописни екземпляри на двете книги, които написах през последните три години. Единия ще изгоря още сега пред теб. Другия ти самият можеш да го хвърлиш в морето. Огледай цялата къща и вземи всяко нещо, което макар и леко прилича на литература, изгори и публикуваните ми книги. Ето.“

Аз станах. В този момент той можеше да ме застреля, но аз го бях хипнотизирал просто. Хвърлих единия ръкопис в камината и поднесох към него кибритената клечка.

„Не!“ — възкликна Лена. Обърнах се.

„Знам какво правя“ — казах аз.

Тя се разплака. Джон Оутс Кендл се бе втренчил в мен просто като омагьосан. Занесох му другия непубликуван ръкопис.

„Ето“ — казах аз и го подпъхнах под десния му крак тъй, сякаш беше прес-папие. После се върнах и седнах на мястото си. Вятърът подухваше, нощта бе топла, а Лена отсреща на масата бе пребледняла като ябълков цвят.

„От днес нататък — казах аз — никога повече няма да пиша.“

Джон Оутс най-сетне си възвърна дар слово:

„Как можеш да го сториш?“

„За да направя всички щастливи — отвърнах. — Теб — защото отново ще бъдем приятели в края на краищата. Лена — защото аз отново ще ѝ бъда просто съпруг, а не дресирано от литературните агенти животно. И себе си — защото предпочитам по-скоро да бъда жив човек, отколкото мъртъв писател. Човек, изправен пред смъртта, е

готов на всичко, Джон. А сега взимай последния ми ръкопис и се махай.“

Седяхме тогава тук тримата, точно както седим ние тримата тази вечер. Носеше се дъх на лимони, липа и камелии. Океанът ревеше по скалистия бряг долу; господи, каква прекрасна, озарена от лунната светлина музика. Най-сетне Джон Оутс взе ръкописите и ги понесе — сякаш трупа ми изнасяше — навън. На вратата поспря и каза:

„Вярвам ти.“

И си тръгна. Чух колата да се отдалечава. Сложих Лена да спи. Това беше една от малкото нощи през живота ми, когато се разхождах по брега, и как се разхождах! Вдишвах дълбоко, докосвах с пръсти ръцете си, нозете, лицето, плачех като дете, вървах и газех в плискащите се вълни, за да усетя студената солена вода да се пени край мен в милиони пръски.

Дъдли Стоун замълча. Времето в стаята бе спряло. Времето беше в друга година и тримата седяхме тук, омагьосани от неговия разказ за убийството.

— И унищожил ли той последния ви роман? — попитах аз.

Дъдли Стоун кимна.

— Седмица по-късно една от страниците доплава до брега. Трябва да ги е хвърлил над скалите, тези хиляда страници, виждах ги с вътрешното си зрение — сигурно са приличали на ято бели чайки, литнали надолу към водата, а после са се отдалечили с отлива в четири часа през тази черна сутрин. Лена дотича разплакана от брега с тази единствена страница в ръце: „Погледни, виж!“ И като видях какво ми подаде, аз го захвърлих обратно в океана.

— Да не кажете, че сте си удържали на обещанието!

Дъдли Стоун ме погледна втренчено:

— *Вие* какво бихте направили в подобно положение? Погледнете на това от другата страна: Джон Оутс ми направи услуга. Той не ме уби. Не ме застреля. Той ми повярва, зачете думата ми. Остави ме да живея. Позволи ми да продължа да ям, да спя, да дишам. Най-неочаквано той бе разширил хоризонта ми. И толкова бях благодарен, че онази нощ, застанал до бедра във водата, аз се разплаках. Бях благодарен. Разбирате ли наистина тази дума? Благодарен, че той ме остави да живея, когато му бе в ръцете да ме унищожил завинаги.

Мисиз Стоун се надигна, вечерята бе свършила. Тя разтреби съдовете, а ние запалихме пури. Дъдли Стоун ме заведе в домашния си кабинет — бюро с капак-рулетка, челюстите му широко разтворени, множество отделения, книжа и мастилници, пишеща машина, документи, счетоводни книги, картотеки.

— Всичко в мен вече бе завряло до кипване. Джон Оутс просто обра пяната на върха, тъй че можах да видя какво се вари. И ми стана съвсем ясно — каза Дъдли Стоун. — Писането за мен винаги беше такава горчица и жлъч; да се измъчваш с думите на хартията, сърцето и душата ти да изпадат в бездънни депресии. Да гледаш как ненаситните критици ти чертаят диаграми нагоре, диаграми надолу, да те разрязват като наденица, за да те изядат на среднощните си закуски. Отвратителна работа! *Готов* бях да захвърля всичко. Пръстът ми вече беше на спусъка. Бум! — и се появи Джон Оутс! Погледнете тук!

Той порови из писалището и извади листовки и плакати.

— Аз *пишех* за живота. Сега вече исках да живея. Да *правя* нещата, вместо да разказвам за тях. Кандидатирах се за управителния съвет по образованието. Спечелих. Кандидатирах се за член на градския съвет. Спечелих. Кандидатирах се за кмет. Спечелих! Шериф! Градски библиотекар! Управлявах канализацията. Много ръце разтърсих, много живот видях, много неща направих. Живяхме по всеки възможен начин да се живее — с очите си, носовете и устите, с ушите си и ръцете. Изкачвахме хълмове и рисувахме картини — ето ги, някои са по стените! Три пъти обиколихме света! Дори се сдобихме със син, най-неочаквано. Вече е голям, ожени се и живее в Ню Йорк! Непрекъснато правехме по нещо. — Стоун замълча и се усмихна. — Елате да излезем на двора — инсталирахме си телескоп. Искате ли да видите пръстените на Сатурн?

Застанахме на двора, вятърът подухваше от хиляди мили откъм морето и докато стояхме там, гледайки звездите през телескопа, мисиз Стоун слезе в среднощната изба за някакво рядко испанско вино.

Беше следобедът на другия ден, когато стигнахме до самотната гара след ураганно пътуване през друсащите ливади. Мистър Дъдли Стоун оставяше колата сама на себе си, докато ми говореше, смееше се или се усмихваше, посочваше ми някой изровен камък от неолита,

някое диво цвете и се умълча отново едва когато паркирахме и зачакахме влака да дойде и ме отведе.

— Предполагам — заговори той с поглед в небето, — че ме смятате за съвсем ненормален.

— Не, ни най-малко.

— Искам да ви кажа — продължи Дъдли Стоун, — че Джон Оутс ми направи и друга услуга.

— Каква?

Стоун се облегна разговорливо на тапицираната с кожа седалка.

— Помогна ми да се измъкна, когато нещата вървяха добре. Дълбоко в себе си аз сигурно съм предполагал, че литературният ми успех е нещо, което ще се стопи, изключат ли охладителната система. Подсъзнанието ми бе очертало доста честна картина на моето бъдеще. Аз знаех нещо, което никой от моите критици не знаеше: вече вървях в друга посока — надолу. Двете книги, които Джон Оутс унищожи, бяха много лоши. Те щяха да ме убият по-окончателно, отколкото ако го бе сторил Оутс. Тъй че той ми помогна да реша неволно това, което не бих се осмелил да реша сам — да се поклоня грациозно и да изляза, докато балът още продължаваше, докато китайските фенери още хвърляха разкрасяваща розова светлина върху харвардския ми тен. Толкова много писатели съм виждал да се издигат, да залязват, да напускат сцената — уязвени, нещастни, самоубийци. Съчетанието от обстоятелствата, съпадението, подсъзнателната ми равносметка, облекчението и благодарността ми към Джон Оутс Кендл просто за това, че съм *жив*, бяха най-малкото щастлива случайност.

Поседяхме още малко в топлата слънчева светлина.

— И после, имах удоволствието да се видя, сравняван с най-великите, когато обявих оттеглянето си от литературната сцена. Малко автори в съвременната история са се оттегляли сред такъв шум. Чудесно погребение беше. Аз изглеждах, както казваха, естествен. И отзвуките не закъсняха. „*Следващата му книга!* — крещяха критиците. — Тя щеше да бъде истинската книга! Шедьовърът!“ Оставих ги да въздишат, да чакат. Какво знаеха те! Дори сега, четвърт век по-късно, моите читатели, които по онова време бяха студенти, правят окадени от сажди екскурзии в умирисани на газ допотопни влачета, за да разрешат загадката защо съм ги накарал да чакат толкова дълго моя „шедьовър“. И благодарение на Джон Оутс Кендл аз

все още се ползвам с известна репутация; тя намаля бавно, безболезнено. На следващата година аз щях да съм умрял от собствената си пишеща ръка. Колко по-добре беше сам да откачиш собствения си вагон от влака, преди другите да са го сторили вместо теб.

Приятелството ми с Джон Оутс Кендл? То се възвърна. Беше нужно време, разбира се. Но той идва тук да ме види през 1947 година; чудесен ден беше, като в старите времена. А сега той вече е мъртъв и аз най-сетне разказвам на някого всичко. Какво ще разкажете на приятелите си в града? Няма да ви повярват нито дума. А това е самата истина, кълна ви се, както е вярно, че стоя тук и дишам благодатния божи въздух, и гледам мазолите на ръцете си, и почвам да приличам на онези увяхнали листовки, Които се използваха някога, когато се кандидатирах за областен ковчежник.

Стояхме на платформата на гарата.

— Довиждане и благодаря, че дойдохте, отворихте ушите си и позволихте на думите ми да се стоварят във вас. Бог да благослови всичките ви любопитни приятели. Ето че влакът идва! Трябва да бягам — следобед с Лена имаме да пообиколим брега с мисия от Червения кръст! Довиждане!

Проследих с очи покойника как изтрополява и прескача по платформата, та чак дъските се раздрусаха, видях го да скача в своя модел Т, чух колата да се накланя под тежестта му, видях огромния му крак да издумтява по пода на автомобила, включи мотора и той изрева; видях го да се обръща, усмихна се, махна ми и после изрева нататък с автомобила към този изненадващо блестящ град, наречен Неизвестност, на ослепителния морски бряг, наречен Минало.

---

[1] На английски ale (бира) звучи като ail (става ми лошо). — Б.пр. ↑

ЗА ВЕЧНИТЕ СКИТАЛЧЕСТВА И ЗА ЗЕМЯТА

Седемдесет години наред Хенри Уилям Фийлд бе писал разкази, които никога не публикуваше и един път, в дванадесет и половина през нощта, той стана и изгори десетте милиона думи. Отнесе всичките ръкописи в мазето на огромния си мрачен дом и ги пхна в пещта на котелното отделение.

— Това е — каза си той и замислен за своите напразни усилия и похабен живот, се върна в спалнята, пълна с всякакви антикварни дреболии, и си легна. — Напразно се опитвах да изобразя нашия безумен свят, това беше грешка. 2257 година, ракетите, атомните чудеса, странстванията към чужди планети и двойните слънца. Пък и на кого ли му е по силите? Кой ли не се опита? И никой от съвременните автори не сполучи.

Космосът е твърде необхватен, мислеше той, междузвездните кораби прекалено бързи, откритията на атомната наука — твърде неочаквани. Но другите все пак издаваха криво-ляво, а той, богат и празен, ненужно похаби целия си живот.

Близо час се измъчваше от подобни мисли, а после се помъкна през нощните стаи към библиотеката и запали лампата. Сред книгите, до които никой не се бе докосвал от половин век, взе напосоки една. Книгата бе от преди три столетия, вехтите ѝ страници бяха пожълтели, но той впи очи в нея и жадно чете чак до разсъмване...

В девет сутринта Хенри Уилям Фийлд излетя от библиотеката, повика прислугата и се свърза по видеофона с юристи, приятели, учени и литератори.

— Елате веднага — викаше ги той.

След около час при него се събраха дванадесет души; Хенри Уилям Фийлд ги чакаше в кабинета си — рошав, небръснат, до неприличие развълнуван и преизпълнен от някаква непонятна трескава радост. Сухите му ръце притискаха дебела книга и когато го поздравяваха, той само се смееше в отговор.

— Вижте тази книга — проговори най-сетне той, — написана е от един исполин, роден в Ешвил, щата Северна Каролина, през 1900 година. Той отдавна вече се е превърнал в прах, но на времето си е написал четири огромни романа. Бил е като ураган. Прекрачвал е планини и е вдишвал ветрове. На 15 септември 1938 година умира в Балтимор, в болницата на Джон Хопкинз, от страшната древна болест пневмония и оставя след себе си куфар, натъпкан с ръкописи — всички с молив.

Присъстващите погледнаха книгата.

„Към този дом, ангеле, обърни очи.“

Старият Фийлд сложи на масата още три книги. „За времето и реката“, „Паяжината и скалата“, „Не ще се върнеш вече у дома“.

— Написани са от Томас Уулф — каза той, — който вече три столетия почива в пръстта на Северна Каролина.

— Нима ни събрахте тук, само за да ни покажете книгите на някакъв си покойник? — учудиха се приятелите му.

— Не, не само за това! Повиках ви, защото разбрах, че именно Том Уулф ни трябва! Той е човекът, създаден да напише за великото, за Времето и Пространството, за галактиките и за космическата война, за метеорите и планетите. Обичал е и е описвал всичко именно от такъв порядък — величественото и страшното. Но той просто се е родил твърде рано. Бил му е нужен наистина грандиозен материал, а на Земята не е намерил нищо такова. Трябвало е да се роди не преди сто хиляди дни, а днес.

— Опасявам се, че малко сте позакъснели — отбеляза професор Боултън.

— Нищо подобно! — срязва го старецът. — Няма да позволя на действителността да ме ограби. Вие, професор Боултън, провеждате експерименти с пътешествия през времето. Надявам се, че този месец вече ще довършите машината си. Ето ви чек, сумата определете сам. Потрябват ли ви още пари, само ми се обадете. Нали вече сте пътували във времето?

— Да, но до няколко години назад, а не цели столетия...

— Ще намерим начин и за столетия! А всички вие — и той обходи присъстващите с безумен, святкащ поглед — ще помагате на Боултън. Трябва ми Томас Уулф.

Всички ахнаха.

— Да — кимна старецът. — Това именно съм замислил. Ще ми доставите Томас Уулф. Всички заедно ще изпълним великата задача — полетът от Земята до Марс ще бъде описан тъй, както е способен да го направи единствено Томас Уулф!

Всички се разотидоха, а Фийлд остана със своите книги, прелистваше овехтелите страници, кимаше и си мърмореше:

— Да, да, разбира се! Именно Том ни трябва. Той е най-подходящият човек за това дело.

Бавно се нижеше месецът. Дните упорито не искаха да се разделят с календара, безкрайно се протакаха седмиците и на Хенри Уилям Фийлд непрекъснато му идеше да завие от отчаяние.

Веднъж, в края на месеца, той се събуди посред нощ. Бе иззвънял телефонът. Фийлд протегна ръка в тъмното.

— Слушам.

— На телефона е професор Боултън.

— Какво има?

— След един час заминавам.

— Как така заминавате! Къде? Да не би да захвърляте работата? Това е невъзможно.

— Извинете, мистър Фийлд, но заминавам значи заминавам.

— Наистина ли потегляте?

— След един час.

— В хиляда деветстотин тридесет и осма година? Петнадесети септември, нали?

— Да.

— Точно ли сте си записали датата? Да не пристигнете, когато той вече ще е умрял? Гледайте да не закъснеее! Постарайте се да попаднете там навреме, да речем един час преди смъртта му.

— Ясно.

— Толкова съм развълнуван, едва държа слушалката в ръка. На добър час, Боултън! И да го докарате тук жив и невредим.

— Благодаря, сър. Довиждане.

В слушалката щракна.

Хенри Уилям Фийлд лежеше безсънен, нощта отмерваше минутите. Мислеше за Томас Уулф като за отдавна загубен брат, когото трябва да вдигнат невредим изпод студената надгробна плоча, да му

върнат плътта и кръвта, горенето и словото. И всеки път той потръпваше при мисълта за Боултън, когото вятърът на Времето отнасяше назад, към други календари, към други лица.

„Том — мислеше той полузадрямал, с умиление, като старец, който зове любимия си, отдавна загубен син. — Къде си сега, Том? Ела при нас, ние ще ти помогнем, ти непременно трябва да дойдеш, толкова си ни нужен! На мен това не ми е по силите, Том, на никого от нас, днешните, не му е по силите. И понеже аз самият не мога да постигна това, то поне на теб да ти помогна. При нас ти ще можеш да си играеш с ракетите като на шега, Том; ти ще имаш и звездите — шепа цветни стъкълца. Можеш да си избереш каквото ти е по душа — всичко имаме. Ще ти допаднат нашето горене и пътешествията ни — те са създадени за тебе. Ние, днешните, сме жалки драскачи, Том, всичките съм ги изчел и никой не струва колкото тебе. Толкова техни творения съм изследвал, Том, и никъде дори за миг не можах да усетя Пространството — за това си ни нужен само ти! Дай на стария човек това, към което се е стремял през целия си живот, защото, бог ми е свидетел, винаги съм се надявал, че или аз самият, или някой друг ще напише най-послед истински великата книга за звездите, но напразно съм се надявал. Какъвто и да си днес, тази нощ, Том Уулф, покажи на какво си способен. Ти се канеше да създадеш тази книга. Както казват критиците, тази прекрасна книга вече ти се е била оформила в главата, но точно тогава прекъсва животът ти. И ето, сега ти се удава случай, Том, нали няма да го изпуснеш? Нали ще ни послушаш и ще дойдеш при нас, ще пристигнеш тази нощ и когато се събудя сутринта, ти ще бъдеш вече тук. Нали, Том?“

Клепачите на Фийлд се отпуснаха, млъкна езикът, трескаво повтарящ все същата настойчива молба; устните заспаха.

Удари четири часът.

Той се събуди в ясната свежа утрин и усети в гърдите си нарастващия прилив вълнение. Страхуваше се да премигне, да не би внезапно онова, което го чакаше някъде из къщата, да побегне, да затръшне вратата и да изчезне завинаги. Притисна ръце към хлътналата старческа гръд.

В далечината... стъпки.

Една след друга се отваряха и затваряха врати. В спалнята влязоха двама души.

Фийлд чу дишането им. После различни походката им. Единият със ситни, акуратни стъпчици, също като паяк — това е Боултън. Вървежът на втория говореше за едър, огромен, тромав човек.

— Том? — възкликна старецът, без още да отвори очи.

— Да. — Чу най-сетне той.

Щом Фийлд погледна Том Уулф, и образът, създаден от въображението му, се разпра по всички шевове като твърде тясна дрешка на едро за възрастта си дете.

— Чакай да ти се порадвам, Том Уулф! — отново и отново повтаряше Фийлд, докато се измъкваше непохватно от леглото. Тресеше го. — Ама вдигнете тези щори, не мога да го видя! Наистина ли си ти, Том Уулф?

Огромният снажен Том Уулф го гледаше отгоре надолу, разперил тежките си ръце, за да не загуби равновесие в този непознат свят. Погледна стареца, озърна се из стаята, устните му потрепваха.

— Ти си точно такъв, какъвто са те описвали, Том, само че по-голям.

Томас Уулф се засмя с пълно гърло — изглежда, бе решил, че полудява или сънува някакъв нелеп сън; пристъпи към стареца, докосна го, огледа се за професор Боултън, опипа своите рамене и нозе, внимателно се покашля, притиснал длан към челото си.

— Вече нямам температура — каза той. — Здрав съм.

— Разбира се, че си здрав, Том!

— Ама каква нощ! — каза Том Уулф. — Хич не ми беше лесно. Струваше ми се, че на никой болен на света не му е бивало толкова зле. И усещам изведнъж, че плувам и си помислих: Температура имам. Чувствам, че ме носи нанякъде и си мисля: това е то, умирам. Към мен приближава някакъв човек. Викам си — пратеникът господен. Взе ми ръката. Подушвам — на електричество мирише. И се възнесох някъде нагоре; после гледам — бакърен град. Е, казвам си, пристигнах. Това е то царството небесно, а тука са му дверите! Смразих се от главата до петите, сякаш в сняг ме бяха държали. А ме напушва смях, трябва нещо да направя, иначе ще реша, че окончателно съм полудял. Вие нали не сте господ бог, а? Нещо нямате много такъв вид.

Старецът се разсмя.

— Не, не, Том, аз не съм бог, само се преструвам. Аз съм Фийлд. — Той пак се засмя. — Ама че съм и аз. Говоря така, сякаш той може

да знае кой е Фийлд. Том, аз съм Фийлд, финансов бос — кланяй се дълбоко, целувай ръка! Аз съм Хенри Фийлд и ми харесват твоите книги. Аз те пренесох тук. Ела насам.

И старецът потегли Уулф към големия широк прозорец.

— Виждаш ли тези пламъци на небето, Том?

— Да, сър.

— Виждаш ли фойерверките?

— Виждам.

— Но те съвсем не са това, за което ги мислиш, синко. Днес не е Четвърти юли^[1]. Не е като по твое време. Днес всеки ден е празник на независимостта. Човекът обяви, че е свободен от Земята. Властта на земното притегляне отдавна е свалена. Човечеството победи. Онази там зелена „римска свещ“ лети към Марс. А това червено пламъче е ракета към Венера. И погледни колко още — жълти, сини. Това са междупланетни кораби.

Том Уулф гледаше вторачено също като дете-великан, захласнато в многоцветните огнени чудеса, които святкаха и кръжаха в юлския здрач, припламваха и избухваха сред оглушителен грохот.

— Коя година е сега?

— Годината на ракетите. Гледай! — Старецът докосна някакви растения и те изведнъж разцъфнаха под ръката му. Цветята приличаха на бели и сини пламъци. Те проблясваха и искряха с прохладните си издължени листца. Чашките им бяха по половин метър и синееха хладно като есенна луна. — Това са лунни цветя — каза Фийлд. — От обратната страна на Луната. — Той леко ги докосна и те се обсипаха със сребърна роса, бликнаха бели искри и се разтопиха във въздуха. — Годината на ракетите. Ето ти подходящо заглавие, Том. Затова именно те доведохме тук: ти си ни нужен. Ти си единственият човек, способен да се справи със Слънцето, без да се превърне в шепа жалка пепел. Бихме искали да си играеш със Слънцето като е топка — и със Слънцето, и със звездите, и с всичко, което видиш на път за Марс.

— За Марс? — Томас Уулф се обърна, хвана стареца за рамото, наведе се и невярващо се вгледа в лицето му.

— Да. Днес в шест часа излиташ.

Старецът издигна затрептения във въздуха розов билет и зачака кога Том ще се сети да го поеме.

Беше пет часът.

— Да, да, разбира се, много ценя всичко, което сте направили! — възкликна Томас Уулф.

— Седни, Том. И престани да търчиш от ъгъл в ъгъл.

— Оставете ме да се доизкажа, мистър Фийлд, позволете ми да довърша, трябва да ви кажа всичко докрай.

— Вече толкова часове спорим — изтощено се примоли Фийлд.

Бяха говорили от утринната закуска до пладне и от пладне до вечерния чай, минаваха от една стая в друга (а те бяха десетки) и от един довод към друг (а те бяха стотици); и двамата ги обземаше ту огън, ту студ, и отново огън.

— Вижте до какво се свежда всичко, мистър Фийлд — каза накрая Томас Уулф. — Аз не мога да остана тук. Трябва да се върна. Това не е моето време. Нямахте право да се намесвате...

— Но...

— Бях в разгара на работата си, а и не бях започнал още най-хубавата си книга — и изведнъж се появявате вие, сграбчвате ме и ме пренасяте е три века напред. Повикайте професор Боултън, мистър Фийлд. Нека ме сложи отново в машината си, каквато и да е тя, и да ме отпрати обратно към хиляда деветстотин тридесет и осма година — там е моето време и моето място. Нищо друго не искам от вас.

— Нима не искаш да видиш Марс?

— Искам, и още как! Но знаей, че това не е за мен. Цялата ми работа ще се провали. Ще ме затрупат купища усещания, на които няма да успея да намеря място в книгите си, когато се върна у дома.

— Ти не разбираш, Том, ти просто не разбираш.

— Прекрасно разбирам, а вие сте егоист.

— Егоист? — повтори старецът. — Да, наистина, и то какъв! Заради себе си и заради другите.

— Искам да се върна у дома.

— Чуй ме все пак, Том...

— Повикайте професор Боултън!

— Том, никак не исках да ти казвам... Надявах се, че няма да се наложи, но ти не ми оставяш друг избор.

Старецът протегна ръка към завесата на стената, отдръпна я, разкривайки голям екран, и почна да набира някакви цифри на диска;

екранът затрептя и оживя, светлините в стаята бавно се затъмниха... и пред очите изникна гробище.

— Какво правите? — рязко попита Уулф, пристъпи напред и се втренчи в екрана.

— Никак не ми се искаше... — каза пак старецът, — но гледай.

Гробището пред тях лежеше в ярката светлина на лятно пладне. От екрана лъхна знойният мирис на лятна земя и напечен гранит, свежестта на ромолящ наблизно ручей. В клоните на дървото подсвиркваше някаква птичка. Между надгробните плочи кимаха алени и жълти цветя; екранът се раздвижи и небето се обърна; старецът въртеше диска, увеличи изображението... и посред екрана се извиси мрачен гранитен блок — той растеше и се приближаваше, докато запълни всичко и повече нищо друго не виждаха и не чувстваха; и в полутъмната стая Томас Уулф, вдигнал очи, прочете изсечените на гранита думи — прочита ги веднъж, дважд, три пъти, задъхан ги препрочита отново, защото това е неговото име:

ТОМАС УУЛФ

и датата на раждането му, и датата на смъртта, и в студената стая се разнесе мирисът на дъхава зелена папрат.

— Изключете го — каза той.

— Извинявай, Том.

— Хайде, изключвайте го! Това не го вярвам!

— Но това е истината.

Екранът потъмня, среднощното небе захлупи стаята и я превърна в гробница, едва се долавяше последното дихание на цветята.

— Значи повече не се събуждам? — каза Томас Уулф.

— Да. Тогава, през септември хиляда деветстотин тридесет и осма година, ти умираш.

— Без да си допиша книгата.

— Други хора са я издали. Те са се отнесли много грижовно към нея, направили са за теб всичко, което е било необходимо.

— Но аз не съм си дописал книгата, не бях я дописал!

— Не се вълнувай толкова.

— Лесно ви е на вас да говорите!

Старецът все още не запалваше светлината. Не му се искаше да вижда Том в такова състояние.

— Седни, синко.

Мълчание.

— Том?

Никакъв отговор.

— Седни, синко. Искаш ли да пийнеш нещо?

Въздишка, после сподавено ръмжене, сякаш застена ранен звяр.

— Това е несправедливо, нечестно е! Толкова още имах да направя!

Той глухо зариде.

— Стига вече — каза старецът. — Слушай сега. Чуй ме. Ти си още жив, нали? Сега, тук — ти си жив? Ти дишаш и чувстваш, нали?

Томас Уулф не отвърна веднага.

— Да.

— И тъй — Фийлд се наведе в тъмното напред, — аз те пренесох тук, Том, и ти давам още една възможност. Допълнително още месец — месец и нещо. Мислиш ли, че не съм те оплаквал? Прочетох книгите ти, а после видях надгробната плоча, разяждана вече триста години от ветрове и дъждове, и си помислих — такъв талант да умре! Тази мисъл просто ме убиваше, повярвай ми. Убиваше ме просто! И не пожалих парите, само и само да намеря някакъв път към теб. И ти получи отсрочка, кратка наистина, много кратка. Професор Боултън твърди, че ако много ни провърви, ще успеем да задържим каналите на Времето отворени два месеца. Той ще ги задържи за теб два месеца, но не повече. За този срок ти трябва да напишеш книгата, Том, книгата, която мечтаеше да напишеш — не, не, синко, не тази, която пишеше за съвременниците си, те всички са измрели и са се превърнали в прах, това вече не може да се промени. Не, сега ти ще създадеш книга за нас, живите, каквато толкова ни липсва! Ти ще ни я оставиш заради самия себе си и тя във всяко отношение ще бъде на по-голяма висота и похубава от предишните ти книги... нали ще я напишеш, Том? Ще можеш ли за два месеца да забравиш този камък, болницата и да пишеш за нас? Нали ще я напишеш, Том?

Стаята бавно се освети. Том Уулф стоеше и гледаше през прозореца — огромен, масивен, но лицето му беше бледо и уморено. Гледаше ракетите, които прелитаха през свечеряващото се небе.

— Отначало не разбрах какво в същност сте направили за мен — каза той. — Вие ми давате още малко време, а на мен времето ми е поскъпо от всичко и ми е нужно, то ми е и приятел, и враг, винаги съм се борил с него и, както виждам, мога да ви се отблагодаря само по един начин. Така да бъде. — Той се запъна. — И когато си свърша работата... тогава какво?

— Ще се върнеш в болницата, Том, в хиляда деветстотин тридесет и осма година.

— Невъзможно ли е другояче?

— Не можем да променим Времето. Ние те взехме само за пет минути. И трябва да те върнем на болничното легло пет минути след като си го напуснал. Така няма да нарушим нищо. Всичко това вече е история. На нас ти няма да ни навредиш с това, че сега живееш тук, в бъдещето. Но откажеш ли да се върнеш, ти ще разстроиш миналото, а съответно и бъдещето — много неща ще се объркат и навсякъде ще настане хаос.

— Два месеца — каза Томас Уулф.

— Два месеца.

— А ракетата за Марс излита след един час?

— Да.

— Трябват ми хартия и моливи.

— Ето ти.

— Е, да тръгвам. Довиждане, мистър Фийлд.

— На добър час, Том.

Шест часът. Слънцето залязва. Небето поаленява като вино. В просторната къща цари тишина. Горещо е, но стареца го тресе. Най-после се появява професор Боултън.

— Е, какво, Боултън? Как се чувстваше той, как се държа на космодрума? Разказвайте де!

Професорът се усмихна.

— Той е просто чудовище — такъв великан, че нито един скафандър не му ставаше, трябваше спешно да се прави нов. Жалко, че не бяхте да го видите: всичко обиколи, всичко опипа, душеше като огромен пес, говореше, без да млъкне, очите му ококорени, ненаситни и от всичко изпада във възторг — съвсем като хлапак!

— Дай боже! Дай боже! А вие наистина ли ще го удържите тук два месеца, Боултън?

Боултън се намръщи.

— Знаете, че той не принадлежи на нашето време. Ако енергията тук отслабне дори за миг, Уулф веднага ще бъде притеглен обратно в миналото като онези топки на ластик. Повярвайте ми, ще направим всичко възможно, за да успеем да го удържим.

— Това е много важно, разберете! Не бива да се връща, без да си е довършил книгата! Вие трябва...

— Погледнете! — прекъсна го Боултън. В небето излетя сребърна ракета.

— Това той ли е? — попита старецът.

— Да — отвърна професорът. — Томас Уулф лети към Марс.

— Браво, Том! — закрещя старецът, разтърсвайки юмруци над главата си. — Покажи им на какво си способен!

Ракетата потъна във висините, те я изпратиха с поглед.

Към полунощ запристигаха първите страници.

Хенри Уилям Фийлд седеше в библиотеката си. На масата пред него бръмчеше апаратът. Апаратът повтаряше думите, написани далеч отвъд обратната страна на Луната. Изписваше ги с черен молив, точно възпроизвеждайки припените криволици на Том Уулф, надраскани на един милион мили оттук. Насила изчаквайки на масата да се събере купчина хартия, старецът я взе и се залови да чете, а Боултън и слугите стояха и слушаха. Той четеше за Пространството и за Времето, за полета, за големия човек на големия път, за дългата полунощ и за космическия студ, и как прегладнелият човек лакомо поглъща всичко това и все иска още и още. Той четеше и всяка дума бе изпълнена с горене, гръм и тайни.

Космосът е като есен, пишеше Томас Уулф. И говореше за пустинния мрак, за самотата, за това колко е малък загубеният в космоса Човек. Говореше за вечната, непреходна есен. И после за междупланетния кораб, как мирише металът и какъв е на пипане, и за чувството за възвишена съдба, за неистовия възторг, с който се откъсваш най-сетне от Земята, оставяш зад себе си всички земни задачи и страдания и се устремяваш към задача много по-трудна и към много по-горчиво страдание. Да, това бяха прекрасни страници и те разказваха за това, което непременно трябваше да бъде казано за Вселената, и за човека, и за неговите мънички ракети, загубени в космоса.

Старецът чете, докато пресипна, след, него зачете Боултън, после останалите — до дълбока нощ, когато апаратът престана да пише и всички разбраха, че Том вече си е легнал там, в ракетата, летяща към Марс... Той сигурно не заспива още, не, още дълго няма да заспи, а ще лежи безсънен като хлапак в нощта преди откриването на цирка: все не може да повярва, че вече е издигнат огромният, черен, целият в скъпоценни камъни купол и представлението започва, и десет милиарда проблясващи акробати се олюляват на силно опнатите телени въжета, по невидимите трапци на Пространството.

— Това е! — въздъхна старецът, внимателно слагайки настрани последните страници от първата глава. — Какво ще кажете, Боултън?

— Хубаво е.

— По дяволите, хубаво било! — извика Фийлд. — Та това е великолепно! Прочетете го пак, седнете и го прочетете още веднъж, дявол да ви вземе!

И така вървеше ден след ден, по цели десет часа. На пода растеше купчината жълтеникава изписана хартия — за една седмица тя стана огромна, за две — неправдоподобна, към края на месеца — просто немислима...

— Слушайте само! — викаше старецът и зачиташе на глас.

— Ами това?! — казваше той.

— А ето тук още една глава, Боултън, а пък това е повест, току-що я предаде, казва се „Космическата война“, цяла повест за това какво е да воюваш в космоса. Той е говорил с различни хора, разпитвал е войници, офицери, ветерани на Пространството. И за всички е писал, А ето ви още една глава, казва се „Дългата полунощ“; а тази е за заселването на негрите на Марс; а този очерк е портрет на един марсианец — цена няма!

Боултън се покашля.

— Мистър Фийлд...

— После, после, не ми пречете.

— Лоши новини, сър.

Фийлд вдигна побелялата си глава.

— Какво има? Нещо с Елемента Време ли?

— Предайте на Уулф да побърза — меко каза Боултън. — По всяка вероятност тази седмица ще се прекъсне връзката с Миналото.

— Ще ви дам още един милион долара, само я задръжете.

— Не е въпросът в парите, мистър Фийлд. Сега всичко зависи от най-обикновената физика. Ще направя всичко, което ми е по силите. Но вие го предупредете за всеки случай.

Старецът се сви в креслото, стана съвсем, дребен.

— Нима сега ще ми го отнемете? Той работи така великолепно! Само да видехте какви ескизи предаде той едва преди един час — разкази, наброски. Ето, вижте ги — това е за космическите течения, а това — за метеоритите. Ето тук и началото на една повест под заглавие „Перушинка и пламък“...

— Какво да се прави...

— А ако сега го загубим, няма ли да можете да го докарате тук още веднъж?

— Твърде опасна е неумерената намеса в Миналото.

Старецът сякаш се вкамени.

— Вижте какво тогава. Измислете нещо, за да не губи Уулф време с молива и хартията — нека пише на машина или да диктува — с една дума, погрижете се за някаква механизация. На всяка цена!

Апаратът тракаше неуморно до полунощ, а после до разсъмване и през целия ден. Старецът прекара безсънна нощ; тъкмо притвори клепачи и апаратът отново оживяваше, той се ободряваше и отново космическите простори, пътешествията и необхватността на битието руковаха към него, преобразени от мисълта на другия човек.

„... безкрайните звездни поля на космоса...“

Апаратът се запъна, потрепера.

— Давай, Том! Покажи на какво си способен!

Старецът застина в очакване.

Позвъни телефонът.

Гласът на Боултън:

— Повече не можем да поддържаме връзката, мистър Фийлд. След една минута контактът с Времето ще се изключи.

— Направете нещо!

— Не мога вече.

Телетипът потрепера. Като омагьосан, изстинал от ужас, старецът следеше как се нижат черните редове:

„... марсианските градове са изумителни и неправдоподобни като скали, свлечени от планинските върхове от някаква

стремителна, невероятна лавина и застинали накрая в проблясващи залежи...“

— Том! — възкликна старецът.

— Това е всичко — прозвуча в телефонната слушалка гласът на Боултън.

Телетипът се позабави, изчука още една дума и замълча.

— Том!!! — отчаяно закрещя Фийлд.

Почна да тресе телетипа.

— Безполезно е — каза гласът в слушалката. — Той изчезна. Изключвам Машината на времето.

— Не! Почакайте!

— Но...

— Чухте ли какво казах? Не бързайте да изключвате! Може би той още е тук.

— Няма го вече. Безполезно е, енергията напразно изтича.

— Нека изтича.

Фийлд тръшна слушалката.

И се обърна към телетипа, към недовършената фраза.

— Не, Том, не могат просто така да се отърват от теб, момчето ми, не се хващай, давай нататък! Докажи им какво представляваш, Том! Ти си повече от Времето и от Пространството, и от всички тия проклети механизми, ти имаш такива сили, Том, такава желязна воля, докажи им на всички, не им позволявай да те върнат обратно!

Изщрака един клавиш на телетипа.

— Том, ти ли си?! — извън себе си от радост извика старецът. — Още ли можеш да пишеш? Пиши, Том, не се предавай — докато ти не отпуснеш ръце, те не могат да те върнат обратно, няма да могат!!!

„В“ — изчука машината.

— Още, Том, още!

„Диханието“ — продължи тя.

— После, после?!

„На Марс“ — написа машината и спря. Кратка тишина. Почукване. И машината започна пак, от нов ред:

„В диханието на Марс усещаш мириса на канела и хладни дъхави ветрове, онези ветрове, които надигат летяща прах, мият нетленни кости и носят пращеца на отдавна прецъфтели цветове...”“

— Ти си още жив, Том!

Вместо отговор апаратът още десет часа наред избухваше с трескави пристъпи и изчука цели шест глави от „Бягство от демоните“.

— Днес вече е месец и половина, Боултън, цял месец и половина, откакто Том отлетя към Марс и астероидите. Погледнете ръкописите. Десет хиляди думи дневно, той не си дава почивка, не знам кога спи, успява ли да яде, пък и не ме интересува, него — също, за него едно е важно — да си допише книгата, защото знае, че времето не чака.

— Непостижимо — каза Боултън, — нашите релета не издържаха, енергията спадна. Изработихме за главния канал нови релета, които осигуряват надеждността на Елемента Време, но за това отидоха три дни — и въпреки това Уулф се задържа! Явно, това зависи също и от неговата личност, тук е задействало нещо, което ние не сме предвиждали. Уулф живее тук, в нашето време, и се оказва, че Миналото не може така лесно да го върне. Времето не е толкова податливо, колкото смятахме. Използвали сме неправилни сравнения. Това не е онази топка. Това по-скоро прилича на дифузия — взаимопроникването на течни слоеве. Миналото сякаш се просмуква в Настоящето... Но въпреки всичко ще трябва да го изпратим обратно назад, не можем да го оставим тук: в Миналото ще се образува празнина, всичко ще се размести и обърка. В същност сега при нас го задържа само едно — той самият, неговата страст, волята му за работата. Допише ли книгата си, той ще се изплъзне от нашето време тъй естествено, както водата се излива от чашата.

— Все ми е едно какво, как и защо — възрази Фийлд. — Едно нещо знам: Том завършва книгата си! Талантът и вдъхновението му са си същите, но има и нещо друго, нещо ново — той търси ценности, надвишаващи Времето и Пространството. Той написа психологически етюд за жената, която остава на Земята, когато смелите космонавти се устремяват в Неизвестността — това е написано прекрасно, правдиво и в тънкости; Том нарече своя етюд „Денят на ракетата“, описал е само един ден на една обикновена провинциалистка, която си живее у дома тъй, както са живели прабабите ѝ — гледа си домакинството, грижи се за децата... невиджан разцвет на науката, грохот на космическите ракети, а нейният живот си е почти — същият, както на жената от каменната ера. Том правдиво, тънко и проникновено описва нейните

пориви и разочарования. Или пък този ръкопис — казва се „Индианци“, — тук той пише за марсианците: те са индианците на космоса, тях са ги изблъскали настрана и са ги унищожили, както някога в древността индианските племена чероки, ирокези... Пийнете, Боултън, пийте!

Към края на втория месец Томас Уулф се завърна на Земята.

Върна се в пламъци, както в пламъци бе отлетял. С крачки на великан бе прекосил космоса и влезе в дома на Хенри Уилям Фийлд, където по пода на библиотеката бяха накамарени купища хартия, изписана с молив или покрита с машинописни редове. Купчините трябваше да бъдат разделени на шест части — те представляваха шедьовър, създаден с невероятната бързина на нечовешки упорит труд, с постоянното съзнание за неумолимо отлитащите минути.

Том Уулф вече беше на Земята, стоеше в библиотеката на Хенри Уилям Фийлд и гледаше грамадите, родени от сърцето и ръката му.

— Искаш ли да прочетеш всичко това, Том? — попита старецът.

Том поклати масивната си глава, широката длан отметна назад гривата тъмни коси.

— Не — отвърна той. — Страх ме е да започна. Почна ли, ще ми се прииска да взема всичко това със себе си. А нали не биваше да го взимам със себе си?

— Не бива, Том.

— А толкова ми се иска.

— Нищо не може да се направи, не бива. През онази година ти не си написал нов роман. Написаното тук трябва тук и да си остане; написаното там трябва да си остане там. Нищо не бива да се променя.

— Разбирам. — Уулф се отпусна в креслото с тежка въздишка. — Уморен съм. Ужасно съм уморен. Не ми беше лесно. Но пък колко хубаво! Кой ден е днес?

— Шестдесетият.

— Последният?

Старецът кимна и известно време двамата мълчаха.

— Обратно в хиляда деветстотин тридесет и осма година, на гробището, под плочата — каза Том Уулф със затворени очи. — Никак не ми се иска. По-добре да не знаех, ужасно е да знаеш такова нещо...

Гласът му заглъхна, той скри лице в широките си длани и остана неподвижен.

Вратата се отвори. Влезе Боултън с шишенце в ръка и спря до креслото на Том Уулф.

— Какво е това? — попита го старият Фийлд.

— Отдавна унищоженият вирус — отвърна Боултън. — На пневмония. Много древна жестока болест. Когато мистър Уулф пристигна при нас, аз естествено трябваше да го излекувам, за да може да се справи с работата си; при нашата съвременна техника това беше най-простото нещо. Запазих тази култура микроб. Сега, когато мистър Уулф се връща, ще трябва отново да му инжектираме пневмонията.

— А ако не я инжектирате?

Том Уулф вдигна глава.

— Ако не му я инжектираме, той ще оздравее в 1938 година.

Том Уулф стана.

— И значи какво? Ще оздравея, ще се изправа на крака — там, в моето време, ще бъда здрав и ще натрия носа на гробарите?

— Точно така.

Том Уулф се втренчи в шишенцето, ръката му трескаво потрепера.

— Ами ако унищожа този ваш вирус и не ви се дам?

— Това в никакъв случай не бива да става!

— И все пак... ако...?

— Ще объркате всичко.

— Как така всичко?

— Връзката на нещата, хода на събитията, живота, цялата система на това, което е и което е било и което ние нямаме право да променяме. Не можете да нарушавате това. Едно е сигурно: вие трябва да умрете и аз съм длъжен да се погрижа за това.

Уулф погледна към вратата.

— А ако избягам и се върна без ваша помощ?

— Машината на Времето е под наш контрол. Вие не можете, да излезете от този дом. Ще бъда принуден със сила да ви върна тук и да ви направя инжекцията. Предвидих, че накрая може да се появят усложнения и сега долу чакат готови пет души. Достатъчно е да извикам... сам виждате, че е безсмислено. Да, така, така е по-добре. Точно така.

Уулф отстъпи назад, обърна се, погледна към стареца, после през прозореца, огледа просторната стая.

— Извинявайте. Но така не ми се умира. О, как не ми се умира!

Старецът се приближи до него, стисна му ръката.

— Погледни на това от другата страна: на теб ти се удаде невъзможното — да спечелиш от живота два месеца извън срока, и ти написа още една книга — последната, нова книга! Помисли си по този начин и ще ти стане по-леко.

— Благодаря ви за това — сериозно отвърна Томас Уулф. — Благодаря ви и на двамата. Готов съм. — Той запретна ръкава си. — Забивайте си инжекцията.

Докато Боултън си вършеше работата, Уулф със свободната си ръка взе молив и на първия лист от първата част на ръкописа си старателно изписа два реда, после пак заговори:

— В една моя стара книга има такова място — той сви вежди, припомняйки си: — „... за вечните скиталчества и за Земята... Кой владее Земята? И дали Земята ни е нужна, за да се скитаме по нея? Дали Земята ни е нужна, понеже нивга не намираме покой на нея? Този, който има нужда от Земята, той ще я има: той ще намери мир на нея и в мир ще почива на едно малко място в нея, вовеки заселен в едно тясно ъгълче...“^[2]

Уулф замълча за миг.

— Това е тя, последната ми книга — каза той после и на чист жълт лист, натискайки силно молива, изписа с огромни черни букви: **ТОМАС УУЛФ — ЗА ВЕЧНИТЕ СКИТАЛЧЕСТВА И ЗА ЗЕМЯТА.**

Взе купчина изписани листове и за миг ги притисна до гърдите си.

— Така ми се ще да си ги взема с мен. Сякаш с роден син се разделям!

Остави обратно ръкописа, потупа го, набързо стисна ръка на Фийлд и тръгна към вратата; Боултън го последва. На прага Уулф спря, озарен от предвечерното слънце, огромен и величествен.

— Сбогом! — извика той. — Сбогом!

Вратата се затръшна. Том Уулф изчезна.

Най-после го намериха — мъкнеше се по коридора на болницата.

— Мистър Уулф!

— Да?

— Ама че ни уплашихте, мистър Уулф, вече мислехме, че сте изчезнали.

— Да изчезна?

— Къде пропаднахте?

— Къде ли? Къде съм пропаднал? — Водеха го из полунощните коридори и той покорно вървеше. — О, само ако ви кажех къде... но все едно, няма да повярвате.

— Ето го и леглото ви, нямаше защо да ставате.

Той се отпусна на бялото смъртно ложе, от което лъхаше слабият чист повей на предназначения му край, близкия край с мирис на болница; едва се докосна до това ложе и то го погълна, обгърна го в болничен мирис и хладна, колосана белота.

— Марс, Марс — шепнеше исполинът в нощната тишина. — Моята най-хубава, най-хубавата ми, наистина прекрасна книга, тя все пак ще бъде написана, ще бъде публикувана — в друга година, след три века...

— Вие сте прекалено възбуден.

— Мислите ли? — промърмори Томас Уулф. — Значи това е било сън? Кой знае... Хубав сън.

Дишането му спря. Томас Уулф беше мъртъв.

Минават годините, на гроба на Томас Уулф отново и отново се появяват цветя. И нищо чудно, би помислил някой, малко ли народ идва да му се поклони. Но тези цветя се появяват всяка нощ. Сякаш падат от небето. Огромни, с цвета на есенна луна, те проблясват, искрят с прохладните си издължени листца, прилични на бели и сини пламъци. А подухне ли предизгревният ветрец, те се обсипват със сребърна роса, бликват бели искри и се разтапят във въздуха. Изминаха вече много години от деня, когато почина Томас Уулф, а цветята отново и отново се появяват...

---

[1] 4-ти юли — национален празник на САЩ, денят, в който е обявена независимостта на страната. — Б.пр. ↑

[2] Из мотото на романа „За времето и реката“ от Томас Уулф — Б.пр. ↑

Издание:

Рей Бредбъри. Възпявам електрическото тяло
1982, Пловдив, издателство „Христо Г. Данов“. Основано през
1855 година

Американска, първо издание. Литературна група IV

Редактор: Недялка Христова

Художник: Тодор Стоилов

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Ирина Йовчева

Коректори: Трифон Алексиев, Жанета Желязкова, Стоянка
Кръстева

Дадена за набор на 18.VII.1982 г. Излязла от печат на 30.XI.1982
г.

Издателски №1959. Издателски коли 16,8. Печатни коли 20. УИК
16,79

Цена за твърда подвързия 2,18 лв. Цена за мека подвързия 1,93
лв.

07 9536654211/5637–225–82

ДИ „Христо Г. Данов“ — Пловдив

ДП „Димитър Благоев“ — Пловдив

Ray Bradbury. „I Sing the Body Electric“

Corgi books — 1972 Copyright © Ray Bradbury, 1969

© Нели Константинова — преводачка, 1982 г.

© Александър Бояджиев — преводач, 1982 г.

© Тодор Стоилов — художник, 1982 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.